

C:\Users\Plazma\Desktop\305\Clifford D.Simak-Mesto.PDB

PDB Name: Mesto
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 7.11.2001
Modification Date: 7.11.2001
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Clifford D. Simak

Město

PŘEDMLUVA VYDAVATELE

Tyto legendy si psi vyprávějí u večerních ohňů, když vane severák.

To se vždy rodina shromáždí u kamenného krbu a štěňata tiše sedí, a když vyprávění skončí, zvědavě se ptají: "Co je to Člověk?" vyzvídají.

Nebo: "Co je to Město?"

Či snad: "Co je to Válka?"

Jednoznačná odpověď na kteroukoli z těchto otázek neexistuje.

Jenom domněnky a teorie a mnoho učených dohadů, ale to nejsou odpovědi.

V rodinném kruhu se zajisté mnoho vypravěčů uchýlilo k obvyklému vysvětlení, že jsou to všechno pouhé báje, že něco takového jako Člověk nebo Město nikdy neexistovalo, a že v pohádkách se pravda hledat nedá, neboť pohádky jsou jenom pouhou zábavou a ničím víc.

Taková vysvětlení - i když štěňatům snad postačí - nic nevysvětlují.

My ani nechceme v těchto prostých příbězích hledat pravdu.

Tato legenda, složená ze sedmi zastavení, se vypráví už po celé věky. Pokud se dá vysledovat, nemá žádný historicky podložený začátek; ani nejpodrobnější studie nedokáže zcela osvětlit různá stadia jejího vývoje. Bezpochyby byla léty, kdy kolovala od úst k ústům, stylisticky přetvářena, i když nelze vypátrat charakter úprav.

O její starobylosti - a podle některých spisovatelů aspoň zčásti také o nepsím původu - svědčí hojnost nesmyslných výrazů: slov, vět (a - to je na věci nejhorší - představ), které dnes postrádají jakýkoli význam; a možná že ho nikdy neměla. Opakovaným vyprávěním se tato slova a věty vžily a v určitém smyslu dostaly jistý osobitý význam. Nikdo ovšem neví, jak dalece se namátkou volená slova přibližují svému původnímu významu.

Vydání těchto příběhů nechce polemizovat s některými argumenty technického rázu, jako například existoval-li Člověk nebo neexistoval, či co je obsahem pojmu Město, nebo s rozličnými teoretickými výklady pojmu Válka, ani s mnoha jinými otázkami, na něž narazí každý badatel, jakmile začne hledat důkaz, odpovídá-li legenda nějaké základní či historicky podložené pravdě. Smysl tohoto vydání hledejme pouze ve snaze předložit úplný nekorigovaný text příběhů, jak se dochovaly až do dnešních dob. Poznámky před jednotlivými kapitolami mají pouze podtrhnout hlavní sporné otázky, aniž by usilovaly o jakékoli řešení. Pro ty, kdo by se rádi zahloubali důkladněji do problematiky jednotlivých zastavení či vědeckých hypotéz, jež se k nim váží, existuje přemíra textů, sepsaných daleko kompetentnějšími psy, než za jakého se pokládá vydavatel.

Když byly nedávno objeveny zlomky patrně kdysi rozsáhlé literatury, byly použity jako nejnovější argument potvrzující názor, že alespoň část legendy přece jen pochází od mytického (a sporného) Člověka, dokonce prý spíš než od Psů. Avšak pokud se bezpečně neprokáže, že Člověk skutečně existoval, mají podobné argumenty o člověčím původu objevených zlomků jen nepatrnou váhu.

Obzvláště významná - nebo zneklidňující (podle stanoviska čtenáře) - je skutečnost, že titul literárního zlomku je totožný s titulem prvního zastavení legendy. Slovo samo ovšem nemá vůbec žádný význam.

V popředí stojí otázka, zdali řečený Člověk vůbec kdy existoval.

V této chvíli musíme pro nedostatek pozitivních důkazů vycházet ze střízlivého konstatování, že nikoli - že člověk, jak nám ho představuje legenda, je výplodem psiho bájesloví. Pojem Člověk patrně pochází z raných dob psi kultury jako bájeslovná bytost, jakýsi kmenový bůh, k němuž se Psi obraceli o pomoc nebo o útěchu.

Přes tyto střízlivé závěry však mezi Psy existují jedinci, pokládající Člověka za skutečného dávného Boha, za návštěvníka z nějaké mystické země či dimenze, jenž přišel na náš svět a nějaký čas tu žil a pomáhal, aby pak opět odešel tam, odkud přišel.

Jiní zase věří, že Člověk a Pes mají společný původ jako tvorové, kteří spolupracovali a snad se i doplňovali při vytváření jakési kultury, ale pak - jistě velice dávno - se jejich cesty rozdělily.

Ze všech znepokojivých skutečností - a je jich mnoho - je na příbězích nejnápadnější jistý opar posvátné úcty, obklopující Člověka jako aureola. Průměrný čtenář bude mít potíže, aby v této úctě viděl něco více než pohádkový rys.

Ale tato úcta značně překračuje rámec kultu kmenového božstva; téměř instinktivně pocítujeme, že je hluboce zakořeněna do dřene dnes už zapomenuté víry nebo rituálu našich prehistorických předků. Dnes už je pramalá naděje, že se kdy podaří vyjasnit některý z mnoha rozporů, které se kolem legendy nakupily. Zde je tedy máte, ty příběhy - necht' si je každý čte, jak mu je libo, pro zábavu nebo s úmyslem vystopovat historický význam či pro náznak nějakého skrytého smyslu. Naše rada pro průměrného čtenáře: neberte je příliš vážně, protože jinak vás zmatou či na vás číhá šílenství...

POZNÁMKY K PRVNÍMU PŘÍBĚHU

Není pochyb, že ze všech příběhů je ten první pro nezasvěceného čtenáře nejobtížnější. Nejen že významy slov jsou mlhavé, ale i jeho logika a jeho myšlenky působí na první pohled cizorodě. Snad je to i tím, že v tomto - a stejně i v následujícím zastavení - nevystupuje Pes, ba není v něm o Psech ani zmínky. Od prvního odstavce vyprávění se čtenář ocitá v naprosto zvláštním postavení, o jehož výklad se marně pokoušeli největší duchové psi historiografie. Jedno je však třeba příběhu přiznat - když se jím prokoušete, pak vám budou ostatní příběhy ve srovnání s ním připadat téměř familiární.

V celém příběhu dominuje pojem "město". I když nejsme s to podat jednoznačný výklad pojmu a už vůbec nemáme představu o jeho funkci, shodujeme se jistě v přesvědčení, že to bylo malé území, kdy bydlelo a nacházelo obživu velké množství obyvatel. V textu je povrchně naznačeno několik důvodů jeho existence, ale Skokan, který zasvětil celý svůj život studiu bajek, se domnívá, že takové vysvětlení není ničím jiným než chytrou improvizací dávného vypravěče, pokoušejícího se populárně interpretovat absurdní pojem.

Většina učenců, kteří se příběhy zabývali, se Skokanem souhlasí, shodně prohlašují, že argumenty vyprávění se nedají uvést v soulad s logikou; a někteří, jako například Větroplach, se domnívají, že jde o starodávnou satiru, jejíž význam nám uniká.

Většina národohospodářů a sociologů považuje společenskou strukturu Města za nepřijatelnou nejen z ekonomického, ale i ze sociologického a psychologického hlediska. Žádná bytost s vysoce vyvinutou nervovou soustavou nezbytnou pro vývoj nějaké kultury, tvrdí, by v tak omezených podmínkách nemohla existovat. Podobný pokus by podle těchto autorit nutně musel skončit masovou neurózou, která by v krátké době zničila právě takovou kulturu, která město vybudovala.

Větroplach tvrdí, že první povídka je téměř křesťálově čirým mýtem, a v důsledku toho nelze žádnou situaci či tvrzení brát za bernou minci, a že všechno je pouhým symbolismem, k němuž nemáme klíč.

Zarážející je však skutečnost, že jde-li o pouhý mýtus a nic jiného, pak by se nynější forma neměla vytříbit do symbolických pojmů, které jsou puncem mýtu. Příběh sám je nejvíce strohý ze všech - drsný, naprosto rozvolněný a postrádá byt' i jen náznak jakýchkoli jemnějších hnutí a vyšších ideálů, které ostatním částem legendy nechybějí. Jazyk příběhu je obzvláště matoucí. Výrazy typu "Čert aby toho kluka vzal!" se staly záhadou pro nespočet sémantiků po celá staletí a vlastně dodnes nejsme s to interpretovat smysl mnohých slov a výrazů o nic lépe a poučeněji než v počátcích psi legendologie.

Máme však jasno v terminologii, která se týká pojmu Člověk.

Množné číslo této mytické rasy zní "lidé", přídavné jméno "lidský", samice se nazývají "ženy", mláďata "dětí". Samčí mláďe se nazývá "chlapec", samici "děvče".

Kromě zmíněného již pojmu "město" dalšími pojmy, které se naprosto přičí životnímu názoru a myšlení čtenáře, jsou "válka" a "zabíjení".

Zabíjení označuje proces, kterým jedna živá bytost ukončuje život jiné živé bytosti, většinou násilně. Válka je pak patrně výraz pro masové zabíjení v rozměrech, které si ani nedovedeme představit.

Větroplach ve svém rozboru příběhů poukazuje na jejich nápadnou primitivitu, větší než se obecně předpokládalo, neboť vychází z předpokladu, že pojmy Války a Zabíjení nikdy nemohly vzniknout v naší kultuře, a že tedy musí být pozůstatkem nějaké barbarské éry, po níž nám nezůstaly žádné záznamy.

Patník - jediný badatel, který věří, že příběhy jsou historicky podloženy a že Člověk v pravěkých psích dnech doopravdy existoval, tvrdí, že tento první příběh je vyličením skutečného zhroucení lidské kultury. Pokládá dnešní znění za pouhé torzo jakéhosi gigantického eposu, který měl ve své době stejně velký či snad i větší rozsah než celá dnešní sbírka příběhů. Nezdá se být možné - píše -, aby tak velká událost, jakou je zhroucení mocné mechanické civilizace, nalezla odraz jen v tak malé literární formě. Máme tu - praví Patník - pouze jeden z mnoha příběhů, které pojednávaly o celém dění, a to ještě jeden z těch podružnějších.

1. MĚSTO

Děda Stevens ležel v lenošce, díval se, jak pracuje žací strojek, a cítil, jak mu tělem proniká teplý, něžný sluneční paprsek. Žací strojek dospěl k okraji trávníku, zakvokl jako spokojená slepice, otočil se a ujížděl zpátky vedle posekané stopy. Vák s nasekanou trávou se nadouval.

Náhle se strojek zastavil a vzrušeně zacvakal. V boku se mu otevřela dvířka, jeřábovitá paže sáhla ven. Ocelové prsty zapátraly v trávě, vynořily se z ní, vítězně třímající kámen, hodily ho do malého kontejneru a zmizely za dvířky. Žací strojek zaklokotal, začal přist a pokračoval v cestě.

Děda za ním podezřívavě zabrumlal.

"Jednou," říkal si, "ten zatracený krám něco přehlídne a klepne ho pepka."
Opřel se zády do křesla a zahleděl se do bezmračného nebe. Vysoko nahoře bzučel vrtulník. Kdesi v domě se probudilo rádio a ven se vyřinula mučivě řinčivá hudba. Děda se zachvěl a zapadl ještě hlouběji do křesla.
Mladý Charlie si zas pouští tu ohavnou muziku, čert aby toho kluka vzal!
Žací strojek se pochechtával, když ho mýjel. Děda po něm zlostně hodil okem.
"Automatika," řekl k nebesům. "Teď je všechno samá automatika.
Ještě se dočkáme toho, že si tu mašinu vezmete stranou, zašeptáte jí do ouška, aby jen mazala a koukala to zařídít."
Ječivý hlas jeho dcery křičící z okna přerušil hudbu.
"Tati...!"
Děda se neklidně zavrtěl: "Ano, Betty?"
"Tati, koukej se odklidit, až k tobě přijede ta sekačka. Nebud' pořád tak umíněný! Vždyť je to jenom mašina. Posledně jsi zůstal sedět a jí nezbylo, než oholit trávu okolo tebe. Ještě jsem neviděla, že bys jí uhnul."
Mlčel a trochu svěsil hlavu: doufal, že ji napadne, že spí, a dá mu pokoj.
"Tati," zavřeštěla, "tak slyšels?"
Nahlédl, že se nedá nic dělat. "Jó, slyšel," řekl jí, "zrovna jsem se chtěl zdvihnout."
Vstával pomalu, těžce se opíraje o hůl. Snad to pomůže, aby zalitovala, jak s ním zachází, až uvidí, jak je zestárlý a zchátralý. Ale musí být opatrný. Kdyby věděla, že tu hůl vlastně nepotřebuje, našla by mu různé práce: kdyby to ale přepískl, pověsila by mu na krk zas toho pitomého doktora.
S brumláním přetáhl lehátko na posečený kousek trávníku. Okolo ujíždějící žací stroj na něj ďábelsky zachrochtal.
"Jednou," prohlásil k němu děda, "jednou ti jednu vrazím, až ti vypadnou kolečka."
Žací stroj na něj zahoukal a hnál se poklidně po trávníku.
Odněkud z trávy porostlé ulice se ozval řinčivý kovový zvuk jako koktavý kašel.
Děda, který se právě chystal zas posadit, se napřimil a naslouchal.
Zvuk byl jasnější, vadně zapalování vzpurného motoru, řinkot uvolněných kovových součástek.
"Auťák!" vykřikl děda. "Auťák, hrom do toho!"
Rozběhl se k vratům, náhle si vzpomněl, že je slabý, a tak běh zmínil do rychlejšího belhání.
"To je určitě ten blázen Ole Johnson," říkal si. "Jedině ten má ještě káru. Je jen zatraceně paličatej a nechce se ho vzdát."
Byl to Ole.
Děda se dostal k vratům právě včas, aby spatřil zrezivělý zchátralý starý vůz, který drkotal kolem rohu, kymácel se a hrčel po dávno nepoužívané ulici. Z přehřátého chladiče syčela pára, mračno modravého kouře unikalo z výfuku, který ztratil tlumič před dobrými pěti či více lety.
Ole dřepěl za volantem s přimhouřenýma očima a snažil se vyhybat těm největším dírám, ačkoli to nebylo právě snadné, neboť ulice zarostla býlím a trávou a často nebylo vidět, jaké překvapení pro auta uchystala.
Děda zamával holí. "Hej, Ole," zavolal.
Ole zatáhl ruční brzdu. Vůz zaúpěl, zachvěl se, motor zakašlal a zhasl se strašným stenem.
"Na co jedeš?" zeptal se děda.
"Od všeho trochu," řekl Ole. "Kerosín, pár litrů nafty, co jsem našel v jednom barelu, a trochu čistýho lihu."
Děda si podivné vozidlo prohlížel s upřímným obdivem. "To byly časy," řekl. "Taky jsem měl vůz, dělal stovku za hodinu."
"Všechno by ještě šlo," prohlásil Ole, "kdyby byl k mání benzín k jízdě a náhradní díly na opravu. Ještě tak před třemi čtyřmi roky jsem benzín dostal, ale teď už o něj dlouho ani nezavadiš. Přestali ho dělat, myslím. Na co benzín, když je tu ten atomovej pohon."
"No jistě," řekl děda. "Počítám, že třeba jo, jenže atomovej pohon člověk necítí. Byla to přece jen krása, ten smrad po spáleném benzínu.
S těmahle vrtulníkama a ostatníma hračkama šla celá romantika do háje."
Všiml si sudů a košů na zadním sedadle.
"Zelenina?" zeptal se.
"Jo," řekl Ole. "Trochu kukuřice, rané brambory a rajčata. Myslel jsem, že to snad přece jen prodám."
Děda zavrtěl hlavou. "Ba ne, Ole. To ti nikdo nekoupí. Všichni se zbláznili do té hydroponiky. Prý je to hygienický a má to mít i lepší chuť."
"Za ten krám z nádrží nedám ani zlámanou grešli," prohlásil Ole bojovně. "Mně to prostě nechutná. Pořád Martě říkám, že věci musejí vyrůst v zemi, aby k něčemu byly."
Šmátral rukou po klíčku od zapalování.
"Nevím, jestli se to vyplatí vozit ten krám do města," pokračoval, "a na těchhle silnicích. Před dvaceti lety byla tahle silnice ještě dobře betonovaná, opravovali ji a každou zimu z ní uklízeli sníh. Muselo to stát řídně peněz, aby ji udrželi sjízdnou. Teď na ni jednoduše zapomněli.
Beton je celý vymláčený a místy odplavený. Rostou v něm ostružiny. Dneska ráno jsem musel rozřezat strom, co ležel přes silnici."
"Svatá pravda," souhlasil děda.
Motor rachotivě naskočil, zasípěl a zakašlal. Zpod kol se vyvalil hustý modrý kouř. Vůz se škubavě rozjel a kolébal se ulicí.
Děda se přišoural zpátky k lehátku a našel je úplně provlhlé. Automatická sekačka dokončila sekání, rozvinula hadici a začala trávník kropit.

Mumlaje jedovaté kletby, odkráčel děda za roh a posadil se na lavici vedle verandy. Nesedával tam rád, ale bylo to jediné místo, kde byl před strojem v bezpečí.

Jednak vyhlídka z lavice byla poněkud skličující: ulice za ulicí prázdných opuštěných domů a zanedbaných zahrad a zarostlých dvorků.

Ovšem jednu výhodu to mělo. Z lavice mohl předstírat hluchotu a přeslechnout hulákavou hudbu z rádia.

Z přední zahrádky se ozval jakýsi hlas.

"Bille! Bille, kdepak jsi?"

Děda se otočil.

"Tady, Marku. Za domem. Schovávám se před tou zatracenou sekačkou."

Mark Bailey se přibelhal okolo rohu s cigaretou hrozící, že mu zapálí houštinu vousů.

"Trošku brzo na hru, ne?" zeptal se děda.

"Dneska nemůžu," odpověděl Mark.

Přikulhal a posadil se na lavičku vedle dědy.

"Odcházíme," řekl.

Děda sebou trhl. "Vy odcházíte?"

"Jo. Navenek. Lucinda konečně Herba zpracovala. Ani na minutu mu nedala pokoj. Prý se všichni stěhují na některý z těch krásných statků na venkově, tak proč ne my?"

Děda polkl. "A kampak?"

"To přesně nevím," odvětil Mark. "Nebyl jsem tam. Je to někde na severu. U nějakého jezera. Deset hektarů půdy.

Lucinda chtěla sto, ale Herb nepovolil, řekl, že deset stačí. Koneckonců celou dobu vystačili s pozemkem ve městě."

"Betty taky pořád šťourá do Johnnyho," řekl děda, "ale on se nedá.

Že prostě nemůže jen tak odejít. Prý by to nebylo správné, kdyby se jako sekretář obchodní komory odstěhoval z města."

"Lidem přeskočilo," prohlásil Mark.

"A jak!" přivukoval děda. "Zbláznili se po venkově, tak je to. Jen se podívej!"

Ukázal na četné ulice s prázdnými domy. "Ještě si vzpomínám, jak to tu vypadalo, jeden dům krásnější než druhý. Dobří sousedé.

Ženské běhaly ze dveří do dveří a vyměňovaly si kuchařské recepty.

A všichni chlapi vycházeli požnout trávu a za chvíli sekačky utichly a mužští se dali dohromady a klábosili o všem možném. Družní lidé, Marku. A podívej se na to teď!"

Mark se neklidně pohnul. "Musím se vrátit, Bille. Odskočil jsem si jen na chvíli, abych ti dal vědět, že se stěhuju.

Lucinda mě poslala balit. Zlobila by se, kdyby věděla, kde jsem."

Děda strnule vstal a podal mu ruku. "Uvidíme se ještě? Zajdeš na poslední partičku?"

Mark zavrtěl hlavou. "Bohužel ne, Bille."

Rozpačitě si stiskli ruce. "Ty partičky mi budou chybět," řekl Mark.

"Mně taky," řekl děda. "Až budeš pryč, nebudu už mít vůbec s kým hrát."

Stál a díval se za přítelem, jak se belhá kolem domu, a cítil chladné spáry samoty, jak se ho dotýkají ledovými prsty.

Strašlivá samota.

Samota stárí - stárí a věcí, které přežily. Děda si to hněvivě přiznal.

Přežil se. Patří do jiné doby. Přetáhl svou dobu, přežil svá léta.

S pálícíma očima šmátral po holi, opřené o lavičku, a pak se pomalu šoural k zahradním vrátkům, vedoucím na opuštěnou ulici za domem.

Příliš rychle uběhla léta. Léta, která přinesla rodinné letadlo a rodinný vrtulník a způsobila, že auta rezivěla na opuštěných místech a nepoužívané ulice pustly. Léta, která s rozvojem hydroponiky prakticky odstranila obdělávání půdy. Léta, která přinesla lacinou půdu, když zmizely farmy jako hospodářské jednotky, která přivábila obyvatele měst na venkov, kde každý mohl získat za cenu městského pozemku rozlehlé plochy. Léta, která tak pronikavě zrevolucionizovala stavbu domů, že rodiny prostě opouštěly domovy a stěhovaly se do nových, které - stavěny na míru - nestály ani polovinu toho, co domy před válkou a daly se přitom s nepatrnými náklady kdykoli upravit, ať už z potřeby nebo jen z pouhého rozmaru.

Děda pokrčil nos. Domy, které se dají každý rok přestavovat jako dřív nábytek! Jaký je tohle život!

Pomalů cupital po zaprášené pěšině, která zbývala z ulice, jež byla ještě před několika málo lety obydlená. Ulice duchů, říkal si děda, plná malých, kradoucích se duchů, kteří si spolu v noci šuškájí. Duchů hrajících si dětí, duchů převržených tříkolek a šlapacích vozíků Duchů klábosících žen. Duchů volaných pozdravů. Duchů plápolajících krbů a proužků dýmu z komínů za zimních večerů.

Malé obláčky prachu se mu zvedaly pod nohama a bílý prach se usazoval na záložkách kalhot Tamhle naproti stával starý Adamsovic dům. Vzpomněl si, jak na něj byl Adams hrozně pyšný. Šedá kamenná fasáda a velká okna.

Teď kámen porostl zeleným mechem a rozbitá okna se cenila prázdným úsměvem. Plevel zadusil trávník a zahalil schůdky. Jeden jilm strkal své větve proti štítu. Děda si ještě pamatoval, kdy Adams tenhle jilm sázal.

Chvilí stál na ulici zarostlé trávou, s nohama v prachu, oběma rukama opřené o oblouk hole a s očima zavřenýma Mlhou let slyšel křik hrajících si dětí, štěkot Conradova pudla na ulici. A Adams, po pás nahý, se oháněl lopatou a hloubil jámu, zatímco jilm s kořeny obalenými hadry, ležel dosud na trávníku.

Květen 1946. Už je to čtyřiačtyřicet let. Tehdy se zrovna s Adamsem vrátili domů z války.

V prachu zadupaly kroky a děda užasle otevřel oči.

Před ním stál mladý muž. Asi tak třicetiletý. Možná o něco mladší.

"Dobré ráno," pozdravil děda.
"Doufám, že jsem vás nepolekal," odvětil mladý muž.
"Viděl jste, jak tu stojím se zavřenýma očima jako nějaký zatracený blázen?"
Mladý muž přisvědčil.
"Vzpomínal jsem," řekl děda.
"Vy tu bydlíte?"
"V téhle ulici. Poslední v téhle čtvrti."
"Snad byste mi tedy mohl pomoci."
"Jen do toho," řekl děda.
Mladý muž se zakoktal. "Tedy, víte, je to takhle. Já podnikám jakousi - nu, dalo by se říct - sentimentální pouť."
"Chápu," řekl děda. "Taky to tak dělávám."
"Jmenuji se Adams," řekl mladý muž. "Můj dědeček tu prý kdysi někde bydlel. Rád bych věděl..."
"Přesně tamhle naproti," řekl děda.
Stáli vedle sebe a hleděli na ten dům.
"Dřív to bývalo docela pěkné sídlo," svěřoval se děda. "Váš dědeček zasadil tamhleten strom, když se vrátil z války. Byl jsem s ním celou válku pohromadě a přišli jsme domů oba společně. Snad to bylo toho dne..."
"Je to škoda," řekl mladý Adams. "Opravdu škoda..."
Zdálo se, že ho děda neposlouchá. "Váš dědeček?" zeptal se, "Vlastně ani nevím, co se s ním stalo."
"Zemřel," řekl Adams. "Už je to hezká řádka let."
"Dělal do atomové energie," mínil děda.
"Správně," pravil Adams pyšně. "Vstoupil do atomového průmyslu, sotva byl uvolněn pro veřejnost. Hned po Moskevské dohodě."
"Když se dohodli," řekl děda, "že spolu nebudou válčit."
"Souhlasí."
"Je dost těžké vést válku," mínil děda, "když nemáte na čem mířit."
"Myslíte města?" řekl Adams.
"Jistěže," odpověděl děda, "a přitom je v tom něco zvláštního.
Můžete se ohánět libovolným počtem atomových bomb a nikoho nezastrašíte. Ale dejte jim lacinou půdu a každé rodině letadlo, a hned se rozběhnou jako králíci."
John J. Webster vystupoval po širokém kamenném schodišti před radnicí, když ho dohonal chodící strašák s ručnicí pod paží.
"Brejden, pane Webster," řekl strašák.
Webster se na něj zadíval, potom mu zkřivilo tvář poznání.
"Levi," řekl. "Jakpak to s vámi vypadá, Levi?"
Levi Lewis vycenil svůj děravý chrup. "Tak středně. Zahrada se činí a mladí králíci chutnají dobře."
"Snad jste se nezapletl do věcí, které se vytýkají domům?" zeptal se Webster.
"Ne, pane," prohlásil Levi. "Z nás dřepělů v tom není nikdo namočený.
My dodržujeme zákony a ctíme Pánbíčka, my teda jo. Jsme tu jen proto, že nemáme kam jít. A že bydlíme tam, odkud jiný odešli, tím přeci nikomu neubližujem. Policie na nás hází ty zlodějny a jiný věci jen proto, že se nemůžem bránit. My jsme vlastně obětní beránci."
"To rád slyším," řekl Webster. "Šéf chce dát domy zapálit."
"Jen ať to zkusí," řekl Levi, "a dostane se do něčeho, s čím nepočítal.
Vyháněj nás z farem tím svým pěstováním plodin v nádržích, ale věčně nás vyháněj nemůžou."
Plívl vysokým obloukem přes schodiště.
"Nemáte u sebe náhodou nějaký drobný?" zeptal se. "Došla mi munice a teď, když ti králíci..."
Webster strčil ruku do kapsičky u vesty a vytáhl půldolar.
Levi se zazubil. "To je od vás hezký, pane Webster. Na podzim vám přinesu pár veverek."
Dřepěl se dvěma prsty dotkl klobouku a sestoupil po schodech; slunce se zalesklo na hlavní jeho ručnice. Webster šel dál.
Když vešel do zasedací síně, schůze městské rady byla v plném proudu.
Policejní náčelník jim Maxwell stál u okna a starosta Paul Carter na něj hleděl od stolu.
"Nemyslíš, že to bereš trochu hákem, Jime, když chceš proti těm domům takhle postupovat?"
"Ne, nemyslím," prohlásil náčelník. "Až na pár tučtů domů nebydlí nikde jejich praví nebo dokonce dřívější majitelé. Každý z nich patří teď městu, protože se neplatí daně. Jsou jenom urážkou pro oči a věčným nebezpečím. Nemají žádnou cenu, ani jako šrot. Dřevo?"
Vždyť už žádné dřevo nepoužíváme. Umělé hmoty jsou lepší. Kámen?
Používáme ocel místo kamene. Žádný z těch domů nemá v sobě materiál, který by se dal nějak použít.
A zatím tu tak stojí a slouží za přístřeší všelijakým darebákům a nežádoucím živlům. Zarůstají rostlinstvem a jsou z nich skrýše pro každého zločince. Takové individuum spáchá zločin a už si to míří k domům - tam je v bezpečí, protože tam za ním můžou poslat třeba tisíc mužů, a stejně ho nenajdou.
Ani se nevyplatí je demolovat. A přece jsou, ne-li přímo nebezpečné, aspoň na obtíž.
Měli bychom se jich zbavit a oheň je nejlevnější a nejrychlejší cestou. Dbali bychom přirozeně všech bezpečnostních opatření."
"Jakpak je to s právní stránkou věci?" zeptal se starosta.

"To jsem si zjistil. Každý má právo zničit svůj majetek podle vlastního uvážení, pokud tím někoho neohrozí. Totéž snad platí i pro městskou správu."

Radní Thomas Griffin vyskočil. "Znepřátelíte si spoustu lidí," prohlásil. "Spálíte hodně starých domovů. Mnozí na nich citově lpí..."

"Když jim na nich tolik záleží," vybuchl policejní náčelník, "proč za ně neplatí daně a nepečují o ně? Ujeli si na venkov a domy tu nechali klidně stát. Jen se zeptejte Webstera. Ten vám může říct, jak uspěl, když chtěl lidi na jejich domovech zainteresovat." "Vy myslíte ten Týden starého domova, tu frašku?" řekl Griffin.

"Ten se nepovedl. Samozřejmě že se nepovedl. Webster to nanesl tak hustě, až se z toho lidem udělalo nanic. Tak to vždycky dopadá s mentalitou obchodní komory."

Radní Forrest King se hněvivě přihlásil o slovo. "Proti obchodní komoře se nedá nic namítat, Griffine. Jen proto, že vy sám jste v obchodě ztroskotal..."

Griffin si ho nevšímal. "Dny velkých akcí jsou ty tam, pánové. S fanfárami se už dnes nedá pořádně docela nic."

"Doba oslav Dnů pšenice nebo Dnů dolaru nebo nějaké jiné podobné oslavy, kdy se zdobily ulice a z lidí lákaly peníze, je už mnoho let tatam. Zdá se, že jenom vy, chlapci, jste si toho nevšimli. Úspěch takových podniků byl založen na psychologii davu a oddanosti k městu. Když město zemřelo, smysl pro pospolitost vymizel. Nemůžete se odvolávat na davovou psychologii, když tu nejsou davy - když každý, nebo skoro každý je obklopen deseti či čtyřiceti akry země."

"Pánové," naléhal starosta úpěnlivě. "Pánové, to sem doopravdy nepatří."

King zabušil na stůl, jak ožil. "Ne, ať to máme za sebou. Webster je tady. Ať nám poví, co si o tom myslí."

Webster zavrtěl hlavou. "Myslím, že k tomu mám sotva co dodat."

"Zapomeň na to!" odsekl Griffin a sedl si. Ale King stále stál, tváře mu zrudly a ústa se chvěla hněvem.

"Webstere!" vykřikl.

Webster odmítavě pohnul hlavou. "Přišel jste sem přece s nějakým tím svým velkým nápadem," zvolal King. "Chtěl jste ho předložit radě. Tak přece mluvte, člověče!"

Webster sevřel ústa a pomalu vstal. "Asi jste příliš pitomý, než abyste pochopil, že vaše chování nesnáším," řekl.

King se zarazil, potom vybuchl. "Pitomý? To se mi odvažujete říct? Spolupracovali jsme spolu a já jsem vám pomáhal. Něco takového jste mi nikdy neřekl - vy ..."

"Tak jsem vám to tedy nikdy neřekl," řekl Webster lhostejně.

"Přirozeně. Chtěl jsem si udržet místo."

"Už žádné nemáte!" řekl King. "Od téhle chvíle vůbec žádné!"

"Držte hubu!" řekl Webster.

King na něj strnule zíral, jako kdyby ho někdo uhodil do tváře.

"A sedněte si!" řekl Webster a jeho hlas šlehl sálem jako švihnutí biče.

Kingovi se podlomila kolena a náhle si sedl. Ticho bylo křehké.

"Musím vám něco říct," promluvil Webster. "Něco, co už mělo být řečeno dávno. Něco, co všichni musíte slyšet. Že jsem to právě já, kdo vám to musím říct, je to jediné, co mě na tom překvapuje. Nicméně jsem člověk, který zastupuje zájmy tohoto města přes patnáct let, a tak je jen logické, že to jsem já, kdo vám poví pravdu. Radní Griffin řekl, že město umírá, a to je čistá pravda. K tomuto konstatování mu mohu vytknout jediné to, že to vyjádřil velice mírně. Město - toto město, jakékoli město - již zemřelo.

Město je anachronismus. Přežilo se. Hydroponika a vrtulníky jeho zánik jen uspíšily. Ve svých počátcích bylo město kmenovým shromážděním, místem, kde se lidé scházeli pro vlastní ochranu. V pozdějších dobách kolem sebe stavělo hradby pro zvýšení sebeobranu.

Potom hradby nakonec zmizely, ale město žilo dál pro pohodlí, které skýtalo obchodu a dopravě. Přežívalo do moderní doby, protože lidé byli nuceni žít blízko svého pracoviště - a to bylo ve městě.

Ale dnes už to dávno neplatí. Pro rodinné letadlo znamená dnes sto mil kratší vzdálenost než pět mil v roce 1930. Lidé mohou klidně létat několik set mil do práce a domů denně. Není už třeba, aby žili namačkání v městě.

Auto tento trend zahájilo a rodinné letadlo dovršilo. Už na začátku století se dalo rozpoznat, kam to povede - to byl počátek pohybu od města s jeho daněmi a omezeními směrem k předměstím a vlastním farmám. Nedostatek dopravních prostředků a nedostatek peněz držel mnohé lidi v městě. Ale dnes, kdy pěstování rostlin v hydroponických tancích stlačilo cenu půdy, si člověk může koupit za málo peněz rozsáhlé plochy. S letadly na atomový pohon pak odpadají veškeré dopravní problémy."

Webster se odmlčel a nastalo ticho. Starosta vypadal jako po nervovém otřesu. Kingovy rty se pohybovaly, ale nevyšel z nich jediný zvuk. Griffin se usmíval.

"Co nám tedy zbývá?" ptal se Webster. "Chci vám říct, jak na tom jsme. Nekonečné ulice s bloky prázdných domů, které lidé prostě opustili a odešli. A proč by také zůstávali? Co jim město může poskytnout?"

Nic z toho, co skýtalo generacím před nimi, protože pokrok odstranil touhu po městském pohodlí. Vyjádřeno v penězích něco přirozeně ztratili, když ty domy opustili. Ale skutečnost, že mohou získat dvakrát tak dobrý dům za polovinu dřívější ceny, skutečnost, že mohou žít, jak se jim líbí, že si mohou prakticky vybudovat velká rodinná sídla ve stylu boháčů dřívějších generací - to všechno bohatě vyvážilo nevýhody, které vznikly tím, že opustili městské domy. A co tu zbylo jinak? Pár bloků obchodních domů. Několik akrů továren. Městská správa pro milión lidí - bez toho miliónu. Rozpočet, který vyhnal daně do takové výše, že nakonec i obchodní domy se budou muset odstěhovat, aby se jim vyhnuly. A právě nezaplacené daně nám pověsily na krk bezcenné nemovitosti. To je, co nám tu zbylo!

Jestli si myslíte, že řešení přinese nějaká obchodní komora, prázdné řeči nebo praštěné plány, pak jste pořádně vedle. Existuje jenom jediná odpověď a ta je prosti Město jako společenská instituce je mrtvé. Může ještě skomírat pár let, ale to je vše."

"Pane Webstere...", řekl starosta.

Ale Webster si ho nevšímal "Nebýt toho, co se dnes stalo," řekl, "byl bych možná zůstal a hrál s vámi tohle divadýlko dál. Byl bych dál předstíral, že město je prosperující podnik. A dál bych byl klamal sebe i vás. Jenomže je ještě cosi jako lidská sebeúcta, pánové."

Ledové ticho se rozplynulo v šustotu papírů, tlumeném pokašlávání některého zmateného posluchače. Ale Webster ještě neskončil.

"Město selhalo," prohlásil, "a je dobře, že selhalo. Namísto toho abyste tu seděli a truchlili nad jeho rozbitým tělem, měli byste vyskočit a jásat, že selhalo.

Kdyby se totiž město nebylo přežilo jako každé jiné město - kdyby města celého světa nebyla opuštěna, byla by bývala zničena.

Byla by bývala válka, pánové, atomová válka. To už jste zapomněli na padesátá a šedesátá léta? Už jste zapomněli, jak jsme se v noci probouzeli a poslouchali, kdy ta bomba přijde, třebaže jsme věděli, že ji nemůžeme slyšet, neboť kdyby byla doopravdy přišla, neslyšeli byste nikdo vůbec nic!

Avšak města byla opuštěna a průmysl se rozptýlil a pak tu nebyly žádné cíle, a tedy ani žádné války.

Někteří z vás, pánové, žijí dnes proto, že lidé města opustili.

A teď, pro pána krále, ať odpočívají v pokoji. Budte rádi, že nejsou.

V celých dějinách lidstva se nestalo nic lepšího."

John J. Webster se otočil na podpatku a vyšel ze sálu.

Venku na širokém schodišti se zastavil a zahleděl se vzhůru k bezmračnému nebi, na holuby kroužící kolem věžiček a věží radnice.

Otřásl se v duchu jako pes, když vyleze z vody.

Přirozeně, že ze sebe udělal blázna. Teď aby si hledal místo, a to může trvat dlouho. Na to, aby hledal práci, je kapánek starý.

Avšak vzdor takovým myšlenkám se mu vloudil na rty neočekávaný popěvek. Svižně kráčel dál a tiše si pohvizdoval. Konec přetvářky. Konec nočního bdění a přemýšlení co dál, ačkoli věděl, že město zemřelo, že to, co dělá, je nesmyslné a že je vlastně bidák, když bere peníze, které si nezaslouží. S pocitem pracovníka, který ví, že jeho práce je k ničemu. Šel k parkovišti, aby nastoupil do svého vrtulníku. Teď, napadlo ho, se snad budu moct vystěhovat na venkov, jak to chtěla Betty. Snad teď bude moct dupat po zemi, která mu bude říkat pane. Po místě, kde teče voda. Bezpodmínečně musí mít nablízku řeku nebo potok, kam by nasadil pstruhy.

Umínil si, že se na půdě poohlédne po svém rybářském náčiní.

Marta Johnsonová čekala u vrat dvora, když se přikodrcal starý vůz.

Ole ztuhle a s únavou v obličeji vystoupil.

"Prodals něco?" zeptala se Marta.

Ole zavrtěl hlavou. "Je to nanic. Nechtějí kupovat žádné věci pěstované na farmě. Jen se mi vysmáli a ukázali mi kukuřičné klasy dvakrát tak velké jako moje, stejně sladké a s rovnoměrnějšími zmy.

Ukázali mi melouny, které neměly skoro žádnou kůru. Líp chutnají, aspoň to říkali."

Kopl nohou do hroudy. Rozpadla se v prach.

"Nemusíme si nic namlouvat," prohlásil. "Ty rostlinky z nádrží nás přivedly na mizinu."

"To bychom farmu prodali," navrhla Marta.

Ole mlčel.

"Snad bys dostal práci na nějaké hydroponické farmě," řekla.

"Harry to udělal. A líbí se mu to."

Ole zavrtěl hlavou.

"Nebo bys mohl dělat zahradníka," řekla Marta. "Z tebe by byl dobrý zahradník. Pracháči, co se vystěhovali na velká panství, rádi zaměstnávají zahradníky, kteří se jim starají o kytky a jiné věci. Je to fajnovější než práce se stroji."

Ole opět zavrtěl hlavou. "Já bych to u kytek nevydržel," odpověděl.

"Dvacet let pěstuju kukuřici."

"Možná," řekla Marta, "že bychom si mohli dovolit nějaké to malé letadlo. Mít tekoucí vodu v domě a vestavěnou vanu, abychom se pořádně nemuseli mýt u starého dřezu v kuchyni."

"Já letadlo řídit neumím," namítl Ole.

"Ale jistěže umíš," řekla Marta. "Je to prý docela lehké. Vždyť Andersonovy děti jsou ještě mřnata a už taky lítají.

Jedno krapet nedávalo pozor a vypadlo, ale..."

"Musím si to rozmyslet," řekl Ole zoufale. "Musím..."

Otočil se, přeskočil plot a vyrazil do polí. Marta stála vedle vozu a hleděla za ním. Slza se jí koulela po zaprášené tváři.

"Pan Taylor prosí," řekla dívka.

John J. Webster zakoktal. "Ale já jsem tu ještě nebyl. Vlastně ani nevím, že jsem tu..."

"Pan Taylor," tvrdilo děvče, "vás očekává."

Kývla hlavou ke dveřím. Tam stálo: Úřad pro přizpůsobování lidí.

"Ale já jsem tu přece kvůli místu," namítl Webster. "Já bych nerad, aby mě přizpůsobili. Tohle je přece přijímací kancelář Světové komise pro obstarávání práce, nebo snad ne?"

"Ovšem," prohlásilo děvče. "Nechcete mluvit s panem Taylorem?"

"Jak myslíte," řekl Webster.

Dívka stiskla tlačítko a řekla do mikrofonu: "Pan Webster je tady, pane."

"Ať jde dál," odpověděl hlas.

Webster vešel s kloboukem v ruce.

Muž za stolem měl bílé vlasy, ale obličej mladého člověka. Ukázal na židli.

"Vy se ucházíte o místo," řekl.

"Ano," přiznal Webster, "ale..."

"Prosím, posaďte se" řekl Taylor. "Jestli vás trápí ten lístek na dveřích, pak to, prosím, pusťte z hlavy. Nemáme v úmyslu vás adaptovat."

"Nemohu najít zaměstnání," řekl Webster. "Celé týdny se o to snažím, ale nikde mě nechtějí. Nakonec jsem se tedy rozhodl, že půjdu za vámi."

"Vy jste za námi jít nechtěl?"

"Upřímně řečeno, nechtěl. Víte, zprostředkovatelná, to zní, no, ne zvlášť příjemně."

Taylor se usmál. "To jméno je snad trochu nešťastné. Máte jistě na mysli zprostředkovatelny starého typu. Úřady, kam se chodilo, když lidé zoufale sháněli práci. Vládně řízená místa, která se snažila najít práci lidem, aby nepřipadli státu na obtíž."

"Zoufalý tedy jsem," řekl Webster. "Ale pořád ještě mám svou hrdost, která mi takové kroky znesnadňuje. Víte, cítím se tak trochu jako zrádce..."

"Chcete říct, že jste pověděl pravdu," přerušil ho Taylor. "I když vás to stálo místo. Obchodní svět, a nejen tady, není zralý pro takovou pravdu. Obchodník stále lpí na mýtu města, mýtu prodeje. Časem mu dojde, že vlastně město nepotřebuje, že služby a řádné vedení obchodu mu přinesou podstatně větší zisky, než by to kdy dokázala filozofie prodeje."

Ale rád bych věděl, Webster, co vás přimělo k tomu, co jste udělal?"

"Měl jsem toho všeho až po krk," odpověděl Webster. "Nemohl jsem se dál dívat na to, jak lidé klopýtají se zavřenýma očima. Jak se snaží udržet starou tradici, která se už dávno přežila. A taky King s tím svým nadutým občanským uvědoměním mi šel na nervy, protože už nic takového neexistuje."

Taylor přisvědčil. "Webstere, věříte, že byste dokázal lidi adaptovat?"

Webster na něj vytřeštil oči.

"Vážně," řekl Taylor. "Světová komise to provádí po celá léta, tiše a pod pokličkou. Dokonce ani mnozí adaptovaní lidé netuší, že byli adaptováni. Změny, které nastaly po vytvoření Světové komise z bývalých Spojených národů, vedly často k chybné adaptaci lidí. Atomová energie vzala práci statisícům. Ti všichni museli být přeškoleni a převedeni na nová zaměstnání, někteří v novém atomovém průmyslu, jiní v ostatních oborech. Vývoj hydroponických farem vyhnal rolníky z půdy. Ti nás postavili snad před největší problém, protože kromě znalostí o pěstování rostlin a chovu zvířat neuměli vůbec nic. Většina z nich ani netoužila získat nějaké vzdělání. Jsou roztrpčeni, protože přišli o povolání zděděné po předcích. A protože jsou od přírody individualisté, představovali největší psychologický problém."

"Mnozí z nich," prohlásil Webster, "stále ještě nejsou ve Svě kůži."

Asi stovka či víc jich tu žije v domech z ruky do úst. Střílejí králíky a veverky, rybaří, pěstují zeleninu a sbírají divoce rostoucí plody. Tu a tam se dopouštějí menších krádeží nebo žebrají po ulicích."

"Vy ty lidi znáte?" zeptal se Taylor.

"Některé," odpověděl Webster. "Jeden mi občas nosí ulovené veverky a králíky. Oplátkou ze mě tahá mince na munici."

"Ti lidé by se asi adaptaci bránili, že?"

"Zuřivě," pravil Webster.

"Znáte farmáře jménem Ole Johnson? Drží se stále té své farmy?"

Webster přisvědčil.

"Co kdybyste se pokusil ho adaptovat?"

"Vyhnal by mě ze dvora," řekl Webster.

"Muži jako Ole a vůbec všichni dřepělové jsou teď náš nejobtížnější problém," mnil Taylor. "Většina ostatních se poměrně slušně přizpůsobila a smířila s novými podmínkami. Někteří nahlas truchlí po minulosti, ale je to jen divadlo. Ani heverem byste je nedostali zpátky k jejich starému způsobu života."

"Před mnoha léty s příchodem průmyslové atomové energie stála Světová komise před těžkým rozhodnutím. Mají být změny znamenající pokrok zaváděny pomalu, aby se lidé stačili přizpůsobit přirozenou cestou, nebo by bylo lepší postupovat co nejrychleji a pomáhat najít lidem vztah k novým skutečnostem pomocí adaptace?"

Dospěli k názoru, nebudeme rozebírat, zda byl správný nebo ne, že pokrok má přednost, ať už je jeho dopad na lidi jakýkoli. Rozhodnutí se v zásadě ukázalo jako správné.

Věděli jsme přirozeně, že v mnoha případech tato adaptace nemůže postupovat s nešetrnou otevřeností. V mnoha případech, jako u větších skupin zaměstnanců, se to tak dalo provést, ale v jednotlivých případech - jako u našeho přítele Oleho - ne. Těm lidem je třeba pomoci, aby se v tomto novém světě cítili dobře, ale nesmějí přitom vědět, že jim někdo pomáhá. Kdybychom jim to řekli, ztratili by sebedůvěru a důstojnost - a lidská důstojnost je klíčem ke každé civilizaci."

"O změnách v průmyslu jsem přirozeně věděl," řekl Webster, "ale neslyšel jsem o jednotlivých případech."

"Nemohli jsme to vytrubovat do světa," řekl Taylor. "Všechno je prakticky pod pokličkou."

"Proč mi to ale všechno vykládáte?"

"Protože bychom byli rádi, abyste vstoupil k nám. Současně přispějete k tomu, abychom adaptovali Oleho. Pak

bychom si rádi rozmysleli, co počít s dřepěly."

"Nevím...", řekl Webster.

"Čekali jsme na vás dlouho," řekl Taylor. "Věděli jsme, že nakonec k nám přijdete. Jakoukoli šanci a jakékoli zaměstnání, které byste mohl dostat, vám přikazil King. Stačilo mu jen slovo. A teď vás bojkotují všechny obchodní komory a městské správy na světě."

"Stejně mi nic jiného nezbyvá," řekl Webster.

"Neradi bychom, abyste se na to díval takhle," řekl Taylor. "Dejte si na čas a promyslete si to, pak přijďte znovu. I kdybyste tu práci nechtěl, najdeme vám jinou - bez ohledu na Kinga."

Před domem čekal na Webstera strašák. Byl to Levi Lewis bez úsměvu, s chybějícími zuby a s puškou pod paží.

"Někdo z chlapců mi řekl, že vás viděl jít sem," vysvětloval, "tak jsem si tu na vás počkal."

"Copak se děje?" zeptal se Webster, protože Lewisova tvář nevěstila nic dobrého.

"Policajti," řekl Levi a odplivl si.

"Policajti," opakoval stísněně Webster. Věděl, co se chystá.

"Ano," řekl Levi. "Chtějí nás vykourřit."

"Městská rada tedy povolila," řekl Webster.

"Jdu právě z policejního ředitelství," prohlásil Levi. "Říkal jsem jim, aby se měli na pozoru. Řek jsem jim, že když to zkusí, bude tu pěkný masakr. Rozestavil jsem chlapce po celém městě a řek jsem jim, aby stříleli jen tehdy, když si budou jisti, že trefí."

"To přece nesmíte, Levi," řekl Webster ostře.

"Že nesmím?" odsekl Levi. "Už se stalo. Vyhnali nás z farem, donutili nás, abysme je prodali, protože jsme se nemohli uživit. Ale teď už nás dál nevyženou. Buď tu zůstaneme, nebo tu zemřeme. A jediný způsob, jak by nás mohli vykourřit, bude když tu nebude nikoho, kdo by jim v tom zabránil."

Povytláhl kalhoty a odplivl si. "A nejsme jediný, kdo si to myslí," prohlásil. "Děda je taky s náma."

"Děda?"

"Jistě, děda. Ten starej chlápek, co bydlí u vás. On vlastně převzal velení jako náš generál. Povídal, že si z války pamatuje takový triky, o kterých policajti nemají ani zdání. Poslal pár lidí k milicnímu skladu, aby tam šlohl kanón. Říká, že ví, kde bysme pro něj sehnali pár granátů z muzea. Říká, že tu věc máme postavit a pak jim vzkážeme, že budeme střílet, když nastoupí policie."

"Poslyšte, Levi, udělal byste pro mě něco?"

"Ale jistě, pane Webster."

"Šel byste nahoru a vyžádal si nějakého pana Taylora? Trvejte na tom. Řekněte mu, že už jsem začal."

"Rád, ale kam jdete?"

"Na radnici."

"Neměl bych jít radši s váma?"

"Ne," prohlásil Webster. "Raději tam půjdu sám. A Levi..."

"Ano?"

"Povězte dědovi, aby s tou artilerií počkal. Nestřílet, dokud nebude muset, ale jestli ano, potom jaksepatří!"

"Pan starosta má práci," řekl Raymond Brown, sekretář.

"To si myslíte vy," řekl Webster a zamířil ke dveřím.

"Dovnitř přece nemůžete, Webstere!"

Vyskočil, vyřítil se z místa za psacím stolem a chtěl Webstera zadržet.

Webster prudce zvedl paži, zasáhl Browna do hrudi a srazil ho na dřevěný stůl. Stolní deska sjela a Brown zamával pažemi, ztratil rovnováhu a zřít se k zemi.

Webster rozrazil dveře do starostovy úřadovny.

Starosta shodil nohy ze stolu. "Řekl jsem Brownovi..."

Webster přikývl. "A Brown mně. Co se děje, Cartere? Máte nahnáno, že by se King mohl dozvědět, že jsem tu? Bojíte se dobrých nápadů?"

"Co chcete?" vzplanul Carter.

"Slyšel jsem, že policie chce zapálit domy."

"To souhlasí," řekl starosta se zadostiučiněním. "Jsou pro obec nebezpečné."

"Pro jakou obec?"

"Koukněte se, Webstere ..."

"Vy víte, že žádná obec neexistuje. Jen pár vás všivých politiků, kteří tu o sebe zakopávají, aby je každý rok volili a aby jim šel plat."

Vždyť už jste došli tak daleko, že volíte jeden druhého. Lidé, kteří pracují v krámech a v obchodech, ba ani ti nejšpinavější dřiči z továren už na městském území nebydlí. Obchodníci odtáhli hezky dávno.

Mají tu své firmy, ale občany města už nejsou."

"Ale pořád ještě je to město," prohlásil starosta.

"Nejsem tu proto, abych se s vámi hádal," řekl Webster. "Chtěl jsem vám jen vysvětlit, že je to chyba spálit ty domy. I když nechápete, ty domy jsou pro lidi, kteří jiné domy nemají. Pro lidi, kteří v tomhle městě hledají střechu nad hlavou. V jistém smyslu za ně neseme zodpovědnost."

"Po těch nám nic není," zavrčel starosta. "Co se s nimi stane, je jejich věc. My jsme je sem nezvali. My je tu nechceme. Nic obci nedávají. Vy mi tu vykládáte, že se nedovedou ohánět. Mohu za to já? Vy mi řeknete, že nemůžou najít práci. A já vám říkám, že by mohli práci dostat, kdyby se o to pokusili. Je dost co dělat, ještě pořád je dost co dělat. Nakecali

jim toho spoustu o tom novém světě a oni si myslí, že jim někdo musí opatřit bydlení a práci, která by jim byla po chuti."

"Mluvíte jako typický individualista," řekl Webster.

"A vy mluvíte, jako by vám to bylo k smíchu!" rozhorlil se starosta.

"Ovšem," řekl Webster. "Je to směšné a tragické, že ještě dnes může někdo takhle smýšlet."

"Svět by na tom byl o mnoho líp, kdyby bylo víc otrlých individualistů," řekl starosta ostře. "Jen se podívejte na lidi, kteří to někam dotáhli."

"Miníte sebe?" zeptal se Webster.

"Klidně si mě můžete vzít za příklad," přiznal Carter. "Tvrdě jsem pracoval. Využil jsem každé příležitosti. Byl jsem předvídavý... Já..."

"Zkrátka chcete říct, že jste lízal správné zadky a kopal do správných tváří," řekl Webster. "Jste zářným vzorem toho druhu lidí, které dnes svět nechce. Je z vás cítit plíseň a vaše názory jsou taky tak staré."

Vy jste poslední politik, Cartere, stejně jako jsem já byl posledním sekretářem obchodní komory. Jenže vy to ještě nevíte. Já ano. Já jsem z toho vypadl. I když mě to něco stálo, vypadl jsem, protože jsem nechtěl ztratit svou sebeúctu. Vaše politika zemřela. Zemřela, protože každý tluchuba a okázalý hochštapler se mohl dostat k moci, jen když se trochu vyznal v davové psychologii. Ale davová psychologie už není. Nemůžete mít davovou psychologii, když lidé kašlou na to, co je už mrtvé - politický systém, který se zhroutil vlastní vahou."

"Vypadněte!" zaječel Carter. "Vypadněte, než zavolám policajty a dám vás vyhodit" "Zapomínáte," řekl Webster, "že jsem si s vámi přišel popovídat o domech."

"To vám nebude nic platné," zavrčel Carter. "Můžete si tu stát a mluvit až do soudného dne, domy budou hořet, a basta!"

"Jak by se vám líbilo, kdyby se radnice proměnila v prach a popel?" otázal se Webster.

"Vaše přirovnání," řekl Carter, "je směšné."

"Není to vůbec přirovnání," odpověděl Webster.

"Tak co je to tedy?" starosta na něj vyvalil oči. "Tak o čem jste to tedy mluvil?"

"Je to takhle," řekl Webster. "V okamžiku, kdy se první pochodeň dotkne domů, přistane na radnici první granát. A druhý zasáhne Národní banku. A pak ostatní, hezky popořadě, největší cíle nejdřív."

Carter vytřeštil oči. Potom ho zaplavil ruměnec hněvu od krku přes obličej.

"Nenamáhej se, Webstere." vzplanul. "Na mě blufování neplatí."

Nebo za vlasy přitažené historky, jako je tahle..."

"Není to za vlasy přitažené," prohlásil Webster. "Ti lidé tam venku mají děla. Z miličního skladu, z muzeí. A mají muže, kteří s nimi umějí zacházet. Ostatně oni je vlastně ani nepotřebují. Cíle mají před sebou jako na dlani. Jako když střílíte salvu do stodoly."

Carter natáhl ruku po vysílačce, ale Webster ho zarazil zvednutou rukou, "Líp když si to kapánek rozmyslíte, Cartere, než vyletíte jako čertík ze škatulky. Jste v bryndě. Když to spustíte podle plánu, máte na krku bitvu. Ty domy třeba shoří, ale střed města je v tahu. Obchodníci a podnikatelé budou žádat vaši hlavu!"

Carterova ruka se vzdálila od rádia.

Z dálky zazněl výstřel z ručnice.

"Raději je odvolejte," varoval Webster.

V Carterově tváři se zračila nerozhodnost.

Nový výstřel a pak další a další.

"Moc času už nezbyvá," řekl Webster, "a bude pozdě. Moc pozdě na to, aby se něco dalo dělat."

Dunivý výbuch zadrnčel v oknech. Carter vyskočil z křesla.

Webster náhle pocítil chlad a únavu. Ale snažil se vši silou ovládnout tvář a hlas.

Carter vyhlížel z okna, jako by byl proměněn v kámen.

"Obávám se," řekl Webster, "že je už příliš pozdě."

Vysílačka na stole zabzučela velmi naléhavě, rudá doutnavka zablikala.

Carter natáhl chvějící se ruku a zapjal rádio.

"Cartere," říkal nějaký hlas. "Cartere, Cartere!"

Webster poznával ten hlas - býčí bas policejního náčelníka Jima Maxwella.

"Měli velké dělo," řekl Maxwell. "Explodovalo, když se pokoušeli z něj vystřelit. Asi mizerná munice."

"Jedno dělo?" zeptal se Carter. "Jen jedno dělo?"

"Jinak nic nevidím."

"Slyšel jsem střelbu z pušek," řekl Carter.

"Jo, trochu na nás stříleli. Pár chlapců zranili. Ale teď už se stáhli."

Hlouběji do houští. Teď se nestřílí."

"Oukej," řekl Carter. "Tak do toho a zakládat oheň."

Webster k němu přistoupil. "Zeptejte se ho, zeptejte se ho ..."

Ale Carter stiskl tlačítko a rádio zhaslo.

"Na co jste se chtěl zeptat?"

"Nic," řekl Webster. "Na nic významného."

Nemůže přece Carterovi vykládat, že děda se vyzná v dělech.

Nemohl mu říct, že když dělo explodovalo, byl děda při tom.

Musí odtud, musí co nejrychleji k dělu.
"Dobrý bluf, Webstere," říkal Carter. "Dobrý bluf, ale nevyšel vám."
Starosta přistoupil k oknu s výhledem na domy.
"A je po střelbě," řekl. "Rychle to vzdali."
"Budete mít štěstí," vyrazil Webster, "jestli se z vašich policistů vrátí šest. Ti muži v křoví dovedou puškou vystřelit veverce oko na sto yardů."
Na chodbě se ozvaly rychlé kroky, dva páry nohou se blížily ke dveřím.
Starosta se prudce otočil od okna a Webster rovněž.
"Dědo!" vykřikl.
"Ahoj, Johnny," vydechl děda ještě v poklusu.
Muž za dědou byl ještě mladý a měl v ruce papíry, kterými mával.
"Co si přejete?" zeptal se starosta.
"Spoustu večír," řekl děda.
Chvilí zápasil s dechem a pak řekl: "Tohle je můj přítel Henry Adams."
"Adams?" zeptal se starosta.
"Samo," řekl děda. "Jeho dědeček tu kdysi žil. V sedmadvacáté ulici."
"Ach," řekl starosta, jako by ho někdo praštil cihlou. "Ach ano, myslíte F. J. Adamse!"
"Aby ne!" řekl děda. "Byli jsme spolu ve válce. V noci mi vždycky vyprávěl o synovi doma."
Carter kývl Henrymu Adamsovi. "Jako starosta města" řekl, pokoušeje se o důstojnost, "vítám vás do ..."
"To není obzvláště vhodné přivítání," řekl Adams. "Jak vidím, pálíte můj majetek."
"Váš majetek?" starostovi selhal hlas, nevěřicím zrakem utkvěl na svazku papírů, kterým mu Adams mával před nosem.
"Jo, jeho majetek," volal děda. "Právě to koupil. Přicházíme od pokladníka. Všechny dané, dávky a trestní poplatky, které jste si vy darebáci na nás vymysleli, jsou vyrovnány."
"Ale ale," starosta těžko shledával slova, popadaje dech, "všecko snad ne. Snad jen ten starý Adamsovic dům."
"Všecko, sakumprásk všecko," řekl děda vítězně.
"A teď," řekl Adams starostovi, "kdybyste laskavě řekl svým lidem, aby přestali ničit můj majetek."
Carter se naklonil přes stůl a šmátral po rádiu neobratnými pohyby.
"Maxwelle," volal, "Maxwelle, Maxwelle!"
"Co chcete?" řval Maxwell.
"Přestaňte pálit," křičel Carter. "Začněte hasit Zavolejte hasiče.
Dělejte něco. Ale zastavte ty ohně!"
"Kristepane," řekl Maxwell. "Kdybyste si už konečně rozmyslel, co chcete."
"Uděláte, co vám říkám," ječel starosta. "Uhaste ty ohně!"
"No dobrá," řekl Maxwell. "Dobrá. Jenom se nerozčilujte. Ale chlapcům to jedno nebude! Nezamlouvá se jim, když se po nich stílí za něco, co si potom rozmyslíte!"
Carter se napřimil u rádia "Dovolte, abych vás ujistil, pane Adamsi," pravil, "že jde jen o strašný omyl."
"Ovšem," prohlásil Adams vážně, "velmi velký omyl, pane starosto.
Největší, který jste dosud udělal."
Chvilí stáli proti sobě a měřili se pohledy.
"Zítra," pokračoval Adams, "podám žádost u soudu o zrušení městských stanov. Jako vlastník největší části pozemků v městském katastru, jak z hlediska rozlohy tak i ceny, na to mám plné právo."
Starosta polkl naprázdno, potom našel řeč: "Z jakého důvodu?" zeptal se.
"Z toho důvodu," řekl Adams, "že už jich není zapotřebí. Nemyslím, že bude obtížné to dokázat."
"Ale ... ale ... to znamená ..."
"Ano," řekl děda. "Vy víte, co to znamená. Že vyletíte s velkým popraskem."
"Park," řekl děda a rozmáchle ukázal na divočinu, která kdysi bývala jednou z nejkrásnějších čtvrtí města. "Park, aby si lidé připomínali, jak žili jejich rodiče."
Všichni tři stáli na Tower Hillu u staré zrezivělé vodárenské věže, která se nad nimi tyčila a jejíž masivní ocelové nosníky trčely z moře trávy, sahající po pás.
"Vlastně ani ne park," vysvětloval Henry Adams. "Spíš něco jako památník. Památník na éru společenského života, která bude zapomenuta v příštích sto letech. Rezervace pro jistý počet zvláštních stavebních stylů, jak je tu seskupil vkus jedinců a okolností. Ne otrocké lpění na určitých architektonických představách, ale dokumentace pokusu o životní styl. Za sto let se lidé budou procházet mezi těmi domy se stejným pocitem úcty a posvátné bázně, jako dnes procházejí muzeem. Bude to pro ně něco z minulosti, z předdějinné epochy, jako předstupeň k lepšímu, plnějšímu životu. Umělci tu budou trávit celé životy, jen aby přenesli ty staré domy na svá plátna. Pisatelé historických románů sem budou přicházet, aby zachytili dech starých časů."
"Ale řekl jste přece, že chcete opravit všechny ty domy a zřít trávníky a zahrádky přesně tak jako dřív," řekl Webster.
"To vás bude stát celé jmění. A další jmění, abyste to všechno udržel v pořádku."
"Mám příliš mnoho peněz," řekl Adams. "Příliš mnoho peněz.
Nezapomínejte, že můj dědeček a otec prakticky založili atomový průmysl."
"Byl nejlepším hráčem v kostky, jakého jsem kdy poznal, ten váš dědeček," řekl děda. "Pokaždé při výplatě mě vzal na pásek."
"Za starých časů," řekl Adams, "když měl někdo příliš mnoho peněz, mohl s nimi naložit všelijak. Organizovat dobročinnost například Nebo lékařský výzkum či něco takového. Jenže dnes už neexistuje organizovaná dobročinnost.

Nevydržela by si na sebe. A od doby Světové komise je dost peněz na veškerý výzkum, lékařský i jiný, který by kdo chtěl podnikat.

Tohle jsem nezamýšlel, když jsem se rozhodl navštívit starý dědečkův dům. Chtěl jsem se na něj jen podívat, víc nic.

Tolik se mi o něm navyprávěl. Jak zasadil ten strom na předním trávníku. A růžovou zahradu vzadu za domem.

A pak jsem ho uviděl. Bylo to směšné strašidlo. Něco dávno přežitého.

Něco, co kdysi pro kohosi mnoho znamenalo a co on pak opustil. Když jsem pak před tím domem s dědou tady stál, došlo mi, že nemohu udělat nic lepšího než zachovat potomstvu průřez toho, jak jejich předkové žili."

Nad stromy dole stoupal tenký sloup dýmu.

Webster na něj ukázal. "A co bude s nimi?"

"Dřepělové zůstanou, budou-li chtít," řekl Adams. "Bude tu pro ně spousta práce. Pár domů, ve kterých mohou bydlet, je stále k mání.

Mně dělá starosti něco jiného. Nemohu tady zůstat netrvalo. Potřeboval bych někoho, kdo by se toho tady ujal. Bude to práce na celý život" Pohlédl na Webstera.

"Do toho, Johnny," řekl děda.

Webster zavrtěl hlavou. "Betty se chce bezpodmínečně stěhovat na venkov."

"Bydlet tu přece nemusíte," řekl Adams. "Můžete sem denně létat."

Od úpatí pahorku zaznělo volání.

"To je Ole," řekl děda.

Zamával holí. "Hej, Ole, pojd' sem nahoru ..."

Hleděli na Oleho, jak stoupá vzhůru, a mlčeli.

"Chtěl jsem si s vámi promluvit, Johnny," řekl Ole. "Mám nápad.

Probudilo mě to v noci."

"Jen do toho!" řekl Webster.

Ole pohlédl na Adamse. "Ten je v pořádku," ozval se Webster.

"Je to Henry Adams. Možná že pamatuješ jeho dědečka, starého F.J."

"Jápak ne," řekl Ole. "Ten se docela zbláznil s tou atomovou energií. Jak se mu vede?"

"Docela dobře," řekl Adams.

"To jsem rád," řekl Ole. "Vždycky jsem si myslel, že to nebude k ničemu, a vida, zmýlil jsem se. Byl z toho úplně na větvi."

"Jaký je to nápad?" zeptal se Webster.

"Slyšel jste o turistických rančích?" zeptal se Ole.

Webster přikývl.

"Místo," řekl Ole, "kam lidi přicházeli a hráli si na kovboje. Bavilo je to, protože doopravdy nevěděli, jaká je to dřina na takovém ranči, pro ně to bylo zkrátka romantické, jezdit na koních a tak ..."

"Hele," zeptal se Webster, "nechcete přece ze své farmy udělat turistický ranč, nebo se mýlím?"

"Ale kdepak!" řekl Ole. "Žádný turistický ranč. To spíš turistickou farmu. Lidi toho už o farmách moc nevědí, protože farmy už skoro nejsou. A když tak čtou o jinovatce na dýních a jak krásný to je..."

Webster zíral na Oleho. "Jistě je to chytne, Ole," řekl. "Budou se drát o to, jak vyhodit peníze za dovolenou na nefašované farmě..."

Z křoví na pahorku se zablesklo lesklé cosi, krákoralo to a bublalo a ječelo, točilo blýskavými čepelemi a mávalo kroužící jeřábovitou paží.

"Co k...", zeptal se Adams.

"To je ta zatracená sekačka," vykřikl děda. "Já to věděl, že se dožiju dne, kdy se docela zjančí!"

POZNÁMKY K DRUHÉMU PŘÍBĚHU

I když druhá povídka působí stále ještě cizorodě, přece jen nám zní důvěrněji než ta první. Tady čtenář poprvé nabývá dojmu, že tato povídka mohla vzniknout u psiho táborového ohně, což je u první povídky naprosto nemyslitelné.

Zde jsou prezentovány vysoké morální a etické pojmy, jichž si Psi nade vše váží. Zde jsou též vnitřní rozpory, z psiho hlediska pochopitelné, i když právě ony odhalují duševní a morální rozháranost ústřední postavy.

Poprvé se také setkáváme se známější bytostí - s robotem. V robotu Jenkinsovi, kterého nám příběh představuje, snadno poznáváme osobnost, která je už po několik tisíciletí oblíbena hlavně Štěňatý.

Patník dokonce považuje Jenkinse za ústředního hrdinu Legendy. Je pro něj nositelem lidského elementu díla dávno poté, co lidé zmizeli, mechanický přístroj, jehož prostřednictvím lidské myšlení ovlivňovalo Psy dávno poté, co Člověk sám odešel.

Dodnes máme roboty, milé a drahocenné přístroje, které nám nahrazují ruce. Během let se však stal osobní robot každého Psa natolik částí samého majitele, že není Psa, který by chápal robota jako cosi mimo sebe.

Patníkovo tvrzení, že robot je vynálezem Člověka a jeho odkazem, který jsme my Psi jenom přejali, bylo ovšem ostře napadeno četnými učenici.

Představu, že robot byl Psům dán jako pomocný prostředek pro rozvoj jejich kultury, je podle Skokana třeba odmítnout už proto, že je příliš romantická. Skokan ji pokládá za vyšperkování povídky, a tedy od počátku za věc velmi nespolehlivou.

Nikdo už dnes nemůže zodpovědně říct, jak vlastně Psi vyvinuli robota. Hrstka badatelů, kteří se zabývali

problematikou robotiky, poukazuje na okolnost, že už vysoce specializované využití robotů dokazuje, že jde o vynález nějakého psa. Takto specializovaný robot, tvrdí, musel být nutně vynalezen a vyvinut rasou bytostí, k jejichž potřebě se tak znamenitě hodí. Nikdo jiný než pes, prohlašují, by nedokázal vytvořit tak složitý nástroj.

Tvrzení, že už dnes žádný pes nedokáže zkonstruovat robota, neobstojí.

Žádný pes dnes neumí vyrobit robota z toho důvodu, že už to není nutné, neboť roboti se vyrábějí sami. Psi zkonstruovali robota tehdy, když shledali, že je to nutné, a problém další výroby vyřešili typicky psím způsobem: vybavili robota rozplazovacím pudem, který ho nutí, aby stavěl jiné jedince podle svého vzoru.

V této povídce se shledáváme s myšlenkou, která prolíná celou Legendou a dlouho mátlá mnohé učence a většinu čtenářů. Myslíme představu, že je možné fyzické vzdálení z tohoto světa kamsi ven, do jakéhosi pomyslného prostoru, kterým je možno projít k jiným světům.

I když byla tato myšlenka většinou považována za výplod čiré fantazie - a ta má ovšem v každé legendě své oprávněné místo -, přece jen byla podrobena pečlivému studiu.

Většina prací však dochází k názoru, že něco podobného je nemožné.

Taková víra by předpokládala, že hvězdy, které za noci vidáme, jsou obrovskými světy, nepředstavitelně od nás vzdálenými.

Každý přirozeně ví, že nejsou ničím jiným než světly zavěšenými na nebi, a to většinou velmi blízko.

Skokan přináší snad nejlepší objasnění této představy světového prostoru. Je to, říká, nářezka starého pisatele na tajemný svět, o kterém my psi už odedávna víme.

2. ÚTOČIŠTĚ

Děšť mžl z oloveného nebe a vířil mezi holými větvemi jako kouř. Stíral obrysy živých plotů a smazával siluety budov, vymazával vzdálenosti. Leskl se na kovových kůžích tichých robotů a sypal stříbrný třpyt na ramena tří lidí, naslouchajících hlasu černě oděného muže, který předčítal z knihy.

"Neboť já jsem zmrtvýchvstání a život..."

Mech zaoblil kamennou sochu nad vchodem do hrobky; tyčila se vzhůru všemi krystaly svého torza, které jako by se napřahovalo po cíli neviditelném pro nikoho kromě ní. Napřahovala se tak od onoho dávného dne, kdy ji vytesali ze žuly, aby se z ní stal symbol na rodinné hrobce - podle přání prvního Johna J. Webstera na sklonku jeho života: "... a kdo žije a věří ve mě..."

Jerome A. Webster cítil, jak mu synovy prsty svírají paži, slyšel přítulný matčin vzlykot, viděl nehybnou řadu robotů, sklánějících hlavy před mrtvým pánem. Před pánem, který se nyní vrací - do posledního domova všech.

Zpola omámen kladl si Jerome A. Webster otázku, zda taky chápou - chápou-li vůbec pojmy života a smrti -, co to znamená, že tam v rakvi leží Nelson F. Webster a že muž s knihou nad ním mluví.

Nelson F. Webster byl čtvrtý v řadě Websterů, kteří žili a zemřeli v tomto místě a v této zemi, sotva je opouštějící, a kteří našli poslední odpočinek na místě stvořeném pro ně pro všechny tím prvním - Johnem J. Websterem.

Jerome F. Webster cítil, jak se mu stahují svaly v obličejí, cítil, jak mu celým tělem probíhá slabé chvění. Na okamžik vnímal pálení v očích, rakev se kamsi rozplynula a slova, která muž v černém odříkával, splývala s větrem šepotajícím ve smrčích, jež držely nad mrtvým stráž. V mozku mu procitla vzpomínka - vzpomínka na šedovlasého muže, který se toulával po polích a pahorcích, vdechoval vánek časného rána a široce rozkročen se sklenkou koňaku v ruce stával nad plápolajícím ohněm v krbu.

Pýcha - pýcha na zemi a na život, a pokora a velikost, které člověku dávají klidný život. Spokojenost volného času a cílevědomost.

Nezávislost pramenící z pevné jistoty, příjemný pocit důvěrně známého okolí, volnost širokých plání.

Thomas Webster do něho strčil loktem "Otče," šeptal. "Otče..."

Smuteční slavnost skončila. Černě oděný muž zaklapl svou knihu.

Šest robotů postoupilo a zvedlo rakev.

Pomalu kráčeli ti tři do hrobky za rakví, stáli tam němě, zatímco roboti zasouvali rakev do výklenku, uzavírali malá dvířka a připevňovali na ně tabulku, na které stálo: NELSON F. WEBSTER 2034-2117 To bylo vše. Jen jméno a letopočty. A to, pomyslel si Jerome A.

Webster, to stačí. Nic jiného tam nemá co hledat. To je vše, co měli i ostatní. Ti, kterými to začínalo - Williams Stevens, 1920-1999.

Děda Stevens, jak mu říkali, rozpomněl se Webster. Otec manželky prvního Johna J. Webstera, který tu rovněž leží, 1951-2020. A po něm jeho syn Charles F. Webster, 1980-2060. A jeho syn John J.

II., 2004-2086. Webster si ještě vzpomínal na Johna J. II. - na svého dědečka, který podřimoval s dýmkou v ústech vedle krbu, stále v nebezpečí, že si připálí vousy.

Websterův pohled sklouzl k jiné tabuli. Mary Websterová, matka chlapce, který stojí po jeho boku. Vlastně už ne chlapec. Stále zapomíná, že Thomasovi je teď dvacet, že za týden za dva poletí k Marsu, tak jako letěl k Marsu on, když byl mlád.

Všichni tu jsou pohromadě, pomyslel si. Websterovi, jejich ženy a děti. Spolu ve smrti, tak jako byli spolu za života, pod smrky v hrdém bezpečí bronz a mramoru, se symbolickou postavou nade dveřmi, které stáří poznamenalo zelení. Roboti němě čekali, jejich úkol byl splněn.

Matka na něj pohlédla.

"Teď jsi hlavou rodiny ty, synu," řekla.

Natáhl ruce a přitiskl ji k sobě. Hlava rodiny - toho, co z ní zůstalo.

Už jen tři - jeho matka a jeho syn. A jeho syn mu brzo odejde, tam na Mars. Ale vrátí se. Snad se vrátí s ženou, a rodina tu zůstane.

Rodina nezůstane ve třech. Pak nebude zapotřebí uzavírat větší část domu jako nyní. Bývaly doby, kdy dům kypěl životem mnoha členů rodiny, kteří žili ve svých oddělených bytech pod jednou střešou.

Ta doba se vrátí, to věděl.

Všichni tři se otočili a opustili hrobku, vraceli se po pěšině zpátky k domu, který se v mlze tyčil jako obrovský šedý stín.

V krbu plápolal oheň a kniha ležela na psacím stole. Jerome A.

Webster po ní sáhl a přečetl si ještě jednou titul.

Fyziologie Mart'anů, se zvláštním přihlédnutím k mozku, od dr.

Jeroma A. Webstera.

Silná a autoritativní - celoživotní dílo. V oboru téměř ojedinělá.

Opřena o data nasbíraná za oněch pět let epidemie na Marsu - za oněch pět let, kdy pracoval téměř ve dne v noci spolu s kolegy z lékařské sekce Světové komise, která ho vyslala na pomoc sousední planetě.

Zaklepání na dveře.

"Dále," zavolal.

Dveře se otevřely a dovnitř vklouzl robot "Vaše whisky, pane."

"Díky, Jenkinsi," řekl Webster.

"Farář, pane," řekl Jenkins, "odešel."

"Ach, ano, doufám, že ses o něj postaral."

"Zajisté, pane. Dal jsem mu obvyklý poplatek a nabídl mu drink."

Odmítl drink."

"To byla společenská chyba," mínil Webster. "Faráři nepijí."

"Promiňte, pane. To jsem nevěděl. Uložil mi, abych vyřídil, že máte občas zajít do kostela."

"Cože?"

"Řekl jsem mu, pane, že nikdy nikam nechodíte."

"To bylo správné, Jenkinsi," řekl Webster. "Nikdo z nás nikam nechodí."

Jenkins zamířil ke dveřím, zastavil se a otočil.

"Smím-li to tak říct, pane, ta slavnost u hrobky byla velmi dojemná."

Váš otec byl velkolepý člověk, nejlepší, jaký kdy žil. Roboti říkají, že slavnost byla povznášející. Důstojná, pane. Byla by se mu líbila, kdyby to viděl."

"Můj otec," řekl Webster, "by měl ještě větší radost, kdyby tě slyšel, Jenkinsi."

"Děkuji, pane," řekl Jenkins a odešel z pokoje.

Webster seděl u whisky a knihy a ohně - vnímal útulnost důvěrně známé místnosti, jak ho objímá, cítil z ní bezpečí.

Tady je jeho domov. Byl to domov Websterů od toho dne, kdy sem přišel první John J. a vybudoval nejstarší část obrovského domu.

John J. si to místo vybral, protože poblíž byl potok se pstruhy, alespoň to tak vždycky tvrdil. Ale jistě za tím bylo víc, určitě za tím bylo víc, říkal si Webster.

Nebo to snad byl zpočátku jen ten potok se pstruhy. Potok se pstruhy a stromy a louky, skalnatý řetěz pahorků, kam každého rána vnikala mlha od řeky. To všechno ostatní snad rostlo a dorůstalo průběhem let, přes léta rodinných vztahů, až celá zdejší půda nasákla čímsi nepojmenovatelným, co se blížilo - ale nikdy jí nebylo - tradici. Čímsi, co změnilo každý strom, každý kámen a každou píď země ve Websterův strom či skálu či píď země. Všechno k tomu patřilo. John J., první John J. přišel po rozpadu měst, když se lidé jednou provždy vzdali těch útočišť dvacátého století, kdy se osvobodili od kmenového pudu, který je nutil, aby se spojovali proti společnému nepříteli či společnému strachu v nějaké jeskyni nebo na nějaké mytině.

Od pudu, který vyšel z módy, protože už nebylo ani strachu ani nepřátel. Člověk se vzepřel proti pudu stádnosti, který mu vnutily ekonomické a sociální podmínky dlouhých věků. Nová jistota a nová soběstačnost mu umožnily, aby ho odhodil.

Ta tendence započala ve dvacátém století, víc než před dvěma sty lety, kdy se lidé začali stěhovat na venkov za čerstvým vzduchem, za větším prostorem, větší elegancí života, jakou jim pospolitá existence v nejpřísnějším smyslu nikdy nedovolila.

A toto byl konečný výsledek. Klidný život. Mír, jaký přichází pouze s dobrými věcmi. Život, po kterém po léta lidé toužili. Život na panských sídlech, založený na starých rodinných domech a širokých pláních, s energií vázanou na spoutaný atom a s roboty v úloze služebnictva.

Webster se usmíval na krb s praskajícími dřevěnými poleny. Anachronismus, ale dobrý - něco, co si člověk přinesl z jeskyň. Zbytečný, neboť atomové topení bylo lepší, ale příjemnější. Před atomovými kamny se nedalo sedět, zírat do atomů a snít a tkát vzdušné zámky jako z plamenů krbu.

Dokonce i ta hrobka venku, kam uložili jeho otce k odpočinku.

Také ona patří k rodině. Všechno patří k rodině. Chmurná pýcha, klidný, mírumilovný život. Za starých časů bývali mrtví pohřbíváni všichni pohromadě, lic vedle lice, na rozsáhlých pozemcích.

Nikdy nikam nechodí.

To řekl Jenkins faráři.

A sedí to. Proč by měl člověk někam chodit? Všechno je tady.

Když otočíte knoflíkem, můžete hovořit tváří v tvář s každým, svými smysly, když už ne tělem, můžete být, kde chcete. Můžete navštívit divadlo, naslouchat koncertu nebo se hrabat v knihovně na druhém konci světa. Můžete uzavírat obchody, aniž vstanete z křesla.

Webster popíjel whisky, potom se obrátil k přístroji vedle psacího stolu. Otočil po paměti knoflíky, aniž nahlédl do katalogu. Věděl, kam chce.

Jeho prst stlačil tlačítko a místnost roztála - aspoň to tak připadalo.

Zůstala židle, ve které seděl, část psacího stolu, část samotného přístroje - a to bylo vše.

Židle stála na hoře zaplavené zlatou trávou posázenou uzlovatými stromy zkřivenými od větru, svah sbíhal k jezeru, záramovanému purpurovými horskými úbočími. Skalní stěny, plné dlouhých pruhů s modravou zelení vzdálených smrků, stoupaly v obrovitých terasách, vplývaly do modravě se lesknoucích, sněhem pokrytých vrcholků, které trčely do výše jako ostré zuby.

Vítr hovořil drsným hlasem v sehnutém stromoví a prudkými poryvy rozčesával dlouhou travu. Poslední sluneční paprsky vykřesávaly oheň ze vzdálených vrcholků.

Osamělost a velikost, rozmáchlost řítících se srázů, malé jezírko, jako nůž ostré stíny na vzdálených skalách.

Webster seděl pohodlně v křesle, zíraje s přimhouřenýma očima na horské obry.

Tichý hlas vedle něj promluvil: "Smím vejít?"

Měkký, sykový hlas, zcela nelidský. Ale Webster ho znal.

Lehce se natočil a spatřil ozdobný podstavec a na něm srstnatou postavu Mart'ana s měkkýma očima. Další nezemský nábytek se nezřetelně rýsoval za podstavcem v mart'anském obydlí.

Mart'an ukázal srstnatou rukou k horám.

"Tohle se ti líbí," řekl. "Ty to chápeš. A já chápu, jak to chápeš ty, ale pro mě je v tom mnohem víc děsu než krásy. Na Marsu bychom něco takového nesnesli."

Webster natáhl ruku, ale Mart'an ho zarazil "Nech to tak," řekl. "Já vím, proč jsi sem přišel. Já bych v takovou dobu nechodil, ale myslel jsem si, že snad starý přítel..."

"To je od tebe hezké," řekl Webster. "Těší mě, že jsi přišel."

"Tvůj otec," řekl Juwain, "byl velký muž. Vzpomínám si, jak jsi mi o něm vyprávěl, když jsi byl na Marsu; říkal jsi, že se jednou vrátíš."

Proč nikdy nepřijdeš?"

"Proč?" řekl Webster. "Já prostě nikdy..."

"Nic mi neříkej," řekl Mart'an. "Já už vím."

"Můj syn," řekl Webster, "poletí za několik dní na Mars. Uložím mu, aby tě navštívil," "To mě bude těšit," odpověděl Juwain. "Budu ho čekat."

Neklidně se zavrtěl na pokriveném podstavci. "Snad bude pokračovat v tradici?"

"Ne," řekl Webster. "Studuje techniku. Pro chirurgii neměl nikdy smysl."

"Má právo," řekl Mart'an, "jít, kam ho srdce táhne. Přesto člověk těžko opouští svá přání."

"Jistě," připustil Webster. "Ale to už máme za sebou. Snad z něj bude velký inženýr. Zabývá se strukturou prostoru."

Hovoří o lodích, které by mohly cestovat ke hvězdám."

"Snad," nadhodil Juwain, "vaše rodina pro medicínu udělala dost, ty a tvůj otec..."

„A jeho otec," řekl Webster, "před ním."

"Za tu tvou knihu," prohlásil Juwain, "ti Mars velice mnoho dluží."

Snad pomůže vzbudit větší zájem o mart'anskou problematiku. Moji lidé nejsou dobrými lékaři. Nemají pro to předpoklady. Podivné, jak se myslí různých ras liší. Podivné, že Mars se o medicínu nikdy nezajímal - doslova nikdy na ni nemyslel. Nahradili ji kultem fatalismu.

Zatímco u vás, ve vaší prehistorii, když lidé ještě žili v jeskyních..."

"Je mnoho věcí, na které jste vy mysleli, a my ne," řekl Webster.

"A jsou to věci, že ani dnes nemůžeme pochopit, jak jsme je mohli postrádat. Schopnosti, které jste vy rozvinuli, a nám chybějí. Vezmi třeba jen tvůj obor, filozofii. Je jiná než naše. Je to věda, zatímco my jsme jen nejistě tápali kolem sebe."

Vaše filozofie se vyvíjela spořádaně a logicky, je plně použitelná, praktická a stal se z ní opravdový pracovní nástroj."

Juwain chtěl něco říct, ale zaváhal, pak řekl: "Jsem na stopě něčeho, něčeho nového a možná překvapivého. To by mohl být skutečný a použitelný nástroj, a nejen pro nás, Mart'any, ale i pro vás. Pracoval jsem na tom po celá léta a vycházel jsem při tom z mentálních pojmů, které jsem získal až příchodem lidí. Dosud jsem mlčel, protože jsem si nebyl jist."

"A teď už jsi?" zeptal se Webster.

"Ne docela," řekl Juwain. "Ne jednoznačně. Ale skoro."

Seděli mlčky, hleděli k horám. Přilétl jakýsi pták, posadil se na jeden strom a zazpíval. Nad horami se vršila temná mračna, sněhové vrcholky se od nich odrážely jako vytesané sochy. Slunce klesalo do rudého jezera, které nadlouho přijalo růžové jiskření dohasínajícího ohně.

Ozvalo se zaklepání na dveře a Webster se vztyčil, zavolán nenadále do skutečnosti své pracovny a židle pod sebou. Juwain zmizel. Starý filozof přišel a strávil hodinu s přítelem v tiché kontemplaci a potom se zase tiše vytratil.

Znovu se ozvalo zaklepání.

Webster se předklonil, stlačil tlačítko a hory zmizely. Místnost se znovu proměnila v pokoj. Vysokými okny vešlo soumravné šero a oheň poklesl do slabého řevavění v popelu.

"Dále," řekl Webster.

Jenkins otevřel dveře. "Jídlo je připraveno, pane," řekl.

"Díky," řekl Webster. Zvolna vstal ze židle.

"Vaše místo, pane," řekl Jenkins, "Je v čele stolu."

"Ach ano," řekl Webster. "Vřelé díky, Jenkinsi. Díky, že jsi mi to připomněl."

Webster stál na široké rampě kosmodromu a hleděl za strojem, který mizel se slabými zášlehy plamenů v zinním slunci. Dlouhé minuty potom, co stroj zmizel z dohledu, stál Webster ještě na rampě a prsty pevně svíral zábradlí, zahleděn k obloze.

Rty se mu pohybovaly, vyslovující: "Sbohem, synku!", ale zvuk z nich nevyšel.

Jen pomalu si znovu uvědomoval okolí. Viděl, jak se po rampě pohybují lidé, viděl přistávací plochu, rozprostírající se až ke vzdálenému obzoru, tu a tam posetou hrbatými věcmi, v nichž rozpoznával čekající vesmírné lodi. Před jedním hangárem popojížděly traktory a odstraňovaly v noci napadlý sníh.

Webster zamrazilo a připadlo mu divné, že polední slunce hřeje.

Znovu ho zamrazilo.

Pomalou se otočil od zábradlí a kráčel k správní budově. Na okamžik ho přepadla hrůza - nerozumná a trapná hrůza z té betonové plochy, kterou tvořila rampa. Strach, který mu rozechvíval nitro a řídil jeho nohy ke dveřím.

Proti němu šel nějaký muž s taškou v ruce a Webster zoufale doufal, že ho ten muž neosloví.

Muž nic neřekl, snad si ho ani nevšiml, když ho míjel, a Websterovi se ulevilo.

Být teď doma, říkal si Webster, to bych už teď byl po jídle, a mohl bych se uložit k odpolednímu spánku. V krbu by praskal oheň a já bych mohl pozorovat hru mihotavých plamenů na stropě pokoje.

Jenkins by mu přinesl likér a prohodil pár slov, pár bezvýznamných slov, nic víc.

Zrychlil krok, spěchal ke dveřím, aby unikl chladné nahotě rampy.

Zvláštní, jak se mu to s Thomasem zamotalo. Jistě, je jenom přirozené, že mu bylo zatěžko nechat ho odejít. Ale to, že v těch posledních minutách cítil stoupající příliv bezbřehé úzkosti, to už přirozené není, to ne. Proč ten děs před letem do prostoru, děs před cizím marťanským světem, ačkoli Mars už dávno není cizí. Už víc než jedno století ho lidé znají, zápasí s ním a žijí na něm; mnozí ho dokonce milují.

A jen nadlidská síla vůle mu zabránila, aby se těsně před startem nerozběhl k startovací ploše a nekřičel, aby se Thomas vrátil, aby neletěl!

A to by samozřejmě nikdy nemohl udělat. Bylo by to bývalo exhibicionistické, ostudné a pokořující - něco, co by Webster nikdy neudělal.

Koneckonců, říkal si, let na Mars už není žádné velké dobrodružství, už ne. Bývaly doby, kdy bylo, ale ty doby nenávratně minuly.

On sám v mladých letech podnikl cestu na Mars a zůstal tam pět let.

To bylo - zarazil se, když si na to jen vzpomenu - už téměř před třiceti lety.

Hluk hlasů v hale kosmodromu vyrazil proti němu, sotva pomocný robot otevřel dveře, a tím chaosem zvuků pronikal jeden základní tón blízky téměř děsu. Na okamžik zaváhal, než vstoupil dovnitř.

Dveře se za ním tiše zavřely.

Držel se stěny, aby lidem nepřekážel, a zamířil k jednomu křeslu v koutě. Usedl, zabořil se do polštářů a pozoroval lidské hemžení v sále.

Všude samí lidé, křičící, spěchající, lidé s cizími, nesousedskými tvářemi. Cizinci - každý z nich. Ani jediný známý obličej. Lidé na cestách k planetám. Plní touhy vypadnout. Zabývající se posledními maličkostmi.

Spěchající sem a tam.

V davu se objevil známý obličej. Webster se naklonil dopředu.

"Jenkinsi!" zavolal nahlas a pak se zastyděl, ačkoli si ho nikdo ani nevšiml.

Robot k němu zamířil a zastavil se před ním.

"Vyříd' Raymondovi, že musím ihned domů," řekl Webster.

"Řekni mu, aby okamžitě předlétl s vrtulníkem."

"Je mi líto, pane," řekl Jenkins, "ale hned nemůžeme odletět. Mechanici zjistili defekt v atomové komoře. Instalují novou. Potrvá to několik hodin."

"To přece mohlo počkat," mňnil Webster netrpělivě.

"Mechanik se domnívá, že ne, pane," hlásil Jenkins. "Mohla každým okamžikem selhat. Veškerá energie..."

"Ano, ano," souhlasil Webster, "Vždyť je dobře."

Pohrával si s kloboukem. "Právě jsem si vzpomněl," řekl, "co musím bezpodmínečně zařídit, něco, co se nedá odložit. Musím domů."

Nemohu čekat několik hodin."

Poposedl na okraj křesla a zahleděl se na to množství lidí.

Tváře, všude samé tváře...

"Snad byste mohl použít televizi," navrhl Jenkins. "Některý robot váš vzkaz vyřídí. Kabina je naproti..."

"Počkej, Jenkinsi," řekl Webster. Na okamžik zaváhal. "Doma není co dělat. Vůbec nic. Ale já domů musím. Nemůžu tady zůstat, nebo se zblázním. Venku na rampě jsem dostal strach. Tady mám pocit, že jsem docela zmaten. Mám pocit - divný, strašný pocit, Jenkinsi, já..."

"Chápu, pane," řekl Jenkins. "Váš otec to mívá taky."

Webster na něj zděšeně pohlédl. "Můj otec?"

"Ano, pane, proto také nikdy nikam nechodil. Byl přibližně ve vašem věku, když to na něj přišlo. Chtěl podniknout cestu do Evropy, ale nedokázal to. Z půli cesty se vrátil. Měl pro to jméno."

Webster na dlouhou dobu oněměl.

"Měl pro to jméno," řekl konečně. "Přirozeně že je pro to jméno..."

Můj otec to měl. A dědeček - ten taky?"

"To nevím, pane," řekl Jenkins. "Mě vyrobili, až už byl váš dědeček starší pán. Ale je to možné. Také nikam nechodil."

"Takže to tedy chápeš," řekl Webster. "Ty víš, jaké to je. Cítím, že se mi dělá zle - fyzicky zle. Snaž se najmout vrtulník nebo něco, co by nás dopravilo domů."

"Ano, pane," řekl Jenkins.

Obrátil se k odchodu, ale Webster ho zavolal zpátky.

"Jenkinsi, ví o tom někdo? Kdokoli...?"

"Ne, pane," řekl Jenkins. "Váš otec o tom nikdy nehovořil a já jsem měl vždycky pocit, že o tom ode mě nechce slyšet."

"Díky, Jenkinsi," řekl Webster.

Schouli se opět do křesla a cítil se osamělý a ztracený. Sám v bzučící vstupní dvoraně, ve které pulsuje život - pocit osamění ho přepadl s divokou zuřivostí a Webster byl proti němu slabý a bezmocný.

Touha po domově. Prostá, hanebná touha po domově, říkal si. Něco, čím prý trpí chlapci, když poprvé opustí domov a vyrazí do světa.

Existuje pro to takové vznešené slovo - agorafobie, chorobný strach před volnými prostory - z řeckého slova pro strach - doslova z tržiště.

Když přejde dvoranu k telefonní budce, může zavolat, pohovořit s matkou nebo s některým robotem - nebo ještě lépe, zůstane prostě sedět a bude se dívat kolem sebe, dokud pro něj Jenkins nepřijde.

Začínal vstávat, potom opět klesl do křesla. Nemá to smysl. I když s někým pohovoří a nahlédne do domu, nebude to znamenat, že tam je. Nebude cítit smrk v zimním vzduchu, nebude slyšet známé vrzání sněhu pod nohama při procházce a nebude moct natáhnout ruku a dotknout se jednoho z obrovských dubů, co stojí v parku u cesty.

Nemůže vnímat teplo ohně nebo se dotýkat půdy a věcí na ní, aby s nimi bezpečně a samozřejmě splýnul.

A přece by to snad pomohlo. Mnoho možná ne, ale trochu snad ano. Chtěl se znovu postavit, a strnul. V těch několika krátkých krocích se ukrývala hrůza, strašný, drtivý děs. Musel by běžet, aby tu vzdálenost překonal. Běžet, aby unikl bdělým očím, hrubým neznámým zvukům a drtivé blízkosti cizích tváří.

Prudce klesl do křesla.

Ječivý hlas nějaké ženy pronikl sálem a Webster se přikrčil. Už aby tu Jenkins byl!

První dech jara vnikl oknem a naplnil studovnu příslibem tajícího sněhu, čerstvých listů a květů, hejn vodních ptáků, která proudila po nebi k severu, pstruhů, kteří stáli v proudu a číhali na mouchy.

Webster zdvihl oči od papírů na psacím stole, vdechl vánek, na tvářích ucítil chladný závan. Jeho ruka se natáhla po sklenice s brandy, a když shledal, že je prázdná, postavil ji zpátky.

Kriticky pročítal poslední odstavce: "Skutečnost, že z dvou set padesáti mužů, které jsem si pozval, údajně vždycky v neodkladné záležitosti, přišli jen tři, ještě nedokazuje, že všichni kromě těchto tří trpí agorafobií. Mnozí třeba nejsou z běžných důvodů schopni vyhovět mému pozvání. Ale přece jen to poukazuje na vzrůstající odpor lidí vyrostlých za podmínek, jaké nastaly po opuštění měst na Zemi, odcházet ze známých míst, a prozrazuje prohlubující se nutkání zůstat na svém majetku a v jeho okolí, což v jejich očích splývá se spokojeným a půvabným životem.

Kam takový postoj povede v budoucnu, se nedá dost dobře odhadnout, protože se prozatím projevuje u nepatrné části obyvatelstva. Ve větších rodinách nutí ekonomický tlak syny, aby hledali štěstí buď v jiných oblastech země, nebo na některé jiné planetě. Mnozí hledají dobrodružství v prostoru, zatímco jiní volí povolání, která život v osamocení nedovolují."

Otočil list, dospěl k poslední stránce.

Věděl, že je to dobré pojednání, ale nedalo se uveřejnit, zatím ještě ne. Snad až po jeho smrti. Zatím žádný, pokud mohl posoudit, si tohoto rysu nevšiml, nikdo nepoznal skutečnost, že lidé své domovy opouštějí jen velmi zřídka. Proč by koneckonců měli odcházet ze svých domovů?

"Jistě nebezpečí lze spatřovat..."

U lokte mu zabručel televizor a on natáhl ruku, aby zaklapl tlačítko.

Pokoj se rozplynul, a on se ocítil tváří v tvář muži za psacím stolem, téměř tak, jako kdyby doopravdy seděl proti Websterovi. Šedovlasý muž se smutnými očima a silnými skly.

Webster se na něj chvíli upřeně díval.

"Že by...?" zeptal se a druhý se vážně usmál.

"Změnil jsem se," řekl. "Vy také. Jmenuji se Clayborne. Pamatujete se? Mart'anská lékařská komise..."

"Clayborne. Často jsem na vás myslel. Vy jste zůstal na Marsu..."

Clayborne přisvědčil. "Četl jsem vaši knihu, doktore! Je to obrovský přínos. Často mě napadlo, že by měla být napsána, chtěl jsem to udělat sám, ale neměl jsem na to čas. A dobře, že jsem se k tomu nedostal. Vy jste odvedl lepší práci. Především ohledně mozku."

"Mozek Mart'anů," řekl mu Webster, "mě vždycky zajímal nejvíce."

"Jeho jisté zvláštnosti. Obávám se, že jsem nad ním z těch pěti let strávil více času, než by se slušelo. I jinak bylo co dělat."

"Dobře že jste to udělal," řekl Clayborne. "Proto vás volám. Mám pacienta: operace mozku. Tu dokážete jen vy."

Webster sotva popadal dechu, ruce se mu roztrásky. "Přivezete ho sem?"

Clayborne zavrtěl hlavou: "Nesnese transport. Vy ho znáte, pokud vím. Je to Juwain, ten filozof."

"Juwain," řekl Webster. "Jeden z mých nejlepších přátel. Ještě před několika dny jsme spolu mluvili."

"Záchvat přišel náhle," řekl Clayborne. "Chtěl vás."

Webster oněměl, jeho tělem se plížil chlad, chlad odněkud z neznáma.

Chlad, který způsobil, že mu na čele vyrazily kapičky potu a že sevřel pěsti.

"Když okamžitě odstartujete," řekl Clayborne, "můžete tu být ještě včas. Vyjednal jsem se Světovou komisí, aby vám okamžitě dali k dispozici vesmírnou loď. Musíte tu být co nejdřív."

"Ale," řekl Webster. "Ale... já nemohu..."

"Co nemůžete?"

"Je to vyloučeno," řekl Webster. "V každém případě pochybuji, že mě bude zapotřebí. Vy sám byste přece určitě..."

"Ne," řekl Clayborne. "Nikdo kromě vás to nedokáže. Nikdo jiný nemá potřebné vědomosti. Juwainův život je ve vašich rukou. Když přiletíte, zůstane naživu, když ne, zemře."

"Já nemohu do prostoru," nařikal Webster.

"Každý může do prostoru," odsekl Clayborne. "Není to jako dřív."

Všemožné pohodlí je vám k dispozici."

"Ale vy nechápete," kvílel Webster. "Vy..."

"Ne, nechápu," řekl Clayborne. "Upřímně řečeno, nemohu pochopit, že by někdo odmítl zachránit život přítele..."

Oba muži se dlouho měřili pohledy, mlčíce.

"Sdělím Komisi, aby okamžitě poslali loď přímo k vám," prohlásil nakonec Clayborne. "Doufám, že se zatím rozhodnete..."

Clayborne zmizel a opět se objevila stěna a knihy, krb a obrazy, milovaný nábytek, příslib jara, které do pokoje vnikalo otevřeným oknem.

Webster seděl nehybně v křesle a upřeně hleděl na stěnu před sebou.

Juwain, jeho srstí porostlý vrásčitý obličej, jeho sykavý šepot, přátelství a porozumění. Juwain ohmatávající látku ze sprádaných snů, ztvárňující ji v logiku, v pravidla životního chování. Juwain používající filozofii jako nástroj, jako vědu, jako stupeň k lepšímu životu.

Webster skryl obličej v dlaních a bojoval se smrtelným strachem, který mu drásl nitro.

Clayborne nepochopil. Nedalo se to od něj ani očekávat, protože nic neví. A i kdyby věděl, porozuměl by? Vždyť on sám, Webster, by to nedokázal pochopit, kdyby to neobjevil u sebe samého - tu strašnou hrůzu z pomyšlení, že by měl opustit svůj krb, své sídlo a pozemky, všechny ty drobné symboly, které si tu vytvořil. Totiž nejen on sám, ale i ostatní Websterové. Počínaje prvním Johnem J. Muži a ženy, kteří vypěstovali kult života a tradici správného chování.

On, Jerome A. Webster, odletěl jako mladý muž na Mars, a nevycítil ani nevyužil ten psychický jed ve vlastních žilách. Stejně jako Thomas tam odlétl před několika měsíci. Ale třicet let klidného života v ústraní, v útočišti, kterému všichni Websterové říkali domov, vyneslo tu nákazu na denní světlo a choroba se vyvinula, aniž Webster něco tušil. Nebyla ostatně ani příležitost odhalit ji dřív.

Bylo nyní jasné, jak to povstalo - jasné jako křišťál. Zvyk a duševní postoj a šťastné splnutí s určitými věcmi, které snad samy o sobě byly bezvýznamné, ale postupně na významu nabývaly, konkrétní jednoznačný význam, který jim vtisklo pět generací Websterů.

Není divu, že všechno ostatní mu připadalo cizí, není divu, že vzdálené obzory ho děsily.

A nedá se proti tomu nic dělat - vůbec nic, leda by člověk porazil tamhleten strom, spálil dům a otočil běh řek a potoků.

A snad ani to by nestačilo - snad ani to ne...

Videofon zabzučel a Webster natáhl ruku a stiskl knoflík.

Pokoj se třpytivě rozzářil, ale žádný obraz se neobjevil. Jakýsi hlas řekl: "Tajný rozhovor, tajný rozhovor."

Webster vysunul jakýsi panel v přístroji a otočil několika knoflíky.

Uslyšel bzučení clony, která pokoj odblokovala.

"Utajení zajištěno," řekl.

Třpytivé světlo pohaslo a proti němu se objevil muž. Muž, kterého často vídal v televizi a v novinách.

Henderson, předseda Světové komise.

"Volal mi Clayborne," ozval se Henderson.

Webster mlčky přikývl.

"Tvrdí, že se zdráháte letět na Mars."

"Já se nezdráhám," odpověděl Webster. "Když se Clayborne odpojil, byla otázka ještě otevřena. Vysvětlil jsem mu, že je to pro mě nemožné, ale Clayborne se s tím nespokojil. Měl jsem dojem, že mě nechápe."

"Webstere, vy musíte letět," řekl Henderson. "Jste jediný člověk, který má potřebné vědomosti o marťanském mozku, aby tu operaci provedl. Kdyby to byla jednoduchá operace, snad by ji mohl provést někdo jiný. Ale ne tuhle!"

"To je možné," řekl Webster, "ale..."

"Tady nejde jen o záchranu života jednoho Marťana," prohlásil Henderson. "Ani když je to tak významná osobnost jako Juwain. Jde o mnohem víc. Juwain je váš přítel. Snad se vám zmínil o svém objevu."

"Ano," řekl Webster. "Ano, zmínil. Nové pojetí filozofie."

"Je to filozofie," doplnil Henderson, "kterou nemůžeme postrádat."

Filozofie, která přebuduje sluneční soustavu a přenese lidstvo v průběhu dvou generací o statisíce let kupředu.

Objevuje novou cestu k cíli, o němž jsme dosud neměli ani tušení. Naprosto nová pravda, víte?

Co ještě nikoho nikdy nenapadlo."

Websterovy ruce sevřely stolní desku, až mu zbělely klouby.

"Když Juwain zemře," řekl Henderson, "zemře ta myšlenka s ním."

Mohla by se ztratit navždy."

"Vynasnažím se," šeptal Webster. "Pokusím se."

Hendersonovy oči byly tvrdé. "Víc nemůžete slíbit?"

"Víc ne."

"Ale musíte mít přece nějaký důvod, člověče. Někaké vysvětlení."

"Žádné, o kterém bych chtěl mluvit," řekl Webster.

Rozvážně vztáhl ruku a přehodil páčku.

Webster seděl u psacího stolu a zíral na své ruce před sebou. Ruce, které měly obratnost a potřebné znalosti, Ruce, které mohly zachránit život, kdyby je dokázal přenést na Mars. Ruce, které by dokázaly zachránit pro sluneční soustavu, pro lidstvo, pro obyvatele Marsu myšlenku, novou myšlenku, jež by v nejbližších dvou generacích posunula lidstvo o statisíce let vpřed. Avšak též ruce spoutané úzkostí vyrůstající z tohoto klidného života.

Dekadence - podivně krásná, ale přitom smrtící.

Člověk se před dvěma sty lety vzdal přeplněných měst, skoncoval se starými nepřáteli a dávným strachem, které ho připoutávaly u společného táborového ohně, zanechal za sebou skřítky, kterých se na cestě z jeskyň tak dlouho nemohl zbavit.

A přece...

Tady bylo jiné útočiště. Ne už pro tělo, ale pro duši. Psychologický táborový oheň, který nepouštěl nikoho ze svého kruhu.

Webster však věděl, že musí oheň opustit. Právě tak, jako to lidé udělali před dvěma sty lety s městy, musí i on vstát a odejít. A nesmí se ohlížet.

Musí na Mars, v každém případě musí na Mars. O tom není pochyby.

Musí jít.

Zda tu cestu přežije, zda po příchodu bude moci operaci provést, to nevěděl. Kladl si otázku, zda agorafobie může být smrtelná. Ve své nejzazší formě snad ano.

Natáhl ruku, aby zazvonil, ale zaváhal. Nemá smysl nechat Jenkinse balit. Udělá to sám - aspoň bude mít co dělat, než dorazí loď.

Z horní přihrádky šatníku v ložnici vzal brašnu a všiml si, jak je zaprášená. Foukl na ni, ale prach na ní lpěl dál. Ležel na ní už příliš dlouho, příliš mnoho let.

A zatímco balil, pokoj se s ním přel, mluvil k němu tichou řečí, jakou s člověkem mluví neživé, ale známé věci.

"Nemůžeš odejít," pravil pokoj. "Nemůžeš odejít a opustit mě."

A Webster odpovídal, napůl úpěnlivě prosil, napůl vysvětloval.

"Musím. Copak to nechápeš? Jde o přítele, o starého přítele. Zase se vrátím."

Když skončil s balením, Webster se vrátil do studovny a klesl do křesla.

Musí jít, a přece nemůže. Ale až přiletí loď, až nadejde čas, vyjde z domu a vykročí k čekající lodi.

Usilovně se soustřeďoval, pokoušeje se přivyknout té myšlence a nemyslet na nic jiného.

Věci v pokoji na něj v mysli dorážely, jako kdyby se spikly, pokoušeje se ho zadržet. Věci, které pojednou viděl nově, jako by je viděl poprvé. Staré známé věci byly pojednou nové. Chronometr, který ukazoval čas na zemi a na Marsu, měsíce, měsíční fáze. Obraz jeho zemřelé ženy na psacím stole. Trofej, kterou získal na střední škole. Záramovaný účet za fit'ana, který ho stál při cestě na Mars deset dolarů.

Zíral na ně, zprvu neochotně, potom dychtivě a ukládal si jejich obraz do paměti. Viděl je jako oddělené komponenty pokoje, který vnímal po celá ta léta jako dokonalý celek, aniž si uvědomoval, jaké množství věcí ten obraz skládá...

Začalo se stmívat a bylo to stmívání časného jara, stmívání vonící časnými kočičkami vrbín.

Loď už tu přece dávno měla být. Přistihl se, že naslouchá, i když mu bylo jasné, že ji neuslyší. Loď na atomový pohon, pokud zrovna nezrychluje, letí neslyšně. Při přistávání a startu se vznáší jako chmýří, naprosto bezhlučně.

Bude tu každou chvíli. Musí tu být každou chvíli, jinak nedokáže odejít. Bude-li muset ještě chvíli čekat, jeho těžce vybojovaná rozhodnost se zhroutí jako hromádka prachu v silném lijáku. Nedokáže se už dlouho bránit naléhání pokoje, plápolání ohně v krbu, mumlání země, kde pět generací Websterů prožilo své životy a zemřelo.

Zavřel oči a násilím potlačil chlad, který se mu plížil tělem. Teď nemůžu ustoupit, říkal si. Musím vydržet. Jakmile loď přistane, musím dokázat vstát a vyjít ze dveří k otevřenému vchodu do lodi.

Kdosi zaklepal na dveře.

"Dále," řekl Webster.

Byl to Jenkins, odlesk ohně se třpytil na jeho kovovém těle.

"Volal jste mě, pane?" zeptal se.

Webster zavrtěl hlavou.

"Obával jsem se, že jste třeba zvonil," vysvětloval Jenkins, "a že se divíte, proč nejdu; stalo se totiž něco velmi podivného, pane. Dva muži přiletěli s kosmickou lodí a říkali, že máte letět na Mars."

"Jsou tady," řekl Webster. "Proč jsi mě nezavolaal?"

Namáhavě vstal.

"Nedomníval jsem se, pane," řekl Jenkins, "že byste chtěl být obtěžován."

Připadalo mi to bláhové. Nakonec jsem je přesvědčil, že rozhodně nechcete letět na Mars." Webster ztuhl a cítil, jak mu chladná úzkost svírá srdce. Tápal rukama po stole, posadil se do křesla a cítil, jak se stěny pokoje kolem něj svírají jako past, která ho už nikdy nepustí.

POZNÁMKY K TŘETÍMU PŘÍBĚHU

Pro tisíce čtenářů, kteří si zamilovali tento příběh, je významný tím, že v něm poprvé vystupují Psi. Pro badatele je však

mnohem více než touto skutečností. V zásadě jde o příběh viny a marnosti.

Úpadek lidstva v něm pokračuje, Člověka pronásleduje pocit viny a mučí ho nejistota, která vyúsťuje v postavách mutantů.

Příběh se pokouší rozumně vysvětlit mutace, ano, zachází dokonce tak daleko, že se pokouší i Psy vysvětlovat jako modifikace původního živočišného druhu. Žádná rasa, tvrdí se v příběhu, se nemůže vyvíjet bez mutace, naproti tomu však naprosto postrádáme zmínku o nutnosti jistého stabilizujícího faktoru ve společnosti. Z Legendy jednoznačně vysvítá, že lidstvo klade na stabilitu jen nepatrný důraz.

Patník, který důkladně pročešával Legendu, aby dokázal její lidský původ, se domnívá, že žádný psí vypravěč by nikdy nebyl s to připadnout na myšlenku mutace, neboť to je pojem, který je psímu chápání naprosto cizí. Takové hledisko, tvrdí, je zcela určitě výtvozem cizí mysli.

Skokan naproti tomu poukazuje na to, že v celé Legendě jsou často uváděna hlediska diametrálně se rozcházející s psí logikou v příznivém světle. Právě to, říká, je známkou dobrého vypravěče - posun hodnot za účelem jistého dramatického efektu.

Mimo pochybnost je poznatek, že Člověk je záměrně líčen jako charakter, který si je vědom svých vlastních nedostatků. V této povídce mluví člověk Grant o "vyježděných kolejích logiky" a je zřejmé, že v lidské logice vycítuje cosi nesprávného. Říká Nathanielovi, že lidská rasa si pořád nad něčím láme hlavu. S téměř infantilní nadějí se drží Juwainovy teorie, která by snad ještě mohla zachránit lidstvo.

A když Grant nakonec poznává, že destruktivní sklony jeho rasy jsou nevykořenitelné, svěruje osud lidstva Nathanielovi.

Ze všech postav, které v Legendě vystupují, je snad Nathaniel jedinou historicky doloženou. V jiných příbězích, které se nám z historie naší rasy dochovaly, se jméno Nathaniel vyskytuje často. I když je zřejmě nemožné, aby Nathaniel vykonal všechny činy, které jsou mu v těchto památkách přisuzovány, panuje všeobecné přesvědčení, že skutečně žil a byl významnou osobností. Proč byl tak významný, to už dneska sotvakdo vysvětlí z důvodů, které zapadly v propasti času.

Lidská rodina Websterů, která nám byla představena hned v první povídce, nadále zaujímá důležité místo v Legendě. Ačkoli to může být jen dalším podpořením Patníkova tvrzení, je možné, že Websterova rodina může být pouhým rysem dobrého vypravěčského umění, jakýmsi pomocným zařízením, které váže jinou volnou skladbu řady pověstí v ucelený literární útvar.

Pro každého, kdo bere text příliš doslova, může být náznak, že Psi jsou vlastně výplodem lidského zákroku, otřesným zážitkem. Větroplach, který v Legendě nikdy nespatořoval nic jiného než pouhý mýtus, míní, že jde o dávný pokus o vysvětlení původu naší rasy. Protože vědecké vysvětlení vylučuje nedostatek skutečných faktů, uchyluje se příběh k něčemu, co se podobá božskému zásahu. To je ta nejjednodušší a pro primitivního ducha přijatelná metoda, jak vysvětlit něco, o čem nic není známo...

3. SČÍTÁNÍ LIDU

Richard Grant odpočíval u malé studánky ve stráni, z níž prýštil potůček a přeskakoval blýskavým tokem zákruty stezky, když se kolem něj přehnala veverka a vyšplhala na obrovský bílý ořech. Za veverkou se ve víru šustícího podzimního listí objevil malý černý pes.

Když spatřil Granta, pes zabrzdil a zastavil se, zadíval se na něj, vrtěl ocasem a vesele blýskal očima.

Grant se zazubil. "Hele, nazdárek..."

"Brýden," řekl pes.

Grant se vytrhl z pohodlné polohy a otevřel ústa. Pes se na něj usmíval a z tlamy mu visel červený jazyk.

Grant ukázal palcem na strom. "Veverku máš tamhle nahoře."

"Díky," řekl pes. "Já vím. Cítím ji."

Grant se zaraženě ohlédl, přesvědčen, že si z něj někdo dělá dobrý den. Patrně nějaký břichomluvec. Ale nikoho neviděl. Les byl pustý - až na něj, na psa, na zurčící potůček a veverku, posedávající a nadávající po straně.

Pes přišel blíž.

"Jmenuju se Nathaniel," řekl.

Byla to slova. O tom nebylo pochyb. Skoro jako lidská mluva, jen nadmíru pečlivě vyslovovaná, jako by je pronášel někdo, kdo se učí nějaké nové řeči. A nedefinovatelný přízvuk, čímž zvláštní.

"Bydlím tamhle za kopcem," vysvětloval Nathaniel. "U Websterů."

Posadil se, tloukl ohonem o zem, rozvířuje listí. Vypadal nadmíru šťastně.

Grant náhle luskl prsty.

"Bruce Webster! Už jsem doma! Měl jsem na to přijít hned. Těší mě, že tě poznávám, Nathanieli."

"Kdo jsi?" zeptal se Nathaniel.

"Já jsem Richard Grant, enumerátor."

"Co je to nume, numa...?"

"Enumerátor počítá lidi," vysvětloval Grant. "Provádím sčítání lidu."

"Je spousta slov," řekl Nathaniel, "která nedovedu vyslovit."

Vstal, přistoupil k prameni a chlemtal vodu. Když skončil, posadil se k člověku.

"Chceš si střelit veverku?" řekl.

"Mám?"

"Nu ovšem," odpověděl Nathaniel.

Ale veverka zmizela. Společně obešli strom, pátrající mezi jeho téměř holými větvemi, ale nikde netrčel kosmatý oheň za pnem, žádné korálkovité veverčí oči se na ně neupíraly. Zatímco spolu hovořili, veverka vzala nohy na ramena.

Nathaniel vypadal trochu sklíčeně, ale brzy se s útekem veverky smířil.

"Nechtěl bys dnes u nás přespát?" pozval Granta. "Zítř ráno si můžeme vyrazit na lov. Na celý den."

Grant se zasmál. "Nechtěl bych obtěžovat. Jsem zvyklý spát pod širým nebem."

Nathaniel nepovolil. "Bruce by tě rád viděl. A dědečkovi je to fuk.

Stejně většinu času neví, co se děje."

"Kdo je dědeček?" "On se vlastně jmenuje Thomas," řekl Nathaniel, "ale my mu všichni říkáme dědo. Je to Bruceho otec. Je už hrozně starý. Celý den jen sedí a myslí na něco, co se událo před dávnými časy."

Grant přikývl. "Já vím, Nathanieli. Na Juwaina."

"Jo, to je ono," souhlasil Nathaniel. "Co to znamená?"

Grant zavrtěl hlavou. "Rád bych ti to řekl, Nathanieli. Sám bych to rád věděl."

Hodil si tornu na záda, sehnul se a podrbal psa za ušima. Nathaniel se zatvářil spokojeně.

"Dík," řekl a rozběhl se po pěšině.

Grant se vydal za ním.

Thomas Webster seděl ve svém pojízdném křesle na trávníku a hleděl k večerním pahorkům.

Zítř mi bude šestaosmdesát, myslel si. Šestaosmdesát. To už je na člověka se zatraceně dlouhá doba. Snad až příliš dlouhá. Hlavně když už člověk nemůže běhat a oči mu neslouží.

Elsie mi udělá pitomý dort se spoustou svíček a roboti mi přinesou dárek a ti Brucovi psi mi přijdou gratulovat a vrtět ocasy. A několik lidí mi zavolá videofonem - i když jich zas tak moc nebude. A já si zaklepu na prsa a řeknu, že se dožiju stovky, a všichni se na mě budou pokradmu dívat a potají šeptat: "Podívejme se na toho dědka, jak si troufá!"

Šestaosmdesát, a chtěl jsem v životě vykonat dvě věci. Jednu jsem dokázal, a druhou ne.

Krákorající vrána se vynořila nad hřebenem pahorků a ponořila se do stínu v údolí. Zdáli od řeky sem dolehlo kejhání divokých kachen.

Brzy vyjdou hvězdy. V této roční době vycházejí časně. Rád se na ně díval. Hvězdy. Hladil pyšně opěradlo židle.

Hvězdy, to bylo jeho.

Posedlost? Snad, ale aspoň má možnost vymazat stigma, ochránit rodinu před pomluvami těch propíračů historického prádla. A Bruce v tom také pomáhá. Jeho psi...

Zaslechl kroky v trávě.

"Vaše whisky, pane," řekl Jenkins.

Thomas Webster pohlédl na robota, vzal z podnosu sklenku. "Díky, Jenkinsi," řekl.

Točil sklenkou mezi prsty. "Jak dlouho už nosíš v téhle rodině drinky, Jenkinsi?"

"Pro vašeho otce, pane," řekl Jenkins. "A předtím pro jeho otce."

"Něco nového?" zeptal se stařec.

Jenkins zavrtěl hlavou. "Ne."

Thomas Webster usrkal whisky. "To tedy znamená, že už za sebou mají sluneční soustavu. Jsou příliš daleko i pro retranslační stanici na Plutu. Na půl cesty či víc k Alř Centauri. Kdybych se tak mohl dožít..."

"Dožijete se, pane," řekl Jenkins. "Cítím to v kostech."

"Vždyť žádné nemáš," prohlásil stařec.

Upíjel pomalu, vychutnával whisky zkušeným jazykem. Už zas příliš mnoho vody. Ale nemá smysl něco říkat. Nemá cenu Jenkinsovi spílat. To ten doktor! Celou dobu do Jenkinse ryje, aby mu do whisky dával víc vody. Takhle člověku otrávit pití v posledních letech života...

"Co se to tam děje?" zeptal se a ukázal na pěšinu, která vedla vzhůru do kopců.

Jenkins se otočil.

"Zdá se, pane," řekl, "že Nathaniel někoho přivedl."

Psi vpochoďovali dovnitř, řekli dobrou noc a zase odběhli. Bruce Webster se za nimi ušklíbl.

"Báječná banda," řekl.

Obrátil se ke Grantovi "Nathaniel vás asi dnes dopoledne musel pořádně vylekat."

Grant zvedl sklenku s brandy a prohlížel si ji proti světlu.

"A jak," ozval se. "Ale jen na chvíli. Potom mi došlo, že jsem o vaší práci četl. Nepatří samozřejmě do mého oboru, ale je všeobecně známá a napsaná v nepříliš odborných termínech."

"Váš obor?" ptal se Webster. "Myslel jsem..."

Grant se zasmál. "Já vám rozumím. Sčítání lidí! Enumerátor! To připouštím."

Webster byl zmaten, dokonce trochu v rozpacích. "Doufám, pane Grante, že jsem se vás nedotkl..."

"Nikterak," opáčil Grant. "Jsem zvyklý na to, že na mě pohlížejí jako na někoho, kdo si jen poznamená jméno a stárí a jde si zas po svých, k další skupině lidí. Takhle si sčítání představovali dřív, prostě sčítání podle nosu, nic víc.

Statistická záležitost. Jenomže poslední sčítání se provádělo před třemi sty lety. A časy se změnily."

"To mě zajímá," řekl Webster. "To vaše sčítání vypadá málem přízračně."

"Ale kdež," popřel Grant. "Je to logické. Jde o ohodnocení lidské populace. Nezajímá mě jenom kolik nás je, ale také jací ti lidé jsou, co si myslí a jak jednají."

Webster zapadl hlouběji do křesla, natáhl nohy ke krbu. "Jen mi, pane Grante, neříkejte, že mě budete analyzovat."

Grant vyprázdnil sklenku s brandy a postavil ji na stůl. "Není třeba," řekl. "Světová komise ví o lidech, jako jste vy, všechno, co má vědět. Ale jde o ty ostatní, hlavně o 'lesní tuláky', jak jim tu říkáte."

Na severu jim říkají 'lesní vandráci', na jihu zase jinak. Skryté obyvatelstvo, málem zapomenuté. Lidé, kteří se stáhli do lesů, kteří vzali do zaječích, když Světová komise uvolnila otěže vlády."

Webster zavrčel. "To se muselo stát," prohlásil. "Dějiny to dokazují."

Ještě než byla zřízena Světová komise, zatěžoval státy balast přežitků. Před třemi sty lety nebylo víc důvodů pro městskou správu než je nyní pro vládu národní."

"Máte naprostou pravdu," odpověděl Grant, "ale když došlo k uvolnění vlády, ustal také tlak na jednotlivce. Ten, kdo chtěl odejít a žít mimo hranice vlastního státu, vzdávaje se výhod a povinností, neměl žádné potíže. Světové komisi to bylo jedno. Měla jiné starosti, než se starat o nezodpovědné a nespokojené lidi. A těch bylo mnoho."

Například farmářů, kteří se museli s nástupem hydroponiky vzdát zaběhnutého života, zděděného z dávných dob.

Mnozí z nich se jen obtížně přizpůsobovali práci v průmyslu. Tak co? Prostě se odstěhovali.

Vrátili se k primitivnímu životu. Sklidili někde párkrát úrodu, pytláčili, káceli dříví, kladli pasti - a občas taky kradli. Vrátili se k hroudě a hrouda se o ně postarala."

"To bylo před třemi sty lety," mnil Webster. "Světová komise si jich nevšímala. Dělala pro ně tehdy, co bylo v jejich silách, ale jak jste řekl, příliš jí nevadilo, když jí jich pár proklouzlo mezi prsty."

Proč najednou ten zájem teď?"

"Myslím," řekl mu Grant, "že až teď se k tomu dostali."

Ostře si měřil Webstera a studoval ho. Uvolněná před ohněm, prozrazovala jeho tvář sílu, stíny od tisíců tančících plamének vtesávaly do jeho rysů podivně hranaté tvary.

Grant šmátral v kapse, našel dýmku a pomalu do ní cpal tabák.

"Ale je tu ještě něco," řekl.

"Tak?" zeptal se Webster.

"S tím sčítáním souvisí ještě něco jiného. K tomu se snad dostanou také, protože obraz obyvatelstva Země je vždycky důležitý a je dobré mít ho po ruce. Ale to není všechno."

"Mutanti, co?" řekl Webster.

Grant přisvědčil. "Přesně tak. Nenapadlo by mě, že na ně někdo myslí."

"Já s mutanty pracuji," prohlásil Webster. "Celý můj život je spjat s mutanty."

"Objevují se podivné kulturní odchylky," řekl Grant. "Věci, které nemají obdoby. Literární formy, které nesou nezaměnitelnou pečť nových osobností. Hudba oproštěná od tradičních výrazových prostředků."

Umění, jaké nikdy nebylo vidáno. A většinou jsou to anonymní díla, nebo se aspoň skrývají pod pseudonymy."

Webster se zasmál. "A něco podobného je ovšem pro Světovou komisi naprostou záhadou."

"To samo ani ne, spíš něco jiného," vysvětloval Grant. Komisi ani tak nezajímá umění a literatura, jako jiné věci - ty, co tak nebíjí do očí. Jestli tu je zálesácká renesance, pak se nejdřív přirozeně projeví v nových uměleckých a literárních formách. Ale tahle renesance se nezabývá jen uměním a literaturou."

Webster se ještě víc sesul v křesle a podepřel si bradu dlaněmi.

"Myslím, že vím, nač narážíte."

Seděli dlouhé minuty v tichu, přerušovaném pouze praskáním ohně a tajemným šepotem podzimního větru ve větvích stromů venku.

"Když tu byla šance," říkal Webster, skoro jako kdyby mluvil sám se sebou. "Šance pro nová hlediska, pro něco, co by bylo mohlo odstranit ten čtyřtisíciletý nános lidského myšlení. Jeden člověk tu příležitost promarnil."

Grant se rozpačitě pohnul a zůstal nehybně sedět, obávaje se, že si toho Webster povšiml.

"Ten člověk," řekl Webster, "byl můj dědeček."

Grant věděl, že musí něco říct, že tu dál nemůže jen tak mlčky sedět.

"Třeba se Juwain mýlil," řekl. "Třeba žádnou novou filozofii nevymyslel."

"Touhle myšlenkou," prohlásil Webster, "jsme se vždycky utěšovali."

Ale je to nepravděpodobné. Juwain byl velký marťanský filozof, možná největší, jaký kdy na Marsu existoval. Kdyby byl zůstal naživu, nemám nejmenší pochyby, že by tu novou filozofii mohl rozvinout.

Jenže on naživu nezůstal. Zemřel, protože můj dědeček nedokázal odletět na Mars."

"To nebyla vina vašeho dědečka," řekl Grant. "Ten se opravdu snažil. Proti agorafobii nic nezmůžete..."

Webster mávl rukou. "Konečně, to už je pryč. Nic už se nedá napravit."

Musíme se s tím smířit a jít dál. A protože to byla moje rodina a můj děd..."

Grant na něj zíral ořesen myšlenkou, která mu napadla. "Psi! Proto tedy..."

"Ano, psi," řekl Webster.

Zdáli od řeky doletěl výkřik. Splýnul s větrem, šeptajícím ve větvích.

"Mýval," řekl Webster. "Psi ho zaslechnou a budou chtít ven."

Křik se ozval znovu, jakoby z větší blízkosti, ačkoli to jistě byl jen klam.

Webster se napřímil v křesle, předklonil se a zahleděl se do ohně.

"Konečně proč ne?" prohlásil. "Pes má osobnost. To vycítíte z každého jedince, kterého potkáte. Ani dva psi na světě nemají stejnou povahu a temperament. Všichni jsou svým způsobem inteligentní."

A víc není, zapotřebí, uvědomělý charakter a jistá dávka inteligence stačí.

Nezacházelo se s nimi, jak si zasluhovali, to je vše. Začali s dvěma hendikey. Neuměli mluvit a nemohli chodit vzpřímeně, a protože neuměli chodit vzpřímeně, neměli příležitost, aby se u nich vyvinuly ruce. Bez řeči a bez rukou bychom snad byli psy my - a psi lidmi..."

"Takhle jsem o tom nikdy nepřemýšlel," přiznal Grant. "Vaši psi jako myslící rasa..."

"Ne," řekl Webster a jeho slova prozrazovala hořkost. "Ne, přirozeně ne. Vy jste je viděl tak, jak je dodnes vidí téměř"

všichni. Jako kuriozitu, jako pouťovou atrakci, jako směšné pejsky. Pejsky, kteří s vámi dovedou rozmlouvat. Ale jde o víc, Grante, to vám přísahám. Až dosud člověk kráčet sám. Jediná myslící, inteligentní rasa, zcela uzavřená sama v sobě.

Představte si, oč dál a rychleji by se dostala, kdyby tu existovaly dvě rasy, dvě inteligentní myslící rasy, které by spolupracovaly. Protože oni nemyslí stejně jako my, rozumíte? Obě by si vzájemně sdělovaly své myšlenky. Co by nenapadlo jedno, napadlo by druhé. Jako v té dávné bajce o dvou hlavách.

Uvažujte, Grante! Rozum, který je jiný než lidský, ale spolupracuje s ním. Který vidí a chápe to, co lidský rozum nezná, který - chcete-li - rozvíjí filozofie, jež by jinak člověku zůstaly cizí."

Vztáhl ruce nad oheň, dlouhé prsty s tvrdými kostěnými klouby.

"Neuměli mluvit a já jsem jim dal řeč. Nebylo to snadné, protože psí jazyk a hrtan nejsou pro řeč uzpůsobeny. Ale chirurgický zákrok pomohl - zprvu jen jako pomocný prostředek... chirurgie a transplantace.

Ale teď... teď aspoň doufám... na to je ještě brzy..."

Grant se předklonil, celý napjatý.

"Chcete říct, že psi předávají dál, dalším generacím ty změny, které jste způsobil vy? Že existují dědičné důsledky chirurgických zákroků?"

Webster zavrtěl hlavou. "Ještě je příliš brzy to tvrdit. Za dalších dvacet let vám snad řeknu víc."

Vzal ze stolu láhev brandy a nabídl Grantovi "Díky," řekl Grant.

"Jsem špatný hostitel," řekl Webster. "Měl jste si nalévat sám."

Zvedl láhev proti ohni. "Měl jsem ke své práci dobrý materiál. Pes je chytrý. Chytřejší, než si myslíte. Normální průměrný pes rozezná padesát i více slov. Ani sto není pro něj nic neobyčejného. Přidejte k tomu dalších sto a má k dispozici použitelný slovník. Jistě jste si všiml, jak chudá je Nathanielova slovní zásoba. Jako basic english."

Grant přisvědčil. "Jedna či dvě slabiky. Řekl mi, že je mnoho slov, která nedovede vyslovit."

"Čeká nás ještě mnoho práce," mluvil Webster. "Velmi mnoho."

Čtení například. Pes nevidí jako my. Experimentoval jsem s čočkami - chtěl jsem, aby viděli jako my, chtěl jsem jim vylepšit zrak. Když to selže, jsou tu ještě jiné cesty. Člověk se musí naučit vidět jako pes - musí se naučit tisknout knihy, které by pes dovedl číst."

"A psi sami?" zeptal se Grant. "Co oni na to?"

"Psi?" řekl Webster. "Věřte mi nebo ne, Grante, pro ně je to ohromná zábava."

Zíral do ohně.

"Potěš je Pánbůh!"

Grant stoupal za Jenkinsem do schodů, ale když šli kolem napolo zavřených dveří, zavolal na ně nějaký hlas.

"Jste to vy, cizince?"

Grant se zastavil, prudce se otočil.

Jenkins řekl šeptem. "To je starý pán, pane. Často nemůže usnout" "Ano," zvolal Grant.

"Jste ospalý?" tázal se hlas.

"Nijak zvlášť," odpověděl Grant.

"Pojďte sem na chvíličku," řekl stařec.

Thomas Webster seděl opřen o polštář v posteli, na hlavě mu seděla proužkovaná noční čepice. Všiml si, že Grant se na ni upřeně dívá.

"Plešatím," zamručel. "Nejsem ve své kůži, když nemám něco na hlavě. A klobouk si přece do postele brát nemůžu."

Vykřikl na Jenkinse. "Co tu okouníš? Nevidíš, že se potřebuje něčeho napít?"

"Ano, pane," řekl Jenkins a zmizel.

"Posaďte se," řekl Thomas Webster. "Posaďte se a chvíli mě poslouchajte."

Když mluvím, líp usnu. Kromě toho tady často nové obličejové nevidáme."

Grant se posadil.

"Co si myslíte o mém synovi?" zeptal se stařec.

Granta nenadálá otázka překvapila. "Nu, já myslím, že je ohromný."

Ta jeho práce se psy..."

Stařec se zasmál. "Ten a ti jeho psi... Vyprávěl vám už, jak se jednou Nathaniel potkal se skunkem? Přirozeně že ne."

Vždyť jste spolu vyměnili sotva pár slov."

Přejížděl rukama po pokrývce, dlouhé prsty nervózně pošukávaly látkou.

"Mám ještě jednoho syna, Allena, víte? Říkáme mu Al. Dnes večer je od Země dál než kterýkoli člověk před ním... Na cestě ke hvězdám."

Grant přikývl. "Já vím. Četl jsem o tom. Výprava k Alfé Centauri."

"Můj otec byl chirurg," řekl Thomas Webster. "Chtěl, abych se taky stal chirurgem. Málem mu to zlomilo srdce, když jsem odmítl."

Ale kdyby nás dnes mohl vidět, byl by na nás pyšný."

"Se synem si nemusíte dělat starosti," řekl Grant. "On sám..."

Zuřivý starcův pohled ho umlčel. "Sám jsem tu loď postavil. Navrhl jsem ji, sledoval, jak roste. Pokud půjde jen o navigaci v prostoru, doletí. A ten mládenec něco dovede. Bude tu loď řídit samotným peklem, když to bude muset být."

Napřiml se v posteli, takže se mu čepice trochu svezla proti navršeným polštářům.

"A mám k tomu ještě jeden důvod, proč věřím, že tam doletí a že se vrátí. Tehdy jsem nad tím příliš nepřemýšlel, ale v poslední době mi znovu napadá otázka, jestli to neznamená..., ano, ano, jestli by to nemohlo..." Zápasil s dechem. "Víte,

já nejsem pověřivý...!"

"Ovšemže nejste," řekl Grant.

"Určitě ne," řekl Webster.

"Snad něco jako znamení," nadhodil Grant. "Pocit. Tušení."

"Nic takového," prohlásil stařec. "Takové skoro jisté vědomí, že osud je se mnou. Že jsem měl vybudovat loď, která tu cestu dokáže."

Jako by něco nebo někdo rozhodl, že je na čase, aby člověk letěl ke hvězdám."

"To zní, jako kdybyste mluvil o něčem skutečném," řekl Grant.

"Jako kdyby se stalo něco, co vám dává jistotu, že ta výprava bude mít určité úspěch."

"No právě," řekl Webster. "Zrovna to mám na mysli. Stalo se to přesně před dvaceti lety, venku před domem na trávníku."

Ještě víc se narovnal a zápasil s dechem.

"Byl jsem tehdy v slepé uličce, víte? Byl jsem u konce i se svým snem. Léta - a proplýtvání nadarmo. Základní princip, který jsem vyvinul, abych dosáhl rychlosti potřebné k mezihvězdným letům, nevyhovoval. A nejhorší bylo, že jsem byl o jeho správnosti takřka naprosto přesvědčen. Věděl jsem, že chybí jen nepatrná maličkost, že je třeba něco maličko pozměnit. Ale nevěděl jsem co."

Seděl jsem tady venku před domem na trávníku, litoval jsem sám sebe a přede mnou ležel plán. Žil jsem s ním, dalo by se říct. Stále jsem ho nosil s sebou, protože jsem věřil, že jednou určitě dostanu nápad. Víte přece, že se to někdy stává naprosto nečekaně."

Grant přikývl.

„A jak tam tak sedím, přijde najednou nějaký člověk. Jeden z těch lesních tuláků. Víte přece, co je to lesní tulák?"

"Jistě," řekl Grant.

"Nu, jeden takový se tam nachomýtl. Takový šlachovitý chlapík, šoural se, jako by kašlal na celý svět. Zastavil se, podíval se mi přes rameno a zeptal se mě, co to tu mám."

„Pohon kosmických lodí," řekl jsem mu.

Sáhl po něm a vzal plán do ruky a já nic nenamítal. Konečně co jsem mohl dělat. Stejně o tom nemá ani páru a k ničemu to není."

Potom mi vrátil plán a píchl prstem na jedno místo. „Tady je ten háček," řekl. Otočil se, odpochoval pryč a já jsem jen seděl a vyvaloval za ním oči. Krve by se ve mně nedořežal."

Stařec seděl v posteli rovně jako svíčka, noční čepice se mu svezla na stranu a civěl do stěn. Venku dutě vyl vítr v lomenicích. A v jasně osvětleném pokoji jako by číhaly stíny, ačkoli Grant věděl, že tu žádné nejsou.

"Setkal jste se s ním ještě někdy?" zeptal se Grant.

Stařec zavrtěl hlavou. "Jako by se po něm země slehla."

Jenkins vešel do dveří a postavil sklenku na noční stolek.

"Zastavím se později, pane," řekl Grantovi. "A ukážu vám váš pokoj."

"Není třeba," odpověděl Grant. "Jen mi řekni, kde je."

"Jak si přejete, pane," odpověděl Jenkins. "Třetí dveře vpravo."

Rozsvítím tam a nechám dveře otevřené."

Seděli a naslouchali krokům robota na chodbě.

Stařec pohlédl na sklenku whisky a odkašlal si.

"Nejraději bych si dal od Jenkinse přinést taky jednu," ozval se.

"Ale to je přece v pořádku" řekl Grant. "Vezměte si tuhle. Já ji vlastně ani nepotřebuji."

"Dopravdy?"

"Dopravdy ne."

Stařec natáhl ruku, dal si doušek a slastně povzdychl.

"Tak tomuhle říkám správný poměr," řekl. "Doktor pořád Jenkinse nutí, aby tu mou whisky ředil vodou."

Něco v tomhle domě člověku zalézalo pod kůži. Připadal sis tu jako vetřelec - nepříjemně a naze v šepotu jeho stěn.

Grant seděl na pelesti postele, pomalu si rozvazoval tkaničky na botách, potom je pustil na koberec.

Robot, který slouží v rodině po čtyři generace, který mluví o mrtvých, jako kdyby jim přinesl sklenku whisky teprve včera. Stařec, který si láme hlavu nad kosmickou lodí, jež klouže tmou vesmírného prostoru za hranicemi sluneční soustavy. Jiný muž, který sní o jiné rase, o rase, jež by měla kráčet spolu s člověkem po stezce budoucnosti.

A nade vším, téměř nepojmenovatelně, ale naprosto neomylně, se vznáší stín Jeroma A. Webstera - člověka, který nechal přítele v bryndě, chirurga, který zanedbal svou povinnost.

Juwain, marťanský filozof, zemřel na prahu velikého objevu, protože Jerome A. Webster nedokázal vyjít z tohoto domu, protože agorafobie ho připoutala k pozemku o výměře několika čtverečných kilometrů.

Grant přešel v punčochách ke stolu, kam Jenkins položil jeho tornu.

Uvolnil řemen a vytáhl silnou obálku. Znovu se posadil na lůžko, vyndal z ní velkou hromadu papírů a začal v nich listovat.

Záznamy, stovky listin se záznamy. Historie stovek lidských osudů na papíře. Nejenom věci, které mu pověděli, či otázky, na které mu odpověděli, ale tucty jiných maličkostí - jež si poznamenal z pozorování, vysedávání a přihlížení v době, kdy s těmi lidmi žil někdy na hodinu, někdy na den.

Protože lidé, které vyhledal v této odlehlé končině, ho akceptovali.

Bylo jeho povoláním, aby ho akceptovali. A akceptovali ho, protože přicházel pěšky, zaprášený a unavený, s tornou na zádech. Neupívalo na něm nic moderního, čím by se od nich odlišoval, co by v nich budilo podezření. Byl to

namáhavý způsob sčítání lidu, ale jediný, kterým se mohl dobrat toho, co si Světová komise přála a co potřebovala. Neboť jednou kdosi jemu podobný při studiu záznamů, které tu leží na posteli, najde to, co hledá, najde klíč, jenž se odchyluje od lidské normy. Podezřelé chování, jež vydělí jeden lidský život ze všech ostatních. Lidské mutace přirozeně nejsou nic neobvyklého. Mnohé jsou všeobecně známé, muži, kteří zaujímali ve světě vysoká postavení.

Většina členů Světové komise jsou mutanti, ale jejich vlastnosti a kvality jsou modifikovány a utvářeny normální strukturou světa, podvědomým působením, jež uzpůsobilo jejich myšlenky a reakce myšlenkám a reakcím jiných lidí. Vždycky existovali mutanti, jinak by rasa nepokročila. Jenomže až na posledních sto let či tak nějak nebyli za mutanty pokládáni.

Předtím se mluvilo jen o velkých obchodnících nebo velkých vědcích nebo velkých podvodnících. Nebo snad o výstřednících, jimž se od lidstva, které nechtělo trpět odlišnost od normy, dostalo jen opovržení či soucitu.

Ti, kdo byli úspěšní a dokázali se přizpůsobit okolí, krotili větší rozumové schopnosti do mezí přijatelného chování. To jejich užitečnost omezovalo, tlumilo jejich schopnosti a ohraničilo jejich moc na úroveň vhodnou pro průměrné lidi. Až dodnes jsou schopnosti známých mutantů podvědomě spoutány běžnou normou - vyježděnými koleji logiky - a to má strašlivé důsledky.

Ale kdesi ve světě existují tucty, možná stovky lidí, kteří jsou o něco víc než lidé, osoby, jichž se nedotkla strnulost složité lidské existence. Jejich schopnosti patrně nejsou omezeny, neznají vyježděné koleje.

Grant vytáhl z tašky tenoučký svazček listů sepnutých dohromady a téměř uctivě četl titul: Nedokončené Juwainovy filozofické spisy a poznámky.

Je třeba rozumu bez vyježděných kolejí logiky, rozumu bez otupělého myšlení čtyř tisíc let, aby mohl převzít pochodeň, která vypadla z mrtvé ruky marťanského filozofa. Pochodeň, která by osvětlila cestu k novému pojmu a smyslu života, která by ukázala jednodušší a přímější směr k netušeným cílům. Filozofie, která by člověka posunula během dvou generací o statisíce let kupředu.

Juwain zemřel a tady v tom domě skončil život muže, naslouchajícího hlasu mrtvého přítele a krčícího se před hněvem zklamaného lidstva.

U dveří se ozvalo hlasité zaškrábání. Grant překvapeně strnul, naslouchal.

Ozvalo se to znovu. Pak něco tence zakňučelo.

Grant rychle vsunul papíry do obálky a vykročil ke dveřím. Když je otevřel, vklouzl dovnitř jako černý stín Nathaniel.

"Oskar," řekl, "neví, že jsem tady. Oskar by mi dal, kdyby věděl..."

"Kdo je Oskar?"

"Oskar je robot, který se o nás stará."

Grant se na psa usmál. "Copak bys rád, Nathanieli?"

"Rád bych si s tebou popovídal," řekl Nathaniel. "Se všemi ostatními jsi už mluvil. S Brucem, s dědečkem. Ale se mnou jsi nemluvil a já jsem tě vlastně našel."

"Nu dobrá," řekl Grant. "Tak začni povídat."

"Ty máš starosti," řekl Nathaniel.

Grant svažtil čelo. "Souhlasí. Možná. Lidé mají pořád nějaké starosti."

To už bys mohl vědět, Nathanieli."

"Ty si děláš starosti kvůli Juwainovi. Stejně jako dědeček."

"Tak se to nedá říct," namítl Grant. "Napadají mě myšlenky. A naděje."

"Co je vlastně s Juwainem?" chtěl vědět Nathaniel. "Kdo je to a..."

"Vlastně nikdo," odpověděl Grant. "Totiž, býval to někdo, ale před mnoha lety zemřel. Ted' už je jenom myšlenkou."

Problémem.

Výzvou. Něčím, co nutí k úvahám."

"Já dovedu uvažovat," řekl Nathaniel vítězně. "Často uvažuji. Ale nesmím uvažovat jako člověk. Bruce mi řekl, že nesmím. Říká, že musím myslet jako pes a lidské myšlenky nechat na pokoji. Říká, že psi myšlenky jsou právě tak dobré jako lidské, snad dokonce i lepší."

Grant vážně přisvědčil. "Na tom něco je, Nathanieli. Vy koneckonců musíte myslet jinak než lidé, musíte..."

"Psi vědí mnohé, co lidé nevědí," chlubil se Nathaniel. "My slyšíme a vidíme věci, které lidé slyšet a vidět nemohou. Mnohdy v noci vyjeme a lidé nám pak nadávají. Ale kdyby mohli vidět a slyšet jako my, zašla by jim strachem řeč a pohyb. Bruce říká, že jsme pro mimo-, mimo-..."

"Citliví na mimosmyslové vnímání," doplnil ho Grant.

"To je ono," řekl Nathaniel. "Já si nedovedu zapamatovat všechna ta slova."

Grant sebral ze stolu pyžamo.

"Chceš tu zůstat přes noc, Nathanieli? Mohl by ses položit do nohou postele."

Nathaniel se na něj zahleděl kulatýma očima. "Jéje, ty bys doopravdy chtěl?"

"Samozřejmě. Když máme být partnery, my lidé a vy psi, pak musíme začít s rovnoprávností."

"Já ti lůžko neušpiním," prohlásil Nathaniel. "Čestné slovo, že ne."

Oskar mě dnes večer vykoupal."

Zastříhal ušima.

"Až na to," řekl, "že zapomněl na pár blech..."

Grant zaraženě zíral na atomovou pistoli. Užitečná věc, prokázala mu už spoustu dobrých služeb jako zapalovač i jako smrtící zbraň.

Byla vyrobena na tisíc let a byla naprosto spolehlivá - aspoň podle reklamy. Nikdy neselhala, ale teď prostě přestala

fungovat.

Namířil k zemi a zatřásl pistolí, ale nic se nestalo. Lehce poklepal na kámen, marně.

Tma zahalila pahorkatinu. Kdesi v dálce, někde v údolí řeky, se šileně rozchechtala sova. První hvězdy, malé a tiché, se blížily od východu a ha západě přecházel rudý přísvit po západu slunce zelenavým nádechem v noc.

Hranická větviček ležela pod balvanem, větší kusy se povalovaly poblíž, ty měly živit táborák v noci. Ale když pistole nebude fungovat, nebude ani táborák.

Grant zaklel pod vousy, neboť pomyslel na chladnou noc a studené jídlo. Znovu zaťukal pistolí o kámen, tentokrát silněji. Nic.

Ve tmě zapraskala větvička a Grant vyskočil. Ve stínu jednoho z lesních obrů, kteří trčeli do soumraku, stála postava, vysoká a šlachovitá.

"Dobrý večer," řekl Grant.

"Něco není v pořádku, cizince?"

"Tady pistole...", odpověděl Grant, ale pak náhle zmlkl. Není radno prozrazovat téhle stínové postavě, že je neozbrojen.

Muž vystoupil a natáhl ruku.

"Nefunguje, co?"

Grant cítil, jak mu pistole vyklouzla z ruky.

Návštěvník si dřepl na zem a několikrát se pro sebe uchechtl.

Grant napínal zrak, aby viděl, co ten muž dělá, ale ruce nad jasným kovem zbraně se rozpouštěly ve tmě.

Bylo slyšet jen skřípění a chřestění kovu. Muž zhluboka nadechl a zasmál se.

"Hotovo," řekl. "Možná lepší než dřív."

A znovu zapraskala větev.

"Hej, počkejte," vykřikl Grant, ale muž zmizel jako černý duch mezi přízračnými kmeny stromů.

Chlad, jež nezpůsobila noc, vystupoval z půdy a rozléval se Grantovi po těle. Chlad, který mu rozdrkotal zuby, zježil krátké vlasy v zátylku a způsobil, že mu na pažích naskočila husí kůže.

Nebylo slyšet nic kromě šepotajícího potůčku, drobného proudu, který tiše bublal pod jeho tábořištěm.

S pocitem mrazení poklekl vedle hranicky a stiskl spoušť. Malý modrý plamének olízl větvičky a oheň se rozhořel.

Grant našel starého Dava Baxtera sedět na plotě, z dýmky s krátkou troubelí, která se v jeho kníru málem ztrácela, se linul kouř.

"Brydén cizinče," řekl Dave. "Vylezte si sem ke mně a dejte si na chvilku pohov."

Grant vylezl nahoru a rozhlédl se po kukuřičném poli, na kterém se lesklo plno zlatých dýní.

"Jen tak na cestách?" zeptal se Dave. "Nebo něco určitého?"

"Něco určitého," přiznal Grant.

Dave vyndal dýmku z úst, odplivl si a znovu ji zastrčil zpátky.

Kníry se okolo ní láskyplně svěsily. "Kopání?"

"Ne," řekl Grant.

"Před čtyřma nebo pěti lety tu byl jeden chlápek," řekl Dave.

"Horší než krték. Objevil místo, kde kdysi stálo nějaké staré město, a všechno to tu kolem dokola rozryl. Celou dobu mě otravoval, abych mu prý o tom městě něco pověděl, ale já jsem si pořádně nic nepamatoval.

Slyšel jsem svého dědu, jak se o tom městě zmiňoval, ale ať se propadnu, jestli jsem to hned nezapomněl. Ten chlápek měl u sebe celou sbírku starých map, pořád je vlácel s sebou a nahlížel do nich, pokoušel se zjistit, kde je co, ale myslím, že na nic pořádného nepřišel."

"Možná že hledal starožitnosti," mínil Grant "Snad," řekl Dave. "Vždycky jsem se vypařil, když přišel. Ale nebyl o nic horší než ten, co chtěl najít jednu starou silnici, co prý tu kdysi bývala. Ten taky měl mapy. Odtáhl a byl celý pryč z toho, že ji našel, a já neměl to srdce, abych mu řekl, že je to jenom chodníček pro krávy."

Zamrkal na Granta lstivě. "Vy žádný starý silnice nehledáte, co?"

"Ne," řekl Grant. "Já počítám lidi."

"Cože?"

"Sčítám lidi," řekl Grant. "Poznamenám si vaše jméno a stáří a adresu."

"K čemu?"

"Vláda to chce vědět."

"My vládu neobtěžujeme," prohlásil Dave. "Proč nás teda nenechá na pokoji?"

"Vláda od vás nic nechce," řekl Grant. "Možná že vám jednou něco vyplatí. To člověk nikdy neví."

"V tom případě," řekl starý Dave, "by to bylo něco jiného."

Dřepěli na plotě a dívali se do polí. Z nějakého komína, ukrytého v prosluněné úžlabině, stoupal mezi žlutými břizami kouř. Potok se poklidně vinul temnou loukou, zbarvenou podzimem, a za ní stoupaly pahorky, schod za schodem zlatých javorů.

Jak tak seděl na plotě, cítil Grant v zádech teplo podzimního slunce, vůni strniště.

Dobrý život, pomyslel si. Dobrá úroda, dřevo na oheň, nadbytek zvěře. Šťastný život.

Zadíval se na starce, který dřepěl vedle něj, pozoroval vrásky kolem jeho přátelských očí a na okamžik se pokoušel představit si jeho život, prostý pastorální život jako v historických časech staré Ameriky, se všemi výhodami hraničářského života a bez jeho nebezpečí.

Starý Dave vytáhl dýmku z úst a ukázal jí na pole.

"Pořád ještě je spousta práce," prohlásil, "ale žádnéj nechce makat..."

Ty mladý nestojej za fajfku tabáku. Pořád jsou na lovu. Nebo rybařej. A stroje se pomalu rozpadají. Joe už tu dávno

nebyl. Ten mašinám rozumí, teda Joe jo."

"Joe je váš syn?"

"Ale ne. Joe je takový blázen, žije asi někde v lese. Vždycky prostě přijde, všelicos pospravuje a zase jde po svých. Sotva promluví.

Nečeká ani na poděkování. Otočí se a odejde. Už to tak dělá léta.

Děda mi vyprávěl, že sem prvně přišel, když on, děda, byl malý chlapec.

Vrací se sem stále."

Grant se zarazil. "Moment! To přece nemůže být tentýž člověk."

"No," řekl starý Dave, "v tom to právě vězí. Nebudete tomu věřit, cizince, ale on není ani o fous starší, než když jsem ho viděl poprvé.

Legrační chlápek. Vyprávějí se o něm ty nejláznivější historky. Děda vždycky tvrdil, že dělá do mravenišť."

"Do mravenišť?"

"Jo. Vystavěl nad jedním mraveništem něco jako skleník, víte, a v zimě tam topil. Aspoň to děda vždycky tvrdil. Říkal, že to viděl na vlastní oči. Jenže já tomu nevěřím ani slovo. Děda byl největší mluvka v celém okolí. To sám přiznal."

Dole v prosluněné úžlabině se ozval zvon s mosazným srdcem, tam, odkud stoupal kouř.

Stařík slezl s plotu, vyklepal dýmku a zamžoural do slunce.

Podzimním tichem znovu zazněl zvon. "To je máma," řekl starý Dave. "Čas k jídlu. Veverky s chlupatýma knedlíkama.

Doopravdy prima bašta. Pojďme na to."

Blázen, který spravuje stroje a nenechá si ani poděkovat. Muž, který vypadá stejně jako před sto lety. Muž, který postaví nad mraveništem skleník a v zimě ho vytápí.

Nedávalo to smysl, ale starý Baxter nelže. Nebyla to jen jedna z těch divokých historek, které se vyprávějí po okolí v těchhle zapadlých lesích a které se tak blíží lidovým rozprávkám.

Takové historky zněly známě, jedna druhé se podobaly a měly cosi společného, proto také byly známé. Ale tahle k nim nepatří. Není v ní nic humorného ani pro zálesáka, když vypráví o tom, jak se stavějí nad mraveništi vytápěné skleníky.

Aby povídačka byla vtipná, musí mít pointu, ale tahle ji nemá.

Grant se neklidně zavrtil na matraci vycpané kukuřičnými listy a přitáhl si těžkou houni až ke krku.

Zvláštní, pomyslel si, kde všude spávám. Dneska na slavníku, včera v přírodě, přede dvířem na měkké matraci s čistým ložním prádlem ve Websterově domě.

Vítr zahvízdal v úžlabině a zastavil se cestou, aby zalomcoval uvolněnou šindel na střeše, a vrátil se, aby to zopakoval.

Někde v temnotách zašustila myška. Z lůžka na druhé straně půdy se ozývalo pravidelné oddechování - spali tam dva mladší Baxterové.

Muž, který se náhle objeví, pospravuje stroje a nepočká ani na poděkování.

Právě tak jako to bylo s tou pistolí. A tak se to dalo po celá léta i s Baxterovým napolo rozpadlým strojním parkem.

Blázen jménem Joe, který nestárne a má zlaté ruce.

V Grantově mysli se zrodila myšlenka; odsunul ji stranou, potlačil ji. Nemá smysl dělat si naděje. Musíš pátrat po okolí, opatrně klást otázky, mít oči otevřené, Grante. Jen se neptat moc přímo, jinak lidé zaklapnou ústa.

Zvláštní lidé, tihle lesní tuláci. Lidé, kteří se nijak nepodílejí na pokroku, kteří s ním nechtějí mít nic společného. Lidé, kteří se k civilizaci otočili zády, vrátili se k svobodnému životu v lese, slunci a dešti. Je pro ně na Zemi dost místa, dost místa pro každého, protože obyvatelstvo Země za posledních dvě stě let značně prořídlo. Mnohé odvedli pionýři, kteří se vystěhovali na jiné planety, aby vytvořili jiné světy pro lidskou ekonomii.

Dost místa, dost lesa a zvěře.

A snad je to tak nejlepší. Granta napadlo, jak často si to v posledních měsících, kdy se toulal po těchto vrších, uvědomil. Obvykle v čase jako teď, v příjemném teple pod prošívanou pokrývkou, na hrubém slavníku, kdy vítr šeptá v šindelové střeše. Kdy sedíš na plotě a vidíš, jak se dlouhé řady dýn povalují na slunci.

Ozval se šustot v temnotě, šustot kukuřičného slavníku, kde spali oba hoši. Potom na prknech zapleskaly bosé nohy.

"Spíte, pane?" zašeptal hlas.

"Ne, chceš ke mně?"

Chlapec se ponořil pod houni, přitiskl Grantovi na břicho chladné nohy.

"Děda vám povídal o Joeovi?"

Grant ve tmě přikývl. "Říkal, že už tu dlouho nebyl."

"Řekl vám o těch mravencích?"

"Jistě. Co ty víš o mravencích?"

"Já a Bill jsme je jednou našli, docela nedávno, ale nikomu jsme to neřekli, jen vám. Vám jsme to museli povědět, když jste od vlády."

"Doopravdy je nad mraveništem skleněný dům?"

"Ano... a..." chlapcův hlas byl stále vzrušenější, "a to ještě zdaleka není všechno. Ti mravenci mají vozíčky a z mravenišť trčí komíny a z nich vychází kouř. A... A..."

"Ano, a co ještě?"

"My jsme nečekali na nic jiného. Dostali jsme s Billem strach, a utekli jsme."

Chlapec se zavrtil hlouběji do slavníku. "Slyšel jste už něco takového?"

Mravenci, co tahají vozíky?"

Mravenci opravdu tahali vozíčky a z mravenišť opravdu trčely komíny, z nichž vyrážely páchnoucí obláčky dýmu, ostře páchnoucí jako při tavení kovů.

Grant dřepěl vedle mraveniště a v spáncích mu bušilo. Zíral na vozíky uhánějící po cestičkách vyježděných v trávě a

mezi kořeny.

Prázdné vozíky ven, plné dovnitř. Naložené semínky a tu a tam zmračenými mrtvolkami hmyzu. Drobné vozíky, které se hbitě pohybovaly, poskakující a drkotající za zapraženými mravenci.

Skleněný příklop, který se dřív klenul nad mravenišťem jako střecha, byl rozbitý a sesutý, jako by ho nebylo třeba, jako by už splnil svůj úkol.

Okolo byla pustá drsná divočina, spadající k břehům řeky, posetá balvany skal, přerušovaná malými loučkami a doubím. Tiché místo, o kterém byste si mysleli, že tu nikdy nezazní zvuk kromě větru ve vrcholcích stromů a drobných hlasů zvířat divočiny na jejich tajuplných cestách.

Místo, kde mohou mravenci žít nerušení pluhem a kročeji cizinců po miliónech let nesmyslné existence od dob, kdy ještě nebylo člověka - ode dne, kdy na Zemi ještě nevznikla jediná abstraktní myšlenka.

Uzavřená a stagnující existence bez jakéhokoli účelu kromě holého mravenčího života.

A nyní kdosi napřímil úhel tohoto osudu a přehodil ho na jiné koleje, předal mravencům tajemství kola, tajemství výroby kovů - kdoví kolik dalších překážek ještě bylo tomuto mraveništi odstraněno z cesty a o kolik se rozšířily jeho soutěsky pokroku?

Tlak hladu byl snad jednou z přítěží, které byly z mraveniště sňaty.

Měli zajištěn dostatek výživy, a to jim poskytlo příležitost starat se ještě o jiné věci než o pouhou existenci.

Další rasa tedy vyrazila na cestu k velikosti, rasa rozvíjející se na úplně jiné sociální základně, rasa, která tu byla dřív, než tvor zvaný člověk pocítil nutkání stát se veličinou.

Kampak to jenom asi povede? Jak budou mravenci vypadat tak za milión let? Najdou člověk a mravenec - lépe řečeno, budou schopni najít společného jmenovatele, jako ho našli pes a člověk pro vybudování společného osudu?

Grant zavrtěl hlavou. Mnohé hovořilo proti. V psův a člověku proudí stejná krev, zatímco člověk a mravenec jsou tvorové naprosto odlišní, životní formy, které nejsou schopny se navzájem chápat. Není nic, co by je spojovalo, chybí tu společná tradice už z doby kamenné, kdy člověk a pes podřimovali u ohně, strážíce kmen před pátravými zraky noci...

Grant spíš vycítil než zaslechl šustot nohou ve vysoké trávě za sebou.

Vzpřímil se, otočil a spatřil před sebou muže. Šlachovitého muže se svislými rameny a velkýma rukama s úzkými a hladkými prsty.

"Vy jste Joe?" zeptal se Grant.

Muž přikývl. "A vy jste muž, který po mně jde."

Grant se zarazil. "Možná že ano. Ne snad pro vás osobně, ale po někom, jako jste vy."

"Po někom, kdo je jiný," mínil Joe.

"Proč jste se oněhdy nezdržel?" zeptal se Grant. "Proč jste utekl?"

Chtěl jsem vám poděkovat za opravu pistole."

Joe na něj mlčky hleděl, ale za tichými rty Grant cítil pobavení, ohromné a tajné pobavení.

"Jak jste pro všechno na světě," ptal se Grant, "věděl, že ta pistole je porouchaná? Sledoval jste mě?"

"Slyšel jsem vaše myšlenky."

"Vy jste slyšel moje myšlenky?"

"Ano," řekl Joe. "Slyším je i teď."

Grant se zasmál, trochu nejistě. Bylo to nepříjemné, ale logické.

Bylo to právě to, co se dalo očekávat - tohle a mnohé jiné.

Ukázal na mraveniště. "To jsou vaši mravenci?"

Joe přikývl a pobavení mu opět zakypělo za rty.

"Proč se smějete?" vzplanul Grant.

"Já se nesměju," odpověděl Joe a Grantovi bylo, jako by se mu právě dostalo pokárání, jako by byl pokárán jako dítě, které dostane přes prsty za něco, co se nedělá.

"Měl byste svá pozorování zveřejnit," mínil Grant. "Bylo by je možno srovnat s Websterovou prací."

Joe pokrčil rameny. "Já žádné záznamy nevedu," řekl.

"Nevedete?"

Šlachovitý muž se přiblížil k mraveništi a zadíval se na ně. "Snad vám už došlo, proč jsem to udělal?"

Grant vážně přisvědčil. "O tom bych musel trochu přemýšlet."

Zvědavost experimentátora? To nejspíš. Možná i soucit s nižší formou života. Nebo snad pocit, že člověk nemá na pokrok monopol jenom proto, že má určitý předstih?"

Joeovy oči se leskly. "Zvědavost - to možná. Na to jsem nemyslel."

Dřepł si vedle mraveniště. "Položil jste si už někdy otázku, proč mravenci pokročili až k určitému bodu, a potom se zastavili? Proč vybudovali téměř dokonalou společenskou organizaci a na tom ustrnuli?"

Copak je to zastavilo v rozběhu?"

"Tlak hladu především," řekl Grant.

"Ano, a zimní spánek," prohlásil šlachovitý čahoun. "Zimní spánek omezuje paměť na jedno roční období, víte?"

Vymazává paměť od jednoho období k druhému. Každé jaro začínají znovu a od začátku.

Nikdy se nepoučí z dřívějších chyb, nikdy nedokážou využít nashromážděné zkušenosti."

"Takže jste je živil..."

"A vytápěl jim mraveniště," řekl Joe, "aby se obešli bez zimního spánku. Aby nemuseli začínat každé jaro znovu."

"A vozíky?"

"Pár jsem jich udělal a nechal je tam stát. Trvalo to deset let, ale nakonec pochopili, k čemu jsou dobré" Grant ukázal na

komíny.

"Ty postavili sami," řekl Joe.

"A ještě něco?"

Joe zvedl unaveně ramena. "Jak to mám vědět?"

"Ale vždyť jste je pozoroval. I když jste si nedělal záznamy."

Joe zavrtěl hlavou. "Už jsem je nenavštívil dobrých patnáct let."

Dnes jsem přišel jen proto, že jsem zaslechl vás. Tihle mravenci mě už nezajímají, víte."

Grant otevřel ústa a zase je zavřel. "Tak to je odpověď. Takže vy jste to dělal pro legraci."

Joe se ani nezastýděl, ale ani se nebránil, ale jeho otrávený výraz jako by říkal, aby už s těmi mravenci dal pokoj. Nahlas však řekl: "Jistě. Pro co jiného?"

"A moje pistole? S tou jste se taky jen bavil?"

"S tou zbraní ne."

Se zbraní ne, řekl si Grant v duchu. Ovšemže se zbraní ne, ty hlupáku, ale s tebou. Tys mu byl pro legraci a teď jsi taky. Oprava Baxterových strojů a odchod beze slova, to byl bezesporu báječný vtíp. A pravděpodobně se chechtal po celé dny i po té příhodě před Websterovým domem, kdy Thomasů Websterovi ukázal, co chybí jeho pohonu kosmických lodí.

Jako vtípal, který si dělá psinu ze zaostalého štěněte.

Joeův hlas přerušil jeho myšlenky.

"Vy jste enumerátor, že? Pročpak mi tedy nekladete otázky? Teď když jste mě našel, nemůžete přece jednoduše odejít a nic si o tom nepoznamenat. Především můj věk. Je mi sto třiašedesát let a jsem vlastně ještě výrostek. Nejméně takových tisíc let."

Přitiskl si kostnatá kolena k hrudníku a kýval se pomalu sem a tam. "Ještě tisíc let, a když si na sebe budu dávat pozor..."

"Ale to přece není všechno," řekl mu Grant, namáhaje se, aby mluvil klidně. "Jde přece o něco víc. Něco, co pro nás musíte udělat..."

"Pro nás?"

"Pro společnost," řekl Grant. "Pro lidstvo."

"Proč?"

Grant se na něj upřeně zahleděl. "Chcete říct, že vám je to fuk?"

Joe zavrtěl hlavou a jeho gesto nepůsobilo vyumělkovaně, jen jako suché konstatování faktu.

"Peníze?" navrhl Grant.

Joe ukázal na pahorky okolo nich, na údolí řeky. "Mám tohle," řekl. "Nepotřebuju peníze."

"Slávu?"

Joe nevyprskl, ale udělal obličej, který tomu odpovídal.

"Vděčnost lidstva?"

"Ta nevydrží," mnil Joe sarkasticky a výsměšně, za rty se mu skrývalo velké pobavení.

"Poslyšte, Joe," řekl Grant, a i když se co nejvíc snažil ovládat, nedokázal zcela potlačit spodní tón prosby v hlase, "to, co bych rád, abyste udělal, je důležité - důležité pro nadcházející generace, pro lidstvo, je to mezník naší existence..."

"A pročpak bych měl," řekl Joe, "udělat něco pro tvory, kteří se ani nenarodili? Proč bych se měl dívat dál než za svůj vlastní život?"

Když zemřu, zemřu - a všechnen ten pokřik, sláva, prapory a fanfáry už pro mě nebudou nic znamenat. Nebudu vědět, jestli jsem prožil bohatý nebo prázdný život."

"Lidstvo," řekl Grant.

Joe se zasmál, zařval smíchem. "Zachování rasy, pokrok rasy. To máte na mysli? Proč by vás to mělo zajímat? Nebo mě?"

Vrásky smíchu kolem úst se mu vyhladily a zahrozil prstem v hraném pokárání. "Zachování rasy je mýtus... mýtus, pro který vy všichni žijete - nicotnost, vyrůstající z vaší společenské struktury.

Rasa umírá každým dnem. Kdykoli umírá člověk, umírá pro něj lidstvo - z jeho hlediska pak už žádné lidstvo neexistuje."

"Vám je to zkrátka fuk," řekl Grant.

"To," prohlásil Joe, "jsem se vám snažil právě naznačit."

Pohlédl na tornu na zemi a kolem rtů mu zahrál náznak smíchu.

"Možná," nadhodil, "kdyby mě něco zaujalo..."

Grant otevřel tornu a vytáhl z ní desky. Téměř proti své vůli z nich vyndal tenký svazek, pohlédl na titul: Nedokončené filozofické...

Podal je svému protějšku, díval se, jak Joe rychle přelétl listy, a pocítil přitom v nitru drtivý stisk strašlivé chyby, které se právě dopouštěl.

Tam ve Websterově domě se mu myšlenky zatoulaly k představě rozumu, který se nepohybuje ve vyježděných kolejkách logiky a který nepoutá čtyřtisíciletá konvence lidského myšlení. Takový rozum by to určitě dokázal, říkal si a věřil tomu.

A tady ten rozum je. A on přece jen nestačí. Něco mu chybí - něco, nač vůbec nepomyslel, něco, nač nevzpomněli ani ti lidé v Ženevě.

Na tu část lidského charakteru, kterou až doposud všichni považovali za samozřejmost Tlak společnosti byl tím, co drželo lidstvo pohromadě po dlouhá tisíciletí - držel lidstvo pohromadě jakožto jednotku, tak jako tlak hladu udržoval mravence v otrocké společenské struktuře.

Touha každé lidské bytosti po uznání jiných lidských bytostí. Potřeba jistého kultu pospolitosti - psychologická, ba téměř fyzická potřeba po schválení myšlenek a činů. Síla, která člověku brání sejít ze společenské cesty, síla, která zajišťuje společnou bezpečnost a solidaritu lidí a která je stmeluje v jednu rodinu.

Lidé umírali pro uznání, obětovali mnohé pro uznání a žili život, jímž opovrhovali, pro uznání. Protože bez něj je člověk sám, stává se vyvržencem, zvířetem vypuzeným ze stáda.

Vedlo to ovšem k strašlivým věcem - k davové psychóze, k rasové perzekuci, k masovým zvrhlostem ve jménu vlastenectví či náboženství.

Ale stejně tak to byl způsob hodnocení, který držel rasu pohromadě, věc, která od prvopočátku umožnila existenci lidské společnosti.

A Joe ji neměl. Joeovi to bylo srdečně jedno. Bylo mu jedno, co si kdo o něm myslí. Nestaral se o to, jestli ho někdo uznává nebo ne.

Grant cítil v zádech horké slunce, slyšel šepot větru, který kráčel ve větvích stromů nad ním. A v jakémsi křoví zazpíval pták.

Že by to patřilo k mutaci? Že by takto zasáhla do základního pudu, který z člověka učinil člena rasy?

Nebo snad tento muž před ním, který teď pročítá Juwainův odkaz, našel v sobě, díky mutaci, tak plný život, že může postrádat uznání svých bližních? Že by snad po všech těch letech dosáhl takového stupně civilizace, kdy člověk stojí zcela nezávislý a s pohrdáním ke všem vyumělkovanostem společnosti?

Joe vzhlédl.

"Velice zajímavé," řekl. "Proč nepokračoval a nedotáhl to až do konce?"

"Zemřel," řekl Grant.

Joe mlskl jazykem v ústech. "Na jednom místě se mýlí." Zalistroval nazpět a ukázal na to místo prstem. "Přesně tady.

Tady udělal chybu. A to způsobilo, že uvázl."

Grant zakoktal. "Ale... ale proč by tam měla být chyba? Zemřel, a to je všecko. Zemřel, než to dokončil."

Joe rukopis sbalil a strčil do kapsy.

"Taky dobře," řekl. "Stejně by to asi zvorál."

"A vy byste dokázal to dokončit? Můžete..."

Grant věděl, že nemá smyslu, aby pokračoval. Četl odpověď v Joeových očích.

"To si vážně myslíte," řekl Joe a jeho slova byla drsná a odměřená, "že bych to přenechal vám, užvaněným lidem?"

Grant, poražen, pokrčil rameny. "Patrně ne. Patrně jsem to měl vědět. Člověk jako vy..."

"Já," řekl Joe, "tu věc mohu potřebovat sám."

Pomalů vstal, zvedl pomalu nohu, kopl do mraveniště, až v něm vyorál brázdu, kácejí kouřící komíny a pohřbívají plahočivé vozíky.

Grant s výkřikem vyskočil, zmocnila se ho slepá zuřivost, ruka mu sjela k pistoli, kterou vytáhl.

"Pomalů!" řekl Joe.

Grantová paže strnula s pistolí mířící k zemi.

"Jenomklid, mládenče," řekl Joe. "Vím, že bys mě rád oddělal, ale to nemohu připustit. Mám totiž jiné plány, víš? A koneckonců stejně bys mě nezabil pro ten důvod, který máš na mysli."

"Záleží snad na důvodu, pro který bych vás zabil?" řekl chraplavě Grant. "Tak jako tak by bylo po vás, ne? Nebyl byste na volné noze s Juwainovou filozofií v kapse."

"Ale," řekl mu Joe téměř něžně, "kvůli tomu bys mě nezabil. Ty bys to udělal proto, že jsem poničil to mraveniště."

"To by možná byl ten první důvod," řekl Grant. "Ale ne teď..."

"Radši to nezkoušej," řekl Joe. "Než bys vůbec stiskl spoušť, bylo by po tobě."

Grant zaváhal.

"Jestli si myslíš, že kecám," dráždil ho Joe, "tak to zkus!"

Na chvíli ti dva stáli proti sobě, tváří v tvář, ale pistole stále směřovala k zemi.

"Proč nechcete přejít k nám?" ptal se Grant. "Potřebovali bychom člověka, jako jste vy. Byl jste to vy, kdo ukázal starému Tomu Websterovi, jak vyřešit pohon vesmírné lodi. A to, co jste dokázal s těmi mravenci..."

Joe rychle vyrazil vpřed a Grant zvedl zbraň. Viděl, jak se k němu blíží obrovská pěst, skoro slyšel, jak sviští vzduchem. Pěst, která byla rychlejší než jeho prst na spoušti.

Něco vlhkého a horkého drsně pohládilo Grantovu tvář a on zvedl ruku a pokusil se to odstrčit. Ale opět mu něco olízlo obličej. Otevřel oči a Nathaniel se před ním roztancoval. "Jsi v pořádku," řekl Nathaniel.

"Měl jsem takový strach..."

"Nathanieli," zachroptěl Grant. "Co tu děláš?"

"Já jsem utekl," řekl mu Nathaniel. "Chci jít s tebou."

Grant zavrtěl hlavou. "Se mnou jít nemůžeš. Musím ještě daleko."

Mám spoustu práce."

Zvedl se na ruce a kolena a šmátral kolem sebe. Když se jeho ruka dotkla chladného kovu, sebral pistoli a strčil ji do pouzdra.

"Nechal jsem ho utéct," řekl, "a to nejde. Dal jsem mu něco, co patří všemu lidstvu, a nemůžu připustit, aby toho zneužil."

"Já umím stopovat," řekl Nathaniel. "Stopuju veverka a vůbec všechno."

"Tebe čekají důležitější věci než stopování," řekl Grant psovi.

"Víš, dneska jsem se něčemu naučil. Rozpoznal jsem určitou tendenci - tendenci, kterou může lidstvo následovat. Ne dnes nebo zítra a možná ani za tisíc let. Možná že nikdy, ale je to něco, co nemůžeme přehlédnout. Joe je možná na té

cestě dál než my ostatní, ale my můžeme jít za ním rychleji než si myslíme. Možná že všichni skončíme tak jako Joe. A jestliže se tohle stane, jestli to takhle skončí, pak přijde řada na vás, na psy."

Nathaniel na něj hleděl a starostlivě krčil čelo.

"Já ti nerozumím," naříkal. "Používáš slova, která neznám."

"Podívej se, Nathanieli. Lidé nebudou vždycky takoví, jací jsou dnes. Mohou se změnit. A jestli se změní, musíte pokračovat vy; musíte převzít ten sen a udržovat ho, aby se nerozplynul. Budete muset jednat tak, jako byste byli lidmi."

"My psi," přísahal Nathaniel, "to uděláme."

"Potrvá to ještě tisíce let," řekl Grant. "Máte čas se připravit. Ale musíš to vědět. Musíš to předat dál. Nesmíš to zapomenout."

"Já vím," řekl Nathaniel. "My psi to budeme říkat štěňatům a štěňata svým štěňatům."

"Tak jsem to myslel," řekl Grant.

Sehnul se a podrbl Nathaniela za ušima, a pes přestal vrtět ocasem a stál a díval se za ním, jak pomalu kráčí do svahu.

POZNÁMKY K ČTVRTÉMU PŘÍBĚHU

Ze všech příběhů tenhle nejvíce znepokojoval všechny ty, kdo hledali v Legendě nějaké vysvětlení či význam.

Že nejde o nic jiného než o čistý mýtus, připouští dokonce i Patník.

Ale je-li to mýtus, co znamená? Je-li tento příběh mýtem, nejsou jím stejně tak i ostatní?

Jupiter, na němž se příběh odehrává, je patrně jedním z oněch jiných světů, které prý lze nalézt na cestě prostorem. Na jiném místě bylo doloženo, že existence takových světů je z vědeckého hlediska nemožná. A jestliže přijmeme Skokanovu teorii, že jiné světy, o nichž Legenda pojednává, nejsou ničím jiným než násobky našeho světa, zdá se být rozumný předpoklad, že svět, jak je na následujících stránkách popisován, by již musel být dávno objeven. Že určité neurované světy jsou uzavřeny, je všeobecně známo, avšak důvod pro jejich uzavření je očividný a žádný z nich nebyl uzavřen kvůli podmínkám, které jsou popisovány v tomto čtvrtém příběhu.

Někteří učenci zastávají názor, že čtvrtý příběh byl do Legendy včleněn náhodou a že do ní vlastně nepatří. S tímto názorem lze však stěží souhlasit, neboť příběh zapadá do Legendy dobře a tvoří jednu z jejích hlavních os.

Chlupáčův charakter v tomto příběhu byl častokrát citován jako naprosto neslučitelný s důstojenstvím naší rasy.

Nicméně, ač se bude některým přecitlivělým čtenářům zdát Chlupáč nechutným, přece jen ho chápeme jako protipól

Člověka. Chlupáč - tedy nikoli Člověk - ochotně a první přijímá situaci takovou jaká je; Chlupáč - tedy nikoli Člověk - ji také první pochopí. A Chlupáčova mysl, zbavená tíže lidské nadřazenosti, je Člověku přinejmenším rovnocenná.

Chlupáč, třebaže se hemží blechami, je charakter, za který se nikdo nemusí stydět.

I když je čtvrtý příběh nevelký, je pravděpodobně ze všech osmi nejzávažnější. To samo už vybízí k přemýšlivému, pečlivému čtení.

4. DEZERTĚŘI

Čtyři muži, vždy dva a dva, odešli do vyjících vírů Jupitera a už se nevrátili. Odkráčeli do rezavé vichřice - či spíše odskákali - tisknouce břicha k zemi a s lesknoucími se boky.

Neodešli totiž v lidské podobě.

A teď stál před stolem Kenta Fowlera, vedoucího třetí kopule Komise pro výzkum Jupitera, pátý muž.

Pod Fowlerovým stolem si starý Chlupáč vydrbl blechu a opět se uvelebil k spánku.

Harold Allen, uvědomoval si Fowler s náhlou úzkostí, je příliš mladý. Má sebedůvěru mládí a tvář člověka, který nikdy nepoznal strach. A to bylo podivné. Neboť muži v kopulích na Jupiteru znali strach - strach a pokoru. Člověk jen obtížně odolával mocným silám nestvůrné planety.

"Je vám jasné," řekl Fowler, "že vás k tomu nikdo nenutí? Je vám jasné, že tam nemusíte jít?"

To byla přirozeně fráze. Těm čtyřem před ním bylo řečeno totéž, a přece šli. Tenhle pátý - a Fowler to věděl - půjde také.

Ale pojednou pocítil tlumenou naději, že snad Allen nepůjde.

"Kdy začnu?" chtěl vědět Allen.

Bývaly doby, kdy by byl Fowler pyšný na takovou odpověď, ale teď ne. Ted' se jen lehce zamračil.

"Za hodinu," řekl.

Allen stál plný očekávání, klidně.

"Ti čtyři ostatní odešli, a nevrátili se," pravil Fowler. "To je vám samozřejmě známo. Chceme, abyste se vrátil.

Nechceme, abyste podnikal nějakou heroickou expedici. To hlavní a vlastně jediné, na čem záleží, je váš návrat, důkaz, že člověk může žít i v joviánské podobě. Jděte k první kóťě, a ne dál, potom se vraťte. Nic neriskujte.

Po ničem nepátřejte. Hlavně se vraťte."

Allen přikýval. "Všechno je mi jasné."

"Slečna Stanleyová bude u konvertoru," pokračoval Fowler.

"V tom směru se nemáte čeho bát. Ostatní muži prošli konvertorem bez nehody. Vyšli z konvertoru v dokonalé zdravotní kondici. Budete ve spolehlivých rukou. Slečna Stanleyová je nejkvalifikovanější operátorkou sluneční soustavy. Má velké zkušenosti i z jiných planet.

Proto je také tady."

Allen se na ženu usmál a Fowler viděl, jak po tváři slečny Stanleyové přelétlo cosi - snad lítost, snad hněv nebo prostý strach. Ale přešlo to a ona se na mládence, který stál před stolem, usmívala.

Usmívala se tím svým upjatým, učitelským způsobem, skoro jako kdyby se nenáviděla za to, co dělá.

"Docela se na ten konvertor těším," řekl Allen.

Tím, jak to řekl, se všechno obrátilo v žert, v nesmírný ironický žert.

Ale nebyl to žert.

Bylo to vážné, smrtelně vážné. Na těchto pokusech, jak si byl Fowler vědom, závisí osud člověka na Jupiteru. Jestliže se pokusy zdaří, otevřou se dveře k pokladům gigantické planety dokořán. Člověk ovládne Jupiter tak, jak ovládl všechny ostatní planety. A když se nezdaří...

Jestli se pokusy nepodaří, zůstane člověk navždy spoután a omezen strašlivým tlakem, větší přitažlivostí a přízračným chemismem planety. Navždy zůstane uzavřen v kopulích, nikdy nevstoupí na povrch planety, nikdy se na ni nepodívá přímo, neozbrojeným okem, vždy bude muset spoléhat na neohrabané traktory a televizi, bude nucen pracovat se stejně neohrabanými nástroji a mechanismy a prostřednictvím robotů stejně neohrabaných.

Neboť člověka v jeho přirozené podobě by rozdrtil strašlivý tlak tří tisíc kilogramů na čtvereční centimetr, tlak, proti němuž je i dno pozemských oceánů takřka vakuum.

Ani ten nejpevnější kov, jaký jsou pozemšťané schopni vyrobit, nevydrží obrovský tlak, jako je tento, tlak a alkalické deště, které neustále bíjejí povrch planety. Každý kov postupně křehne a pak se drolí jako hlína nebo se roztéká ve stružkách a loužích amonných solí. Jen za cenu nesmírných obtíží se dařilo zmnohonásobit pevnost kovu natolik, že zvýšením elektrostatického náboje odolává váze tisíců mil vířících dusivých plynů, které tvoří zdejší atmosféru. A přesto ještě musí být pokryt neustále vrstvou pevného křemíku, který kov izoluje před deštěm - před tekutým čpavkem, který dopadá v podobě hořkého joviánského deště.

Fowler naslouchal přístojům ve sklepní místnosti kopule - stroje, které se nikdy nezastaví, takže v kopuli nikdy není ticho. Musí běžet a nesmějí se zastavit, protože kdyby se zastavily, přestala by proudit elektřina do kovových stěn kopule, elektrické napětí by pokleslo, a to by znamenalo konec.

Chlupáč pod Fowlerovým stolem se probudil a vydrbal si další blechu, přičemž tlapou tvrdě zabušil do podlahy. "Ještě něco?" otázal se Allen.

Fowler zavrtěl hlavou. "Nepotřebujete si ještě něco zařídit? Snad byste..."

Chtěl říct "rád napsal dopis" a byl rád, že se dostatečně rychle ovládl a neřekl to.

Allen se podíval na hodinky. "Budu tam včas," řekl. Otočil se a zamířil k východu.

Fowler věděl, že se na něj slečna Stanleyová dívá, a nechtěl se otočit, aby se nesetkal s jejím pohledem. Probíral se papíry, které ležely na stole.

"Jak dlouho v tom chcete pokračovat?" zeptala se ho slečna Stanleyová a zlomyslně zdůrazňovala každé slovo.

Otočil se na židli a zpřímá se na ni zadíval. Rty měla stažené do rovné jemné čáry, vlasy hladce přičesány dozadu, hladčeji než kdy jindy, a to dodávalo její tváři podivnou a překvapivou podobu smrti.

Snažil se o chladný a vyrovnaný tón. "Tak dlouho, dokud to bude třeba," řekl. "Tak dlouho, dokud bude zbývat nějaká naděje."

"Tak je tedy budete dál odsuzovat k smrti," řekla. "Dál je budete nutit, aby vycházeli ven, tvář v tvář Jupiteru. Vy si tu budete sedět v bezpečí a pohodlíčku a posílat je na smrt."

"Tady není místo pro sentimentalitu, slečno Stanleyová," řekl Fowler a snažil se nemluvit podrážděně. "Víte právě tak dobře jako já, proč to děláme. Je vám jasné, že člověk ve své podobě na Jupiteru prostě nevydrží. Je jen jediná možnost, proměnit je ve tvory, kteří si s Jupiterem poradí. Udělali jsme to i na druhých planetách.

Jestli pár lidí zemře, a my to nakonec dokážeme, je to malá cena.

Po celá staletí lidé zahazovali své životy pro pitomosti a bláhovosti.

Proč bychom měli váhat, když při tak velkolepém podniku potkáme i smrt?"

Slečna Stanleyová seděla strnulá a vzpřímená, s rukama v klíně, vlasy se jí matně leskly ve světle a Fowler se na ni díval a snažil se uhodnout, co asi cítí a na co myslí. Vlastně mu ani nenaháněla strach, jenom mu v její přítomnosti nebylo dobře. Ty bystré šedé oči viděly příliš mnoho, její ruce byly až příliš schopné. Mohla být docela dobře něčí tetičkou, sedět v houpacím křesle s pletením v rukou. Ale nebyla.

Byla nejlepší operátorkou konvertorů ve sluneční soustavě a neschvalovala jeho způsob práce.

"Něco tu neklape, pane Fowlere," prohlásila.

"Přesně tak," souhlasil Fowler. "Proto také posílám mladého Allena samotného. Možná že zjistí co a jak."

"A když ne?"

"Pošlu někoho jiného."

Pomalu vstala ze židle, zamířila ke dveřím a zastavila se před jeho stolem.

"Jednou," řekla, "z vás bude velký muž. Nikdy si nenecháte ujít příležitost. Věděl jste to, když tuhle kopuli vybrali k pokusům. Tohle je vaše šance. Když to dokážete, vyšvihnete se o pár příček výš. Co na tom, kolik mužů zemře, jen když vy popolezete o jednu či dvě příčky vzhůru."

"Slečno Stanleyová," řekl a jeho hlas zněl suše, "mladý Allen má brzo vyjít ven. Postarejte se, prosím, aby váš stroj..."

"Můj stroj," řekla ledově, "za nic nemůže. Pracuje podle údajů, které mu zadají biologové."

Hrbil se u stolu a poslouchal zvuk jejich kroků na chodbě.

Co řekla, je ovšem pravda. Koordináty zadávají biologové. Ale biologové se mohou mýlit. Malíčká nepřesnost, nepatrná odchylka v zadání a konvertor pošle ven něco docela jiného, než poslat měl. Mutanta, který se zhroutí, ztratí rozum nebo zábrany za určitých podmínek nebo pod stresem, na který ani nepomysleli.

Neboť člověk neví mnoho o tom, co se děje venku. Ví jen to, co mu o tom říkají přístroje. A vzorky událostí, dodané

těmito přístroji, neznamenají nic víc než pouhé vzorky, protože Jupiter je neuvěřitelně obrovský a kopulí velmi málo. Jen práce biologů při shromažďování údajů o Skokanech, zjevně nejvyšší formě joviánského života, znamenala tři léta intenzivního studia a další dva roky ověřování. Práce, která by se dala na Zemi provést za jeden či dva týdny. Jenže na Zemi se tohle dělat nedalo, protože tvora z Jupitera nebylo možné přenést na Zem. Tlak Jupiterovy atmosféry se mimo Jupiter nedalo napodobit a za normálních pozemských podmínek by se Skokani prostě vypařili.

Ale ta práce se udělat musela, měl-li člověk kdy doufat, že se projde po Jupiteru v podobě Skokana. Neboť předtím, než člověk mohl být proměněn přístrojem v jinou životní formu, musely být známy veškeré informace o této životní formě a jejích tělesných znacích, jistě a bezpečně, bez možnosti omylu.

Allen se nevrátil.

Traktory pročesaly blízký terén, ale po Allenovi jako by se zem slehla, pokud by nebyl pohřešovaným pozemšťanem prchající tvor v podobě Skokana, kterého zahlédl jeden z řidičů.

Když Fowler podotkl, že třeba nesouhlasí koordináty, biologové stáhli obličje do dokonalých akademických grimas. Suše prohlásili, že koordináty jsou v pořádku. Vstoupí-li člověk do konvertoru a stiskne se páčka, stane se z člověka Skokan. Vyjde z přístroje a zmizí z dohledu v polévkové atmosféře.

Snad tedy jde o nějaký defekt, nadhodil Fowler; nějaká drobná odchylka od toho, co mělo být Skokanem, nějaká drobná závada.

Kdyby se skutečně něco takového stalo, řekli biologové, potrvá léta, než chybu najdou.

A Fowler věděl, že mají pravdu.

Takže nyní to bylo pět mužů místo čtyř a Harold Allen odešel na Jupiter vlastně pro nic za nic. Pokud jde o vědecký přínos, byla situace stejná, jako kdyby byl vůbec neodešel.

Fowler se natáhl přes stůl a sebral personální seznam, tenký svazček papírů sepjatý úhledně sponou. Děsil se toho, ale musí to udělat.

Musí se přece přijít na kloub těm záhadným mizením. A není jiné cesty, než poslat další muže.

Chvilí seděl a naslouchal vytí vichru nad kopulí, té věčně dunící vichřici, která bičovala planetu vroucím zběsilým vírem.

Čeká tam venku nějaká hrozba? ptal se sám sebe. Někaké nebezpečí, o kterém nemáme potuchy? Něco, co číhá a požírá Skokany a nerozlišuje mezi bona fide Skokany a mezi Skokany, kteří byli vlastně lidmi. Těm požíračům by to ovšem bylo jedno.

Nebo spočívá zásadní chyba ve volbě Skokanů jako typu, který se nejlépe hodí k existenci na povrchu planety? Věděl, že jedním z určujících faktorů při rozhodování byla právě jejich inteligence. Protože kdyby ta věc, ve kterou se člověk proměnil, neměla schopnost inteligence, nemohl by si ani člověk v takovém převleku nadlouho zachovat inteligenci.

Nebo snad biologové příliš přecenili právě tento faktor v neprospěch jiného, který by mohl být neuspokojivý, ba přímo katastrofální?

To nebylo pravděpodobné. I když jsou biologové nafoukaní, své práci rozumějí.

Nebo je celá věc neproveditelná, předem odsouzená k nezdaru?

Konverze v jiné živočišné druhy se na jiných planetách osvědčila, ale to ještě nemusí znamenat, že se osvědčí i na Jupiteru. Možná že lidská inteligence nemůže správně fungovat prostřednictvím smyslových orgánů joviánského života. Možná že Skokani jsou natolik odlišní, že prostě neexistuje společná základna, na níž by se sešly lidská a joviánská metoda poznání.

Nebo je chyba v lidech, v lidské rase? Někaká duševní odchylka, která jim spolu s tím, co našli venku, nedovoluje, aby se vrátili? Třeba to ani nemusí být odchylka, aspoň ne v lidském slova smyslu.

Možná že nějaká všední lidská vlastnost, kterou na Zemi považujeme za něco docela normálního, je tak neslučitelná s existencí na Jupiteru, že se člověk duševně zhroutí...

Z chodby bylo slyšet řapání tlap a škrábání drápů. Když to Fowler uslyšel, pousmál se. Chlupáč se vracel z kuchyně, kam si zaběhl na návštěvu k příteli kuchaři.

Chlupáč vešel dovnitř s kostí v tlamě. Zavrtěl na Fowlera ohonem, svalil se vedle stolu a kost si pustil mezi tlapy.

Dlouho se díval revmatickýma starýma očima na svého pána a Fowler natáhl ruku, aby ho podrbl za rozježeným uchem.

"Pořád na mě trpíš, Chlupáči?" zeptal se Fowler a Chlupáč zabušil ohonem o podlahu.

"To jsi tedy jediný," řekl Fowler.

Vstal a otočil se zpátky ke stolu. Natáhl ruku a sebral seznam.

Bennett? Bennett má děvče, které na něj čeká tam na Zemi.

Andrews? Andrews se chce vrátit na Mars a dostudovat tam techniku, jen co si vydělá tolik, co by mu stačilo na rok studií.

Olson? Olson se blíží penzijnímu věku. Pořád chlapcům vykládá, jak se usadí a bude pěstovat růžičky.

Fowler opatrně položil seznam na stůl.

Posíláš lidi na smrt. Slečna Stanleyová to řekla a její bleďé rty v pergamenové tváři se sotva pohnuly. Posíláš lidi na smrt, zatímco ty, Fowlere, si tu sedíš v teple a bezpečí.

Povídá se to nejspíš v celé kopuli, zvláště od té doby, co se nevrátil Allen. Do očí mu to přirozeně neřeknou. Ani člověk nebo lidé, které si zavolá ke stolu, aby jim řekl, že jsou na řadě, ani ti mu to neřeknou.

Ale přečte si to v jejich očích.

Znovu vzal seznam. Bennet, Andrews, Olson. Našel by jiné, ale nemá to smysl.

Kent Fowler si najednou uvědomil, že to nedokáže, že se jim nedokáže podívat do očí, že už nikdy nikoho nemůže poslat na smrt.

Předklonil se nad stůl a stiskl tlačítko.

"Ano, pane Fowler." "

"Slečnu Stanleyovou, prosím."

Čekal na slečnu Stanleyovou a slyšel, jak Chlupáč unaveně ohlodává kost. Chlupáčovy zuby už za moc nestály.

"Slečna Stanleyová," pravil hlas slečny Stanleyové.

"Jen bych vám rád řekl, slečno Stanleyová, abyste se připravila na další dva."

"Nemáte strach," zeptala se slečna Stanleyová, "že vám brzy dojdou?"

Kdybyste je posílal po jednom, vydrželi by déle, a vy byste měl větší radost."

"Jeden z nich," řekl Fowler, "bude pes."

"Pes?"

"Ano, Chlupáč."

V jejím hlase zaslechl náhlou chladnou zuřivost. "Váš vlastní pes?"

Celá léta ho tu máte..."

"Právě proto," řekl Fowler. "Chlupáč by byl nešťastný, kdybych ho tu nechal."

Tohle nebyl Jupiter, jak ho znal z obrazovky. Čekal, že bude jiný, ale ne takhle. Očekával peklo čpavkového deště a

páchnoucích par a ohlušující, dunivý řev bouří. Čekal víry mračen a mlhy a prskající výboje nestvůrných blesků.

Nečekal, že bičující liják se promění v lehké narudlé mženi, které se snáší na purpurový trávník jako prchavý stín. Ani si neuvědomoval hadovité výboje blesků, rozčesávající malovanou oblohu jako v extázi.

Zatímco čekal na Chlupáče, protáhl si svaly a užasl, jak jsou ohebné a silné. Není to špatné tělo, napadlo ho a zašklebil se při vzpomínce, jak mu bylo Skokanů líto, když je zahlédl na obrazovce.

Vždyť už pouhá představa živého organismu založeného na koloběhu čpavku místo vody a kyslíku byla těžko pochopitelná, těžko dokázal uvěřit, že by takový tvor mohl zakoušet stejně prudký a opojný pocit z vlastní existence jako člověk. Těžko se dal představit život v hustém maelströmu, jakým byl Jupiter, zvláště když nevěděl, že v joviánských očích to vůbec není hustý maelström.

Vítr ho laskal, jako by se ho dotýkaly něžné prstíky, a on si s úžasem uvědomil, že podle pozemských měřítek je to řvoucí orkán, vyjící tornádo, řítící se nad planetou rychlostí tři set kilometrů za hodinu, nabitě smrtelně jedovatými plyny.

Pronikaly jím rozkošné vůně. Ale vlastně to nebyly vůně, protože je nevnímal čichem, který neměl. Měl pocit, že mu celé tělo prostupuje vůně levandulí - a přece to nebyly levandule. Věděl, že to je něco, pro co nemá jméno, nepochybně první z mnoha etymologických záhad. Neboť slova, která znal, myšlenky, jichž používal jako pozemšťan, mu nebyly v joviánském převleku k ničemu.

Dvířka ve stěně kopule se otevřela a z nich vyklopýtal Chlupáč - aspoň si myslel, že je to Chlupáč.

Začal na psa volat a v mysli vznikala potřebná slova. Ale nemohl je vyslovit. Nedala se vyslovit. Neměl je čím vyslovit.

Na okamžik jeho mysl zavířila v těžké hrůze, v slepém strachu, který pulsoval v záchvěvech paniky jeho mozkem.

Jak Joviánci mluví? Jak...

Náhle si Chlupáče uvědomil, intenzivně pocítil neohrabané a dychtivé přátelství rozježeného tvora, který ho doprovázel ze Země na tolik planet. Jako by se ta věc Chlupáč rozestřela do prostoru a na chvíli pronikla i do jeho mozku.

A ze vzrušeného uvítání, které vnímal, se rodila slova: "Těbůh, bráško..."

Vlastně to nebyla slova, ale něco dokonalejšího. Myšlenkové symboly vznikaly v jeho mozku, zprostředkované myšlenkové symboly, naplněné tak výmluvnými odstíny, jaké slova nikdy nemohla postihnout.

"Nazdárek, Chlupáči," pravil.

"Je mi báječně," řekl Chlupáč. "Jako když jsem býval štěně. Poslední dobu se mi vedlo dost bídne. Nohy mi tuhly a zuby jsem měl obroušené až ke kořenům. Ohlodávat kost s takovými zuby není žádná legrace. Krom toho mi dávaly co proto blechy. Zvykl jsem si na ně a už jsem si jich ani tolik nevšímal. O nějakou tu blechu víc nebo míň - to mi nikdy moc nevadilo."

"Ale... ale..." Fowlerovy myšlenky zrovna letěly. "Vždyť ty si se mnou povídáš."

"Samozřejmě," řekl Chlupáč. "Vždycky jsem si s tebou povídal, ale tys mě neslyšel. Pokoušel jsem se ti tolikrát něco říct, ale nikdy se mi to nepodařilo."

"Občas jsem ti rozuměl," řekl Fowler.

"Moc dobře ne," řekl Chlupáč. "Věděl jsi, kdy se chci nažrat a kdy napít, kdy chci ven - ale to je tak všecko, co jsi dokázal."

"To mě mrzí," řekl Fowler.

"Nevadí," řekl Chlupáč. "Rozdáme si to k tamhletomu útesu."

Fowler si poprvé všiml útesu, který nádherně zářil v dálce pod pestře zbarvenými oblaky zvláštní krystalickou krásou. Fowler zaváhal. "Taková dálka..."

"Ale co, jen do toho," řekl Chlupáč a rozběhl se k udanému cíli.

Fowler se hnál za ním, zkoušeje své nohy, zkoušeje sílu nového těla, zpočátku nejistě, o něco později s úžasem a nakonec uháněl s rozkoší, která splývala s purpurovým trávníkem a kouřovým mžením nad zemí.

Při tom běhu k němu zalétla hudba, hudba rozehrávající celé jeho tělo a nesoucí ho na křídlech stříbrné rychlosti.

Hudba, která se podobala hlaholu zvonů z kostelní věže na návrší v jarním slunci...

Čím víc se blížil k útesu, tím hlubší tóny zněly v té hudbě a celý vesmír se naplnil sprškou magických zvuků. A on věděl, že hudba vychází z padajícího vodopádu, který stékal po stěně zářivého útesu jako pápeří.

Věděl ovšem, že to není vodopád, ale tekutý čpavek a útes že je tak bílý proto, že je celý z tuhého kyslíku.

Stanul vedle Chlupáče před místem, kde se vodopád tříštil v mihotavou barevnou duhu. Byly to doslova stovky barev, neboť tu nebylo základních barev, jejichž míšením by vznikaly různé odstíny, zde planul vždy celý soubor barev v nevyčerpatelné paletě.

"Ta hudba...", řekl Chlupáč.

"Ano, co je s ní?"

"Ta hudba," řekl Chlupáč, "to jsou vibrace padající vody..."

"Ale vždyť ty, Chlupáči, o vibracích nic nevíš..."

"Ale ano, vím," ohradil se Chlupáč. "Právě mě to napadlo."

Fowler v duchu polkl. Právě ho to napadlo.

I jeho v té chvíli něco napadlo: v duchu spatřil složitou rovnici, vyjadřující ten dlouho hledaný proces, kterým kov nabude odolnosti proti útokům živlů Jupitera.

Užasle zíral na vodopád a vnímal to množství barev a v mysli je řadil do správného pořadí ve spektru. Jen tak. Z čistá jasná. Z ničehož nic, protože o kovech a barvách nevěděl, ani co by se za nehet vešlo.

"Chlupáči," zvolal. "Chlupáči, s námi se něco děje..."

"Ano, já vím," řekl Chlupáč.

"S našimi mozky," řekl Fowler. "Tady je využíváme dokonale, do posledního závitů. Používáme jich, abychom si představili věci, které jsme vlastně vždycky měli znát. Možná že mozky pozemšťanů jsou od přírody pomalé a zmatené. Možná že jsme moroni vesmíru. Možná že jsme zařízení tak, že musíme řešit věci tím nejobtížnějším způsobem."

A v tom ostrém jasu myšlení pochopil, že nejde jen o barvy vodopádu a suprapevné kovy, které dovedou vzdorovat Jupiterovi. Vnímal i jiné věci, věci ne zcela jasné. Nejasný šepot větších věcí, tajemství daleko překračující lidskou představivost i lidské chápání.

Záhady, fakta, logiky, to vše založené na dokonalém myšlení. Něco, co by měl znát každý mozek, kdyby byl s to užívat své plné kapacity.

"Zůstali jsme stále ještě především pozemšťany," řekl. "Teprve začínáme chápat pár věcí, které bychom měli znát - pár věcí, které nám byly skryty jako lidským bytostem, možná proto, že jsme jen lidské bytosti. Protože naše lidská těla jsou ubohá těla. Chabě vybavená pro myšlení, chabě vybavená jistými smysly, bez nichž se skutečné poznání neobejde." Zahleděl se zpátky ke kopuli, k nepatrné černé věcičce, které vzdálenost dodala trpasličích rozměrů.

Tam jsou muži, kteří nedovedou vidět krásu Jupitera. Muži, kteří věří, že planetu halí vířící mračna a bičuje déšť.

Nevidoucí lidské oči.

Ubohé oči. Oči, které nevidí krásu oblaků, které nevidí nic než bouři.

Těla, která nemohou vnímat nádheru rozkošné hudby, tryskající z tříštících se vod.

Osamělí muži, kteří se dorozumívají pomocí svých úst jako skautíci svými hesly, neschopni rozestřít se do prostoru a navzájem si vplynout do myšlenek, jako to dovede on a Chlupáč. Navždy odsouzeni žít bez důvěrného osobního kontaktu s ostatními živými tvory.

On, Fowler, očekával, že najde hrůzu a děsivé cizí tvory, očekával, že se bude krčit před hrozbou z neznáma, a obrnil se proti znechucení nezemským světem.

Místo toho našel něco, co daleko přesahuje meze lidského chápání.

Hbitější, jistější tělo. Pocit vnitřního uvolnění, pochopení hlubšího smyslu života. Bystřejší mysl. Svět tak krásný, že ani pozemští snilkové si něco takového nedovedou představit.

"Pojďme," nabádal Chlupáč.

"Kam chceš jít?"

"Kamkoli," řekl Chlupáč. "Jen se tak proběhneme a porozhlédneme."

Mám takový pocit..., nu, prostě pocit ..."

"Ano, já vím," řekl Fowler.

Neboť sám také poznal ten pocit. Osudový pocit. Velkolepý pocit.

Vědomí, že někde tam za obzorem čeká dobrodružství, ne, něco většího než dobrodružství.

Těch pět to také pocítilo. I oni poznali touhu po dálkách a nutkavý pocit, že tady leží život plný a vědomý.

Ted' věděl, že jediné tohle je skutečný důvod, proč se nevrátili.

"Mně se nechce zpátky," řekl Chlupáč.

"Nemůžeme je v tom nechat," řekl Fowler.

Fowler vykročil směrem ke kopuli, ale po několika krocích se zastavil.

Zpátky ke kopuli. Zpátky k tomu bolavému, jedy prosáklému tělu, které tam za sebou zanechal. Předtím ho nikdy nenapadlo, že by bolelo, ale nyní věděl, že ho bude bolet.

Zpátky ke zmatenému mozku. K zmatenému myšlení. Zpátky k blábolicím ústům, která tvoří signály, kterým ostatní nerozumí. Zpátky k očím, které nyní budou horší než vůbec žádné. Zpátky do špíny, zpátky k plazivému živoření, k nevědomosti.

"Snad jednou...", řekl si tiše.

"Máme toho tolik před sebou a tolik toho musíme vidět," řekl Chlupáč. "Musíme se moc učit. Spoustu věcí..."

Ano, třeba něco objeví. Snad celé civilizace. Civilizace, proti kterým bude ta lidská docela nepatrnoučká. Krásu a, což je důležitější, pochopení té krásy. A přátelství, jaké dřív nikdy nepoznali. Jaké žádný člověk a žádný pes nikdy v minulosti neprožili...

A život. Svěžest života místo někdejší tupé existence.

"Nemohu se vrátit," řekl Chlupáč.

"Já taky ne," řekl Fowler.

"Proměnili by mě zase v psa," řekl Chlupáč.
"A mě," řekl Fowler, "v člověka."

POZNÁMKY K PÁTÉMU PŘÍBĚHU

Čím dál tím víc, jak se Legenda rozvíjí, získává čtenář stále přesnější obraz lidské rasy. Postupně sílí čtenářovo přesvědčení, že jde o plemeno, které může sotva být něčím jiným než čirým výtvozem fantazie.

Není to typ rasy, která by se mohla vyvíjet ze skromných počátků ke skvělé kultuře, která je líčena v těchto příbězích. Její schopnosti na to jsou příliš chabé.

Nedostatek stability je teď zjevný. Její hlavní zaměření na mechanicky chápanou civilizaci spíše než na kulturu založenou na zdravějších, cennějších životních názorech svědčí o nedostatku základních charakterových vlastností. V tomto příběhu se přesvědčíme o omezené komunikační schopnosti, kterou lidstvo mělo k dispozici, tedy o situaci, která příliš pokroku nepřeje. Neschopnost člověka chápat a ocenit myšlenku jiného člověka se musela projevit jako blokáda nepřekonatelná ani množstvím mechanických prostředků.

Že si člověk sám toto uvědomoval, je zřejmé z jeho snahy získat Juwainovu filozofii, ale stojí za povšimnutí, že mu nešlo ani tak o lepší vzájemné pochopení jako spíš o slávu a znalosti, které by to s sebou přinášelo. Člověk pokládal tu filozofii za prostředek, s jehož pomocí by se během dvou generací dostal o dobrých dvě stě tisíc let dál.

Z těchto příběhů začíná být zjevné, že Člověk závodil s nějakým imaginárním protivníkem - ne-li sám se sebou - , který mu byl neustále v patách. Člověk se ocitl uprostřed šíleného boje o moc a vědomosti, ale marně hledáme pouhou zmínku o tom, co by si s tím vším počal, kdyby to nakrásně získal.

Podle Legendy vyšel z jeskyň asi před jedním miliónem let. A přece necelých sto let před dobou, o které pojednává tento příběh, byl schopen vymýtit zabíjení jako základní rys svého způsobu života. To samo hovoří tedy o jeho divokosti: po miliónu let se zbaví zabíjení a pokládá to za velký úspěch.

Po přečtení tohoto příběhu bude pro většinu čtenářů snadnější přijmout Větroplachovu teorii, že Člověk je tu staven do přímého protikladu ke všemu psímu, že se stává jakýmsi mytologickým strašákem, sociologickou bájí.

Toto je zdůrazňováno opakovaným poukazem na nedostatek lidské cílevědomosti, na jeho stálý pohyb ode zdi ke zdi, na jeho tápavé hledání životního stylu, který mu stále uniká - snad právě proto, že nikdy neví, co vlastně chce...

5. RÁJ

Kopule tvořila masivní cizorodý útvar, který se nehodil do purpurového mžení Jupitera, byla to schoulená, vystrašená stavba, která jako by se krčila k povrchu planety.

Tvor, který býval Kentem Fowlerem, stál široce rozkročen na silných nohou.

Cizorodá věc, pomyslí si. Tak jsem se odcizil lidstvu. Neboť ta věc by vůbec neměla být cizí. Alespoň nikoli pro mě. Je to místo, kde jsem žil, snil a spřádal plány. A je to místo, které jsem opustil - s obavami. A místo, kam se vracím - nerad a s obavami.

Nutí mě k tomu vzpomínka na můj lid, který je na tom tak, jako jsem býval já, než jsem se stal tím, čím jsem teď, než jsem poznal životní elán a rozkoš, která je dostupná, když člověk není člověkem.

Chlupáč vedle něj se pohnul a Fowler pocítil záplavu lásky od někdejšího psa, to vyslovené přátelství a kamarádství a lásku, která snad existovala po celou dobu, ale kterou si nikdy tak intenzívně neuvědomoval, když byli člověkem a psem.

V mysli mu zazněly psovy myšlenky: "To mi nemůžeš udělat, kamaráde."

Fowler odpovídá téměř úpěnlivě: "Ale já musím, Chlupáči. Proto jsem přece přišel. Abych zjistil, jak to na Jupiteru doopravdy vypadá.

A teď jim to můžu říct, můžu jim přinést zprávu."

"To jsi mohl i dřív," zazněl hlas v jeho nitru, slabý, vzdálený lidský hlas, který se prodíral jeho joviánskou bytostí. "Ale byl jsi zbabělý, a tak jsi to odkládal - a odkládal. Utekl jsi, protože ses bál vrátit. Bál ses, že tě zas promění v člověka."

"Budu tady sám," řekl mu Chlupáč - a vlastně to neřekl. Nebyla to slova - spíše jen pocit osamění, srdceryvný výkřik na rozloučenou.

Jako kdyby se na okamžik Fowler pohnul a stal se částí Chlupáčovy mysli.

Fowler tiše stál a odpor v jeho nitru vzrůstal. Odpor k myšlence, že by se měl proměnit zpátky v člověka. V nedokonalou lidskou mysl a lidské tělo.

"Rád bych šel s tebou," řekl Chlupáč. "Ale já bych to nevydržel.

Pošel bych dřív, než bych se stihl vrátit. Vždyť jsem k tomu neměl daleko, vzpomínáš si. Byl jsem starý a měl jsem plno blech. Zuby jsem měl ohlodané k dásním a zažívání mi už nesloužilo. A trápily mě strašné sny. Jako štěně jsem ve snu honil králíky, a teď se mi zdálo, že králíci honí mě."

"Zůstaň tady," řekl Fowler. "Já se vrátím."

Jen abych jim to dovedl vysvětlit, pomyslel si. Kdybych to dokázal.

Kdybych to uměl vysvětlit!

Zvedl svou masivní hlavu a zahleděl se na stoupající pahorky, které nabíhaly v horské vrcholky zahalené do růžové a purpurové mlhy.

Blesk protal oblohu a oblaka i mlha byly prozářeny extatických ohněm.

Loudal se, šel zvolna a zdráhavě. Vánek k němu zanesl závan vůni a jeho tělo je vpíjelo jako kotě matčin struk. Vlastně to ani nebyla vůně, ale to slovo jí bylo nejbližší. V příštích letech si pro to lidstvo vytvoří novou terminologii. Jak by se dala popsat mlha, ptal se sám sebe, která snáší na zem vůni, která je čistou rozkoší? Jiné věci pochopí, to věděl. Že vůbec nebudou muset jíst, nikdy nebudou muset spát, že z nich spadnou všechny ty řetězce depresí, jichž byl člověk obětí. Tomu porozumí, protože to jsou věci, které se dají vyjádřit prostými pojmy, věci, které se dají vysvětlit existující řečí.

Ale co ostatní - fakta, která si vyžadovala nového slovníku?

Emoce, jaké člověk nikdy nepoznal? Schopnosti, o jakých se člověku ani nesnilo? Ostrost myšlení a pochopení - schopnost použít vlastního mozku až do té nejmenší buňky. Takřka bezděčná znalost věcí a činností, které člověk nikdy nemohl dokázat, protože jeho tělo nemělo smysly, kterými by se daly dokázat.

"Všechno to sepíšu," řekl si. "Bude to chtít čas, ale sepíšu to."

Avšak psané slovo, jak si uvědomoval, je chabý nástroj.

Objektiv televizní kamery trčel z křišťálového povlaku kopule a on se loudal přímo k němu. Když se vztyčil a zahleděl se přímo do oka kamery, stékaly po něm potůčky kondenzované mlhy.

Ne že by mohl něco vidět, ale muži uvnitř uvidí jeho. Muži, kteří neustále drží stráž a zírají do surových pustin Jupitera, do řvoucího orkánu a čpavkových dešťů, do letících mračen jedovatého metanu.

Protože lidé vidí Jupitera takto.

Zvedl přední tlapu a rychle napsal na zamžené oko kamery zrcadlově obrácená písmena.

Musí vědět, o koho jde, aby se nezmýlili. Musí znát, či koordináty vložit do přístroje. Jinak by mu mohli vrátit cizí tělo a Fowler by pak vyšel z konvertoru jako někdo jiný - třeba jako mladý Allen, nebo Smith či Pelletier. A to by mu mohlo být osudné.

Čpavek stékal po objektivu a smýval písmena. Napsal své jméno ještě jednou.

Jménu porozumí. Budou vědět, že jeden z těch, kdo byli proměněni ve Skokany, se vrátil, aby podal zprávu.

Usedl na zem a otočil se, zíraje na dveře, které vedly ke konvertorové jednotce. Dveře se pomalu otvíraly, veřejemi ven.

"Sbohem, Chlupáči!" řekl Fowler tiše.

V mozku se mu rozezněl varovný hlas: Ještě není pozdě! Ještě nejsi uvnitř. Stále ještě si to můžeš rozmyslet. Stále se ještě můžeš otočit a zmizet.

Odhodlaně dusal dál, v duchu skřípěl zuby. Pod tlapami cítil kovovou podlahu, zachytil zvuk zavírajících se dveří. A poslední zlomky Chlupáčových myšlenek a pak už byla jen tma.

Přímo před ním byla komora konvertoru a Fowler vstoupil na strmou rampu, která k ní vedla.

Muž a pes vyšli ven, pomyslel si, a nyní se vrací jenom muž.

Tisková konference dopadla dobře. Slibovala uspokojivé zprávy.

Ano, řekl Tyler Webster novinářům, obtíže na Venuši byly urovnány.

Teď už se strany mohou posadit za stůl a začít vyjednávat. Biologické experimenty na Plutu v laboratořích nízkých teplot pokračují uspokojivým tempem. Výprava k Centauru odstartuje podle plánu navzdory pověstem o jejím odložení. Obchodní komise brzy vydá nové cenové tabulky pro řadu interplanetárních produktů a odstraní tak některé nesrovnalosti.

Žádná senzace. Nic pro palcové titulky. Nic pro zvláštní vydání.

"A Jon Culver mě žádá," řekl Webster, "abych vás upozornil, panové, že dnes slavíme stopěťadvacáté výročí poslední vraždy, která byla spáchána ve sluneční soustavě. Sto dvacet pět let bez jediného případu úmyslné násilné smrti."

Opřel se o opěradla křesla s úsměvem, kterým zastíral obavu z otázky, o níž věděl, že neodvratně přijde.

Ale ani se ji ještě nechystali položit - museli dbát jistých zvyklostí - velmi potěšitelných zvyklostí.

Rozložitý Stephen Andrews, tiskový šéf Interplanetary News, si odkáslal jako před důležitým proslovem, a pak se otázel s málem ironickou vážností: "A jak se vede chlapci?"

Websterova tvář se roztáhla úsměvem. "Odjíždím na víkend domů," řekl. "Koupil jsem chlapci hračku."

Natáhl se a zvedl ze stolu trubičku.

"Je to starodávná hračka," řekl. "Zaručeně antikvární. Jedna společnost je právě začala vyrábět. Když to přiložíte k oku a otáčíte s tím, uvidíte všelijaké obrazce. Barevné střípky, které se skládají do pestrých vzorků. Má to i jméno..."

"Kaleidoskop," řekl rychle jeden novinář. "Četl jsem o tom v jedné staré knížce o zvycích a životě na začátku dvacátého století."

"Vyzkoušel jste to, pane předsedo?" zeptal se Andrews.

"Ne," řekl Webster. "Abych pravdu řekl, nevyzkoušel. Dostal jsem to teprve dnes odpoledne a pro samou práci ..."

"Kde jste to koupil, pane předsedo?" zeptal se kdosi. "Musím to sehnat i pro svého kluka."

"V obchodě za rohem. V hračkářství, víte. Zrovna jim přišly."

Webster věděl, že nyní je čas, aby odešli. Trochu krátkého přátelského pohovoru a oni pak vstanou a odejdou.

Ale oni neodcházeli a Webster věděl, že neodejdou. Poznal to z náhlého ticha a z rychlého šustění papírů, které mělo to ticho přehlušit.

Otázku, z které měl Webster takový strach, nakonec položil Stephen Andrews. Na okamžik byl Webster rád, že ji položil právě Andrews. Andrews se choval vcelku přátelsky a Interplanetary News přinášely objektivní zprávy a vyhýbaly se zlomyslným narážkám, v jakých si libovali novinářští smoci.

"Pane předsedo," řekl Andrews, "slyšeli jsme, že muž, který byl konvertován na Jupiteru, se vrátil na Zem. Rádi bychom se proto zeptali, zakládá-li se tato zpráva na pravdě."

"Je to pravda," řekl Webster suše.

Čekali a čekali i Webster, strnulý v křesle.

"Máte k tomu co dodat?" zeptal se nakonec Andrews.

"Ne." řekl Webster.

Webster se rozhlédl po místnosti a přelétl tváře. Napjaté tváře, které nepochybně vytušily část pravdy z jeho jednoznačného odmítnutí diskuse. Pobavené tváře, zakrývající mozky, které už v této chvíli přemýšlely, jak překroutit smysl těch několika slov, která pronesl.

Hněvivé tváře, jejichž majetníci budou psát urážlivé a nepravdivé články o tom, že lidé mají právo znát pravdu.

"Je mi líto, pánové," řekl Webster.

Andrews vstal těžce z křesla. "Děkujeme vám, pane předsedo," řekl.

Webster seděl v křesle a díval se za nimi, a když odešli, připadala mu místnost náhle chladná a prázdná.

Ukřižují mě, napadlo ho, přibijí mě na vrata stodoly, a já na to nebudu moct nijak odpovědět, vůbec nijak.

Vstal z křesla a prošel místností, zastavil se u okna a díval se do zahrady zalité odpoledním sluncem.

Ale nemůže jim to prostě jen tak říct.

Ráj! Nebe na požádání. A konec lidstva! Konec všech ideálů a snů, konec rasy samotné.

Zelené světlo na jeho stole zazářilo a ozvalo se zabzučení.

Přešel pokojem nazpět.

"Co je?" zeptal se.

Nevelká obrazovka se rozzářila a zjevila se na ní tvář.

"Psi právě oznámili, pane, že ten mutant Joe vešel do vašeho sídla a Jenkins ho vpustil."

"Joe? Jsi si tím jist?"

"Psi mi to řekli. A psi se nikdy nemýlí."

"Ne," řekl pomalu Webster. "Ne, nikdy."

Tvář z obrazovky zmizela a Webster těžce dosedl.

Ztuhlými prsty sáhl na kontrolní panel videofonu a po paměti vytočil číslo.

Dům se objevil na obrazovce, dům v Severní Americe, který se křčil na větrném návrší. Stavba stará bezmála tisíc let Místo, kde žila a snila a umírala dlouhá řádka Websterů.

Vysoko v modravé výši nad domem letěla vrána a Webster slyšel, nebo si myslel, že slyší, krákorání ptáka odnášené větrem.

Všechno je v pořádku, alespoň to tak vypadá. Dům dřímá v ranním slunci a nad trávníkem se nadále tyčila socha dávno zesnulého předka, který zmizel cestou ke hvězdám. Allen Webster, první člověk, který opustil sluneční soustavu a zamířil k Alfé Centauri, stejně jako ji opustí za den dva nová výprava.

V domě se nic nehýbalo, žádná známka pohybu.

Websterova ruka se pohnula a přehodila páčku. Obrazovka zhasla.

Však on si Jenkins poradí, pomyslel si. Pravděpodobně lépe než by si dokázal poradit člověk. Koneckonců má ve své kovové slupce vědomosti téměř jednoho tisíciletí. Co nejdřív mi stejně zavolá a řekne, co se vlastně děje.

Vytočil jiné číslo.

Po dlouhých vteřinách se na obrazovce objevila tvář.

"Co je, Tylere?" zeptala se.

"Právě jsem dostal zprávu, že Joe..."

Jon Culver přikývl. "Taky jsem ji dostal. Ověřuji si ji."

"Co si o tom myslíš?"

Tvář náčelníka světové bezpečnosti se stáhla do záhadných vrásek.

"Možná že změkli. Šlapali jsme Joemu a ostatním mutantům pořádně na paty. Psi se doopravdy vyznamenali."

"Ale na nic jsme nepřišli," namítl Webster. "V záznamech není nic, co by něčemu takovému naznačovalo."

"Podívej se," řekl Culvar, "sto let se mutanti bez našeho vědomí ani nehnuli. Všechno o nich máme v záznamech černé na bílém."

Blokovali jsme každý tah, který udělali. Nejdřív si mysleli, že mají prostě smůlu, ale teď vědí, že ne. Snad konečně uznají, že jim to nevyšlo."

"Nemyslím," řekl Webster slavnostně. "Kdykoli se zdá, že jsou tihle chlapci v koncích, je vždycky dobře důkladně se porozhlédnout, kde to vázne."

"Však já na ně stačím," řekl Culver. "Budu tě průběžně informovat."

Obrazovka pohasla, ale Webster se na ni pořád úkosem díval.

Mutantí nejsou v koncích - zdaleka ne. To on ví a Culver to ví taky. Ale přece...

Proč ale šel Joe za Jenkinsem? Proč nenavázal spojení s vládou tady v Ženevě? Aby si zachoval tvář, možná.

Výjednávat prostřednictvím robota? Koneckonců Joe zná Jenkinse velice dlouho.

Webstera náhle nepochopitelně zaplavila pýcha. Pýcha na to, že v tomto případě šel Joe za Jenkinsem. Neboť Jenkins, třebaže má jen kovovou slupku, patří k Websterům.

Pýcha, pomyslel si Webster. Úspěchy a omyly. Ale vždycky něco za něco. Každý z nich, po celá léta. Jerome ztratil světu Juwainovu filozofii. A Thomas, jenž dal světu princip vesmírného letu, který byl nyní zdokonalen. A Thomasův syn Allen, který se snažil doletět ke hvězdám, a neuspěl. A Bruce, který jako první položil základy ke společné civilizaci lidí a psů. A teď je na řadě on, Tyler Webster, předseda Světové komise.

Sedě u stolu, sepal před sebou ruce a zíral do večerního přísvitů, který pronikal oknem.

Čeká, přiznal se. Čeká na zabzučení signálu a na Jenkinsovu zprávu o Joeovi. Kdyby jen ...

Kdyby se jen dokázali dohodnout. Kdyby jen konečně mutantí a lidé dokázali pracovat společně. Kdyby dokázali zapomenout na tu vleklou studenou válku, mohli by dospět daleko, všichni tři - lidé a psi a mutantí.

Webster zavrtěl hlavou. S tím se nedá počítat. Rozdíly jsou příliš velké a trhlinka příliš široká. Podezřívavost lidí a shovívavé pobavení na straně mutantů je bude navždycky od sebe oddělovat. Neboť mutantů jsou odlišná rasa, výhonek, který daleko předběhl svou dobu.

Lidé, kteří se stali skutečnými individualisty, nepotřebují společnost ani její uznání, stádní pud, který drží plemena pohromadě, je jim naprosto cizí a vůči společenským tlakům jsou imunní.

A právě proto, že mutantů existují, může malá skupina mutovaných psů jen omezeně pomáhat svému staršímu bratrovi, člověku.

Neboť psi po více než sto let byli policejní silou, která dohlížela na lidské mutanty.

Webster vklouzl zpět do křesla, otevřel spodní přihrádku a vyndal odtamtud svazeček listin.

S pohledem na obrazovku videofonu překlopil páčku, která ho spojovala se sekretářkou.

"Ano, pane Webster?"

"Chtěl bych pana Fowlera," řekl Webster. "Rád bych ho navštívil.

Jestli se k němu dovoláte..."

Sekretářčin hlas se poněkud zachvěl. "Jestli se mi to povede, spojím se s ním ihned."

"Děkuju," řekl Webster.

Přehodil páčku zpět.

Tak už se to rozneslo. Postávají po celé budově a s vyplazenými jazyky čekají na novinky.

Kent Fowler se povaloval v křesle na zahradě před svým pokojem a pozoroval malého černého teriéra, který divoce vyhrabával pomyslného králíka.

"Víš, Větroplachu," řekl Fowler. "Mě neobalamutiš."

Pes přestal hrabat, ohlédl se přes rameno se zubatým úsměvem a vzrušeně zaštěkal. A vrátil se k hrabání.

"Jednou se prozradíš," řekl mu Fowler, "postačí pár slov a já tě přistihnu v nejlepším."

Větroplach hrabal dál.

Lišácká potvora, pomyslel si Fowler, chytrý jako opice. Webster ho na mě posadil a on hraje svou úlohu jedna radost.

Vyhrabává králíky, chová se neslušně ke keřům a vydrbává si blechy, zkrátka a dobře věrný obrázek dokonalého psa.

Ale já do něj vidím. Do všech vidím.

V trávě zašustily kroky a Fowler vzhlédl.

"Dobrý večer," řekl Tyler Webster.

"Byl jsem zvědav, kdy přijдете," řekl Fowler stručně. "Tak se posaďte a nalejte mi čistého vína - bez vytáček a jasně.

Vy mi nevěříte, že?"

Webster se pohodlně usadil do druhého křesla, položil svazek papírů do klína.

"Nechápu vaše pocity," řekl.

"Pochybuji, že by se vám to podařilo," odsekl Fowler. "Přišel jsem sem se zprávou, kterou považuji za důležitou. Se zprávou, která mě stála víc, než si dovedete představit."

Předklonil se. "Nevím, jestli si uvědomujete, že každá hodina, kterou trávím jako lidská bytost, je pro mě duševní trýzní."

"Je mi líto," řekl Webster. "Ale museli jsme mít jistotu. Museli jsme si vaše zprávy ověřit" "Ověřit?"

Webster přikývl.

"Například tady Větroplachu?"

"Nejmenuje se Větroplach," řekl Webster tiše. "Pokud jste mu tak říkal, pak jste se ho dotkl. Všichni psi mají lidská jména. Tohle je Elmer."

Elmer přestal hrabat a přiklusal k nim. Posadil se vedle Websterovy židle a podrbl si ušpiněné kníry tlapou, na které ulpěla hlína.

"Tak jak to vypadá, Elmere?" zeptal se Webster.

"Je to skutečně člověk," řekl pes. "Ale ne docela. Ne mutant, víte?"

Něco jiného. Něco nelidského."

"To se dalo čekat," řekl Fowler. "Pět let jsem žil jako Skokan."

Webster přikývl. "Petrně na vás ulpěla část jeho osobnosti. To je pochopitelné. A pes to vycítí. Na takové věci jsou vnímaví. Skoro psychotroničtí. Dovedou člověka vyčenichat, ať je kdekoli."

"Chcete říci, že mi věříte?"

Webster zašustil papíry na klíně a pečlivě je uhladil rukou. "Obávám se, že ano."

"Proč se obáváte?"

"Protože," řekl mu Webster, "představujete největší hrozbu, jaké lidstvo čelilo."

"Hrozbu? Člověče, vy nic nechápete. Já vám nabízím... nabízím..."

"Ano, já vím," řekl Webster. "Říká se tomu ráj."

"A vy se ho bojíte?"

"Mám z něj hrůzu," řekl Webster. "Jen si pokuste představit, co by se stalo, kdybychom to řekli lidem a lidé tomu všemu uvěřili."

Každý by chtěl jít na Jupiter a stát se Skokanem. Už skutečnost, že Skokani žijí pravděpodobně několik tisíc let, by byla dost pádným důvodem, nemluvě o ostatních.

Byli bychom postaveni před požadavek celé sluneční soustavy, každý by chtěl být okamžitě poslán na Jupiter.

Nikdo by nechtěl zůstat člověkem. Nakonec by žádní lidé nezbyli - všichni by se stali Skokany. Na to jste nemyslel?"

Fowler si nervózně olízl rty. "Zajisté. Právě to jsem čekal."

"Lidstvo by vymizelo," řekl Webster klidně. "Bylo by vymazáno z mapy dějin. Zahodilo by veškerý pokrok, kterého

dosáhlo za tisíce let. Zmizelo by na vrcholu úspěchů."

"Ale vy nic nevíte," zaprotestoval Fowler. "Nemůžete vědět. Nikdy jste nebyl Skokanem. Já ano," poklepal si na hrud'. "Já vím, jaké to je."

Webster zavrtěl hlavou. "O to se s vámi nepřu. Jsem ochoten připustit, že je možná lepší být Skokanem než člověkem. Nemohu však připustit, že bychom měli právo vyhladit lidskou rasu - že bychom vyměnili vše, čeho lidstvo dosáhlo, za to, co dosáhnou Skokani. Lidstvo proniká do vesmíru. Možná že ne tak příjemně a s tak jasnou hlavou, ani ne tak brilantně jako vaši Skokani, ale mám pocit, že z dlouhodobého hlediska dojde mnohem dál. Nesem na svých bedrech odkaz lidstva a osud lidstva a nemůžeme je jen tak odhodit."

Fowler se na židli naklonil. "Podívejte se," řekl, "já jsem tu s vámi hrál poctivou hru. Přijel jsem přímo za vámi a za Světovou komisí."

Mohl jsem to říct tisku a rozhlasu, vykonávat na vás tlak, ale neudělal jsem to."

"Chcete tím říct," řekl Webster, "že Světová komise nemá právo v té věci rozhodovat sama? Naznačujete, že lidé mají právo vyjádřit se k tomu sami?"

Fowler přikývl se sevřenými rty.

"Upřímně řečeno," řekl Webster, "v tomhle lidem nevěřím. Vyvolal byste davovou psychózu. Sobeckou. Žádný z nich by nemyslel na lidstvo, jenom na sebe."

"Chcete říct," řekl Fowler, "že mám sice pravdu, ale že s tím nemůžete naprosto nic udělat?"

"Ne, naprosto nic. Na něco budeme muset přijít. Možná že by se dal z Jupiteru udělat domov pro přestárlé. Když člověk prožil užitečný život..."

Fowlerovi se z hrdla vydral hluboký zvuk odporu. "Odměna," odsekl.

"Starý kůň se vyžene na pastvu. Ráj na poukaz."

"Tak bychom mohli zachránit lidstvo a udržet Jupiter," řekl Webster důrazně.

Fowler rychlým pružným pohybem vyskočil. "Je mi z toho nanic," zvolal. "Přinesl jsem vám, co jste chtěli. Věc, na kterou jste vydali milióny dolarů a jak známo i stovky životů. Poslali jste celý Jupiter konvertorovými stanicemi a posílali lidi ven po tuctech, a oni se nevraceli. Mysleli jste, že nejsou naživu, a posílali jste další. A žádný z nich se nevrátil. Protože se vrátit nemohli, protože nechtěli, protože se nemohli smířit s představou, že by zas měli být lidmi. Pak jsem se vrátil já, a co jsem z toho měl? Spoustu nabubřelých řečí..., spoustu kličkování, vyslyšeli jste mě horek dolem a pochybovali."

Abyste mi nakonec s naprostým klidem řekli, že je všechno oukej, ale že jsem udělal chybu, že jsem se vůbec vrátil."

Svěsil ruce a nahnul se.

"Jsem volný, ne?" řekl. "Nemusím tu zůstat?"

Webster pomalu přikývl. "Zajisté, že jste volný. Celou dobu jste byl volný. Požádal jsem vás jenom, abyste zůstal tak dlouho, pokud si vše neověříme."

"Smím se vrátit na Jupiter?"

"Jak to teď vypadá," řekl Webster, "nebyl by to tak špatný nápad."

"Překvapuje mě, že jste mi to nenavrhl sám," řekl Fowler hořce.

"Tak byste mohl celou tu záležitost zahrát do autu. Mohl byste sepsat zprávu a zapomenout na ni a dál byste mohl řídit osudy sluneční soustavy, jako když si dítě hraje na podlaze v pokoji. Vaše rodina to babrá celá staletí a lidé vám dovolili, abyste to zkusil ještě vy. Jeden z vašich předků připravil svět o Juwainovu filozofii, druhý zmařil snahu lidí o spolupráci s mutanty..."

Webster řekl ostře. "Mě a mou rodinu vynechte, Fowlere. Tady jde o víc..."

Ale Fowler řval dále, přehlušuje jeho slova. "Jenže já vám nedovolím, abyste zbabrali i tohle. Svět toho vinou vás, Websterů, ztratil už dost. Tak tedy svět dostane příležitost. Vykřičím to do celého světa, já..."

Hlas se mu zlomil a ramena se roztřásla.

Websterův hlas zchladl náhlým vztekem. "Budu vás potírat všude možně, Fowlere. Postavím se proti vám v rozhlase a televizi. Nemohu dovolit, abyste provedl něco takového."

Fowler se otočil a zamířil k vrátkům zahrady.

Webster, strnulý ve své židli, ucítil na noze dotyk tlapy.

"Mám ho zadržet, pane?" zeptal se Elmer. "Mám jít a zadržet ho?"

Webster zavrtěl hlavou. "Ať si jde," řekl. "Má právě takové právo dělat, co se mu zlíbí, jako já."

Přes zahradní zeď zavanul chladný vítr a rozcuchal plášť na Websterových ramenou.

Slova mu bušila v hlavě - slova, která byla vyslovena tady v zahradě před pár minutami, ale též slova vězící svými kořeny v staleté minulosti. Jeden z vašich předků připravil svět o Juwainovu filozofii, jeden z vašich předků...

Webster zaťal pěsti, až se mu nehty zaryly do dlaní.

Nositelé smůly, pomyslel si Webster. To jsme. Přinášíme lidstvu jen neštěstí. Juwainova filozofie. A mutanti. Ale mutanti mají Juwainovu filozofii už celá staletí, a nikdy jí nepoužili. Joe ji ukradl Grantovi a Grant strávil celý život snahou dostat ji zpátky. Ale nikdy neuspěl.

Možná, pomyslel si Webster, aby se ukonejšil, vlastně ani za moc nestála. Kdyby stála, mutanti by ji byli použili. Nebo snad - snad - mutanti blufují? Možná že o tom nevědí víc než lidé...

Ozvalo se tiché kovové odkašlání a Webster vzhlédl. Malý šedý robot stál přímo u vchodu. "Váš hovor, pane," řekl.

"Máte tu ten hovor, na který jste čekal."

Na obrazovce se objevila Jenkinsova tvář - stará, podivná a ošklivá.

Nikoli hladká lidská tvář, jakou se honosí roboti posledního typu.

"Lituji, že vás musím vyrušit, pane," řekl. "Ale jde o něco nanejvýš neobvyklého. Přišel Joe a požádal mě, aby směl

použít naší linky, chce prý s vámi mluvit. Nechce mi říct, oč jde, pane. Říká, že je to jen přátelský rozhovor s bývalým sousedem."

"Dej mi ho," řekl Webster.

"Provedl to velice nezvykle, pane," trval na svém Jenkins. "Přišel, posadil se a vybavoval se se mnou asi hodinu, než se vytyčil se svou žádostí. Podle mého názoru, když dovolíte, je to nanejvýš podivné."

"Já vím," řekl Webster. "Joe je podivný v mnoha ohledech."

Jenkinsonova tvář z obrazovky zmizela a objevila se tam jiná - tvář mutanta Joea. Byla to silná tvář s vrásčitou pergamenovou kůží a světle modrými mžourajícíma očima a s vlasy, které nad spánky začínaly šedivět "Jenkins mi nedůvěřuje, Tylere," řekl Joe a Websterovi proběhl po zádech mráz, protože vycítil za těmi slovy výsměch.

"Pokud jde o to," řekl mu upřímně, "já taky ne."

Joe mlaskl jazykem. "Ale Tylere, vždyť jsme vám přece nedělali vůbec žádné potíže. Žádný z nás. Hlíдали jste nás, dělali jste si s námi starosti a těžkou hlavu, ale my jsme vám nikdy neublížili. Dohlíží na nás tolik vašich psů, že o ně div nezakopáváme, kamkoli se vrátíme."

Máte o nás spisy. Studovali jste nás a diskutovali o nás, až vám to lezlo krkem."

"Známe vás," řekl Webster hněvivě. "Víme o vás víc než vy sami."

Víme, kolik je vás, a známe každého z vás osobně. Chtěl byste vědět, co každý z vás za posledních asi tak sto let dělal? Můžete se zeptat a my vám to řekneme."

Joe se zatvářil jako nevinátko. "A po celou tu dobu," řekl, "jsme my na vás mysleli v dobrém. Přemýšleli jsme, jak bychom vám jednou mohli prokázat dobro."

"Tak proč jste to tedy neudělali?" odsekl Webster. "Zpočátku jsme byli ochotni s vámi spolupracovat. Dokonce i potom, co jste Grantovi ukradl Juwainovu filozofii..."

"Ukradl?" zeptal se Joe. "To se tedy, Tylere, určitě mylíš. Vzali jsme ji jen proto, abychom ji přepracovali. Byla totiž docela nanic."

"Pravděpodobně jste ji domysleli už druhý den poté, co jste ji vzal," řekl mu Webster otevřeně. "Nač jste čekali? Kdykoli byste nám ji byli nabídli, věděli bychom, že jdete s námi, a spolupracovali bychom s vámi. Odvolali bychom psy a přijali vás mezi sebe."

"To je ale psina," řekl Joe. "Třeba jsme ani moc nestáli o to, abyste nás vzali mezi sebe."

A opět ten starý škleb muže, který si stačí sám, který pohlíží na celé dílo lidského snažení jako na obrovský ironický šprým. Muže, který kráčí sám a kterému se to tak líbí. Muže, který se na lidstvo dívá jako na něco směšného a snad i trochu nebezpečného, ale tím směšnějšího, protože nebezpečného. Muže, který necítí potřebu lidského sbratření, který ji zavrhuje jako něco stejně provinciálního a patetického, jako byla kdysi pivní bratrstva dvacátého století.

"Prosím," řekl Webster ostře. "Jak je libo. Doufal jsem, že snad přijdete s nějakým rozumným návrhem - na smír. Nám se nelíbí, jak to vypadá; byli bychom raději, kdyby se věci změnily. Ale řada je na vás."

"Ale Tylere," protestoval Joe. "Nemusíš se přece hned tak rozčilovat."

Myslel jsem, že by ses třeba rád něco dozvěděl o Juwainově filozofii. Nějak jste na ni teď pozapomněli, ale pamatuju, že byla doba, kdy nad ní byla celá sluneční soustava u vytržení."

"Tak dobrá," řekl Webster. "Do toho a povídejte." Tón jeho hlasu prozrazoval přesvědčení, že Joe toho moc nenapovídá.

"V zásadě," řekl Joe, "jste vy, lidé, naprosto osamělí. Vůbec neznáte své bližní. Nemůžete je ani znát, protože nemáte dost vzájemného pochopení, které by umožnilo je poznat. Máte přátelství, to ano, ale ta jsou založena pouze na emocích a nikdy na skutečném pochopení."

Vycházíte spolu, to ano. Ale vycházíte spolu, protože jste se naučili shovívavosti, nikoli proto, že byste se navzájem chápali. Řešíte své problémy pomocí dohod, ale ty dohody jsou prostě záležitostmi silnějších mezi vámi, kteří rozdrtí opozici slabších."

"Co to s tím má společného?"

"Nu přece všechno," řekl Joe. "S Juwainovou filozofií byste se mohli navzájem pochopit."

"Telepatie?" zeptal se Webster.

"Ne tak docela," řekl Joe. "My mutanti telepatii máme. Ale tohle je něco docela jiného. Juwainova filozofie člověku umožňuje pochopit stanovisko druhého člověka. To neznamená, že musí s jeho stanoviskem nutně souhlasit, ale dá mu je pochopit. Nebude jen vědět, o čem ten druhý mluví, ale i to, jak cítí. S Juwainovou filozofií jste nuceni akceptovat myšlenky i vědomosti druhého člověka, nejenom slova, kterými mluví, ale i myšlenky, které za těmi slovy vězí."

"Sémantika," řekl Webster.

"Když na tom termínu trváš," řekl Joe. "Ve skutečnosti to však znamená, že chápeš nejen vnější, ale i vnitřní smysl toho druhého."

Skorotelepatie, ale ne docela. Určitým způsobem o mnoho lepší."

"Jak se to dělá, Joe? Jak se..."

Opět ten škleb. "Jen o tom chvíličku přemýšlej, Tylere... Nejprve si zjistíš, jak moc si to doopravdy přeješ. Pak si o tom možná pohovoříme..."

"Koňský handl," řekl Webster.

Joe přikývl.

"Jsou v tom nějaké háčky, žer řekl Webster."

"Pár jich je," řekl Joe. "Když je najdeš, můžeme si o nich taky pohovořit."

"A copak za to budete chtít?"

"Spoustu věcí," řekl Joe. "Ale možná že to bude stát za to!"

Obrazovka zhasla a Webster seděl a díval se na ni, aniž co vnímal.

Háčky? Ovšemže ano... Bude jich habaděj.

Webster pevně stiskl oči a cítil, jak mu krev buší ve spáncích.

Co se to všechno povídalo o Juwainově filozofii v těch dávných dobách, kdy byla ztracena? Že mohla lidstvo posunout ve dvou generacích o sto tisíc let kupředu. Něco takového.

Snad se trochu přehánělo - ale asi ne moc. Trochu oprávněného přehánění, to je všechno.

Lidé, kteří se navzájem dovedou chápat, kteří považují myšlenky druhých za bernou minci, každý za slovy vidí věc takovou, jak ji vidí ten druhý a přijímá jeho pojmy jako vlastní. Tvoří si z nich tedy součást vlastních vědomostí, použitelných pro jakýkoli systém. Konec nedorozumění, předsudků, zmatků, podvodů - místo toho jasné, dokonalé pochopení veškerých protikladných rysů jakéhokoli lidského problému. Na všechno použitelné, v jakékoli oblasti lidského snažení.

V sociologii, v psychologii, inženýrství, na všechny rozmanité formy složité moderní civilizace. Konec omylů, konec sporů - jen poctivé a upřímné hodnocení faktů a myšlenek.

Sto tisíc let ve dvou generacích? Snad to není tak daleko od pravdy.

Ale co ty háčky? Jsou tam? Že by se mutanti doopravdy chtěli s touto filozofií rozloučit? Za jakoukoli cenu? Nebo je to jen další vnadidlo na lidi, aby se zatím za rohem mutanti mohli uřvat smíchy.

Mutanti tu filozofii nepoužili. Ovšem, oni ji vlastně nepotřebují.

Mají telepatii a ta - alespoň pokud jde o mutanty - jim plně vyhovuje.

Individualisté nebudou mít velké pochopení pro vzájemné pochopení, protože jim nesejde na tom, jestli jeden druhého chápe. Mutanti spolu vycházejí zřejmě jen proto, že vzájemný kontakt tolerují, jen pokud je nutný k ochraně jejich zájmů. Ale tam to končí. Spolupracují, aby si zachránili kůži, ale potěšení z toho nemají.

Je to poctivá nabídka, nebo vnadidlo, lákadlo, které má odvést pozornost lidí od něčeho nekalého? Nebo jen ironický šprým? Nebo jde o nabídku s háčky?

Webster zavrtěl hlavou. Těžko říct. Je nemožné uhádnout motivy mutantů.

Do stěn a stropu pracovny se s odcházejícím dnem vloudilo automatické měkké světlo, které sílilo, jak se stmívalo.

Webster se podíval do okna, viděl obdélník tmy s body několika reklam, které planuly a kmítaly na obzoru města.

Vztáhl ruku, stiskl tlačítko a řekl sekretářce v předpokojí: "Lituji, že jsem vás tak dlouho zdržel. Zapomněl jsem na čas."

"To nic, pane," řekla sekretářka. "Máte tu návštěvu, pana Fowlera."

"Fowlera?"

"Ano. Toho pána z Jupitera."

"Já vím," řekl Webster unaveně. "Řekněte mu, ať jde dál."

Málem na Fowlera a jeho výhrůžky zapomněl.

Nepřítomným pohledem přelétl stůl, kde uviděl kaleidoskop, ležící na místě, kam ho položil. Legrační hračka, pomyslel si. Zvláštní nápad. Prostá věc pro prosté myslí v dávných dobách. Chlapec se s tím vydováděl.

Natáhl ruku a uchopil trubici a zvedl ji k očím. Procházející světlo spřádalo vzorky bláznivých barev v geometrickou noční mýru. Otočil poněkud trubkou, a vzorek se změnil. A opět...

Hlava se mu zatočila v náhlém záchvatu nevolnosti a barva se mu vpálila do mozku zákrmitem utrpení.

Trubka spadla a zarachotila po stolní desce. Webster natáhl obě ruce a zachytil se okraje stolu.

A myslí mu projela strašná myšlenka: Tohle je hračka pro děti?

Nevolnost pominula a Webster seděl tiše jako pěna, hlavu opět jasnou a dech pravidelný.

Zvláštní, pomyslel si. Zvláštní, že to může něco takového udělat. Nebo že by v tom bylo něco jiného a žádný kaleidoskop? Nějaký záchvat? Nebo srdce? Ale na to je přece jen trochu mladý - ostatně docela nedávno byl na prohlídce... Klaply dveře a Webster vzhlédl.

Fowler kráčel pomalu odměřeným krokem přes místnost a zastavil se před stolem. "Ano, Fowlere?"

"Odešel jsem v hněvu," řekl Fowler. "A to jsem neměl v úmyslu."

Snad jste mě pochopil a možná taky ne. To že jsem byl tak rozčilený, víte? Přišel jsem z Jupitera s pocitem, že nakonec všechna ta léta, která jsem tam strávil v kopulích, nepřišla nazmar, že celá ta úzkost, kterou jsem cítil, když jsem viděl ty, co vycházeli ven, je odčiněna.

Přinášel jsem poselství, chápete, poselství, na které čeká celý svět. Pro mě to byla ta nejúžasnější věc na světě, a tak jsem doufal, že to budete vidět taky tak. Myslel jsem, že to i lidé budou vidět taky tak.

Bylo mi, jako kdybych jim přinášel zprávu, že ráj je za dveřmi. Protože tak to je, Webstere, - přesně tak to je."

Položil ruce dlaněmi na stůl a naklonil se vpřed, šeptaje: "Vy víte, jaké to je, Webstere, že už to chápete?"

Websterovy ruce se třásly, když je složil do klína, sevřel je, až ho zabořily klouby. "Ano," zašeptal v odpovědi, "ano, myslím, že vím."

Protože věděl.

Znal víc, než říkala slova. Znal je téměř tak, jako by ta slova vyslovil sám, téměř tak, jako by sám byl Fowlerem. Věděl o té úzkosti a hořkém zklamání, které se ukrývalo za slovy.

Fowlerovi se zděšením zlomil hlas. "Co se děje, Webstere? Co se děje?"

Webster se pokoušel promluvit a slova byla prach. Hrdlo se mu sevřelo a nad hrtanem se mu usadil bolestivý uzel.

Zkusil to znova a slova byla naléhavá, tichá. "Povězte mi, Fowlere, vy jste se tam venku dozvěděl mnoho věcí. Věcí, které lidé neznají nebo znají jen nedokonalé. Snad nějaký vyšší stupeň telepatie, či snad..."

"Ano," řekl Fowler, "spousta. Ale nepřinesl jsem je s sebou. Když jsem se znovu stal člověkem, nezůstalo z nich nic."

Byl jsem jen člověk a nic víc. Nic z toho se se mnou nedostalo sem. Většinou jsou to jen mlhavé vzpomínky - a možná - jakási touha..."

"Chcete říct, že nemáte žádnou z těch schopností, které jste měl jako Skokan?"

"Ani jedinou."

"Není tedy možné, že byste byl s to - jen tak, náhodou - donutit mě, abych pochopil to, co byste chtěl, abych pochopil?"

"Ani v nejmenším," řekl Fowler.

Webster natáhl ruku a lehce postrčil kaleidoskop prstem. Trubice se chvíli kutálela vpřed, a pak se zastavila.

"Proč jste se vrátil?" zeptal se Webster.

"Abych to s vámi urovnal," řekl Fowler. "Abych vám dal na srozuměnou, že se na vás doopravdy nezlobím. Abych se pokusil vás přesvědčit, že je něco i na mém názoru. Jde jen o rozdílná mínění, to je všechno. Myslel jsem si, že bychom si třeba mohli podat ruce."

"Chápu. A přece jste stále rozhodnut jít mezi lidi a povědět jim to."

Fowler přikývl. "Musím, Webster. A vy to určitě víte. Je to..., je to... nu, u mě je to jako náboženství. Je to něco, v co věřím. Musím to těm ostatním říct, musím jim povědět, že existuje lepší svět a lepší život. Musím je do něj přivést..."

"Mesiáš," řekl Webster.

Fowler se napřimil. "Tohleto je jediná věc, ze které jsem měl strach, výsměch..."

"Já jsem se nevysmíval," řekl mu Webster téměř něžně.

Sebral kaleidoskop, přejížděl dlaní po jeho tubusu a uvažoval.

"Ještě ne," říkal si, "ještě ne. Musím si to promyslet. Chci doopravdy, aby mě pochopil právě tak dobře jako chápu já jeho?"

"Podívejte se, Fowlere," řekl. "Odložte to o pár dní. Počkejte trochu."

Tak jeden dva dny. Pak si spolu pohovoříme."

"Už jsem čekal dost dlouho."

"Ale já bych rád, abyste zvažoval takto: Před miliónem let vznikl člověk jako pouhé zvíře. Od té doby prodělal namáhavý výstup po kulturním žebříčku. Ponenáhlu a těžce, s mnoha bolestmi si vytvořil vlastní způsob života, filozofii, chování. Jeho vývoj postupoval geometrickou řadou. Dnes člověk dokáže mnohem víc než dokázal včera. Zítřka dokáže ještě víc než dnes. Poprvé v lidské historii člověk doopravdy začíná získávat náskok. Udělal dobrý začátek, takový první krůček, dalo by se říct. Mnohem dřív se dostane mnohem dál, než kam až zatím dospěl."

Možná že to není tak příjemný život jako na Jupiteru, zřejmě to asi je něco úplně jiného. Možná že ve srovnání s životními formami na Jupiteru je člověk venkovský balík. Ale je to lidský život. Je to něco, zač člověk bojoval. Něco, co dokázal sám. Je to osud, který si sám vytvářel."

"Je mi strašně proti myslí, Fowlere, abychom právě teď, když se začínáme něčeho dobírat, zaměnili svůj vlastní osud za osud, který neznáme a o kterém nemáme žádné jistoty."

"Já počkám," řekl Fowler. "Tak den nebo dva. Víc ne. Ale varuji vás. Mě nezastavíte. Nemůžete mě přesvědčit."

"To je vše, co od vás žádám," řekl Webster. Vstal a natáhl ruku."

"Podáme si ruku?"

Ale už ve chvíli, kdy podával Fowlerovi ruku, si uvědomoval, že to je k ničemu. S Juwainovou filozofií nebo bez ní, lidstvo teď stojí před rozhodující zkouškou. Zkouškou, která teď bude o to těžší, že Juwainovu filozofii má. Protože mutanti neopomenuli nic. Jestliže tohle je jejich šprým, jestliže se chtějí lidí zbavit tímto způsobem, pak nezapomenou na nic. Dříve či později, vlastně už zítra ráno, každý muž, každá žena, každé dítě pohlédne do kaleidoskopu. Nebo se stane něco jiného. Jen Bůh ví, kolik je možností."

Hleděl za Fowlerem, který za sebou zavřel dveře, potom přistoupil k oknu a díval se ven. Na obzoru města zářila nová reklama - reklama, která tam dříve nebyla. Bláznivá reklama, vytvářející na noční obloze nesmyslné barevné vzorky."

Rozsvěcovala se a zhasínala přesně tak, jako kdybyste otáčeli kaleidoskopem."

Webster na ni zíral se sevřenými rty."

Tohle se dalo čekat."

Myslel na Joea se vzplanutím vražedné zuřivosti, která mu zaplavila mysl. Protože to telefonické zavolání bylo jen ďábelským šklebem za dlaní, výsměšným gestem, aby člověku došlo, o co vlastně jde, aby mu došlo, že je vyřízen a že proti tomu nemůže dělat vůbec nic."

Měli jsme je tenkrát všechny vybit, pomyslel si Webster, a byl překvapen klidným chladem tohoto nápadu. Měli jsme je vyhladit jako nebezpečnou chorobu."

Jenže lidé zavrhlí násilí ve světové i individuální politice. Po celých sto pětadvacet let nevystoupila ani jedna skupina násilně proti druhé."

Když Joe zavolal, ležela Juwainova filozofie přede mnou na stole."

Stačilo pouze natáhnout ruku a dotknout se jí, pomyslel si Webster."

Strnul, když si to uvědomil. Ano, stačilo, abych natáhl ruku a dotkl se jí. A právě to jsem udělal!"

Něco víc než telepatie, něco víc než uhadování. Joe věděl, že ten kaleidoskop vezmu do ruky - určitě to věděl."

Předvídavost, schopnost odvrátit budoucnost. Jen na hodinu či tak nějak, ale to stačí."

Joe - a ostatní mutanti samozřejmě - věděli o Fowlerovi. Jejich pátrající telepatické mozky jim dokázaly podat zprávy o všem, co si přáli vědět. Jenže tohle je něco jiného, něco odlišného."

Webster se mračil, přemýšleje o tom měnlivém světelném vzorci."

Snad jde o nějaký fyziologický náraz na jisté mozkové centrum. Na část mozku, která předtím nebyla používána, na část mozku, která by se v normální době lidského vývoje sama ujala své funkce. Té funkce, která jí nyní byla vnucena."

Takže nakonec máme Juwainovu filozofii. Něco, po čem lidé bažili po staletí, teď ji tedy mají. Byla člověku dána tehdy, kdy by mu bylo lépe bez ní."

Fowler ve své zprávě napsal: Nemohu podat věcnou zprávu, neboť mi chybí slova pro skutečnosti, jež bych rád sdělil. Stále mu ovšem chybí slova, ale teď má před sebou něco daleko lepšího - posluchače, kteří pochopí upřímnost a velikost, která se skrývá za slovy, kterými disponuje.

Takhle si to tedy Joe naplánoval. Čekal jen na tuto chvíli. Použil Juwainovy filozofie jako zbraně proti lidstvu.

Neboť s Juwainovou filozofií člověk odejde na Jupiter. Navzdory všemu, odejde na Jupiter.

Jedinou nadějí, jak vyhrát proti Fowlerovi, byla jeho neschopnost popsat, co viděl, vyslovit, co cítil, a zasáhnout lidi poselstvím, které přinášel. Oděno do pouhých lidských slov bylo jeho poselství mlhavé a nejasné, a i kdyby mu zpočátku lidé třeba věřili, jejich víru by bylo možno zviklat a učinit je přístupné i jiným argumentům.

Ale nyní je tato naděje pryč, neboť slova už nebudou neurčitá a zmatená. Lidé pochopí, co je to Jupiter, stejně jasně a rozechvěle, jak to chápal sám Fowler.

A lidé odejdou na Jupiter a vstoupí do nového života, jiného než je ten lidský.

A sluneční soustava, celá sluneční soustava s výjimkou Jupitera, se uvolní pro celou rasu mutantů, kteří ji převezmou a rozvinou na ní kulturu podle svých představ - kulturu, která bude sotva kráčet v šlépějích své otcovské rasy.

Webster se prudce odvrátil od okna, přistoupil opět ke stolu.

Sklonil se a vytáhl zásuvku, sáhl dovnitř. Jeho ruka svírala něco, o čem netušil, že někdy použije - relikvii, muzejní kousek, který tam odhodil před mnoha léty.

Kapesníkem očistil kov revolveru a rozechvělými prsty vyzkoušel mechanismus.

Fowler, to je klíč. Bude-li Fowler mrtev...

Bude-li mrtev, stanice na Jupiteru budou rozmontovány a opuštěny, a mutanti budou poraženi. Člověk s Juwainovou filozofií bude mít osud ve vlastních rukou. Expedice k Alfě Centauri odletí. Biologické experimenty budou na Plutu pokračovat. Člověk se vydá cestou, kterou mu vytkla jeho kultura.

Rychleji než předtím. Rychleji než se kdokoli předtím odvážil snít.

Dva velké kroky. Odmítnutí násilí jako prostředku lidské politiky - a pochopení, jež lidstvu přináší Juwainova filozofie.

Dvě velké věci, které uspíší člověku cestu k pokroku.

Odmítnutí násilí a...

Webster zíral na revolver, který svíral v ruce, a v hlavě mu burácela vichřice.

Dva velké kroky - a on se ten první chystá zahodit.

Sto pětadvacet let člověk nezabil člověka - více než tisíc let bylo už zabíjení chápáno jako přežitek v řešení lidských záležitostí.

Tisíc let míru a jedna smrt by mohla zničit celé dílo. Jeden noční výstřel by mohl způsobit zhroucení celé stavby, mohl by člověka vrhnout zpátky k bestialitě.

Webster zabil - proč tedy nemohu zabít i já? Koneckonců jsou lidé, které by bylo dobře zabít. Webster je v právu, ale neměl se zastavit při jednom člověku. Nechápu, proč ho za to věší. Nejprve bychom měli začít s mutanty. Nebýt jich...

Takhle by asi mluvili.

To, pomyslel si Webster, je ten vítr, co mi burácí v hlavě.

Záblesky barev té bláznivé reklamy vytvářely na stěnách a na podlaze přízračný jiskřivý rej. Fowler se na to dívá, pomyslel si Webster. Dívá se na to, a i když ne, pořád tu mám ten kaleidoskop.

Přijde sem, posadíme se a budeme spolu hovořit.

Odhodil revolver do zásuvky a vykročil ke dveřím.

POZNÁMKY K ŠESTÉMU PŘÍBĚHU

I když se snad dá pochybovat o původu ostatních příběhů Legendy, pak nikoli o tomto. Zde, v tomto šestém příběhu, lze neomylně rozpoznat, nakolik se osobnost vypravěče už vyznačuje psím charakterem.

Má hlubší emocionální hodnotu a více zdůrazňuje etiku, což je příznačné pro všechny ostatní psí mýty.

A přece je ku podivu, že právě v tomto příběhu nachází Patník své nejpádňější důkazy o reálné existenci lidského plemene. Toto, prohlašuje, je důkaz, že Psi si tyto historky vyprávěli u večerních ohňů, když se sesedli a vyprávěli si o Člověku pohřbeném v Ženevě nebo o jeho odchodu na Jupiter. Toto, říká, je zpráva o prvních psích experimentech, které předcházely ustavení bratrství všech zvířat.

Tady, v tomto literárním zlomku, spatřuje Patník doklad teze, že Člověk patřil k jiné rase, která byla souběžná se Psy a spolu s nimi kráčela na cestě kultury. Zda vyličení katastrofy skutečně odpovídá historické pravdě čili nic, nelze už zjistit, říká Patník. Připouští, že příběh mohl být během staletí ornaentalizován a deformován. Nicméně poskytuje, podle jeho názoru, podstatný a rozhodující důkaz, že lidstvo skutečně nějaká katastrofa postihla.

Větroplach, který nesouhlasí s Patníkovým názorem, tvrdí, že vypravěč záměrně domýšlí lidmi rozvinutou kulturu až k logickému konci. Bez vnitřního obsahu, bez jisté stability nemůže žádná kultura existovat věčně, a to je podle Větroplacha jediný smysl příběhu.

Člověk je v této povídce líčen se zvláštní něhou, která ostatním příběhům chybí. Je líčen současně jako osamělý a politováníhodný tvor, svým způsobem však podivuhodný. Je pro něj zcela typické, že nakonec dělá velké gesto a že si vykupuje božství sebeobětováním.

Leč ve zbožnění, kterým ho zahrnuje Ebenezer, zaznívají i rušivé spodní tóny, které se staly zdrojem obzvláště roztrpčených diskusí učenců, kteří se Legendou zabývali.

Skokan klade ve své knize Mýtus o člověku tuto otázku: Kdyby se Člověk vydal jinou cestou, nemohl by se snad časem stát stejně velkou rasou jako Pes?

A tuto otázku si bezpochyby položí i mnozí čtenáři Legendy.

6. ZÁLIBY

Králík se mihl podél keře a černý psík za ním, pak se pojednou nohama zapřel do země a naráz stanul. Na stezce stál vlk a v tlamě se mu škubalo zkrvavené králíkové tělo.

Ebenezer stál nepohnutě a těžce oddychoval, dlouhý rudý jazyk mu visel z tlamy, cítil při tom pohledu slabost a nevolnost. Byl to tak krásný králík!

Na stezce za ním se ozvaly kroky a Stín střelhlbitě objel keř a zastavil se vedle Ebenezera.

Vlk pohlédl ze psa na robota, pak zase na psa. Žlutý svit divokosti v jeho očích pomalu uhasínal.

"Tos neměl dělat, vlku," řekl Ebenezer mírně. "Ten králík věděl, že mu nechci ublížit, že je to jen legrace. Ale vběhl ti rovnou do cesty a tys ho chytil."

"Nemá smysl se s ním bavit," zasyčel Stín. "Nechápe ani slovo."

Nejspíš na tebe skočí."

"Pokud jsi nablízku ty, tak ne," mínil Ebenezer. "Kromě toho mě zná. Vzpomíná na poslední zimu. Patří ke smečce, kterou jsme krmili."

Vlk se blížil velice opatrně, krok za krokem, až došel k malému psu tak na půl metru. Pak položil králíka velmi pomalu a opatrně na zem a ještě ho přistrčil čumákem blíž.

Stín vyrazil jakoby překvapený výkřik: "On ti ho dává."

"Já vím," řekl Ebenezer nevzrušeně. "Vždyť jsem ti říkal, že si pamatuje. Namrzlo mu tehdy ucho a Jenkins ho ošetřoval."

Pes udělal krok vpřed, natáhl čumák a zavrtěl ocasem. Vlk na okamžik strnul, pak sklonil svou ohavnou mordou a začmúchal. V jedné chvíli se oba čumáky málem o sebe otřely, pak vlk ustoupil.

"Raději zmizíme," naléhal Stín. "Upaluj odtud po stezce, já ti budu krýt záda. Kdyby se o něco pokusil..."

"Vůbec o nic se nepokusí," odsekl Ebenezer. "Je to přítel. Za toho králíka nemůže. Neumí to jinak. Prostě tak žije. Pro něj je králík jen kus masa."

Jako kdysi pro nás, pomyslel si. Jako pro nás, než se první pes posadil k člověku u ohně vchodem do jeskyně. A ještě dlouho potom.

Dokonce i teď občas, takový králíček...

Vlk pomalu sklonil hlavu, skoro jako by prosil o prominutí, a pak králíka popadl do tlamy. Jeho ohon se pohnul - skoro jako by s ním vrtěl.

"Vidíš?" zvolal Ebenezer a vlk zmizel. Jeho nohy se rozkmitaly a ve chvílce se stal stínem mezi stromy.

"Zase si ho vzal," rozčiloval se Stín. "No tedy, to je sprostý."

"Ale dřív mi ho nabídl," zvolal Ebenezer vítězně. "Jenže měl takový hlad, že to už nemohl vydržet. Udělal něco, co předtím žádný vlk neudělal. Na okamžik byl víc než zvířetem."

"Indiánský dárek," odsekl Stín.

Ebenezer zavrtěl hlavou. "Zastyděl se, že si ho zase bere. Viděl jsi ho, jak vrtí ocasem. Tím mi to vysvětloval - vysvětloval mi, že má hlad a že potřebuje potravu. Víc než já."

Pes zíral do pohádkových chodeb zeleného lesa, čichal pach rozkládajících se listů, vůni květů, stoupajících do hlavy, krátké ostré výpary čerstvých výhonků jatrníků, sasanky, lesa v předjaří.

"Snad jednou..." řekl.

"Ano, já vím," ozval se Stín. "Jednou se dají i vlci zcivilizovat. A králíci, veverky a všechna divoká zvířata. Jak se vy psi pořád utápíte v iluzích..."

"To není iluze," odpověděl Ebenezer. "Snění, to možná. Lidé taky snívali. Vymýšleli si všechno možné. To byl náš začátek. Jeden člověk jménem Webster si nás vymyslel. Zabýval se s námi. Změnil nám hrtany, abychom mohli mluvit. Zhotovil stojany na knihy, abychom mohli číst. Webster..."

"Snění lidem moc nepomohlo," řekl Stín mrzutě.

A to je pravda, pomyslel si Ebenezer. Není už moc lidí. Jen mutanti ve svých věžích, bůhví co tam tropí, a malá kolonie lidí, kteří ještě žijí v Ženevě. Ostatní se už dávno vystěhovali na Jupiter a proměnili se v bytosti, které nejsou lidské.

Ebenezer se pomalu obrátil a se svěšeným ohonem klusal po stezce.

Škoda toho králíka, pomyslel si. Byl to tak krásný králík. Uměl dobře běhat. A vlastně vůbec neměl strach. Honíval ho často a on věděl, že ho Ebenezer nechytí.

Ale na vlka se Ebenezer taky nemohl zlobit. Pro vlka prostě králík není tvor, za kterým se běhá jen tak, pro radost.

Protože vlk nemá kamma pro maso a mléko a nemá obilná pole na mouku, aby si mohl upéct psí suchary.

"Měl bych to udělat," brumlal si pro sebe neúprosný Stín, klusaje za Ebenezere, "a povědět Jenkinsovi, že jsi utekl."

Víš, že jsi měl naslouchat."

Ebenezer neodpovídal a dál klusal po stezce. Stín má totiž pravdu.

Místo honění králíka totiž měl sedět ve Websterově domě a naslouchat tomu, co se dá zachytit - zvukům a vůním a tušení něčeho, co je nablízku. Jako když nasloucháte u jedné strany zdi tomu, co se děje na druhé straně, jenže je to slyšet málo, z dálky a obtížně. A ještě těžší je většinou tomu rozumět.

To je to zvíře ve mně, pomyslel si Ebenezer. Ten starý zblešený pes, který ohlodává kosti a ryje v zemi a nedává mi pokoje - žene mě ven, abych honil králíky, když bych měl naslouchat, žene mě do lesa, když bych měl číst staré knihy z regálů v knihovně.

Příliš rychle, řekl si. Vyspěli jsme příliš rychle. Museli jsme spěchat.

Člověk potřeboval tisíce let k tomu, aby změnil své vrčivé zvuky v základy řeči. Tisíce let, aby objevil oheň a další tisíce let, aby vynalezl luk a šípy - tisíce let, aby se naučil obdělávat půdu, tisíce let, aby vyměnil jeskyni za dům.

Ale necelých tisíc let ode dne, kdy jsme se naučili mluvit, byli jsme odkázáni na sebe, tedy, pomineme-li Jenkinse.

Les řídí a rozpadal se v pokřivené osamělé duby, které vypadaly jako sehnutí starci, putující do kopce.

Dům stál na vrcholu pahorku, skrčená stavba, která jako by zapustila kořeny a těsně se přimkla k zemi. Byl tak starý, že splýval s barvou okolí, s barvou trávy, květin a stromů, nebe, větru a počasí. Vystavěný lidmi, kteří jej a okolní louky milovali tak, jako ho nyní milovali psi. Postavila, obývala ho a umírala v něm legendární rodina, která po sobě zanechávala zuřivou stopu staletími jako meteor. Byli to lidé, kteří propůjčovali své stíny pověstem, které se vyprávěly okolo planoucích ohňů za bouřlivých večerů, kdy vítr svištěl okolo lomenic. Pověstem o Bruci Websterovi a prvním psu Nathanielovi, o muži jménem Grant, který uložil Nathanielovi poslání. O jiném muži, který se pokoušel dosáhnout hvězd, a o starci, který na něj čekal v kolečkovém křesle na trávníku. A dalším historkám o zvrhlých mutantech, které psi tak dlouho pozorovali a měli pod dohledem.

A teď jsou lidé pryč a po rodině zůstalo jen jméno a psi pokračovali tak, jak to Grant uložil Nathanielovi za onoho dávného dne. Z povinnosti.

Jako kdybyste byli lidmi, jako kdyby psi byli lidmi. To byla slova, která se po deset staletí předávala z generace na generaci. A ten čas nakonec nastal.

Psi vstoupili do domu, sotva zmizeli lidé, přišli z nejvzdálenějších končin země, vrátili se do domu, kde první pes poprvé promluvil, kde poprvé přečetl tištěnou knihu - do domu Websterů, kde před dávnými časy jeden muž snil o společné civilizaci, o tom, že pes a člověk půjdou staletími tlapu v ruce.

"Udělalí jsme, co jsme mohli," řekl Ebenezer, jako kdyby s někým rozprávěl. „A stále ještě to děláme..."

Z druhé strany pahorku zaznělo zvonění kravských zvonců, potom divoký štěkot. Mladí psi hnali domů krávy k večernímu dojení.

Ve sklepení ležel prach staletí, šedý, práškovitý prach, který patřil k tomuto místu, byl jeho částí, která odumřela v průběhu let.

Ion Webster vdechl ostrý pach prachu, pronikající zatuchlým ovzduším místnosti, naslouchal tichu, která mu bzučelo v hlavě jako píseň. Jediná tlumená radiová žárovka svítila nad panelem se spínačem a kolem a pultuctem stupnic.

Obávaje se, aby nenarušil ticho, kráčel Webster klidně vpřed, jakoby zkrušen tíhou času, který na něj tlačil od stropu. Natáhl prst a dotkl se nechráněného spínače, jako by čekal, že ho tam nenajde, jako by si ho musel ohmatat konečkem prstu, aby uvěřil v jeho existenci.

A spínač tu opravdu byl. Páka a kolo a stupnice s jedinou žárovkou nad nimi. A to bylo vše. Nic jiného. V celém tom malém, prázdném sklípku nebylo nic jiného.

Přesně tak, jak to tvrdila ta stará mapa.

Ion Webster zavrtěl hlavou a pomyslel si: Měl jsem přece vědět, že to tak bude. Mapa má pravdu. Mapa si pamatuje.

My jsme ti, kdo zapomněli, zapomněli nebo nikdy nevěděli a nikdy se nestarali. A věděl, že právě to poslední je nejpravděpodobnější. Nikdy se nestarali.

Ačkoli bylo pravděpodobné, že velmi málo lidí ví o tomto sklípku.

Nikdy o něm nevěděli, protože to tak bylo nejlepší. Není přitom podstatné, že toto zařízení nikdo nikdy nepoužil. Možná že přijde den...

Zíral na panel s podivem. Pomalu vztáhl ruku, ale stáhl ji zpátky.

Raději ne, řekl si, raději ne. Neboť mapa nic neříkala o účelu sklípku a o mechanismu spínače.

Obranné zařízení - říkala mapa, a to bylo vše.

Obranné zařízení. Ovšemže existovalo obranné zařízení v oněch dnech před tisíci lety. Obrana, které nikdy nebylo zapotřebí, ale která tu musela být, obrana před nepředvídaností a nejistotou. Protože bratrství lidí bylo i tehdy velmi vratkou záležitostí, kterou mohlo zničit jediné slovo či skutek. I po deseti stoletích míru zůstává vzpomínka na válku stále živá - věčně přítomná možnost v mysli Světové komise, něco, čemu bylo třeba se vyhnout, ale nač bylo nutné být připraven.

Webster stál strnule a vzpřímeně, naslouchaje tepu dějin, jímž se tato místnost zachvívala. Dějin, jejichž konec se blížil.

Dějin, které se ocitly ve slepé uličce - proudu, který náhle vplynul do stojatých vod posledních několika set nesmyslných lidských životů, a stal se nyní stojatými vodami, nečeřenými přílivy a odlivy lidského zápasu a snažení.

Natáhl ruku a položil ji dlaní na zdívo, cítil pod rukou sliznatý chlad a hrubé plížení prachu.

Základ říše, pomyslel si. Hluboké sklepení říše. Nejspodnější kámen tyčící se stavby, která se na povrchu široce rozmáhla pyšnou zbytností velké budovy, v níž to za starých časů čile bzučelo osudy celé sluneční soustavy.

Nikoli již přežití dobytčácké impérium, ale říše spořádaných lidských vztahů, založená na vzájemném respektu a snášenlivosti.

Sídlo vlády lidstva zabezpečené ve své sebedůvěře psychologickou skutečností přiměřené a nedobytné obrany. Ta obrana totiž musela být přiměřená a nedobytná, jinak to nešlo. Lidé v těch dnech neriskovali, nic nepřehlíželi. Měli za sebou tvrdou školu a vyznali se.

Webster se zvolna otočil, hleděl na stopy svých nohou v prachu.

Opatrně kráčel přes otisky nohou, vyšel ze sklípku, zavřel za sebou masivní dveře a otočil zámek, který skrýval tajemství.

Když stoupal po stupních tunelu, napadlo ho: Teď mohu napsat své dějiny. Poznámky jsou skoro úplné a vím, jak budou muset vypadat.

Budou muset být velkolepé a vyčerpávající a snad dokonce i zajímavé pro případ, že by je někdo chtěl číst.

Ale věděl, že to nikdo neudělá. Nikdo nebude čtením ztrácet čas.

Dlouhou dobu stál Webster na širokých mramorových schodech před svým domem a díval se na ulici. Krásná ulice, pomyslel si, nejkrásnější ulice v celé Ženevě, s bulvárem stromů, pěstěnými trávníky a s chodníky, udržovanými v čistotě a leštěnými neúnavnými roboty.

Na ulici nikoho nebylo, ale to nepřekvapovalo. Roboti dokončili svou práci časné a lidí tu bylo málo.

Na stromě zazpíval pták a píseň splýnula se sluncem a květy, veselý zpěv, který tryskal z napjatého hrdélka, zpěv, který poskakoval nekonečně radostně.

Čistá ulice dřímající v slunci; a velké pyšné město, které ztratilo svůj smysl. Ulice, která bývala plná smějících se dětí a procházejících se milenců a starých lidí, odpočívajících v slunci. A město, poslední město na Zemi, jediné město na Zemi, které by mělo být plné hluku a shonu.

Pták zpíval a muž stál na schodech a upřeně hleděl před sebe. A tulipány spokojeně přikyvovaly v tichém vánku, který vanul ulicí.

Webster se otočil ke dveřím a překročil práh.

Pokoj byl tichý a slavnostní a podobal se svými barevnými okny a měkkým kobercem katedrále. Staré dřevo se třpytilo patinou vysokého věku, stříbro a mosaz se blýskaly ve světle, které sem padalo úzkými okny. Nad krbem viselo masivní plátno v tlumených barvách - dům na pahorku, dům, který tam zapustil kořeny a žárlivě se přimyká k zemi. Z komína stoupal kouř bičovaný větrem, kouř, který tvořil šmouhu na šedé bouřkové obloze.

Webster prošel místností; kroky nebylo slyšet. Koberce, napadlo ho, udržují ticho. Randall chtěl tento pokoj také přestavět, ale já jsem mu nedovolil, aby se ho dotkl, a jsem rád, že jsem to udělal. Člověk musí mít něco starého, něco, k čemu se může přimknout, něco, co je dědictvím a odkazem a slibem.

Došel ke stolu, stiskl tlačítko a světlo vzplanulo. Zvolna klesl do křesla a sáhl po obálce s poznámkami. Otevřel desky a zadíval se na titulní stránku: Studie funkčního vývoje města Ženevy.

Odvážný titul. Důstojný a učený. A spousta práce. Dvacet let práce.

Dvacet let se hrabal mezi starými a zaprášenými záznamy, dvacet let četl a porovnával, zvažoval závažnost a slova těch, kteří mu předcházeli, prosíval a zavrhoval a zpracovával fakta, sleduje trend nejenom města, ale i lidí. Žádné zbožnění hrdinů, žádné legendy, jen fakta.

A fakta se tak těžko shánějí.

Něco zašustilo. Nebyly to kroky, ale zašustění, pocit, že je někdo nablízku. Webster se ve své židli otočil. Těsně u okraje světelného kruhu stál robot.

"Promiňte, pane," řekl robot, "ale měl bych vám vyřídit vzkaz.

Slečna Sára čeká na pobřeží."

Webster sebou lehce trhl. "Slečna Sára, co? Je to už hezky dávno, co tu, co tu byla."

"Ano, pane?" řekl robot. "Připadalo mi to jako za starých časů, pane, když vešla do dveří."

"Děkuji ti, Oskare, žes mi to řekl," řekl Webster. "Hned tam zajdu.

Přines něco k pití."

"Ona si přinesla vlastní pití, pane," řekl Oskar. "Něco, co namíchal pan Ballentree."

"Ballentree," zvolal Webster. "Doufám, že to není jed."

"Pozoroval jsem ji," řekl mu Oskar. "Pila to a je jí docela dobře."

Webster vstal, prošel pokojem a vyšel do haly. Otevřel dveře a zaslechl zvuk příboje. Zamžoural ve světle, které svítilo na horkou písečnou pláž, táhnoucí se rovnou čarou k oběma horizontům. Oceán před ním byl prosluněnou modří s bíle zpěněnými vlnkami.

Písek mu zaskřípal pod nohama, když kráčet kupředu a oči si zvykaly na sluneční světlo.

Viděl, že Sára sedí na jednom ze světlých plátěných lehátek pod palmami a vedle křesla stál pastelově zbarvený, velmi žensky vyhlížející džbán.

Vzduch voněl solí a vítr nad vodou byl v prosluněném teplém vzduchu chladný.

Žena ho uslyšela a vstala a čekala na něj s napřaženými rukama.

Spěchal kupředu, uchopil napřažené ruce a pohlédl na ni.

"Ani o minutu starší," pravil. "Stejně krásná, jako když jsem tě poprvé uviděl."

Usmála se na něj, oči se jí rozzářily. "Ty taky, Jone. Trochu prošedivělé spánky. Trochu hezčí. To je vše."

Zasmál se. "Bude mi pomalu šedesát, Sáro. Střední věk se blíží."

"Něco jsem přinesla," řekla Sára. "Jedno z posledních Ballentreeových děl. Spadne z tebe polovina let."

Zabručel. "Divím se, že Ballentree neusmrtil polovinu Ženevy těmi nápoji, co míchá dohromady."

"Tenhle je doopravdy dobrý."

Byla to pravda. Hladce sklouzl dolů a měl zvláštní, napolo kovovou, napolo extatickou příchut'.

Webster si přitáhl jiné křeslo k Sárinu, posadil se a pohlédl na ni.

"Máš to tu skutečně nádherné," řekla Sára. "Randallova práce, že?"

Webster přikývl. "Bavil se při tom víc než v cirkuse. Musel jsem ho vyhnat holí. A ty jeho roboty! Jsou ještě praštěnější než on sám."

"Ale dělá podivuhodné věci. Postavil mart'anský pokoj pro Quentina, je to prostě jako z jiného světa."

"Já vím," řekl Webster. "Chtěl mi tu zařídít vesmírný pokoj. Říkal, že by to bylo to pravé místo k posezení a přemítání.

Rozzlobil se na mě, když jsem mu to nedovolil."

Masíroval hřbet levé ruky pravým palcem a zíral do modravé mlhy nad oceánem. Sára se naklonila vpřed a odtáhla mu palec.

"Pořád máš bradavice," řekla.

Usmál se. "Ano. Dávno jsem si je mohl dát odstranit, ale nějak jsem se k tomu nedostal. Moc práce, myslím. Teď už ke mně patří."

Pustila jeho palec a on se vrátil k bezmyšlenkovitému masírování bradavic.

"Měl jsi moc práce," řekla. "Moc tě nebylo vidět. Jak to pokračuje s tou knihou?"

"Můžu začít psát," řekl Webster. "Teď rozvrhnu kapitoly. Dnes jsem si ověřil poslední věc. Člověk si musí být jist, víš? Je to hluboko dole pod starou správní budovou sluneční soustavy. Nějaké obranné zařízení. Ovládací místnost. Otočíš pákou a..."

"A co?"

"To nevím," řekl Webster. "Něco účinného, myslím. Snad bych to měl vyhledat, ale nemůžu sebrat k tomu odvalu. Příliš dlouho jsem se hrabal v prachu za těch posledních dvacet let, než abych se do toho zas pouštěl."

"Jako bys ztrácel odvahu, Jone. Jsi unaven? Neměl by ses unavovat. Nemáš proč. Měl by sis trochu vyrazit ven. Chceš se ještě napít?"

Zavrtěl hlavou. "Ne, Sáro, díky. Nemám na to, myslím, náladu.

Mám strach, Sáro - strach."

"Strach?"

"Vezni si tenhle pokoj," řekl Webster. "Iluze! Zrcadla, která vyvolávají iluzi dálek. Ventilátory, které vhánějí vzduch provoněný solí, pumpy, které pohybují vlnami. Syntetické slunce. A když se mi znelíbí slunce, stačí stisknout spínač a je tu měsíc."

"Iluze," řekla Sára.

"Právě," řekl Webster. "To je všechno, co máme. Žádnou pořádnou práci, žádné pořádné zaměstnání. Nic, pro co bychom pracovali, nic, kam bychom museli. Pracoval jsem po dvacet let a napíšu knihu, ale nikdo ji nebude číst. Aby si ji přečetli, museli by na to věnovat čas - ale oni si ho nenajdou. Je jim to jedno. Jediné, co by museli udělat, by bylo přijít a požádat mě o výtisk - a kdyby ani to nebyli ochotni udělat, byl bych jim ochoten tu knihu přinést, tak rád bych byl, kdyby ji někdo chtěl číst. Ale to nikdo nechce. Zůstane v regálech jako všechny ostatní knihy, které byly sepsány. A co já z toho budu mít? Počkej..., já ti to povím. Dvacet let práce, dvacet let sebeklamu, dvacet let zdravého rozumu."

"Já vím," řekla Sára tiše. "Já vím, Jone. Ty poslední tři obrazy..."

Rychle vzhlédl. "Ale Sáro..."

Zavrtěla hlavou. "Ne, Jone. Nikdo je nechtěl. Vyšly z módy. Naturalistické věci jsou pasé. Teď frčí impresionismus. Mazanice."

"Jsme příliš bohatí," říkal Webster. "Máme příliš mnoho věcí.

Všechno nám zůstalo - všechno a nic. Když lidstvo odešlo na Jupiter, těch pár lidí, co zůstali, zdědilo Zemi a ta pro ně byla moc veliká.

Nedokázali ji zvládnout. Nedokázali se s ní vyrovnat. Domnívali se, že jim patří, ale byli to oni, kdo se stali vlastnictvím. Jsou vlastněni a ovládáni a zstrašováni tím, co bylo dřív..."

Natáhla ruku a dotkla se jeho paže.

"Nemůžeme si nic nalhávat," řekl. "Jednou každý z nás musí čelit pravdě, musí začít úplně znova, od začátku ..."

"Já..."

"Ano, copak je, Sáro?"

"Přišla jsem ti dát sbohem."

"Sbohem?"

"Odcházím do Spánku."

Vyskočil rychle a zděšeně. "Ne, Sáro!"

Usmála se a ten smích byl nucený. "Proč nejdeš se mnou, Jone?

Na několik set let. Možná že až se probudíme, bude všechno jiné."

"Jen proto, že nikdo nechce tvé obrazy?"

"Pro to, co jsi řekl právě před chvílí. Iluze, Jone. Věděla jsem to, cítila jsem to, jen jsem si to nedovedla promyslet."

"Ale Spánek je taky iluze."

"Já vím. Ale ty nevíš, že je to iluze. Myslíš si, že je to opravdové.

Nemáš žádné zábrany a žádný strach kromě těch, co jsou plánovány předem. Je to přirozené - přirozenější než život.

Byla jsem v Chrámu a tam mi to všechno vysvětlili."

"A když se probudíš?"

"Přízpůsobí tě. Přízpůsobí tě takovému životu, jaký vládne v době, kdy procitneš. Jako kdybys do ní patřil od začátku. A možná že to bude lepší život. Kdoví? Možná že lepší."

"Určitě ne," řekl jí Jon zuřivě. "Leda by s ním někdo něco udělal.

A lidé kteří se spěchají schovat do Spánku, to sotva dokážou."

Schoulila se v křesle a on se náhle zastyděl.

"Promiň, Sáro. Nemínil jsem tím tebe. Nikoho určitého. Prostě nás všechny."

Palmy drsně šepotaly, jejich vějíře šustily. Loužičky vody, zanechané přílivem, se leskly v slunci.

"Nechci tě odrazovat," řekl Webster. "Jistě sis to promyslela, a víš, co chceš."

Vždycky to takhle s lidským plemenem nebylo, napadlo ho. Bývaly doby, tak před tisíci lety, kdyby se člověk nad takovou věcí dohadoval.

Avšak Juwainismus skoncoval se všemi drobnými spory.

Juwainismus skoncoval se spoustou věcí.

"Vždycky jsem si myslela," řekla mu Sára tiše, "že kdybychom byli zůstali spolu..."

Učinil netrpělivé gesto. "To je jen další věc, kterou jsme ztratili, další věc, kterou lidstvo nechalo plavat. Když nad tím tak přemýšlím, ztratili jsme spoustu věcí. Rodinné vazby a zaměstnání, práci a účel existence."

Obrátil se a zřímá se na ni zahleděl. "Kdyby ses chtěla vrátit, Sáro..."

Sára zavrtěla hlavou. "Nemělo by to smysl, Jone. Uplynulo příliš mnoho let."

Přikývl. Nemělo smysl to popírat. Vstala a podala mu ruku. "Jestli se někdy rozhodneš pro Spánek, vyhledej si mé datum. Rezervuji ti vedle sebe volné místo."

"Nemyslím, že to někdy udělám," řekl jí.

"Tak tedy dobře. Sbohem, Jone."

"Okamžik, Sáro. Nezmínila ses ani slovem o našem synovi. Kdysi jsem ho vídával často, ale..."

Usmála se zářivě. "Tom už je skoro dospělý, Jone. A nejpodivnější na tom je, že..."

"Tak dlouho jsem ho neviděl," řekl opět Webster.

"Není divu. V městě se skoro nezdržuje. Je to jeho koníček. Něco, co má po tobě, myslím. Svým způsobem průkopnické sklony. Nevím, jak by se to jinak dalo nazvat."

"Nějaká výzkumná činnost? Něco neobvyklého?"

"Neobvyklé, to ano, ale žádný výzkum. Jen odchází do lesů a tam žije. On a několik přátel. S pytlíkem soli, lukem a šípy... Ano, je to zvláštní," připustila Sára, "ale hodně si při tom užije. Tvrdí, že se hodně naučí. A vypadá zdravě. Jako vlk. Je silný a štlhlý a má takový zvláštní pohled."

Otočila se a vykočila ven.

"Mám tě vyprovodit?" řekl Webster.

Zavrtěla hlavou. "Ne. Raději ne."

"Zapomnělas džbán."

"Jen si ho nech, Jone. Tam, kam jdu, ho nebudu potřebovat."

Webster si nasadil plastickou myslící přilbu a stiskl spínač psacího stroje na stole.

"Kapitola šestadvacátá," myslel a stroj rachotil a pochechtával se a psal: "Kapitola XXVI."

Chvilí Webster sbíral a pořádal myšlenky, potom začal znovu.

Psací stroj zarachotil a zabublal a přešel do stálého bzučení: "Stroje běžely dál, ošetřovány roboty jako předtím, a vyráběly všechno jako dříve.

A roboti pracovali, jak bylo jejich právem i povinností, a dělali to, k čemu byli stvořeni.

Stroje běžely a roboti běželi, vyrábějící bohatství tak, jako kdyby tu byli lidé, kteří by je mohli používat, jako kdyby existovaly milióny lidí namísto necelých pěti tisíc.

A těch pět tisíc, kteří zůstali nebo byli zanecháni na Zemi, náhle shledalo, že jsou pány světa, který byl zařízen pro milióny, shledali, že jsou obdařeni bohatstvím a službami, které před několika málo měsíci bylo bohatstvím a službami celých miliónů.

Vláda nebyla, ale vlády nebylo třeba, protože veškeré zločiny a přestupky, které vláda držela na uzdě, byly stejně účinně drženy na uzdě náhlým bohatstvím, které těch pět tisíc podědilo. Nikdo nebude krást, když si může vzít, co se mu zlíbí, aniž se obtěžoval krádežím.

Nikdo se nebude přít se sousedem o nějaký pozemek, když je tím pozemkem celý svět a on si ho může vzít. Vlastnická práva se stala takřka přes noc bezvýznamnou frází ve světě, kde je pro všechny více než dost.

Násilné zločiny byly prakticky vymýceny dávno předtím z lidské společnosti a ekonomický tlak se zmenšil natolik, že vlastnická práva přestávala být ohniskem třenic, takže nebylo zapotřebí vlády. Nebylo vlastně třeba mnoha zvykových a společenských zábran, které s sebou lidstvo vleklo od prvopočátků obchodu. Nebylo třeba peněz, protože výměna zboží neměla význam ve světě, kde potřeba nějaké věci znamenala jen o ni požádat nebo si ji vzít.

Když polevil ekonomický tlak, polevily i společenské tlaky. Nebylo už třeba podřizovat se standardu či zvykům, které sehrávaly tak velkou roli v prejoviánském světě jako výraz obchodního charakteru.

Náboženství, které po staletí ztrácelo půdu pod nohama, zcela zmizelo. Rodina udržovaná pohromadě tradicí a ekonomickou nutností živitele a ochránce, se rozpadla. Muži a ženy spolu žili, jak se jim zachtělo. Nebylo tu totiž ani ekonomického, ani společenského důvodu, proč by se chovali jinak."

Webster měl jasnou mysl a stroj před ním tiše předl. Zvedl ruce, sejmul přilbu a přečetl si poslední řádek přehledu.

Tady, právě tady je kořen všeho. Kdyby rodiny zůstaly pohromadě, kdyby Sára a já jsme zůstali pohromadě.

Třel si bradavice na hřbetě ruky a ptal se v duchu sám sebe. Jestlipak má Tom jeho nebo její jméno? Obvykle děti přejímají jméno po matce. Ví, že jsem to taky tak udělal, než mě moje matka požádala, abych si je změnil. Říkala, že to otcí udělá radost a jí že na tom nezáleží.

Říkala, že je pyšný na jméno, které nosí, a že já jsem jeho jediné dítě. Kdežto ona má jiné děti.

Kdybychom jen zůstali spolu. Pak by tu bylo něco, zač by stálo za to žít. Kdybychom zůstali spolu, Sára by neodcházela do Spánku, neležela by teď v tanku s živnou tekutinou a v bezvědomí se zpomalením životních funkcí, se snovou přilbicí na hlavě.

Jaký sen si asi vybrala - jaký druh syntetického života? Rád bych se jí na to zeptal, ale neodvážil jsem se. Koneckonců na něco takového se člověk nemůže ptát.

Natáhl ruku a znovu do ní vzal přilbu, nasadil si ji na hlavu a opět uspořádal myšlenky v hlavě. Psací stroj znovu ožil a rozřukal se.

"Člověka se zmocnil zmatek. Ale ne nadlouho. Člověk se snažil.

Ale ne dlouho.

Neboť těch pět tisíc nemohlo pokračovat v práci miliónů, které odešly na Jupiter, aby prožily lepší životy v cizích tělech. Těch pět tisíc k tomu nemělo ani schopnosti, ani sny, ani popud.

Byly tu také psychologické faktory. Psychologický faktor tradice, která ležela jako balvan na myslích těch, kdo zůstali. Psychologický faktor juwainismu, který lidi přinutil k tomu, aby byli poctiví k sobě i k ostatním, který lidi nutil k tomu, aby nakonec pochopili beznadějnost toho, co se snažili dělat. Juwainismus neponechával místo pro falešnou odvahu. A falešná, šílená odvaha, která neví, proti čemu bojuje, bylo přesně to, co těch pět tisíc potřebovalo především. Jejich výkony trpěly ve srovnání s tím, čeho bylo dosaženo už dřív, a nakonec dospěli k poznání, že lidský sen miliónů bylo pro pět tisíc příliš velkým soustem.

Život byl krásný. Proč si nad ním lámat hlavu? Bylo dost potravy a šatstva i bydlení, byla i lidská společnost a přepych a zábava - bylo tu vše, co si jen člověk může přát.

Člověk se přestal snažit. Člověk se bavil. Lidské snažení se stalo nulovým faktorem a lidský život bezcílným rájem."

Webster opět sundal přílbu, natáhl se a vypnul psací stroj.

Kdyby si to někdo aspoň jednou přečetl, pomyslel si, až to budu mít hotové. Kdyby si to někdo přečetl a pochopil.

Kdyby si někdo dokázal uvědomit, kam lidský život směřuje...

Mohl bych jim to přirozeně povědět. Mohl bych vyjít ven a otravovat je, jednoho po druhém, a držet je pevně, dokud bych jim nevypověděl, co si myslím. A oni by mě pochopili, protože juwainismus by se o to postaral. Ale nevěnovali by mi pozornost. Založili by si to někde hluboko v mozku na později a nikdy by si nenašli čas vytáhnout to opět na světlo.

Nadále by se věnovali těm hloupůstkám, kterými se zabývají, těm nesmyslným koníčkům, kterými nahradili vážnou práci. Randall se svou bandou pitomých robotů, kteří chodí po městě s prosíkem aby směli předělat domovy svých sousedů; Ballentree, který tráví nekonečné hodiny vymýšlením nových alkoholických směsí. Ano, a John Webster, který proplýtl dvacet let prohrabáváním dějin jednoho města.

Lehce vrzly dveře a Webster se otočil. Do pokoje se vplížil robot.

"Ano, co je, Oskare?"

Robot se zastavil, temná postava v polosvětle zešřelého pokoje.

"Je čas k večeři, pane, přišel jsem se zeptat..."

"Cokoli tě právě napadne," řekl Webster. "A Oskare, můžeš rozdělat oheň."

"Oheň je rozdělán, pane."

Oskar prošel místností, sklonil se nad ohništěm. V ruce mu zaplápal plamen a třísky chytly.

Webster se schoulil do křesla, zíraje do plamenů, které se plazily po dřevě, a naslouchal jemnému sykotu a praskání dřeva a bručivému sání křbového komína.

"Je to krásné, pane," řekl Oskar.

"Taky se ti to líbí?"

"Opravdu líbí."

"Dávné vzpomínky," řekl Webster střízlivě. "Vzpomínky na dílnu, kde tě vyrobili."

"Myslíte, pane?" ptal se Oskar.

"Ne, Oskare, jen jsem žertoval. My oba jsme anachronismy, tak je to. Nemnoho lidí má dnes oheň. Nepotřebují ho. Ale něco na něm je, něco čistého a útěšlivého."

Zíral na obraz nad římsou křbu, byl teď osvětlen září hořícího dřeva. Oskar si všiml jeho pohledu.

"Škoda slečny Sary, pane."

Webster zavrtěl hlavou. "Ne, Oskare, bylo to její přání. Jako když vypneš jeden život a zapneš druhý. Bude tam ležet v Chrámu, celá léta spát a žít jiný život. A ten, Oskare, bude šťastný. Protože tak si to naplánovala."

Jeho mysl se vrátila na jiné dny právě v tomto pokoji. "Ten obraz namalovala ona, Oskare," řekl. "Strávila nad ním dlouhou dobu, velice pečlivě se pokoušela zachytit to, co chtěla vyjádřit. Často se mi smávala a říkala mi, že já jsem na tom obraze také."

"Nevidím vás tam, pane," řekl Oskar.

"Ne. Nejsem tam. Ale na druhé straně, třeba tam jsem. Aspoň část mě. Část toho, co jsem a odkud jsem. Tenhle dům na obraze je Websterův dům v Severní Americe. A já jsem Webster. Ale hodně vzdálený od domu - hodně vzdálený od těch, kdo ten dům vystavěli."

"Severní Amerika není tak daleko, pane."

"Ne," řekl mu Webster. "Pokud jde o vzdálenost, tak ne. Ale v jiném směru ano."

Cítil, jak teplo ohně proniká pokojem a dotýká se ho.

Daleko. Příliš daleko - a špatným směrem.

Robot se tiše pohyboval, jeho nohy dusaly po koberci, když odcházel z místnosti.

Pracovala velmi dlouho a velmi pečlivě se snažila zachytit to, co chtěla vyjádřit.

A co to bylo? Nikdy se jí na to nezeptal a ona mu to nikdy neřekla.

Vzpomínal si, že si vždycky myslel, že to je v tom, jak kouř bičovaný větrem proudí přes oblohu či jak se dům choulí k zemi, splývá se stromy a trávou a nakrčen proti bouři chvátající nad krajem.

Ale třeba to bylo něco docela jiného. Nějaký symbolismus. Così, co ztotožňuje dům s lidmi, kteří ho vybudovali.

Vstal, přistoupil blíže, stál před ohněm se zakloněnou hlavou. Rozeznával teď tahy štětce a obraz vypadal méně jako malba, než když se na něj díval ze správné vzdálenosti. Otázka techniky. Základní tahy a odstíny, které štětec zvolil, aby stvořil iluzi.

Bezpečí. Bezpečí v tom, jak tu ten dům stojí, hranatý a pevný. A zarputilost v tom, jak se dům stal částí země okolo.

Přisnost, zvilost a jistá strohost ducha.

Sedávala tu po celé nekonečné dny před obrazovkou, která byla zacílena na dům, pečlivě skicovala, pomalu malovala, často jen seděla a dívala se a nic nedělala. Byli tam psi, říkala, a roboti, ale ona je tam nenamalovala, protože jediné, co

si přála znázornit, byl dům.

Jeden z mála domů, které ještě stály v otevřené krajině. Ve staletích zanedbávání ty ostatní spadly a vrátily zemi divočině.

Ale v tomto domě byli psi a roboti. Jeden velký robot a spousta malých, tvrdila.

Webster tomu nevěnoval pozornost - byl tehdy příliš zaměstnán.

Otočil se a znovu se vrátil ke stolu.

Stejně je to zvláštní, když se nad tím člověk zamyslí. Roboti a psi žijící pohromadě. Jeden Webster se kdysi zabýval psy a snažil se je přivést na cestu k jejich vlastní kultuře, snažil se vyvinout dvojí civilizaci člověka a psa.

Vynořovaly se útržky vzpomínek - drobné fragmenty, zpola zapomenuté útržky legend, které se uchovaly o Websterovic domě.

Býval tu prý robot Jenkins, který sloužil rodině od prvopočátků. Pak tu byl jeden stařec, sedící na kolečkovém křesle na trávníku před domem, zíral na hvězdy a čekal na syna, který se nikdy nevrátil. A nad domem visela kletba, kletba za to, že tu byla světu ztracena Juwainova filozofie.

Televizor byl v jednom rohu pokoje, téměř zapomenutý kus nábytku, něco, co bylo téměř nepoužíváno. Nebylo ho zapotřebí. Veškerý svět byl tady, ve městě Ženevě.

Webster vstal, přistoupil k přístroji, zastavil se a přemýšlel. Koordináty jsou zaznamenány v technickém popisu, ale kde je technický popis? Nejspíš někde u něj na stole.

Vrátil se zpátky ke stolu, začal prohlížet zásuvky. Ve svém vzrušení se v nich hrabal jako teriér, vyhrabávající kost.

Jenkins, prastarý robot, si podrbl kovovými prsty kovovou bradu.

Dělával to, jen když byl hluboce zamyšlen, bylo to bezvýznamné, rozčilující gesto, které odkoukal ještě z dlouhého spolužití s lidmi.

Pohledem se vrátil k malému černému psovi, který vedle něj seděl na zemi.

"Takže ten vlk se choval přátelsky," řekl Jenkins. "Nabídl ti králíka."

Ebenezer vzrušeně zavrtěl zadkem. "Byl to jeden z těch, co jsme krmili přes zimu. Smečka tehdy přišla až k domu a my jsme se je pokoušeli zkrotit."

"Poznal bys toho vlka?"

Ebenezer přikývl. "Zapamatoval jsem si jeho pach," řekl. "Poznal bych ho."

Stín zašoupal nohama o podlahu. "Podívej se, Jenkinsi, nechtěl bys mu jednu vrazit? Měl naslouchat, a on si klidně odběhl. Neměl co honit králíky..."

Jenkins přísně promluvil: "Pohlavek by sis zasloužil ty, Stíne. Za svůj postoj. Byl jsi Ebenezerovi přidělen, měl by ses stát jeho součástí."

Ty nejsi osobnost. Ty jsi jen Ebenezerovy ruce. Kdyby měl ruce, nepotřeboval by tě. Nejsi jeho mentor ani jeho svědomí. Jen jeho ruce.

Pamatuj si to!"

Stín vzpurně šoupal nohama. "Já uteču," prohlásil.

„A přidáš se k divokým robotům," mnil Jenkins.

Stín přikývl. "Ještě rádi mě vezmou. Ti aspoň pracují. Potřebují každou pomocnou sílu."

"Hodili by tě do šrotu," odpověděl mrzutě Jenkins. "Nemáš vzdělání a žádné schopnosti, které by tě udělaly jedním z nich."

Obrátil se na Ebenezera. "Máme jiné roboty."

Ebenezer zavrtěl hlavou. "Se Stínem je to v pořádku. Já si s ním poradím. My dva se známe. Stará se, abych nezpohodlněl, tak mě prohání."

"V pořádku," řekl Jenkins. "Tak běžte, vy oba. A až tě zas napadne honit králíka, Ebenezere, a padneš zas na toho vlka, pokus se ho vychovat."

Paprsky zapadajícího slunce proudily oknem a zalévaly věkovitý pokoj teplem pozdního jarního odpoledne.

Jenkins seděl klidně na židli, naslouchaje zvukům přicházejícím zvenčí - cinkání kravských zvonců, štěkotu štěňat, řinčivým úderům sekyry, štipající polena do krbu.

Chudinka, pomyslel si Jenkins. Vykrádá se ven honit králíka, když by měl naslouchat. Příliš daleko - příliš rychle. Na to musím dávat pozor. Nesmím je přetěžovat, aby se mi nezhroutili. Na podzim si dáme na pár týdnů pohov a proženeme mývaly. To jim udělá dobře.

Ovšem, jednou přijde den, kdy nebudou hony na mývaly, den, kdy psi nakonec zkrotí všechny, kdy se stanou ze všech divokých tvorů myslící, mluvící a pracující bytosti. Divoký a vzdálený sen - ovšem, pomyslel si Jenkins, o nic divočejší a vzdálenější než některé sny, které měli lidé.

Možná že dokonce lepší než ty lidské sny, neboť postrádaly bezohlednost lidské rasy a vůbec nesměřovaly k oné mechanické brutalitě, kterou vytvářeli lidé.

Nová civilizace, nová kultura, nový způsob myšlení. Možná mystické a vizionářské sny, ale lidé byli rovněž vizionáři. Bádají v tajemstvích, která člověk odsunul stranou jako něco nedůstojného nové doby, jako pouhou pověru, která nemá žádný vědecký podklad.

Jdou po věcech, které za noci ťukají. Po věcech, které se kradou po domě a psi pak se probouzejí a vrčí, ač ve sněhu nejsou žádné stopy. Po otázce proč psi vyjí, když někdo umře.

Psi vědí. Psi to vědí, věděli to už hodně dávno před tím, než jim byl jazyk uzpůsoben k mluvení, kontaktní čočky ke čtení. Nedospěli na své cestě tak daleko jako lidé - nebyli tak cyničtí a skeptičtí.

Věřili tomu, co slyšeli a co cítili. Nevynalezli pověru jako formu zbožného přání, jako štít proti věcem neviditelným.

Jenkins se znovu obrátil ke stolu, sebral pero, sklonil se nad poznámkovým sešitem před sebou. Pero při psaní

zaškrábalo.

"Ebenezer hlásí přátelství s vlkem. Doporučuji radě, aby Ebenezer byl zproštěn naslouchání a přidělen ke kontaktu s vlkem."

Vlci, přemýšlel Jenkins, by byli dobrými přáteli. Byli by z nich skvělí stopaři. Lepší než psi. Vytvralejší, rychlejší, úskočnější. Mohli by dohlížet na divoké roboty za řekou a vystřídat psy. Mohli by mít dozor i nad zámky mutantů. Jenkins zavrtěl hlavou. Dneska se nikomu nedá věřit; s roboty se to zdálo být v pořádku. Jsou přátelští, občas sem zajdou a tu a tam vypomohou. Vlastně skutečně dobří sousedé. Jenže to nikdy nemůžete vědět. A staví stroje. Mutanti neruší nikoho, vlastně je skoro nevidíte. Jenže je třeba je hlídat. Nikdy nevíte, jaké darebáctví by mohli provést. Jen si vzpomeň, co udělali člověku. Ten špinavý trik s juwainismem, který předali lidstvu v době, která znamenala zkázu celého plemene.

Lidé. Pro nás to byli bozi, a teď jsou pryč. Nechali nás na holičkách.

Pár jich je, pravda, v Ženevě, ale ty nesmíme rušit, nemají o nás zájem.

Seděl v soumraku a přemýšlel o všech whisky, které nosíval, o úkolech, které oběhával, o dnech, kdy Websteri žili a umírali v těchto zdech.

Jemně zabzučel zvonek a Jenkins se škubavě napřimil na židli.

Znovu to zabzučelo a na videofonu zamrkalo zelené světlo. Jenkins vstal, nevěřicně stál, zíraje na mrkavé světlo.

Někdo volá.

Někdo volá téměř po tisíci letech.

Potácel se vpřed, natáhl šmátravé prsty ke spínači a stiskl ho.

Stěna před ním roztála a proti němu seděl člověk. Za mužem ozařovaly plameny v krbu pokoj s vysokými barevnými okny.

"Ty jsi Jenkins," řekl muž a něco v jeho tváři přimělo Jenkinse vykřiknout.

"Vy... vy..."

"Jsem Jon Webster," řekl muž.

Jenkins položil ruce na horní plochu televizoru a seděl vzpřímeně a ztuhle, obávaje se nerobotských emocí, které hrozily zaplavit jeho kovovou kostru.

"Poznal bych vás všude," řekl Jenkins. "Vypadáte jako oni. Poznal bych každého z vás. Pracoval jsem pro vás dost dlouho. Nosil drinky a..."

"Ano, já vím," řekl Webster. "Tvé jméno se nám dochovalo. Pamatujeme si tě."

"Vy jste v Ženevě, Jone?" A pak se Jenkins upamatoval. "Chtěl jsem říci pane."

"Není třeba," řekl Webster. "Raději mi říkej Jone. Ano, jsem v Ženevě. Ale rád bych se na vás podíval. Co ty na to?"

"Vy myslíte, že byste sem přijel?"

Webster přikývl.

"Ale v domě je plno psů."

Webster se usmál. "Mluvicích psů?" zeptal se.

"Ano," řekl Jenkins, "moc rád vás uvidí. Vědí o rodině všecko."

Večer sedávají pohromadě, a než usnou, vyprávějí si historky ze starých časů a... a..."

"Copak, Jenkinsi?"

"Velice rád vás uvidím, pane. Byl jsem tu tak sám..."

Přišel Bůh.

Ebenezer se třásl při tom pomyšlení, choule se ve tmě. Kdyby Jenkins věděl, že jsem tu, napadlo mu, určitě by mi vyprášil kožich.

Jenkins říkal, abychom ho nechali na pokoji, aspoň na chvíli.

Ebenezer se plížil vpřed na měkkých tlapkách, začmúchal u dveří pracovny. A dveře byly otevřené - na šterbinku! Schoulil se na břicho a naslouchal, ale neslyšel vůbec nic. Zachytil jen pach, neznámý, ostrý pach, který mu naježil chlupy na hřbetě v rychlé, téměř nesnesitelné extázi.

Spěšně se ohlédl přes rameno, ale nikde se nic nepohnulo. Jenkins byl v jídelně a dával psům pokyny, jak se musí chovat, a Stín byl někde venku a zabýval se nějakými robotskými záležitostmi.

Tiše, opatrně Ebenezer strčil čumákem do dveří a ty se víc otevřely.

Ještě jedno postrčení a dveře se otevřely napůl.

Muž seděl před krbem v lenošce, dlouhé nohy měl zkříženy a ruce na břicho sepyaty.

Ebenezer se těsněji přimkl k podlaze a v hrdle mu to mimovolně zakňučelo.

Jon Webster sebou při tom zvuku trhl.

"Kdo je tu?" zeptal se.

Ebenezer ztuhl na podlaze, cítil, jak mu buší srdce.

"Kdo je tu?" zeptal se Webster ještě jednou a potom spatřil psa.

Když znovu promluvil, ztišil hlas. "Jen pojd' dál, chlapče. Pojd' dál."

Ebenezer se nepohnul.

Webster luskl prsty. "Já ti nic neudělám. Tak jen pojd'. Kdepak jsou ostatní?"

Ebenezer se pokoušel vstát, pokoušel se plazit po podlaze, ale jeho kosti se proměnily v gumu a krev ve vodu. A muž se k němu přiblížil velkými dlouhými kroky.

Viděl, jak se člověk nad ním sklání, cítil pod tělem silné ruce a věděl, že je zvedán. A pach, který zachytil u otevřených dveří, ten mocný, božský pach, mu zaplavil chřípí.

Ruce ho tiskly na zvláštní látku, kterou měl muž na sobě místo chlupů, a hlas mu něco brumlal - žádná slova, jen

uklidňující zvuky.

"Tak ty ses na mě přišel podívat," řekl Jon Webster. "Ty ses odkradl a přišels mě navštívit."

Ebenezer slabě přikývl. "Nezlobíte se, že ne? Nepovíte to Jenkinsovi?"

Webster zavrtěl hlavou. "Ne, nepovím to Jenkinsovi."

Posadil se a Ebenezer mu seděl na klíně, hledě mu do tváře. Silné, vráscité tváře, jejíž vrásky zdůrazňovala záře plamenů z krbu.

Webster zvedl ruku a hladil Ebenezera na hlavě a Ebenezer kňučel psím štěstím.

"Je to, jako když přijdeš domů," pravil Webster, a nemluvil vlastně ke psu. "Je to, jako bys byl dlouho, velmi dlouho pryč a pak se zas vrátil domů. A je to tak dlouho, že nepoznááš svůj domov. Nepoznááš nábytek, nepoznááš rozložení pokojů. Ale jakýmsi citem víš, že je to staré známé místo, a jsi rád, žeš přišel."

"Mně se to tu líbí," řekl Ebenezer a měl na mysli Websterův klín, ale muž ho špatně pochopil.

"Přirozeně že se ti tu líbí," řekl. "Je to tvůj domov stejně jako můj."

Vlastně víc tvůj, protože tys tu zůstal a staral se o něj, zatímco já jsem na něj zapomněl."

Hladil Ebenezera hlavu a tahal ho za uši.

"Jakpak se jmenuješ?" zeptal se.

"Ebenezer."

"A copak děláš, Ebenezere?"

"Já naslouchám."

"Nasloucháš?"

"Jistě, je to moje zaměstnání. Naslouchám skřítkům."

"A ty je slyšíš?"

"Někdy. Ještě to moc neumím. Myslím na králíky, a tak nedávám moc pozor."

"A jak slyšíš ty skřítky?"

"Různě. Někdy jen chodí a jindy jen ťukají. A občas i mluví. Ačkoli častěji myslí."

"Poslyš, Ebenezere, jaksi mi nedochází, kde ti skřítki jsou."

"Nejsou nikde," řekl Ebenezer. "Tedy aspoň ne tady na Zemi."

"Tomu nerozumím."

"Je to jako velký dům," řekl Ebenezer. "Velký dům se spoustou pokojů. A mezi těmi pokoji jsou dveře. A když jsi v jednom pokoji, můžeš slyšet kohokoli, kdo je v jiných pokojích, ale nemůžeš se k nim dostat."

"Ale ovšemže můžeš," řekl Webster. "Stačí, když projdeš dveřmi."

"Ale nemůžeš otevřít dveře," řekl Ebenezer. "Vlastně o těch dveřích ani nevíš. Myslíš si, že pokoj, ve kterém zrovna jsi, je jediný pokoj v celém domě. A ani kdybys o těch dveřích věděl, nemohl bys je otevřít."

"Ty mluvíš o rozměrech."

Ebenezer svraštil čelo přemýšlením. "To slovo neznám. Rozměry."

To, co jsem ti pověděl, nám takhle vyložil Jenkins. Řekl, že to vlastně není žádný dům a žádné pokoje a to, co slyšíme, že se nám asi nepodobá."

Webster přikývl sám sobě. To je ono a tak se to musí dělat.

Usnadnit jim to. A postupovat zvolna. Nemást je velkými slovy.

Nejdřív jim vysvětlit myšlenku a potom přijít s přesnější a vědeckější terminologií. Už mají i vymyšlené slovo. Skřítki - věci za stěnou, věci, které jsou slyšet, ale které nelze identifikovat - obyvatelé sousední místnosti. Skřítki.

Skřítki tě chytí, když si nedáš pozor. Takhle by vypadal lidský způsob. Něco nemohu pochopit. Nemohu to vidět.

Nemohu to vyzkoušet.

Nemohu to analyzovat. Výborně, není to. Neexistuje to. Je to duch, démon, skřítek.

Skřítki tě chytí...

Je to pohodlnější, jednodušší způsob. Máš strach? Jistě, ale když je světlo, zapomeneš na něj. A netrýzní tě to, nepronásleduje. Mysli na to usilovně a přej si, aby to odešlo. Udělej z toho ducha nebo skřítku, a můžeš se tomu vysmát - v denním světle.

Horký vlhký jazyk přešel Websterovi po bradě a Ebenezer se zavrtěl rozkoší.

"Líbíš se mi," řekl Ebenezer. "Jenkins mě takhle nikdy nedrží."

Nikdo to tak nedělal."

"Jenkins má moc práce," řekl Webster.

"To jistě," souhlasil Ebenezer. "Zapíšu si věci do knihy. Věci, které my psi slyšíme při naslouchání, a věci, které bychom měli udělat."

"Slyšel jsi o Websterech?" zeptal se muž.

"Ano. Vím o nich všechno. Ty jsi Webster. Nemysleli jsme, že tu ještě nějakí jsou."

"Ale ano, jsou," řekl Webster. "Jeden tu je po celou dobu. Jenkins je Webster."

"To nám nikdy neřekl."

"Ne, to by neudělal."

Oheň dohořival a pokoj potměněl. Prskající plaménky vrhaly na stěny a podlahu slabé odlesky.

A ještě něco. Tichý šustot, tichý šepot, jako kdyby i stěny rozprávěly.

Starý dům s dlouhou pamětí a spoustou životů, které jeho stavba skrývá. Dva tisíce let života. Byl vystavěn, aby vydržel, a on vydržel.

Vystavěn, aby se stal domovem, a on stále zůstával domovem - pevné místo, které člověka obejmě a drží v těsném a teplém objetí, jako kdyby mu patřil.

V duchu slyšel kroky - kroky z dávných dob, kroky, které ztichly v konečné mlčení před staletími. Kroky Websterů. Těch, kteří tu byli přede mnou, kroky těch, které Jenkins opatroval od narození až po hodinku smrti. Historie. Tady je historie. Historie, která se hýbe v závěsech a plíží v podlaze, vysedává v koutech a číhá ze stěn. Živá historie, kterou člověk cítí v kostech a v lopatkách - pohled dávno mrtvých očí, které se vracejí z věčné noci. Další Webster, což? Moc dobře nevypadá. Bezcestný. Rod se vyčerpal. Není jako jsme bývali my za našich časů. Patrně poslední z rodu.

John Webster se pohnul. "Ne, ne poslední," pravil. "Mám přece syna."

Nu, to na věci nic nemění. Povídá, že má syna. Ale ten asi taky za moc nestojí...

Webster vstal z křesla. Ebenezer mu sklouzl z klína. "To není pravda," zvolal Webster. "Můj syn..." A pak se znovu posadil.

Jeho syn je v lese s lukem a šípem, hraje si a baví se. Je to jeho koníček, jeho záliba. Řekla to Sára, než vystoupila do kopce, aby tam proslula sto let.

Záliba. Ne zaměstnání. Žádný životní styl. Žádná nutnost.

Jen záliba.

Něco umělého. Něco, co nemá začátek ani konec. Něco, čeho může člověk nechat každou minutu, a nikdo si toho ani nevšimne. Jako míchání receptů na různé nápoje. Jako malování obrazů, o které nikdo nestojí. Jako pobíhání s tlupou praštěných robotů a prošení lidí, aby si dali přestávku domovy. Jako psaní historických knih, o něž není zájem. Jako hra na Indiány nebo jeskynní lidi nebo pionýry s lukem a šípem.

Jako vymyšlení staletí trvajících snů pro muže a ženy, které omrzela život a kteří touží po fantazii.

Muž seděl v křesle a zíral do nicoty, která se rozprostírala před jeho očima, do pusté a hrůzné nicoty, která se stane zítřkem a pozítřkem.

Duchem nepřítomen spojil své ruce a pravým palcem si masíroval hřbet levé ruky.

Ebenezer prolezl vpřed tmou prosvícenou záblesky ohně, opřel packy předních nohou o mužova kolena a hleděl mu do tváře. "Bolí tě ruka?" zeptal se. "Cože?"

"Bolí tě ruka? Třeš si ji."

Webster se krátce zasmál. "Ne, jen bradavice." Ukázal je psovi.

"Hele, bradavice!" řekl Ebenezer. "Chceš je mít nebo ne?"

"Ne," váhal Webster. "Ne, myslím, že ne. Nikdy jsem se nedostal k tomu dát si je odstranit."

Ebenezer sklonil čumák a očmúchal hřbet Websterovy ruky.

"A je to," oznámil vítězně.

"Co je?"

"Podívej se na bradavice," vyzval ho Ebenezer. Do ohně padlo poleno a Webster zvedl ruku a podíval se na ni v záblesku světla.

Bradavice byly pryč. Kůže byla hladká a čistá.

Jenkins stál ve tmě a naslouchal tichu, něžnému, ospalému tichu, které přenechávalo dům stínům, napůl zapomenutým krokům, větám vysloveným v dávných dobách, řečem, které šeptaly ve stěnách a šustily v závěsech.

Stačila myšlenka, a noc se mohla proměnit v den, prostá změna čocek by to dokázala, ale starý robot ponechal svůj zrak nepozměněn.

Takhle se mu to totiž líbilo, toto byla hodina meditace, drahocenná chvíle, kdy se přítomnost odplížila a minulost se vrátila a žila.

Ostatní spí, ale Jenkins nespí. Protože roboti nikdy nespí. Dva tisíce let plného vědomí, dvacet století plného času, nepřerušeno ani jediným okamžikem nevědomí.

Dlouhá doba, pomyslel si Jenkins. Dlouhá doba, i pro robota. Neboť i předtím, než člověk odešel na Jupiter, byla většina starých robotů deaktivována, poslána na smrt místo nových modelů. Novější modely byly podobnější lidem, byly hladší a pohlednější, lépe hovořily a měly rychlejší odpovědi ve svých kovových mozcích.

Ale Jenkins zůstal stále stejný, protože byl starým a věrným sluhou, protože Websterův dům by bez něho přestal být domovem.

"Měli mě rádi," říkal si Jenkins. A ta slova mu byla útěchou - útěchou ve světě, kde bylo málo útěchy, ve světě, kde sluha se stal pánem a toužil po tom, aby se opět jednou stal sluhou.

Stál u okna a zíral ven přes patio na noci potměšilé koruny dubů, které sestupovaly z kopce. Temnota. Nikde žádné světélko. Bývaly doby, kdy tu byla světla. Okna, která svítila jako přátelské paprsky z rozlehlého kraje za řekou.

Ale člověk je pryč a žádná světla nesvítil. Roboti nepotřebují světla, protože vidí ve tmě, právě tak jako Jenkins by mohl vidět, kdyby chtěl. A zámky mutantů byly stejně temné v noci jako hrozné ve dne.

Nyní se člověk vrátil, jediný člověk. Přišel, ale pravděpodobně nezůstane. Po několika nocích bude spát ve velké panské ložnici v prvním poschodí, pak se vrátí do Ženevy. Projde se po dávno zapomenutých akrech a bude se dívat za řeku a hrabat se v knihách, které lemují stěny studovny, a potom se sebere a odejde.

Jenkins se otočil. Měl bych se podívat, jak se mu vede, pomyslel si. Měl bych se podívat, jestli něco nepotřebuje. Snad mu i přinést drink, ačkoli se obávám, že whisky se zkazila. Tisíc let je dlouhá doba pro láhev dobré whisky.

Kráčel pokojem a zaplavil ho mír, blízký a intimní poklid starých časů, kdy klusával, šťastný jako teriér, po svých četných pochůzkách.

Bzučel si útržek melodie v molové tónině, směřuje ke schodům.

Jen se podívá, jestli Jon Webster spí, a potom odejde - ale když bude vzhůru, řekne: "Cítíte se dobře, pane? Přejete si snad něco?"

Třeba grog?"

A bral dva schody najednou.

To proto, že zas pracoval pro Webstera.

Jon Webster ležel v lůžku napolo opřen, polštáře měl nastlány za sebou. Lůžko bylo tvrdé a nepohodlné, pokoj stísněný a dusný - ne jako jeho vlastní ložnice v Ženevě, kde člověk ležel na travnatém břehu bublajícího proudu a hleděl na umělé hvězdy, které se třpytily na umělé obloze. A čichal umělou vůni umělých šeriků, které kvetou déle než trvá lidský život. Žádný šumot skrytého vodopádu, žádné záblesky polapených světlušek - jen postel a pokoj, které byly jednoúčelové.

Webster položil ruce na stehna pokrytá příkrývkou, zahýbal prsty a přemýšlel.

Ebenezer se bradavic jen dotkl, a ony zmizely. A nebyla to náhoda - bylo to úmyslné. Žádný zázrak, ale vědomé úsilí.

Neboť zázraky se někdy nedostaví, a Ebenezer si byl jist.

Vkládání rukou, hojivá moc bez léků, bez chirurgie, ale s určitým věděním, s velmi speciálním věděním.

V dávných temných dobách jistí lidé tvrdili, že mají moc, jak odstranit bradavice, kupovali je za pár pennny, vyměňovali je za něco nebo prováděli jiné kejkle - a po nějaké době občas bradavice mizely.

Jestlipak tihle podivní lidé taky naslouchali skřítkům?

Dveře lehounce zavrzaly a Webster se rychle vztyčil.

Ze tmy se ozval hlas: "Je vám dobře, pane? Přál byste si něco?"

"Jenkins?" zeptal se Webster.

"Ano, pane," řekl Jenkins.

Temná postava tiše vklouzla dovnitř.

"Ano, něco bych chtěl," řekl Webster. "Chtěl bych s tebou mluvit."

Hleděl na temnou kovovou postavu, která stála vedle lůžka.

"O psech," řekl Webster.

"Velice se snaží," řekl Jenkins. "A je to pro ně těžké. Protože nikoho nemají, víte. Naprosto nikoho."

"Mají tebe."

Jenkins zavrtěl hlavou. "Jenže já jim nestačím, víte? Já jsem jen...

nu, jakýsi mentor. Oni potřebují lidi. Touha po lidech je jim vrozena.

Po tisíce let tu byl člověk a pes. Člověk a pes spolu lovili. Člověk a pes spolu hlídali stáda. Člověk a pes bojovali proti nepřátelům. Pes hlídal, zatímco člověk spal, a člověk se dělil o poslední porci potravy, a sám hladověl, jen aby jeho pes mohl žrát."

Webster přikývl. "Ano, myslím, že to tak bylo."

"Vyprávějí si o lidech celé večery," řekl Jenkins, "než jdou spát."

Sedí tu pohromadě a jeden z těch starých vypráví příběhy, které slyšel od svých předků, a oni sedí a žasnou, sedí a doufají."

"Ale kam směřují? Co se pokoušejí dělat? Mají nějaký plán?"

"Něco tuším," řekl Jenkins. "Je to jen nejasný záblesk toho, co se může stát. Mají mimosmyslové vnímání, víte?"

Vždycky je měli. Nemají smysl pro techniku, což je pochopitelné, protože nemají ruce.

Tam, kde člověk pátral po kovech, oni pátrají po duších."

"Po duších?"

"Po věcech, které lidé nazývali duchy. Ovšem nejsou to duchové."

Tím jsem si jist. Je to něco ve vedlejší místnosti. Někaká jiná životní forma na jiné úrovni."

"Ty se domníváš, že na Zemi může současně existovat více životních úrovní?"

Jenkins přikývl. "Začínám tomu věřit, pane. Mám plný sešit toho, co psi slyšeli a viděli, a teď, po tolika letech, to začíná dávat smysl."

Spěšně pokračoval. "Možná že se mýlím, pane. Chápete, že nemám vzdělání. Byl jsem jen sluhou za starých časů, pane."

Pokoušel jsem to dohonit po... po Jupiteru, ale bylo to pro mě těžké. Jiný robot mi pomáhal vyrábět první malé roboty pro psy a nyní ti malí vyrábějí svoje vlastní potomstvo, když je ho třeba."

"Ale psi - ti jen sedí a naslouchají?"

"Ale ne, pane, dělají spoustu jiných věcí. Pokoušejí se přátelit se zvířaty a hlídají divoké roboty a mutanty."

"Ti divocí roboti. Je jich mnoho?"

Jenkins přikývl. "Mnoho, pane. Jsou roztroušeni po celém světě v malých táborech. Jsou to ti, co byli opuštěni, pane."

Ti, pro které člověk neměl použití, když odešel na Jupiter. Vytvořili skupiny a pracují..."

"Pracují. Na čem?"

"To nevím, pane. Stavějí stroje, většinou. Mechanické stroje, víte?"

Rád bych věděl, co budou dělat se všemi těmi stroji, které postavili."

K čemu je chtějí použít?"

"Já taky..." řekl Webster.

A kladl si v duchu otázku, zíraje do tmy, kladl si otázku, jak k tomu došlo, že člověk, uzavřený v Ženevě, mohl ztratit tak dokonale styk se světem. Jak to, že člověk neví o tom, co psi dělají, o malých táborech pracovitých robotů, o zámcích obávaných a nenáviděných mutantů.

Ztratili jsme kontakt, pomyslel si Webster. Zamkli jsme svět mimo nás. Udělali jsme si pro sebe malý koutek a v něm jsme se schovali - v posledním městě na světě. A neměli jsme ani potuchy o tom, co se děje mimo město - měli jsme to vědět, mohli jsme to vědět, ale bylo nám to jedno.

Je načase, pomyslel si, abychom to zas vzali do ruky.

Byli jsme ztraceni a zaleknutí a zpočátku jsme se snažili, ale nakonec jsme to prostě vzdali.

Poprvé těch pár lidí, co zůstalo, si uvědomilo velikost svého plemene, poprvé vidělo mohutná díla, která vyrostla pod rukou člověka.

A pokoušelo se v tom pokračovat a neuspělo. A tak to zdůvodňovali - neboť člověk dovede zdůvodnit takřka všechno. Předstírali, že vlastně vůbec žádní duchové neexistují, a označili věci, které za nocí t'ukají, prvním libivým a neuchopitelným slovem, které je napadlo.

Nemohli jsme svět udržovat v chodu, a tak jsme ho vysvětlovali, uchýlili jsme se za stěnu slov a juwainismus nám v tom pomáhal.

Málem jsme se dostali ke kultu předků. Snažili jsme se glorifikovat lidstvo. Nedovedli jsme pokračovat v práci lidstva, a tak jsme se pokoušeli je glorifikovat všechny. Tak jako se pokoušíme glorifikovat a postavit na piedestal všechny dobré věci, které umírají.

Stali jsme se rasou historiků a hrabali špinavými rukama v zříceninách plemene, tisknouce k hrudi každý bezvýznamný fakt jako drahokam nesmírné ceny. A to byla první fáze, záliba, která nás držela na nohou, když jsme konečně poznali, co vlastně jsme - sedlina v převrženém poháru lidstva.

Ale to jsme překonali. Ano, překonali. V průběhu jedné generace.

Člověk je tvor přizpůsobivý - a přežije všechno. Tak tedy nedovedeme budovat velké vesmírné lodi. Tak tedy nedokážeme dosáhnout hvězd. Tak tedy nejsme s to rozluštit tajemství života. Takže co?

Byli jsme dědici, bylo nám zanecháno dědictví, byli jsme v lepších podmínkách, než v jakých bylo jakékoli plemeno či než mohlo doufat, že jednou bude. A tak jsme zase zdůvodňovali a zapomněli na slávu svého plemene, protože i když jednou zazářilo, byla to pracná a pokořující myšlenka.

"Jenkinsi," řekl Webster střizlivě. "Proplytvali jsme celých deset století."

"Neproplýtváš, pane," řekl Jenkins. "Snad odpočívali. Ale teď snad byste zas mohli vyjít ven. Vrátit se k nám."

"Vy byste nás chtěli?"

"Psi vás potřebují," řekl mu Jenkins. "A roboti také. Protože obojí nikdy nebyli ničím jiným než sluhy lidí. Bez vás jsou ztraceni. Psi budují jakousi civilizaci, ale trvá jim to dlouho."

"Možná lepší civilizaci, než jsme vybudovali my sami," řekl Webster. "Možná i úspěšnější. Protože ta naše úspěšná nebyla, Jenkinsi."

"Přátelštější," připustil Jenkins, "ale ne moc praktická. Civilizace založená na bratrství zvířat - na mimosmyslovém vnímání a na komunikaci s různými světy, které se dotýkají. Civilizace myslí a dorozumění, ale ne moc pozitivní. Žádné skutečné cíle, omezená technika - jen tápání po pravdě a tápání ve směru, který člověk přešel bez jediného pohledu."

"A ty si myslíš, že člověk by mohl pomoci?"

"Člověk by mohl poskytnout vedení," řekl Jenkins.

"Správné vedení?"

"Těžko říci."

Webster ležel ve tmě a třel si náhle zpocené ruce, které ležely na přikrývce, která pokrývala jeho tělo.

"Pověz mi pravdu," řekl a jeho slova zněla vyzývavě. "Člověk by mohl vést, říkáš. Ale člověk by taky znovu mohl převzít vládu. Mohl by zavrhnout věci, které psi dělají, jako něco nepraktického. Mohl by roboty sehnat dohromady a použít jejich mechanických schopností svým dávno známým způsobem. Ale psi a roboti by se pod takovým břemenem zhroutili, podřídili by se člověku."

"Ovšem," řekl Jenkins. "Protože kdysi bývali služebníky. Ale člověk je moudrý - nejlíp ví, co je správné."

"Děkuji ti, Jenkinsi," řekl Webster. "Moc ti děkuji."

Zíral do tmy a tam byla vepsána pravda.

Jeho stopy byly dosud znatelné na podlaze a ve vzduchu byl ostře cítit zápach prachu. Rádiová žárovka žhnula nad panelem a spínač a kolo a škály čekaly, čekaly na den, kdy jich bude zapotřebí.

Webster stál ve vchodu a číchal vlhkost kamene přes ostrost prachu.

Obrana, pomyslel si, zíraje na spínač. Obrana - cosi, co mělo držet nepřátele venku, zařízení, které zapečetí místo proti všem skutečným či neskučným zbraním, s nimiž by přišel hypotetický nepřítel.

A nepochybně stejné obranné zařízení, které udrží nepřátele venku, udrží poražené uvnitř. Naprosto jisté to ovšem není, ale...

Prošel místností a zastavil se před spínačem a jeho ruka se zvedla a uchopila ho, pohnula s ním zvolna a on věděl, že to funguje.

Potom se jeho paže pohnula rychle a spínač zaskočil na své místo.

Daleko zdola se ozval tichý, jemný sykot, jak stroje začaly pracovat.

Ručičky na škálách se zachvěly a vzdálily se od dorazů.

Otočil se náhle na patě a vyšel ze skřípku, zamkl za sebou dveře a vystoupil po drolicích se schodech.

Teď jen aby to fungovalo, pomyslel si. Jen aby to fungovalo. Jeho nohy zrychlily výstup a krev mu bušila v hlavě.

Jen aby to fungovalo!

Vzpomněl si na hučení strojů tam hluboko dole, když stlačil spínač.

To znamenalo, že obranný mechanismus - nebo aspoň jeho část - stále funguje.

Ale i když to funguje, dokáže to zamýšlený účinek? Co když to udrží nepřátele venku, ale neudrží lidi uvnitř?

Co když...?

Když vyšel na ulici, viděl, že obloha se změnila. Šedá, kovová opona zastřela slunce a město leželo v přišetí, jen napolo míměném automatickými pouličními světly. Slabý vánek se dotkl jeho tváře.

Svrašťelý šedý popel spálených poznámek a mapy, kterou našel, ještě ležely v krbu a Webster přešel pokojem, uchopil pohrabáč a divoce roztloukl popel, až se nedalo rozpoznat, z čeho původně byl.

Konec, pomyslel si. Poslední stopa zmizela. Bez mapy, bez znalosti města, které získával po celých dvacet let, nikdo nenajde onen skrytý sklípek se spínačem a kolem a šálami pod jedinou žárovkou.

Nikdo se nedozví, co se přesně stalo. A i kdyby to byl uhadl, nebude možné si to ověřit. A i kdyby se to dalo ověřit, nebude možné s tím nic udělat.

Před takovými tisíci lety by to takhle nedopadlo. Protože za oněch dnů by člověk dokázal z nepatrného náznaku rozluštit jakýkoli problém.

Ale člověk se změnil. Ztratil staré vědomosti a staré schopnosti.

Jeho mysl ochabla. Žil ze dne na den bez jakéhokoli zářícího cíle.

Stále však udržoval staré neřesti - neřesti, které se staly ctnostmi z jeho hlediska a které ho zvedaly jako tah za vlastní tkaničky. Stále setrval v neotřesitelné víře, že on je jediný druh, jediný život, na kterém sejde - ve spokojeném egoismu, který z něho učinil samozvaného pána tvorstva.

Z ulice před domem se ozval zvuk běžících nohou a Webster se otočil od krbu k slepým tabulím vysokých a úzkých oken.

Hezky jsem je rozhybal, pomyslel jsem si. Prohnal jsem je. Teď jsou vzrušení. Ptají se, co se to děje. Po staletí se nepohnuli z města, ale teď, když nemohou ven, mají pěnu u huby, aby se ven dostali.

Jeho úsměv se roztáhl.

Možná že je to rozčilí tak, že s tím něco podniknou. Krysy v pasti dovedou ty nejneuvěřitelnější věci - pokud se předtím nezblázní.

A pokud se dostanou ven - prosím, je to jejich právo. Pokud se dostanou ven, pak si zaslouží právo opět ovládnout svět.

Přešel pokojem, zastavil se na okamžik ve dveřích a zadíval se na obraz visící nad římsou krbu. Neobratně k němu zvedl ruku, takové rozpačité sbohem. Potom vyšel na ulici a vystoupil na kopec - stejnou cestou jako Sára před několika dny. Chránění roboti byli vlnití a ochotní, chodili tiše a chovali se důstojně.

Zavedli ho na místo, kde ležela Sára, a ukázali mu sousední oddělení, které bylo pro něj rezervováno.

"Budete si chtít vybrat sen?" pravil mluvčí robotů. "Můžeme vám ukázat mnoho vzorků. Můžeme je přizpůsobit vašemu vkusu. Můžeme..."

"Díky," řekl Webster. "Nepřeji si žádný sen."

Robot chápavě přikývl. "Rozumím, pane. Vy to jen chcete přečkat, nechat uběhnout čas."

"Ano," řekl Webster. "Myslím že se to tak dá říct."

"Na jak dlouho?"

"Na jak dlouho?"

"Ano. Jak dlouho chcete čekat?"

"Ach ano, chápu," řekl Webster. "Což takhle navždy?"

"Navždy?"

"Navždy, to je to pravé slovo, myslím," řekl Webster. "Mohl bych říct věčnost, ale to není takový rozdíl. Netřeba slovíčkařit nad dvěma slovy, která znamenají skoro totéž."

"Ano, pane," řekl robot.

Netřeba slovíčkařit. Ne, samozřejmě že ne. Mohl třeba říct tisíc let, ale pak si to mohl rozmyslit a sejít dolů a přehodit spínač.

A to je něco, co se nesmí stát. Psi musí dostat svou příležitost. Nesmí se jim bránit v pokusu o úspěch tam, kde lidstvo selhalo. A pokud by tu byl lidský prvek, neměli by tu příležitost. Protože člověk by se zmocnil vlády, vložil by se do běhu věcí a pokazil by ho, vysmál by se skřítkům, co hovoří za stěnou, měl by námitky proti ochočování a civilizování divokých zvířat na Zemi.

Nový způsob - nový styl myšlení a života - nový přístup k věkovitému sociálnímu problému. A ten nesmí být poskvřněn zatuchlým dechem lidského myšlení.

Po večerech budou psi vyseďávat po práci a budou si vyprávět o člověku. Budou spřádat starodávný příběh a dávné bajky a z člověka se stane Bůh.

A je to tak lepší.

Protože Bůh nemůže nic zkazit.

POZNÁMKY K SEDMÉMU PŘÍBĚHU

Před několika lety se vynořil na světlo dávný literární zlomek.

Podle všeho to bylo ve své době rozsáhlé literární dílo, a ačkoli z něj byla objevena jen malá část, několik povídek, které obsahovala, stačilo k tomu, že byly rozpoznány jako skupina bajek o různých členech zvířecího bratrstva.

Příběhy jsou starodávné a jejich vyznění a způsob podání nám dnes připadají zvláštní. Většina učenců, kteří tyto fragmenty studovali, souhlasí s Patníkem, že by mohly být i nepsího původu.

Jejich titul je Ezop. Titul té povídky je rovněž Ezop a titul povídky se nám dochoval intaktní i s povídkou z temného dávnověku.

Jaký, táží se učenci, to má význam? Patník zcela přirozeně je přesvědčen, že je to jen další důkaz jeho teorie, že celá tato Legenda má lidský původ. Většina ostatních vědců s tím sice nesouhlasí, ale doposud nenabídla místo něho žádné vysvětlení.

Patník též považuje tento sedmý příběh za důkaz, že i když v ní není žádný historický důkaz pro existenci Člověka, je to

proto, že byla zapomenuta úmyslně, protože vzpomínka na něj byla vymazána, aby bylo zajištěno nepřetržité trvání psi kultury v její nejčistší formě.

V tomto příběhu Psi zapomněli na Člověka. V několika členech lidské rasy, kteří mezi nimi existují, nerozpoznávají Člověka, ale nazývají tyto zvláštní tvory starým rodinným jménem Webster.

Avšak slovo Webster se stalo obyčejným podstatným jménem spíš než pojmenováním. Psi uvažují o Lidech jako o websterech, zatímco Jenkins na ně stále myslí jako na Webstery.

"Co jsou Lidé?" táže se Lupus, a Bručoun, když se to snaží vysvětlit, neuspívá.

Jenkins v příběhu říká, že Psi se nikdy nemají dozvědět o Člověku.

V průběhu příběhu nám líčí kroky, které podnikl, aby vymýtil vzpomínku na Člověka.

Staré povídky u krbu jsou ty tam, říká Jenkins. A v tom Patník spatřuje úmyslné spiknutí zapomnění, snad ne tak altruisticky zaměřené, jak to naznačuje Jenkins, aby byla zachována důstojnost Psů.

Povídky jsou ty tam, praví Jenkins a tak to musí zůstat. Ovšem zjevně nejsou ty tam. Někde, na nějakém vzdáleném konci světa, se stále vyprávějí, a proto je tu také ještě máme.

Avšak i když příběhy zůstávají, Člověk sám je ten tam, nebo skoro ten tam. Divocí roboti pořád existují, ale oni také - nejsou-li výtvozem čiré imaginace - jsou ti tam. Mutanti jsou ti tam a jsou vlastně odrudou Lidí. Jestliže existoval Člověk, existovali patrně i Mutanti.

Celý spor okolo Legendy se dá redukovat na jedinou otázku: existoval Člověk? A jestliže se při čtení těchto příběhů čtenář ocitá ve zmatku, je ve výtečné společnosti. Odborníci a učenci, kteří strávili celé životy studiem Legendy, mají snad víc faktů, ale jsou stejně zmateni jako my samotní.

7. EZOP

Šedý stín proklouzl podél skalní stěny k jeskyni, zakňučel sám k sobě zoufalstvím a trpkým zklamáním - neboť Slova selhala.

Šikmé paprsky odpoledního slunce odhalily tvář a hlavu a tělo, nezřetelně a rozmazaně, jako v mlze, která zrána stoupá z údolí.

Stěna náhle skončila a stín se zmateně zastavil, schoulil se ke skalní stěně - jeskyně tu totiž nebyla! Římsa končila předtím, než dosáhla jeskyně.

Bleskově se otočil jako prasknutím biče a ohlédl se do údolí. I řeka byla docela jiná. Tekla teď blíže útesům než předtím.

Na skalní stěně bylo vlaštovčí hnízdo a dřív tam nikdy vlaštovčí hnízdo nebylo.

Stín strnul a chumáčkovitá tykadla na jeho uších se vzpřímila a prohledávala vzduch.

Je to život! Jeho pach slabě spočíval na vzduchu, bylo cítit jeho vibrace v prázdných zářezech mezi pahorky.

Stín se pohnul, vyšel z příkrčeného postoje a proplynul po římse.

Není tu jeskyně a řeka je jiná a pak je tu vlaštovčí hnízdo na útesu.

Stín se zachvěl a mentálně zaslíntal.

Slova jsou pravá. Neselhala. Toto je jiný svět.

Rozdílný svět - rozdílný ve více než jednom směru. Život tak plný života, že bzučel i ve vzduchu. Možná život, který nedokáže běžet tak rychle a skrýt se tak dobře.

Vlk a medvěd se potkali pod velkým dubem a zastavili se, aby si poklábosili.

"Slyšel jsem," řekl Lupus, "že se zabíjelo."

Bručoun zavrčel. "Podivné zabíjení, bratře. Mrtví, ale nesežráni."

"Symbolické zabíjení," řekl vlk.

Bručoun zavrtěl hlavou. "Nebudeš mi povídat, že existuje něco jako symbolické zabíjení. Tahle nová psychologie, kterou nás Psi učí, zachází trochu daleko. Když se zabíjí, je to buď z nenávisti, nebo z hladu. Mně bys nepřistihl při zabíjení něčeho, co bych nesežral."

Spěšně dodal, aby napravil dojem. "Tedy ne, že bych zabíjel, bratře, to přece víš."

"Samozřejmě že ne," řekl vlk.

Bručoun zavřel malá očka, otevřel je a zamžoural. "Abys tomu rozuměl, ne že bych občas neobrátil kámen a neslízl nějakého mravence."

"Nemyslím, že by to Psi považovali za zabíjení," řekl mu vážně Lupus. "Hmyz je něco jiného než zvířata a ptáci. Nikdo nám nikdy neřekl, že nesmíme zabíjet hmyz."

"To jsi tedy vedle," řekl Bručoun. "Pravidla to říkají velice zřetelně."

Nesmíš zničit život. Nesmíš nikomu brát život!"

"Ano, asi to v nich tak stojí," připustil vlk pokrytecky. "V tomhle máš asi pravdu, bratře. Ale ani Psi to neberou s hmyzem tak přísně."

Víš přece, že se celou dobu pokoušejí najít lepší prášek proti blechám.

A k čemu pak je asi prášek proti blechám? No přece k zabíjení blech. K tomu je. A blechy jsou živé. Blechy jsou živí tvorové."

Bručoun se zuřivě ohnal po malé zelené mušce, která mu bzučela kolem čenichu.

"Jdu dolů k výkrmné stanici," pravil vlk. "Nechceš jít se mnou?"

"Nejsem hladový," řekl medvěd. "A kromě toho je ještě příliš brzy."

Ještě není čas krmení."

Lupus si přejel jazykem čumák. "Někdy se tam jen zastavím, jakoby náhodou, víš, a webster, co má službu, mi dá

přídavek."

"To bych si tedy dal pozor," řekl Bručoun. "Nedává ti něco extra za nic. Ten má něco za lubem. Já těmhle websterům nevěřím."

"Těmhle je v pořádku," prohlásil vlk. "Vede tu výkrmnou stanici a nemusel by. Každý robot by to zvládl. Ale on přišel a řekl si o tu práci. Omrzelo ho poflakovat se v těch zmačkaných domech a jen si hrát. A tak tam vysedává a směje se a povídá, jako kdyby byl jedním z nás. Těmhle Petr je správný chlap."

Medvěd zabrumlal hluboko v hrdle. "Jeden Pes mi říkal, že ten Jenkins tvrdí, že se vlastně vůbec nejmenujou websterové. Říká, že to jsou lidé..."

"Jací lidé?" ptal se Lupus.

"No vždyť ti to říkám. Jenkins to povídal..."

"Jenkins," prohlásil Lupus, "je už tak starý, že to má všechno popletené.

Musí toho pamatovat moc. Musí mu být nejméně tisíc let."

"Sedm tisíc," řekl medvěd. "Psi pro něj chystají velkou výroční slavnost. Chtějí mu dát darem nové tělo. To staré je už opotřebované - pořád je v opravě, skoro každé dva měsíce."

Medvěd moudře zavrtěl ocasem. "Celkem vzato, Lupusi, psi toho pro nás udělali moc. Založili výkrmné stanice a posílají lékařské roboty a vůbec. Třeba já jsem měl minulý rok takové bolesti zubů..."

Vlk ho přerušil. "Ale ty výkrmné stanice by mohly být lepší. Oni tvrdí, že kvasnice jsou stejně hodnotné jako maso, mají stejnou kalorickou hodnotu a vůbec. Ale nemají tu chuť jako maso..."

"Jakpak to víš?" zeptal se Bručoun.

Vlk se na zlomek vteřiny zakoktal. "No... no podle toho, co mi vyprávěl můj děda. Pořádný blázen, ten můj děda. Tu a tam si dopřál trochu zvěřiny. A ten mi řekl, jak chutná červené maso. Ovšem tehdy neměli tolik dozorců jako dnes." Bručoun zavřel oči, a pak je znovu otevřel. "Často mi napadá, jak asi chutnají ryby," řekl. "Dole v Borovém potoce je hejno pstruhů.

Pozoroval jsem je. Stačilo by strčit tam tlapu a pár jich vyhodit."

Spěšně dodal. "Samozřejmě že jsem to nikdy neudělal."

"Samozřejmě že ne," řekl vlk.

Jeden svět a pak druhý, seřazené do řetězu. Jeden svět šlape na paty druhému světu, který šlape před ním. Jednoho světa zítřek, druhého světa dnešek. A všerejšek je zítřek a zítřek je minulost.

Až na to, že žádná minulost není. Žádná minulost, jen výtvar vzpomínky, která tu a tam probleskne stínem mysli jako můra. Žádná minulost, které by bylo možno dosáhnout. Žádné obrazy na stěně času. Žádný film, který by bylo možné nahrát pozpátku a spatřit to, co bylo.

Joshua vstal a otřepal se, posadil se a vydrbal blechu. Ichabod seděl nehybně u stolu a ťukal kovovými prsty.

"Souhlasí to," řekl robot. "S tím nemůžeme nic dělat. Faktory souhlasí. Nemůžeme cestovat do minulosti."

"Ne," řekl Joshua.

"Avšak," řekl Ichabod, "víme, kde jsou skřítci."

"Ano," řekl Joshua, "víme, kde jsou skřítci. A možná že se k nim můžeme dostat. Teď, když známe cestu."

Jedna cesta byla otevřená, ale druhá cesta byla zavřená. Nikoli uzavřená, samozřejmě, protože taková nikdy nebyla. Neboť nikdy nikdy minulosti, nikdy, prostě pro ni nebylo místo. Tam, kde by měla být, byl jiný svět.

Jako dva psi, kteří vzájemně krácejí ve svých stopách. Jeden pes vystoupí a druhý pes vkročí. Jako dlouhá, nekonečná řada kuličkových ložisek, běžících v drážce, které se téměř - ale nikdy úplně - dotýkají. Jako články nekonečného řetězu, který běží na kole s miliardami zubů.

"Máme zpoždění," řekl Ichabod a pohlédl na hodiny. "Měli bychom se přichystat na Jenkinsovu slavnost."

Joshua se znovu otřepal. "Ano, myslím, že bychom měli. Je to velký den pro Jenkinse, Ichabode. Jen si to představ..., sedm tisíc let!"

"Já jsem hotov," řekl Ichabod pyšně. "Dnes ráno jsem se naleštil, ale ty potřebuješ učesat. Máš chlupy docela splepené."

"Sedm tisíc let," řekl Joshua. "Nepřál bych si žít tak dlouho."

Sedm tisíc let a sedm tisíc světů, které vstupují navzájem do svých stop. Ačkoli jich je samozřejmě daleko víc. Jeden svět v jednom dni.

Tři sta šedesát pět krát sedm tisíc krát dvacet čtyři krát šedesát krát šedesát...

Záhadná věc a konečná věc. Neboť minulost neexistuje. Nelze jít zpátky. Nelze se vracet a ověřovat věci, o kterých Jenkins vyprávěl - věci, které mohly být pravdivé nebo popletené vzpomínky, zkrácené sedmi tisíci let. Nelze se vrátit a prověřit ty mátožné legendy o domě a jedné rodině websterů a uzavřené kopuli nicoty v horách daleko za mořem.

Ichabod se k němu přiblížil s hřebenem a kartáčem a Joshua se přikrčil.

"Ale prosím tě," řekl Ichabod. "Vždyť to nebude bolet."

"Posledně," řekl Joshua, "jsi mě málem sedřel z kůže. Dávej si pozor na ty chuchvalce."

Vlk vešel doufaje v mimořádnou porci mezi jídly, ale nikdo mu ji nenabízel a on byl příliš zdvořilý, než aby si o ni řekl. A tak tu teď seděl s hustým ohonem stočeným čistě kolem nohou a pozoroval Petra při práci s nožem, kterým ořezával tenkou větev.

Veverka Cvalík seskočila z větve stromu nad nimi a přistála Petrovi na rameni.

"Copak to máš?" zeptala se.

"Vrhací hůlku," řekl Petr.

"Vrhat můžeš každou větví," řekl vlk. "K tomu nepotřebuješ takovouhle parádní. Můžeš sebrat jakoukoli větev a vrhat ji."

"Tohle je něco nového," řekl Petr. "Něco, na co jsem přišel. Něco, co jsem udělal. Ale nevím, co je to."

"Copak to nemá jméno?" zeptal se Cvalík.

"Ještě ne," řekl Petr. "Musím nějaké vymyslet."

"Ale," nepřestával se vyptávat vlk, "házet přece můžeš každou větví. Každou, co se ti namane."

"Ale ne tak daleko," řekl Petr. "A ne tak silně."

Petr zatočil hůlkou v prstech, cítil její hladkou oblost, zvedl ji k oku a zkoumal, je-li rovná.

"Nevrhám ji svou paží," řekl Petr. "Házím ji pomocí jiné větve a šňůry."

Natáhl ruku a sebral věc, která byla opřená o kmen stromu.

"Nedovedu si představit," řekl Cvalík, "co z toho házení hůlkou máš."

"Nevím" řekl Petr. "Je to legrace."

"Vy websteři," řekl vlk přísně, "jste legrační zvířata. Často mi napadá, jestli vůbec máte rozum."

"Můžeš tím zasáhnout všechno, na co namíříš," řekl Petr, "když je hůlka rovná a šňůrka pevná. Nemůžeš k tomu sebrat jakýkoli kus dřeva. Musíš hledat a hledat."

"Ukaž mi to," řekl Cvalík.

"Takhle," řekl Petr a uchopil velkou hůl z tvrdého dřeva. "Pěruje, vidíš, a je pevná. Když ji ohneš, vrátí se zpátky do původního tvaru."

Svázal jsem oba konce dohromady šňůrou a nasadil tu házecí hůlku takhle, jedním koncem na šňůru a potom ji natáhnul dozadu a..."

"Řekl jsi, že můžeš zasáhnout, co chceš," řekl vlk. "Tak do toho, ukaž nám!"

"Co mám zasáhnout?" zeptal se Petr. "Můžete si vybrat."

Cvalík vzrušeně ukázal. "Tamhleto červenku, co sedí na stromě."

Rychle Petr zvedl ruce, šňůra se napjala a velká hůl, ke které byla upevněna, se ohnula. Vrhací hůlka zasvištěla vzduchem. Červenka spadla z větve ve víru peřiček. Dopadla na zem s tichým, tupým úderem a ležela na zádech - drobná, bezmocná, sevřeně drápky trčely ke korunám stromů. Krev stékala se zobáčku a třísnila list pod její hlavičkou. Cvalík na Petrových zádech strnul a vlk vyskočil na nohy. Nastalo ticho, ticho, kdy se nepohnul ani lístek, klid letících oblak po modrém nebi.

Hrůza zabarvila Cvalíkova slova. "Tys ji zabil. Je mrtvá. Tys ji zabil."

Petr se bránil, ohromen hrůzou. "Já nevím. Nikdy jsem se předtím nepokoušel zasáhnout něco živého. Házet jsem hůlkou jen na cíle."

"Ale tys ji zabil. A zabíjet jsi neměl."

"Já vím," řekl Petr. "Já vím, že ne. Ale tys mi řekl, abych ji trefil."

Tys mi ji ukázal. Ty..."

"Já jsem nechtěl, abys ji zabil," ječel Cvalík. "Já jsem myslel, že se jí jenom dotkneš. Že ji vyplašíš. Byla tak tlustá a zdravá..."

"Říkal jsem ti, že ta hůlka je tvrdá."

Webster stál jako vrostlý do země. Zasahuje daleko a prudce, pomyslel si. Daleko a prudce - a rychle.

"Jen si to tak neber, příteli," řekl vlk tichým hlasem. "My víme, že to tak nemyslel. Je to jen mezi námi třemi. Nikdy se o tom nezmíníme."

Cvalík seskočil z Petrova ramena, ječel na ně z větve nad nimi.

"Já ano," vykřikl. "Jdu a řeknu to Jenkinsovi."

Vlk na veverku zavrčel s náhlou zlobou v rudých očích. "Ty špinavý malý práskači. Ty mizerná drbno!"

"A udělám to," ječel Cvalík. "Jen počkejte a uvidíte. Povím to Jenkinsovi."

Vyběhl po větvích nahoru a přeskočil na jiný strom. Vlk se rychle rozběhl.

"Počkej," řekl Petr ostře.

"Nemůže přece zůstat pořád na stromech," řekl vlk, "Musí seskočit na zem, aby se dostal přes louku. Nemusíš si dělat starosti." řekl vlk, "Musí seskočit na zem, aby se dostal přes louku. Nemusíš si dělat starosti."

"Ne," řekl Petr. "Už žádné zabíjení. Jedno stačí."

"On to na tebe řekne."

Petr přikývl. "Ano, já vím."

"Mohl bych mu v tom zabránit."

"Někdo by tě viděl a pověděl by to na tebe," řekl Petr. "Ne, Lupusi, nechci, abys to udělal."

"Pak bude nejlíp, když praskneš do bot," řekl Lupus. "Vím o místě, kde by ses mohl ukrýt. Nenašli by tě tam ani za tisíc let."

"To by mi nebylo nic platné," řekl Petr. "V lese jsou spousty očí."

Příliš mnoho očí. Pověděli by, kam jsem šel. Ty dny, kdy se někdo mohl ukrývat, jsou dávno pryč."

"Myslím, že máš pravdu," řekl vlk pomalu. "Ano, myslím, že máš pravdu."

Otočil se a zíral na spadlého ptáčka.

"Co bys řekl tomu, kdybychom se zbavili důkazu?"

"Důkazu..."

"No ovšem," Vlk rychle přistoupil a sklonil hlavu. Ozval se praskavý zvuk. Lupus si olízl čelisti a usedl, obtočil ohon kolem běhů.

"My dva bychom spolu dobře vycházeli," řekl. "Ano, pane, mám dojem, že bychom spolu moc dobře vycházeli. Jsme si moc podobní."

Malé pírkó se mu výmluvně chvělo na čumáku.

Tělo bylo velkolepé.

Ani kovářské kladivo by v něm neudělalo jamku a nikdy nezrezne.

A mělo tolik všelijakých vymožeností, že se ani nedaly spočítat.

Byl to dar Jenkinsovi k narozeninám. Na hrudi byl vytlačen nápis: JENKINSOVI OD PSŮ.

Ale já to nebudu nosit, myslel si Jenkins. Je pro mě moc parádní, moc parádní pro tak starého robota, jako jsem já.

Necítil bych se dobře v takové luxusní věci, jako je tohle.

Zvolna se houpal vzad a vpřed v houpací židli a naslouchal sténání větru v lomenicích.

Oni to myslí dobře. A já bych se jich nechtěl dotknout ani za nic na světě. Tu a tam si to tělo navléknu jen tak, na odív.

Jen abych psům udělal radost. Nebylo by správné, abych je nenosil, když si dali takovou námahu, aby je pro mě

udělali. Ale ne denně - jen při zvláštních příležitostech.

Snad na Websterův piknik. Měl bych vypadat co nejlíp, když jdu na piknik. Je to velká slavnost. To je ten čas, kdy se

sejdou všichni Websteri, co na světě zbyli, všichni živí Websteri. A oni chtějí, abych byl při tom. Ano, ano, vždycky

chtějí, abych byl při tom. Protože já jsem Websterovic robot. Ano, pane, vždycky jsem byl a vždycky budu.

Svěsil hlavu a mumlal slova, která se šeptavě nesla pokojem. Slova, která si on a pokoj pamatovali. Slova z dřívějšíka.

Houpací židle skřípala a její zvuk splýval s místností poznamenanou časem. S větrem u lomenic a s hučením krbu.

Oheň, pomyslel si Jenkins. Je to tak dávno, co jsme měli oheň.

Lidé měli rádi oheň. Rádi vysedávali před ním a hleděli do něj a vytvářeli si obrázky z plamenů. A sny...

Ale lidské sny, říkal si Jenkins, hovoře sám k sobě, lidské sny jsou ty tam. Lidé odešli na Jupiter a jsou pohřbeni v

Ženevě a rostou, velmi slabě, v dnešních Websterech.

Minulost, říkal si. Minulost je až příliš se mnou. Její vinou jsem se stal zbytečný. Musím si pamatovat moc věcí - tolik,

že se ty vzpomínky stávají důležitějšími než věci, které je třeba vykonat. Žiju v minulosti, a to není správný způsob života.

Neboť Joshua říká, že žádná minulost není, a Joshua by to měl vědět. Ze všech psů jen on ví. Protože on se velice

snažil najít minulost, do které by mohl cestovat, vrátit se zpátky v čase a ověřovat si věci, o kterých jsem mu vyprávěl.

Myslí si, že se mi to v hlavě plete a že si vymýšlím staré robotské historky, napůl pravdivé, napůl fantastické a vyšperkované pro lepší vyprávění.

Za živého Boha by to přirozeně nepřiznal, ale právě tohle si ten darebák myslí. Neví, že to vím, ale já to vím.

Mě neoblaťne, řekl si Jenkins a zasmál se. Žádný z nich mě nemůže oblafnout. Známe je do morku kostí - vím, co v nich

vězí. Pomáhal jsem Bruceovi Websterovi s těmi prvními. Slyšel jsem první slova jednoho každého z nich. A jestli na to

zapomněli, já jsem nezapomněl - ani jeden pohled či slovo či pohyb.

Možná že je docela přirozené, že zapomínají. Vykonali velké věci.

Nechal jsem je při tom a zasahoval jsem co nejméně a to bylo správné.

To bylo to, o čem mi řekl Jon Webster za oné noci před dávnými léty. To byl důvod, proč Jon Webster udělal, co

udělat musel, když uzamkl od světa město Ženevu. Protože to byl Jon Webster. Musel to být on. Nikdo jiný to být nemohl.

Domníval se, že uzamyká lidstvo, aby Země zůstala volná pro psy. Ale zapomněl na jednu maličkost. Ach ano, řekl

Jenkins, na jednu věc zapomněl. Zapomněl na svého vlastního syna a jeho malou skupinu nadšenců pro luky a šípy,

kterí toho jitra vyrazili z města, aby si hráli na jeskynní lidi - muže i ženy.

A to, nač si hráli, se stalo holou skutečností. Skutečností po téměř tisíc let. Skutečností, než jsme je našli a opět přivedli

domů. Zpátky k domu Websterů, zpátky tam, kde to všechno začalo.

Jenkins složil ruce do klína a sklonil hlavu a houpal se zvolna sem a tam. Křeslo vrzalo a vítr se honil v lomenicích a

okno drnčelo. Krb hovořil svým hrdlem plným sazí, hovořil o jiných dnech a jiných lidech, o jiných větrech, které vály od západu.

Minulost, pomyslel si Jenkins. Je to nepodstatná věc. Bláhovost, když je tu tolik práce. Tolik problémů, s nimiž se psi musejí ještě vypořádat.

Přelidnění či spíš nadměrná populace například. O té jsme se toho napřemýšleli a napovídali přespříliš. Příliš mnoho

králíků, protože je nesměl zabít žádný vlk a žádná liška. Příliš mnoho jelenů, protožeumpy a vlci nesmějí jíst zvěřinu.

Příliš mnoho skunků, příliš mnoho myší, příliš mnoho divokých koček. Příliš mnoho veverek, příliš mnoho dikobrazů,

příliš mnoho medvědů.

Když zabrániš velkému zabíjení, máš tu příliš mnoho životů.

Když držíš na uzdě nemoci a pomáháš poraněným rychlými lékařskými roboty, padá další kontrola.

O tohle se staral člověk, říkal si Jenkins. Ano, lidé se o tohle starali.

Lidé zabíjeli všechno, co jim stálo v cestě - jiné lidi stejně jako zvířata.

Lidé nikdy nepomysleli na velkou společnost zvířat, nikdy nesnili o tom, že by skunkové, mývalové a medvědi šli

společnou cestou životem, že by společně plánovali a navzájem si pomáhali - a společně řešili všechny přirozené

různice.

Ale psi to udělali. A psi to dokázali.

Jako v příběhu o Bratru králíkově, pomyslel si Jenkins. Jako v té dětské fantazii z dávno minulých dob. Jako v příběhu z

Dobré knihy o Lvu a Jehňátku, kteří lehávají vedle sebe. Jako v kresleném filmu Walta Disneyho - leda snad, že ten

kreslený film nikdy nevyzníval pravdivě, protože byl založen na lidské filozofii.

Dveře vrzly a bylo slyšet cupot nohou na podlaze. Jenkins se ve své židli pohnul.

"Nazdar, Joshuo," řekl. "Nazdar, Ichabode. Jen pojdte dovnitř, prosím. Jen tu tak sedím a přemýšlím."

"Tak jsem šli kolem," řekl Joshua, "a zahlédli jsme světlo."

"Přemýšlel jsem o světlech," pravil Jenkins vážně. "Myslel jsem na tu noc před pěti tisíci léty. Jon Webster nás přišel

navštívit ze Ženevy, první člověk, který sem přišel po mnoha letech. Spal nahoře v posteli a všichni psi spali a já jsem tam stál u okna a díval se ven přes řeku. A neviděl jsem žádná světla. Vůbec žádná. Jen jednu velkou neproniknutelnou temnotu. A já jsem tam stál a vzpomínal na den, kdy tu byla světla, a v duchu jsem se ptal, jestli tu někdy zas budou světla."

"Teď jsou světla," řekl Joshua velice tiše. "Dnes jsou všude po světě světla. Dokonce i v jeskyních a norách."

"Ano, já vím," řekl Jenkins. "Je jich ještě víc než dřív."

Ichabod zacupal k třpytnému robotnímu tělu, které stálo v rohu, natáhl ruku a pohladil téměř něžně jeho kovovou kůži.

"Od vás psů to bylo velice hezké," řekl Jenkins, "že jste mi dali to tělo. Ale neměli jste to dělat. S menšími správkami tu a tam bylo to staré docela dobré."

"To proto, že tě máme rádi," řekl mu Joshua. "Bylo to to nejmenší, co psi mohli udělat. Snažili jsme se pro tebe udělat mnohé jiné věci, ale tys nám to nikdy nedovolil. Chtěli jsme, abys nám dovolil postavit ti nový dům, zbrusu nový a s nejnovějšími vynálezy."

Jenkins zavrtěl hlavou. "To by nebylo k ničemu, protože bych v něm nikdy nebydlel. Víte, tohle místo je domov. Vždycky to byl můj domov. Když ho budete udržovat, jako udržujete mé tělo, budu v něm šťasten."

"Ale jsi tu docela sám"

"Ne, nejsem," řekl Jenkins. "Tenhle dům je prostě přeplněný."

"Přeplněný?" zeptal se Joshua.

"Lidmi, které jsem znával," řekl Jenkins.

"Páni!" řekl Ichabod, "tohle je ale tělo! Moc rád bych si ho vyzkoušel."

"Ichabode!" zaječel Joshua. "Okamžitě se vrať. A dej pracky pryč od toho těla..."

"Jen toho mládence nech," řekl Jenkins. "Když sem zajde někdy, kdy nebudu mít nic na práci..."

"Ne," řekl Joshua.

Větev zaškrábala o lomenici a zaťukala na okenní tabulku malými prstíky. Šindel zarachotil a vítr se prošel po střeše poskokovým tanečním krokem.

"Jsem rád, že jste se stavili," řekl Jenkins. "Chtěl jsem s vámi mluvit."

Zahoupal se dozadu a dopředu a židle zavržala.

"Nebudu tu věčně," řekl Jenkins. "Sedm tisíc let je delší doba, než s jakou jsem mohl počítat."

"S novým tělem," řekl Joshua, "to vydržíš ještě trojnásobnou dobu."

Jenkins zavrtěl hlavou. "Já teď nemám na mysli tělo. Myslím na mozek. Ten je mechanický, víte? Byl udělán velice dobře a na dlouhou dobu, ale ne navěky. Jednou se někde něco pokazí a mozek přestane fungovat."

Křeslo vrzalo v tichém pokoji.

"To pak bude smrt," pravil Jenkins. "To bude můj konec. A tak to je v pořádku. Tak to bude, jak má být. Protože já už teď k ničemu nejsem. Kdysi bývaly doby, kdy mě bylo zapotřebí."

"My tě vždycky budeme potřebovat," řekl něžně Joshua. "My bychom bez tebe nemohli být."

Ale Jenkins pokračoval, jako kdyby ho neslyšel.

"Chtěl jsem vám povědět o Websterech. Rád bych vám o nich něco řekl. Rád bych, abyste něco pochopili."

"Budu se snažit pochopit," řekl Joshua.

"Vy psi jim říkáte websteři, a to je v pořádku," řekl Jenkins. "Nezáleží na tom, jak jim říkáte, jde jen o to, abyste věděli, kdo jsou."

"Někdy," řekl Joshua, "jim říkáš lidé a někdy websteři. Tomu nerozumím."

"Byli to lidé," řekl Jenkins, "a ti vládli nad Zemí. Byla tu jedna rodina a ti se jmenovali Websterové. A právě oni to byli, kdo pro vás udělali tu ohromnou věc."

"Jakou ohromnou věc?"

Jenkins natočil křeslo a zastavil je v houpání.

"Zapomínám," mumlal. "Tak snadno zapomínám. A věci se mi pletou."

"Mluvil jsi o ohromné věci, kterou websteři pro nás udělali."

"Ach," řekl Jenkins. "To je pravda. Ano, mluvil jsem o tom. Musíte je hlídat. Musíte o ně pečovat a hlídat je. Hlavně na ně musíte dávat pozor."

Pohupoval se sem a tam a v hlavě se mu honily myšlenky v pomalém tempu houpající se židle.

Málem jsi jim to řekl, napadlo mu. Málem jsi jim pokazil sen.

Ale vzpomátoval ses včas. Ano, Jone Webstere, zarazil jsem se včas. Dodržel jsem svůj slib, Jone Webstere.

Neřekl jsem Joshuovi, že psi kdysi bývali zvířecími miláčky lidí, že lidé je vyzdvihli na místo, které nyní zaujímají. Neboť tohle se nesmí nikdy dozvědět. Musí mít hlavy vzhůru. Musí pokračovat ve svém dile. Ty staré báje od večerních ohňů jsou ty tam a tak to musí zůstat, navždy.

Ačkoli bych jim to rád řekl. Panebože, jak rád bych jim to řekl.

Abych je varoval před věcí, na kterou si musí dát pozor. Rád bych jim pověděl, jak jsme vykořenili dávné myšlenky z mysli jeskynních lidí, které jsme sem dopravili z Evropy. Jak jsme je odnaučili moc věcí, které znali. Jak jsme jejich mysli vyčistili od zbraní, jak jsme je učili lásce a míru.

A jak si musíme dávat pozor na den, kdy znovu začnou s podobnými zvyklostmi - se starým lidským způsobem myšlení...

"Ale, tys říkal...", trval na svém Joshua.

Jenkins mávl rukou. "To nic, Joshuo. To bylo jen brumláni starého robota. Občas se mi to v mozku poplete, a já pak říkám věci, které nechci. Tolik přemýšlím o minulosti - a ty mi tvrdíš, že žádná minulost neexistuje."

Ichabod dřepěl hýžděmi na podlaze a vzhlédl k Jenkinsovi.

"Určitě není," řekl. "Prověřili jsme si to, čtyřiceti způsoby od neděle, a všechny faktory hrají. Všechno do sebe zapadá. Žádná minulost není."

"Není pro ni místo," tvrdil Joshua. "Když cestuješ pozpátku po časové linii, nenacházíš minulost, ale jiný svět, jiný článek vědomí."

Země je stejná, víš, nebo skoro stejná. Stejně stromy, stejné řeky, stejné kopce, ale není to svět, který známe. Protože má za sebou jiný život, vyvíjel se odlišně. Jedna vteřina za námi není vůbec jen vteřina za námi, ale jiná vteřina, totálně oddělený časový úsek. Celou dobu žijeme ve stejné vteřině. Pohybujeme se v článku té vteřiny, v onom drobném časovém úseku, který byl přidělen našemu speciálnímu světu."

"Za to může náš způsob počítání času," pravil Ichabod "Právě to nám bránilo v jeho správném chápání, jak to s ním ve skutečnosti je."

Protože jsme si celou dobu představovali, že procházíme časem, zatímco to tak vůbec nebylo, my jsme jím nikdy neprocházeli. My jsme se prostě pohybovali spolu s časem. Říkali jsme, zase uplynula jedna vteřina, jedna minuta a další hodina a další den, zatímco ve skutečnosti žádná vteřina ani minuta či hodina neminula. Pořád to byla ta jediná, po celou dobu. Ona se jen pohybovala vpřed a my s ní."

Jenkins přikývl. "Rozumím. Jako dříví plynoucí po řece. Třísky, které se pohybují s řekou. A scéna se mění na břehu řeky, ale voda je stále stejná."

"Tak tomu zhruba je," řekl Joshua. "Až na to, že čas je ztuhlý proud a rozličné světy jsou pevněji zakotveny na místě než třísky v řece."

"A skřítki žijí v oněch jiných světech."

Joshua přikývl. "Jsem o tom přesvědčen."

"A teď," řekl Jenkins, "předpokládám, že přemýšlíš o způsobu, jak cestovat do oněch jiných světů."

Joshua jemně vydrbal blechu.

"Jistě," pravil Ichabod. "Potřebujeme prostor."

"Ale skřítki..."

"Skřítki třeba nejsou ve všech světech," řekl Joshua. "Třeba jsou nějaké prázdné světy. Jestliže se nám povede je najít, budeme je potřebovat."

Když nenajdeme dost prostoru, jsme v bryndě. Populační tlak s sebou přinese vlnu zabíjení. A vlna zabíjení nás vrátí zpátky k začátku naší cesty."

"Už se zabíjí," řekl mu klidně Jenkins.

Joshua srahl čelo a složil uši dozadu. "Divné zabíjení. Mrtvoly, ale nesežrané. Žádná krev. Jako kdyby se prostě svalili k zemi. Naši lékařští technici jsou z toho úplně vedle. Nic jim nechybí. Není důvodu, proč by museli zemřít."

"Ale jsou mrtví," řekl Ichabod.

Joshua se připlížil blíž a ztlumil hlas. "Mám strach, Jenkinsi. Mám strach, že..."

"Není třeba se ničeho bát."

"Ale ano, je. Angus mi to řekl. Angus se obává, že jeden ze skřítků... že jeden ze skřítků sem proklouzl."

Náraz větru vysál hrdlo krbu a zatančil v okapech. Jiný poryv zahoukal v nějakém blízkém, temném koutě. A strach vystoupil a kráčet po střeše, kráčet tlumenými, mrtvými kroky nahoru a dolů po šindelích.

Jenkins se zachvěl a ztuhl a strnul proti dalšímu zachvění. Když promluvil, jeho hlas zněl chraplavě.

"Nikdo žádného skřítku neviděl."

"Skřítku nemusíš vidět."

"Ne," řekl Jenkins. "Ne. Nemusíš ho vidět."

A právě tak to říkal Člověk v minulých dobách. Neviděli jste ducha a neviděli jste strašidla - ale cítili jste, že tu jsou. Protože z kohoutku kapalo, i když jste ho pevně utáhli, a na okenní tabulku škrábaly prsty a psi vyli na něco v noční tmě, a ve sněhu nebyly žádné stopy.

A prsty škrábaly na okenní tabulky.

Joshua vyskočil na nohy a strnul jako psi socha s jednou packou zvednutou, s pysky staženými zpět na počátku zavrčení. Ichabod se přikrčil a zaryl prsty nohou do podlahy - naslouchal, čekal.

Opět to zaškrábalo.

"Otevři dveře," řekl Jenkins Ichabodovi.

Ichabod se pohnul napjatým tichem pokoje. Dveře mu vrzly pod rukou. Když je otevřel, skočila dovnitř veverka. Šedá čára, která skočila po Jenkinsovi a vyskočila mu na klín.

"Vida, Cvalík!" řekl Jenkins.

Joshua se zas posadil a pysky mu ochably a poklesly a zakryly mu tesáky. Ichabod se jen kovově křenil.

"Viděl jsem, jak to udělal," zaječel Cvalík. "Viděl jsem, jak tu červenku zabil. Udělal to vrhací hůlkou. A rozlítla se peříčka. A na listech byla krev."

"Tiše," řekl tiše Jenkins. "Nepospíchej a pověz mi to. Jsi moc rozčilený."

Tys někoho viděl zabít červenku?"

Cvalík nasál dech a zoubky mu zacvakaly.

"Byl to Petr," řekl.

"Petr?"

"Petr, ten webster."

"Ty říkáš, že on hodil hůlkou?"

"Hodil ji pomocí jiné hůlky. Měla oba konce svázané šňůrou, a když zatáhl za šňůru, hůl se ohnula a..."

"Já vím," řekl Jenkins. "Já vím."

"Ty to víš? Ty o tom všechno víš?"

"Ano," řekl Jenkins. "Vím o tom všechno. Byl to luk a šíp."

A bylo něco ve způsobu, kterým to řekl, co ty ostatní udržovalo v tichu, způsobilo, že pokoj se pojednou zvětšil a vyprázdnil a ťukání větve o okenní tabulku zaznělo z dálky jako dutý a tikavý hlas, který neustával naříkat bez naděje na pomoc.

"Luk a šíp?" zeptal se nakonec Joshua. "Co je to luk a šíp?"

Ano, co je to? pomyslel si Jenkins.

"Co je to luk a šíp?"

Je to začátek konce. Je to vinutá stezka a triumf lidské techniky.

Je to první, chabé zachvění atomové bomby.

Je to symbol způsobu života.

A je to veršik z dětské říkanky.

Kdo zabil Čočka Červenku?

Já, řekl Vrabec, se svým lukem a šípem, jsem zabil Čočka Červenku.

Byla to zapomenutá věc. A věc znovu vynalezená.

Je to to, čeho jsem se obával.

Narovnal se na židli, zvolna vstal.

"Ichabode," pravil. "Budu potřebovat tvou pomoc."

"Jistě," řekl Ichabod. "Beze všeho."

"To tělo," řekl Jenkins. "Chci si obléct své nové tělo. Budeš mi muset uvolnit mozkový obal..."

Ichabod přikývl. "Vím, jak na to, Jenkinsi."

Joshuaův hlas se náhle zachvěl strachem. "Co se děje, Jenkinsi? Co chceš dělat?"

"Jdu za mutanty," pravil Jenkins velmi zvolna. "Po všech těch letech je jdu požádat o pomoc."

Stín klouzal dolů z kopce, vyhýbaje se místům, která zalévalo měsíční světlo na mýtinách. Zatřpytil se ve světle luny - ale nesmí ho být vidět. Nesmí pokazit lov jiným, co přijdou později.

Přijdou jiní. Ne jako záplava, samozřejmě, ale po pečlivé kontrole.

Jen několik v časovém odstupu, tak aby se život tohoto báječného světa nevyplašil.

Kdyby se jednou vyplašil, konec by nebyl daleko.

Stín se krčil v temnotě, nízkou u země a propátrával noc chvějícími se a napjatými nervy. Rozlišoval známé impulsy, řadil je ve svém bystrém mozku a uspořádával své vědomosti.

Některé poznával a některé byly tajemné a některé uhadoval.

Avšak byl tu jeden, který v sobě tajil náznak hrůznosti.

Přitiskl se těsně k zemi, vztyčil svou ohyzdnou plochou lebku do výše a uzavřel své vjemy proti bušení noci, soustřeďuje se na to, co přicházelo cestou do kopce.

Byli dva a oba byli rozdílní. Vztek mu vyvstal v mysli a jeho hubené tělo se vzepjalo v slintavé očekávání a plazivé mimozemské zděšení.

Vstal a stále přikrčen klouzal dolů po svahu, aby přešel cestu těm dvěma, co kráčeli vzhůru.

Jenkins byl opět mlád, mlád a silný a rychlý - měl rychlý mozek a rychlé tělo. Rychle krácel po větrem ošlehaných a lunou zalitých kopcích. Rychle a snadno vnímal řeč listů a ospalé pípání ptáků - a více než to.

Ano, mnohem víc než to, musel si připustit.

To tělo je senzační. Ani kovářským kladivem v něm neuděláš důlek a nikde nezrezne. Ale to není všechno.

Nikdy jsem si nedovedl představit, že s tím tělem je to takový rozdíl. Vlastně jsem ani neměl potuchy, jak to staré je ve skutečnosti opotřebované a omšelé. Mizerná práce od samého začátku, ačkoli v těch dnech, kdy bylo vyrobeno, patřilo k nejlepším. Strojová část je báječná, neuvěřitelná, co to dokáže.

Roboti, přirozeně. Divocí roboti. Psi si u nich tělo objednali. Nebývalo to často, že by se psi moc stýkali s roboty.

Vycházeli spolu dobře, to ano - ale vycházeli spolu dobře proto, že se vzájemně nechávali na pokoji, protože se jedni druhým nepletli do cesty, protože ani jedni ani druhí si vzájemně nestrkali nos do věcí.

Králík se pohnul ve své noře - a Jenkins to zaznamenal. Mýval byl na půlnočním lovu a Jenkins to rovněž poznal - poznal tu lstivou, kluzkou zvědavost, která se vlnila v mozku za těma malýma očkama, zirájícíma na něj zpod lískového keře. A po levé straně opodál, stočen pod stromem, spal medvěd a v tom spánku se mu zdál hlounský sen o medu lesních včel a o rybách, vyhozených z potoka a o mravencích, které slízl ze spodní plochy převráceného kmene jako dezert po takovém hodě...

Bylo to překvapující - ale přirozené. Tak přirozené, jako když zvedáš nohy při chůzi, tak přirozené jako slyšení samo.

Jenže to nebylo slyšení a nebylo to vidění. Ani představivost. Protože Jenkins věděl s chladnou, bezpečnou jistotou o tom králíkovi v noře a o mývalovi pod lískou a o medvědovi, který ve spánku sní pod stromem.

A toto, pomyslel si, jsou ta těla, která mají divocí roboti - protože je jisté, že když dovedou takové tělo vyrobit pro mě, dovedou si je udělat i pro sebe.

Také se dostali daleko za sedm tisíc let, právě tak jako psi ušli dalekou cestu od odchodu lidí. Ale my jsme si jich nevšíмали, protože tak tomu muselo být. Roboti šli svou cestou a psi svou a jedni se neptali druhých a nebyli zvědaví na to, co dělají druhí. Zatímco roboti stavěli vesmírné lodi a létali ke hvězdám, zatímco si stavěli těla, zatímco pracovali s matematikou a mechanikou, psi pracovali se zvířaty a vytvářeli bratrství těch divokých a honěných tvorů ze dnů člověka - naslouchali skřítkům a pokoušeli se vysondovat hlubiny času, aby přišli na to, že čas neexistuje.

A zajisté, že když psi a roboti pokročili tak daleko na své cestě, mutanti museli být mnohem dál. A oni mě vyslyší, říkal

si Jenkins, musejí mi naslouchat, protože jim přináším problém, který jim patří.

Neboť mutanti jsou lidé - přes své podivné způsoby jsou to synové člověka. Nemohou se hněvat už teď, když jméno člověka je prachem ve větru či šelestem listů za letního dne - a ničím víc.

A kromě toho, neobtěžoval jsem je po sedm tisíc let - ne že bych je vůbec někdy obtěžoval. Joe byl mým přítelem nebo něčím blízkým pojmu přítel, jestliže mutant něco takového zná. Mluvil se mnou, když nemluvil s lidmi. Budou mi naslouchat - řeknou mi, co mám dělat. A nevysmějí se mi.

Ačkoli na tom není nic k smíchu, je to jen luk a šíp, ale není to k smíchu. Kdysi to snad k smíchu bylo, ale historie ubírá na směšnosti mnoha věcem. Jestliže je k smíchu šíp, potom je k smíchu i atomová bomba, stejně jako koště prachu nabitého nemocí, který vymyjuje celá města, stejně jako řvoucí raketa, která se řítí vysokým obloukem a padá deset tisíc mil odtud, aby zabila milión lidí.

Ačkoli teď už není milión lidí. Několik stovek, víc nebo míň, kteří žijí v domech, které pro ně vybudovali psi, protože tehdy psi stále ještě věděli, co jsou to lidské bytosti, stále věděli o spojení, které mezi nimi existovalo, a dívali se na lidi jako na bohy. Dívali se na lidi jako na bohy a vyprávěli si staré báje před ohněm za zimních večerů a stavěli s myslí upřenou k onomu dnu, kdy člověk se vrátí a pohladí je po hlavách a řekne: "Dobře jsi učinil, služebnice dobrý a věrný."

A to není v pořádku, říkal si Jenkins, kráčeje z pahorku, to vůbec není správné. Protože lidé si nezasluhují takové zbožňování, nezasluhují si božství. Bůh ví, že jsem je hodně miloval já sám. A vlastně je pořád miluji - ale ne proto, že jsou to lidé, ale pro vzpomínku na několik z tak mnoha lidí.

Nebylo správné, že psi budují budoucnost pro člověka. Protože to dělají lépe, než to kdy dělal člověk. A tak jsem vymýtil ty vzpomínky a byla to dlouhá a obtížná práce. Po dlouhá léta jsem jim bral legendy a zamlžoval paměť a teď říkají lidem websteři a domnívají se, že jsou to websteři.

Býval jsem na pochybách, zda jsem jednal správně. Připadal jsem si jako zrádce a prožíval hořké noci, když celý svět spal v temnotách a já jsem seděl v houpací židli a naslouchal větru, jak sténá v lomenicích.

Protože to bylo něco, k čemu jsem možná nebyl oprávněn. Bylo to něco, co by třeba Websteri neschvalovali. Neboť právě tím na mě vykonávali svůj vliv a stále ho vykonávají, že po těch mnoha tisících letech něco udělám a lámu si hlavu, zda by s tím byli spokojeni.

Ale teď vím, že mám pravdu. Luk a šíp jsou toho důkazem. Kdysi jsem si myslel, že člověk třeba nastoupil špatnou cestu, že se dostal na scestí. Ale teď vím, že jsem se mýlil. Je jen jedna a jediná cesta, po které může člověk jít - cesta luku a šípu.

Velice jsem se snažil, nebesa vědí, jak jsem se snažil.

Když jsme shromáždili ty rozptýlené lidi a přivedli je domů do Websterovic domu, odebral jsem jim zbraně, a to nejen z jejich rukou, ale i z jejich myslí. Zrevidoval jsem literaturu, která se dala revidovat, a spálil všechno ostatní. Naučil jsem je znovu čtení a zpěvu a novému myšlení. V těch knihách nebylo ani stopy po válce nebo zbraních, ani stopy po nenávisti a historii, protože historie - to jsou dějiny nenávisti, ne bitvy či hrdinské činy nebo fanfáry.

Ale byl to ztracený čas, říkal si Jenkins. Nyní už vím, že to byl ztracený čas. Neboť člověk vynalezne luk a šíp, ať děláte co děláte...

Sestoupil z dlouhého svahu a překročil potok, který spěchal k řece, a nyní znovu stoupal do kopce, do temného, strmého svahu proti koruně skal.

Ozývalo se drobné šustění a jeho nové tělo sdělovalo jeho mozku, že jsou to myšky, myšky spěchající v chodbičkách, které si vyryly v trávě. A na okamžik zachytil pocit záblesků štěstí, které bylo spojeno s těmi běžícími hravými myškami, s těmi malými nedokonalými a nescelenými myšlenkami šťastných myšek.

Lasička se na okamžik přikrčila za sukem padlého stromu a její mysl byla zlá, zlá pomyšlením na myšky, zlá vzpomínkou na dávné dny, kdy myšky bývaly potravou lasiček. Hlad po krvi a obava, obava ze stovek očí, které pozorovaly každý pokus o zabíjení a které bděly nad celým světem.

Ale člověk zabil. Lasička se neodvažuje zabíjet, a člověk zabil.

Možná neúmyslně, beze zloby. Ale zabil. A pravidla říkala, že žádný tvor nesmí brát život.

Za dávných časů jiní zabíjeli a bývali trestáni. A člověk musí být také potrestán. Ale trest sám nestačí. Trest nenajde odpověď. Odpověď musí zahrnovat ne jednoho člověka, ale všechny lidi, celé lidstvo.

Protože co udělal jeden, to jsou schopni udělat všichni. A nejen schopni, ale nuceni - protože jsou to lidé a lidé zabíjeli i dřív a budou zabíjet zas.

Zámek mutantů se černě rýsoval proti obloze, byl tak černý, že se až třpytil ve světle luny. Nevycházelo z něj žádné světlo, a to vůbec nebylo divné, protože z něj nikdy nevycházelo světlo. A také, pokud bylo komukoli známo, se jeho dveře nikdy neotevřely zevnímu světu.

Mutanti vystavěli zámky po celém světě, vstoupili do nich a tím to skončilo. Mutanti se kdysi vměšovali do lidských záležitostí, vedli s lidmi jakousi směšnou válku, a když lidé odešli, odešli i mutanti.

Jenkins došel k úpatí širokého schodiště, vedoucího ke dveřím, a zastavil se. Se zakloněnou hlavou hleděl na budovu, která se před ním tyčila do výše.

Myslím, že Joe je mrtev, řekl si. Joe žil dlouho, ale nebyl nesmrtelný.

Nemůže žít věčně. A bude podivné setkat se s jiným mutantem a vědět, že to není Joe.

Začal stoupat do schodů, velmi pomalu, s napjatými nervy, očekávaje první známku pobaveného uchechtnutí.

Ale nic se nestalo.

Vystoupil po schodech a stál přede dveřmi a rozhlížel se po něčem, čím by dal mutantům najevo svůj příchod.

Ale nebyl tu žádný zvonek. Žádný bučák. Žádné klepadlo. Byly to obyčejné dveře s jednoduchou zástrčkou. A to bylo vše.

Váhavě zvedl ruku a zabušil na ně, opakovaně, a čekal. Žádná odpověď.

Dveře byly němé a nehybné.

Opět zaklepal, tentokrát silněji. A stále žádná odpověď.

Pomalů, opatrně natáhl ruku, uchopil kliku a stiskl ji palcem. Klikla povolila a dveře se otevřely a Jenkins vstoupil dovnitř.

"Ty jsi praštěný," pravil Lupus. "Nechal bych je, ať tě hledají.

Prohnal bych je tak, že by na to nezapomněli. Dal bych jim pořádně zabrat."

Petr zavrtěl hlavou. "Možná že ty bys to tak udělal a možná že by to v tvém případě bylo i správné. Ale bylo by to špatné pro mě. Websterové nikdy neutíkají."

"Jakpak to víš?" zeptal se vlk nemilosrdně. "To jsou jen takové řečičky. Žádný webster nemusel předtím utíkat, a jestliže žádný webster nemusel utíkat předtím, jak můžeš vědět..."

"Ale buď zticha," řekl Petr.

Kráčeli beze slova vzhůru po kamenité stezce do kopce.

"Něco nás stopuje," řekl Lupus.

"To si jen představuješ," řekl Petr. "Co by nás stopovalo?"

"Nevím, ale..." "Cítíš něco?"

"Ne, necítím."

"Slyšel nebo viděl jsi něco?"

"Ne, neviděl, ale..."

"Nic nás nestopuje," prohlásil Petr rozhodně. "Teď už nic nikoho nestopuje."

Měsíční světlo prosakovalo korunami stromů a měnilo les v černé a stříbrné skvrny. Z údolí od řeky bylo slyšet tlumený zvuk kachen při půlnoční hádce. Jemný vánek vanul proti svahu a nesl s sebou útržky říční mlhy.

Petrova tětíva se zachytila o keř, a musel se zastavit, aby ji uvolnil.

Upustil několik šípů, které nesl, a sehnul se, aby je sebral.

"Měl bys raději vymyslet nějaký jiný způsob, jak ty věci přenášet," vrčel na něj Lupus. "Každou chvíli o něco zachytáváš a ztrácíš je a..."

"Už jsem na to myslel," řekl mu klidně Petr. "Snad nějakou brašnu, která by mi visela na rameni."

Kráčeli dál do vršku.

"Co budeš dělat, až přijdeš do Websterova domu?" ptal se Lupus.

"Navštívím Jenkinse," řekl Petr. "Povím mu, co jsem provedl."

"Cvalík mu to už řekl."

"Ale třeba mu to neřekl po pravdě. Třeba mu to neřekl správně.

Cvalík byl rozčilený."

"Spiš pitomý," řekl Lupus.

Přešli pruh měsíčního světla a kráčeli do kopce po setmělé pěšině.

"Začíná mě to nervóznovat," řekl Lupus. "Vrátím se zpátky. Je to bláznivina, co chceš udělat. Šel jsem s tebou hezký kus cesty, ale..."

"Tak se vrať," řekl Petr trpce. "Já nervózní nejsem. Já..."

Rychle se otočil, vlasy na hlavě se mu zježily.

Protože něco tu nehrálo - něco ve vzduchu, který dýchal, něco víc než nebezpečí, odporný pocit, který mu zatíнал spáry mezi lopatky a který se mu plížil po zádech tisíci pichlavými nožkami.

"Lupusi," zvolal. "Lupusi!"

Kdesi dole na pěšině se prudce zatřásl keř a Petr se hnál dusavými skoky po stezce. Zahnul okolo keře a zarazil se u něj v plném běhu.

Zvedl luk do výše a jediným pohybem vzal z levé ruky šíp a nasadil ho na tětíva Lupus ležel na zemi, napolo ve stínu, a napolo v měsíčním světle.

Měl vyceněné zuby pod staženými pysky. Jedna packa se mu ještě slabě chvěla.

A nad ním se krčila postava. Tvar - a nic víc. Tvar, který prskal a vrčel, proud zlostných zvuků, které křičely Petrovi v mozku. Větev se pohnula ve větru a propustila měsíční svit a Petr zahlédl obrys tváře - neurčitý obrys jako napůl smazané čáry křídou na zaprášené tabuli. Lebkovitá tvář s kňučící tlamou a šikmýma očima a ušima, na jejichž koncích se chvěly chumáčky tykadel.

Tětíva luku zabzučela a šíp narazil na tvář - narazil do ní a pronikl jí a padl na zem. A tvář tam byla dál a stále prskala.

Další šíp se opřel o tětívu a napjal ji dozadu, až k Petrovu boltci.

Šíp hnaný dobře vyzrálým rovným hikoryovým dřevem - a nenávisí a strachem a opovržením člověka, který zatáhl tětívu.

Šíp zasvištěl proti křídovým obrysům tváře, zpomalil svůj let a zachvěl se, potom padl k zemi.

Další šíp a natáhnout tětívu. Tentokrát ještě dál. Ještě dál, aby získal větší sílu zabít tu věc, která nechtěla zemřít, když do ní narazil šíp. Věc, která pouze zpomalila šíp, způsobila, že se zachvěl, a pak ho propustila svým tělem.

Zpátky a zpátky - a zpátky. A pak se to stalo.

Tětíva praskla.

Na okamžik tu Petr stál s nepotřebnou zbraní v jedné ruce, s nepotřebným šípem v druhé. Stál a zíral přes malý prostor, který ho dělil od hrůzného stínu, který se krčil nad šedým tělem vlka.

Ale strach nepocítil. Žádný strach, ačkoli byl už beze zbraně. Jen planoucí hněv, který jím lomcoval, a hlas, který mu bušil v mozku jediným řvoucím slovem: Zab - ZAB - ZAB.

Odhodil luk a postoupil vpřed s rukama zahnutýma do pařátů.

Stín ustoupil - ustoupil v náhlém přívalu hrůzy, která mu zaplavila mozek - strach a děs z té planoucí nenávisti, která na něj udeřila z té věci, která proti němu postupovala. Z nenávisti, která ho uchopila a zkroutila. Strach a děs stín znal z dřívějšíka - strach a děs a znepokojivou rezignaci - ale toto bylo cosi nového. Toto byl mučivý šleh, který mu spaloval mozek.

Toto byla nenávist.

Stín zakňučel - kňučel a skučel a ustupoval a pátral zoufalými prsty myšlenek ve svém popleteném mozku po symbolech, které by mu umožnily uniknout.

Místnost byla prázdná - prázdná a stará a holá. Místnost, která zachytila zvuk vrzajících dveří a mrštila jím do dumavých dálek, a pak ho hodila zpátky. Místnost obtěžkaná prachem zapomnění, naplněná zadumaným tichem bezcílných staletí.

Jenkins se zastavil s klikou v ruce, zastavil se a veškeré ostré smysly svého nového těla vyslal do rohů a potměnlých přístěnků.

Nebylo tu nic. Nic než ticho a prach a temnota. Ani zachvění přetrvávající myšlenky, ani otisky nohou na podlaze, ani otisky prstů na stole.

Stará píseň, neuvěřitelně stará píseň - píseň, která byla stará už v době, kdy ho poprvé vyrobili, se vyplížila z nějakého skrytého koutku jeho mozku. Překvapilo ho, že tam stále je, překvapilo ho, že je mu vůbec povědomá - a známá, a pocítíl zklamání nad vírem staletí, která ji znovu vynesla na povrch, zklamání nad vzpomínkou na čisté bílé domky stojící na nespočetných pahorcích, zklamání nad vzpomínkou na lidi, kteří milovali své pozemky a kráčeli po nich s vyrovnanou a klidnou jistotou vlastníků.

"Anča tu už dávno nebydlí..."

Pitomost, řekl si Jenkins. Je to pitomé, že absurdní výplod téměř zaniklého plemene mi ještě straší v hlavě. Hloupé.

"Anča už tu dávno nebydlí.

Kdo zabil Čočka Červenku? Já, řekl Vrabec..."

Zavřel za sebou dveře a prošel místností.

Prachem pokrytý nábytek čekal na člověka, který se nevrátil. Prachem pokryté nástroje a přístroje ležely na stolech.

Prach pokrýval tituly na řadách knih, vyplňujících masivní knihovnu.

Jsou ti tam, řekl Jenkins, hovoře sám k sobě. A nikdo neví, kdy či proč odešli. Vyklouzli v noční tmě a nikomu neřekli, že odcházejí. A občas, nepochybně, si vzpomenu a pochechtávají se - pochechtávají se při pomyslení, že se domníváme, že tu stále jsou, pochechtávají se našemu čekání, až přijdou.

Byly tu jiné dveře a Jenkins k jednomu přistoupil. Už s rukou na klíče si říkal, jak je marné je otvírat, jak je marné každé další pátrám.

Jestliže je tahle místnost stará a opuštěná, budou takové i jiné místnosti.

Stlačil kliku a dveře se otevřely a zavanula na něj výheň, ale nebyl tu žádný pokoj. Byla před ním poušť - zlatožlutá poušť, táhnoucí se až k obzoru, který se ztrácel jakoby spálen v žáru velkého modrého slunce.

Cosi zeleného a purpurového, co vypadalo jako ještěř, ale nebylo jím, přeběhlo jako blesk po písku a jeho drobné nožky vydávaly přízračný svist.

Jenkins zabouchl dveře a stál jako ochromen na těle i na duchu.

Poušť. Poušť a běžící něco. Žádný jiný pokoj, žádná síň, ani vstupní brána - nýbrž poušť.

A slunce bylo modré - modré a žhavě horké.

Pomalů, opatrně otevřel dveře znovu, nejprve jen na štěrbinu a potom trochu víc.

Poušť tam stále byla.

Jenkins přibouchl dveře a opřel se o ně zády, jako kdyby potřeboval všechnu sílu svého kovového těla na to, aby přestál tu poušť, aby přestál to, co ty dveře a ta poušť naznačují.

Jsou chytří, řekl si. Chytří a mentálně nesmírně rychlí. Příliš rychlí a bystří na obyčejné lidi. Nikdy jsme si nedovedli představit, jak moc chytří jsou. Ale teď vím, že jsou chytrější, než jsme si vůbec kdy dovedli pomyslet.

Tato místnost je pouhý předpokoj k mnoha jiným světům, klíč vedoucí přes nepředstavitelný prostor k jiným planetám kroužícím kolem neznámých sluncí. Našli způsob, jak odejít z této Země, aniž ji doopravdy kdy opustili - způsob, jak překročit vesmír tím, že projdou dveřmi.

Byly tu i jiné dveře a Jenkins na ně zíral a zavrtěl hlavou.

Zvolna prošel pokojem ke vstupním dveřím. Klidně, aby neporušil ticho prachem naplněného pokoje, uchopil kliku a otevřel a vyšel ven do známého světa. Světa luny a hvězd, mlhy nad řekou mezi pahorky, korun stromů, které spolu hovoří přes zářezy kopců.

Myšky stále probíhaly svými chodbičkami v trávě se šťastnými myšlemi myšlenkami, které byly sotva myšlenkami.

Sova seděla zadumaně na stromě a její myšlenky snily o vraždě.

Tak blízko, pomyslel si Jenkins. Tak blízko povrchu jsou ještě ta stará touha po krvi, ta stará nenávist až do morku kostí. Ale my jim poskytujeme lepší příležitost, než kdy měl člověk - ačkoli pravděpodobně málo záleželo na tom, jakou příležitost lidstvo dostalo.

A opět to tu je, ta stará lidská touha po krvi, ta touha být odlišný a silnější, touha vnucovat svou vůli pomocí vynálezů vlastní invence - pomocí věcí, které propůjčují jeho paži větší sílu, než má jakákoli jiná paže nebo tlapa, které způsobují, že jeho zuby se zakusují hlouběji než jakékoli přirozené tesáky, že zasahují a zraňují na větší vzdálenost, než je dosah jeho paží.

Myslel jsem, že se mi dostane pomoci. Proto jsem sem přišel. Ale žádná pomoc tu není.

Naprosto žádná. Protože mutanti byli jediní, kdo by mi mohli pomoci, a ti odešli.

Ted' je rozhodnutí na tobě, řekl si Jenkins, sestupuje ze schodů.

Osud lidstva je ve tvých rukou. Musíš je nějak zastavit. Musíš je nějak změnit. Nemůžeš jim dovolit, aby svět znovu změnili ve svět luků a šípů.

Kráčel listnatou tmou úžlabiny a poznával pach tlejících listů z podzimu pod novou zelení rostoucích věcí, a to bylo něco, co dříve neznal.

Jeho staré tělo nemělo zabudován smysl čichu.

Čich a lepší zrak a pocit vědění, vědění, co si kdo myslí, schopnost číst myšlenky mývalů, uhadovat myšlenky myšek, znát myšlenky na vraždu v mozcích sov a lasiček.

A něco víc - slabý a větrem přinášený vjem nenávisti, cizí výkřik hrůzy.

Proniklo mu to mozkem a zastavilo ho na chvíli, poté ho vyslalo k běhu, takže pádil do kopce nikoli jako člověk, který utíká potmě, ale jako robot, který vidí i v tmách a pohybuje se silou kovu bez selhávajících plic a vážnoucího dechu.

Nenávist - a byla jen jediná nenávist, která by se takto projevovala.

Ten pocit vzrůstal a nabýval na ostroti, jak pádil po pěšině velkými skoky, a jeho smysl sténala strachem, který ji tížil, strachem, co najde.

Zahnul za chumáčem keřů a zastavil se.

Muž krácel vpřed s rukama sevřenýma u boků a v trávě ležel zlomený luk. Šedé vlčí tělo leželo napůl v měsíčním světle, napůl ve stínu a pod něj ustupovalo něco stínovitého, co bylo napůl světlo, napůl stín, téměř viditelný, ale nikdy úplně, jako fantom, který se pohybuje ve snu.

"Petře!" zvolal Jenkins, ale slova zůstala nevyřčená v ústech.

Vycíťoval totiž zoufalství v mozku zcela viditelného tvora, zoufalství nesnesitelné hrůzy, která sršela z nenávisti postupujícího člověka na ustupující, prskající chuchvalec stínu. Drtivou hrůzu a zoufalou potřebu, potřebu cosi najít, na cosi si vzpomenout.

Člověk byl téměř nad stínem, kráčeje přímo a vzpřímeně, člověk drobného těla a se směšně drobnými pěstičkami a s odvahou. S odvahou, napadlo Jenkinsovi, s odvahou rozdat si to třeba se samým peklem. S odvahou sestoupit do pekelné propasti a vyrvat tam ze země chvějící se dlaždice a vykřiknout přízračnou, oplzlou nadávku přímo do tváře strážci zatracenců.

Potom to ten tvor našel - našel to, po čem tápal, vzpomněl si, co má udělat. Jenkins vycítil příliv úlevy, která zaplavila jeho bytost, zaslechl to něco, zčásti slovo, zčásti symbol, zčásti myšlenku, kterou stín pronesl. Bylo to něco jako zaklínání, kouzelné slovo, jako vzývání, ale ne tak zcela. Duševní prostocvik, myšlenka, která převzala velení nad tělem - to by asi tak nejbližše odpovídalo skutečnosti.

Protože to vyšlo.

Tvor zmizel. Zmizel a nebyl tu - zmizel ze světa.

Nebylo tu po něm ani památky, ani záchvěv jeho existence. Jako kdyby tu nikdy vůbec nebyl.

A to něco, co ten tvor vyslovil, co si pomyslel? Bylo to jako, jako...

Jenkins se včas zarazil. Bylo to vypáleno v jeho mozku a on to věděl, znal to slovo a myšlenku a správný přízvuk - avšak nesmí to použít, musí na to zapomenout, musí to držet vskrytu.

Protože na skřítku to účinkovalo. A účinkovalo by to i na něj. Věděl, že by to účinkovalo.

Muž se otočil a nyní tu stál ochable, ruce se mu kývaly podél těla a zíral na Jenkinse.

Jeho rty se pohybovaly v bílé skvrně jeho tváře. "Ty-...ty..."

"Já jsem Jenkins," řekl mu Jenkins. "Tohle je moje nové tělo."

"Něco tu bylo," pravil Petr.

"Byl to skřítek," řekl mu Jenkins, "Joshua mi řekl, že jeden sem pronikl."

"Zabil Lupuse," řekl Petr.

Jenkins přisvědčil. "Ano, zabil Lupuse. A mnohé jiné. Byl to tvor, který zabíjel."

"A já jsem ho zabil," řekl Petr. "Já jsem ho zabil... nebo zahnal pryč... nebo..."

"Tys ho zastrašil," řekl Jenkins. "Byl jsi silnější než on. Dostal z tebe strach. Zastráší jsi ho zpátky do světa, odkud přišel."

"Mohl jsem ho zabít," chlubil se Petr, "ale tětíva praskla."

"Příště," řekl Jenkins klidně, "musíš udělat tětívu silnější. Ukážu ti, jak se to dělá. A na šíp ocelový hrot..."

"Na co?"

"Na svůj šíp. Ta vrhací hůlka se jmenuje šíp. Ta hůl a šňůra, kterou ji vrháš, se jmenuje luk. A dohromady se to jmenuje luk a šíp."

Petrova ramena poklesla. "Takže to už někdo udělal dřív. Já jsem nebyl první."

Jenkins zavrtěl hlavou. "Ne, tys nebyl první."

Jenkins prošel travou a položil ruku Petrovi na rameno.

"Pojď se mnou domů, Petře."

Petr zavrtěl hlavou. "Ne. Budu tu sedět u Lupuse, až nadejde ráno."

Potom zavolám jeho přátele a společně ho pohrbíme."

Zvedl hlavu a podíval se Jenkinsovi do tváře. "Lupus byl můj přítel. Velký přítel, Jenkinsi."

"Já vím," řekl Jenkins. "Ale kdy tě uvidím?"

"Uvidíš," řekl Petr. "Přijdu na piknik. Na piknik Websterů. Asi tak za týden."

"Tak dobrá," řekl Jenkins velmi zvolna a přemýšlel, když odpovídal.

"Tak dobrá. Tak se potom uvidíme."

Otočil se a kráčel zvolna do kopce.

Petr se posadil vedle mrtvého vlka, čekaje na ráno. Jednou či dvakrát zvedl ruku, aby si otřel tvář.

Seděli v půlkruhu proti Jenkinsovi a napjatě mu naslouchali.

"Teď musíte dávat pozor," pravil Jenkins. "To je nanejvýš důležité.

Musíte dávat pozor a musíte velice soustředěně myslet a držet věci, které vám patří - košíky s jídlem, luky a šípy a jiné věci."

Jedno z děvčat se zasmálo. "To je nějaká nová hra, Jenkinsi?"

"Ano," řekl Jenkins, "něco takového. A velice zajímavá. Nesmírně zajímavá."

Někdo řekl: "Jenkins si vždycky vymyslí nějakou novou hru na pikniku Websterů."

"A teď," řekl Jenkins, "musíte dávat pozor. Musíte se na mě dívat a pokoušet se představit si, nač myslím..."

"Takže je to hádanka," vyjeklo chichotající se děvče. "Mám hrozně ráda hádanky."

Jenkins složil obličej do úsměvu. "Máš pravdu," řekl. "To je přesně ono - hádanka. A teď kdybyste laskavě dávali pozor a podívali se na mě..."

"Rád bych si vyzkoušel tyhle luky a šípy," řekl jeden z mužů. "Až tohle skončí, můžeme si je vyzkoušet, Jenkinsi?"

"Ano," řekl Jenkins trpělivě, "až tohle skončí, můžete si je vyzkoušet."

Zavřel oči a sáhl svým mozkem po každém z nich, ohmatával jednoho po druhém, cítil napjaté očekávání myslí, které se vyčkávavě obracely k jeho mysli, cítil pátrající prstíky myšlenek, jak se mu probírají mozkem.

"Usilovněji," myslel Jenkins, "usilovněji, usilovněji!"

Jeho myslí proběhlo zachvění a on je odsunul stranou. Žádná hypnóza - ani ne ještě telepatie, ale to nejlepší, čeho byl schopen. Vzájemné přiblížení myslí, jejich shluknutí - a všecko jako ve hře.

Zvolna, pečlivě, vylovil z paměti ten skrytý symbol - slova, myšlenku a intonaci. Lehce je propustil do svého mozku, jedno po druhém, jako by hovořil k dítěti a snažil se je naučit přesný tón, způsob, jak utvářet pohyb rtů, jak pohybovat jazykem.

A tak to vše nechal na okamžik odpočívat, cítil, jak se toho dotýkají jiné myslí, cítil ty myšlenkové prstíky, jak se tím probírají. A potom na ně pomyslel nahlas - pomyslel na ně tak jako na ně myslel ten skřítek.

A nic se nestalo. Naprosto nic. Žádné zaklapnutí v mozku. Žádný pocit pádu. Žádná závrať. Naprosto žádný pocit.

Takže neuspěl. Takže je po všem. A je po hře.

Otevřel oči a straň byla jako předtím. Slunce stále svítilo a obloha byla jako šmolka.

Seděl strnule, tiše a cítil, jak se na něj dívají.

Všechno bylo stejné jako předtím.

Až na to...

Sedmikráska se chvěla tam, kde před chvílkou rudě kvetl osvěžský čajovník. Vedle něj rostla divoká růže a ta tam nebyla, když předtím zavřel oči.

"A tohle má být všecko?" zeptalo se chichotající se děvče, očividně zklamáno.

"To je všechno," řekl Jenkins.

"A teď si můžeme vyzkoušet luky a šípy?" zeptal se jeden mládenec.

"Ano," řekl Jenkins, "ale buďte opatrní. Nemířte jimi na sebe navzájem.

Jsou nebezpečné, tyhle hračky. Petr vám ukáže, jak se to dělá."

"Rozbalíme oběd," pravila jedna z žen. "Přinesl jsi koš, Jenkinsi?"

"Ano," řekl Jenkins. "Esther ho má. Ona ho držela, když jsme hráli tu hru."

"To je prima," řekla žena. "Vždycky nás překvapíš věcmi, které přineseš."

A vy budete taky překvapeni tenhle rok, pomyslel si Jenkins. Budete překvapeni nad balíčky se semeny, každý s přesným popisem obsahu.

Protože budeme potřebovat semena, řekl si v duchu. Semena, abychom mohli založit nové zahrady a začít osévat nová pole - abychom znovu mohli vypěstovat potravu. A budeme potřebovat luky a šípy, abychom měli dostatek masa. A oštěpy a háčky pro rybaření.

Začaly se teď objevovat i jiné drobné rozdíly. Způsob, jak se nějaký strom naklání na okraji louky. A nový ohyb na řece hluboko pod nimi.

Jenkins seděl tiše na výsluní, naslouchal volání mužů a chlapců, kteří si zkoušeli luky a šípy, naslouchal klábosení žen, jak prostíraly ubrusy a vybalovaly jídlo.

Budu jim to muset brzo říct, řekl si. Budu je muset varovat, aby to s jídlem nepřeháněli - aby všecko nesnědli na posezení.

Protože budeme potřebovat jídlo, abychom přežili těch pár prvních dní, než najdeme kořínky, které by se daly jíst, a než nachytáme ryby či nasbíráme ovoce.

Ano, velice brzy je budu muset svolat a oznámit jim tu novinu.

Povědět jim, že teď stojí na vlastních nohou. A povědět jim proč.

Povědět jim, aby se pustili do práce a dělali, co se jim zlíbí. Protože tohle je zhola nový svět.

A musím je varovat před skřítky.

Ačkoli to je to nejméně důležité. Člověk má své způsoby - velice kruté způsoby. Způsoby, jak se vypořádat se vším, co mu stojí v cestě.

Jenkins si povzdechl.

Bůh buď skřítkům milostiv, řekl si.

POZNÁMKY K OSMÉMU PŘÍBĚHU

Existuje určité podezření, že osmý a poslední příběh je podvrh, že nepatří do staré Legendy, že je to nedávno sepsaná povídka, kterou vytvořil nějaký vypravěč bažící po přízni veřejnosti. Po strukturální stránce je to přijatelná povídka, ale její výrazové prostředky nedosahují vypravěčského stylu ostatních. K tomu přistupuje, že jde o příliš očividně zkonstruovaný příběh. Seřazení materiálu je příliš rutinní a různé úhly pohledu z jiných povídek jsou zpracovány tak, aby splývaly v příliš ucelenou stavbu. A přece, zatímco pro kteroukoli z ostatních povídek nelze nalézt - snad proto, že jsou to nepopíratelně legendární výmysly - žádný historický podklad, tento příběh ho má. Je doloženo, že jeden z uzavřených světů je uzavřen proto, že je to svět mravenců. Je to nyní mravenčí svět - a byl jím po nesčetné generace. Není důkazu o tom, že by svět mravenců byl původním světem, kde vznikli Psi, ale chybí i důkaz o tom, že jím není. Skutečnost, že výzkum ještě neobjevil žádný svět, který by mohl být právem označen za svět našeho původu, by se zdála naznačovat, že svět mravenců by doopravdy mohl být světem, kterému se říkalo Země. Je-li tomu tak, pak je ta tam veškerá naděje, že by se podařilo nalézt původ Legendy, neboť jenom na tom prvním světě by se daly najít artefakty dokazující mimo veškerou pochybnost původ Legendy. Jen tam bychom mohli doufat, že najdeme odpověď na základní otázku, zda byl, či nebyl Člověk. Jestli je Zemí ten mravenčí svět, pak je ztraceno město Ženeva i dům na Websterově pahorku navěky.

8. JEDNODUCHÁ METODA

Archie, malý samotářský mýval, číhal na louce ve stráni, pokoušeje se polapit jedno z drobných spěchajících stvořeníček v trávě. Rufus, Archieho robot, se mu pokoušel domlouvat, ale Archie byl příliš zaměstnán, a neodpovídal. Homér učinil něco, co žádný pes předtím neudělal. Přebrodlil řeku a vklusal do tábora divokých robotů a byl při tom nesvůj, protože se bál. Nikdo nemohl říct, co mu divocí roboti provedou, až se otočí a spatří ho. Jeho starost však převládla nad strachem, a tak klusal dál. Hluboko v skrytém místě mravenci snili a plánovali svět, který nechápali. A pronikali do toho světa, doufajíce, že jim to projde, a směřovali k cíli, jemuž ani psi, ani roboti nerozuměli. V Ženevě Jon Webster dovršil deset tisíc let zpomaleného života a spal dál bez pohnutí. Na ulici před Chrámem šustil náhodný vánek v listech na bulváru, ale nikdo to neslyšel ani neviděl. Jenkins kráčel přes kopec a nedíval se ani doleva, ani doprava, protože byly věci, které si nepřál vidět. Stál tu strom, kde v jiném světě stál jiný strom. Tam byl kraj, který se mu všípil do mozku miliardami kroků za deset tisíc let. A když jste se pečlivě zaposlouchali, mohli jste slyšet smích, jehož ozvěna sem doléhala přes celé věky - sardonický smích muže jménem Joe... Archie chytil jednu ze spěchajících věciček a držel ji v pevně sevřené pěstičky tlapy. Pečlivě zvedl tlapu a otevřel ji a ta věc tam byla, bláznivě pobíhající a snažící se utéci. "Archie," řekl Rufus, "ty mě neposloucháš." Spěchající věcička se vnořila do Archieho srsti a rychle pádila vzhůru po jeho paži. "Mohla by to být blecha," řekl Archie. Posadil se a podrbal se na břicho. "Nový druh blechy," pravil. "Ačkoli doufám, že ne. Ty obyčejné jsou dost zlé." "Ty neposloucháš," řekl Rufus. "Mám práci," řekl Archie. "Tráva je plná těch věcí. Musím přijít na to, co jsou zač." "Já od tebe odejdu, Archie." "Cože?" "Odcházím od tebe," řekl Rufus. "Odcházím k Budově." "Ty ses zbláznil," bouřil Archie. "To mi přece nemůžeš udělat. Jsi nervózní od té doby, co jsi spadl do toho mraveniště." "Slyšel jsem Volání," řekl Rufus. "Já prostě musím jít." "Byl jsem na tebe hodný," naříkal mýval. "Nikdy jsem tě nepřetěžoval prací. Byl jsi pro mě kamarád a ne robot. Vždycky jsem s tebou zacházel jako se zvířetem." Rufus zatvrdle vrtěl hlavou. "Nemůžeš mě zadržet," řekl. "Nemohl bych zůstat, kdybys dělal cokoli. Zaslechl jsem Volání, a musím jít." "Kdybych si aspoň mohl opatřit jiného robota," dohadoval se Archie. "Vytáhli moje číslo, a já jsem utekl. Jsem dezertér a ty to víš. Víš přece, že nemohu dostat jiného robota, když po mně jdou dohlížitelé." Rufus tam jen tiše stál. "Potřebuju tě," řekl Archie. "Musíš zůstat u mě a pomáhat mi shánět potravu. Nemůžu se přiblížit k žádnému z výkrmných středisk, nebo mě chytí dohlížitelé a přitáhnou na Websterův kopec. Musíš mi pomoci vykopat noru. Zima se blíží, a já budu potřebovat noru. Nebude mít světlo a teplo, ale musím ji mít. A musíš..." Rufus se otočil a kráčel z kopce směrem ke stezce u řeky. A stezkou podél řeky..., kráčel směrem k temné skvrně, která vyrůstala nad vzdáleným obzorem. Archie seděl přikrčen před větrem, který mu čuchal srst, a obtočil ocas kolem nohou. Ve větru byl chlad, chlad, který tam před hodinou nebyl. A nebyl to chlad způsobený počasím, ale chlad jiných věcí. Jeho bystré oči jako knoflíky propátrávaly stráně, a nemohly zachytit ani známku po Rufusovi.

Žádná potrava, žádná nora, žádný robot. A na útěku před dohlížiteli.

Okusován blechami.

A ta Budova, ta skvrna nad vzdálenými pahorky a údolím řeky.

Před sto lety, jak tvrdily záznamy, nebyla Budova větší než dům Websterů.

Ale od té doby vyrostla..., stavba, která nikdy nebyla dokončena.

Nejprve pokrývala rozlohu jednoho akru. Potom jedné čtvereční míle.

A nyní konečně celého sídliště. A stále rostla, do stran i do výše.

Skvrna nad pahorky a mračný děs pro malé, pověřivé obyvatele lesa, kteří se na ni dívali. Slovo pro strašení mláďat. Protože představovala zlo..., zlo neznámých věcí, zlo spíše pocíťované než viděné a slyšené či čichané. Pocit něčeho zlého, zejména v temnu noci, kdy zhasla světla a vítr svištěl u vchodu do nory a ostatní zvířata spala, zatímco on ležel bdělý a naslouchal pulsující "jinakosti", která bzučela mezi světy.

Archie v podzimním slunci zamžoural a kradmo se podrbl na boku.

Snad jednou, říkal si, někdo vynalezne něco proti blechám. Něco, co by se dalo vetřít do srsti, aby to blechy odpuzovalo. Nebo nějaký způsob, jak se s nimi dorozumět, jak s nimi navázat styk a vyříkat si to s nimi. Mohla by se jim vyhradit nějaká rezervace, místo, kde by mohly zůstat a být krmeny, aby neobtěžovaly jiná zvířata. Nebo něco podobného.

Jak to vypadá teď, moc se toho proti nim nedá udělat. Můžete se drbat. Můžete se pokusit přimět svého robota, aby vám je vybíral, ačkoli robot obvykle dostal víc srsti než blech. Nebo se můžete vyválet v písku či prachu. Nebo si jít zaplavat a některé utopit a potom..., no, vy je vlastně netopíte, jen je smyjete, a když se některá utopí, má smůlu.

Přimějete svého robota, aby je vybral..., ale už nemá robota.

Nemá robota, aby mu vybíral blechy.

Nemá robota, aby mu pomáhal shánět potravu.

Avšak, vzpomněl si Archie, dole je těsně u řeky šípek a poslední noční mrazík se dotkl plodů. Zamlaskal, když pomyslel na šípky. A hned za kopcem je kukuřičné pole. Když si pospíším a dám si pozor a budu dost hbitý, nebude problém štípnout jeden klas. A když bude nejhůř, vždycky tu budou kořeny a divoké žaludy a to místo nad písčinou, kde roste divoké víno.

Ať si Rufus trhne nohou, zabručel Archie. Ať si psi nechají ty svoje výkrmné stanice. Ať si mě dohlížitelé pozorují...

On si bude žít svůj vlastní život. Bude žrát ovoce a vyhrabávat kořinky a krást kukuřici právě tak jako jeho vzdálení předkové žrali ovoce a hrabali kořinky a kradli na polích.

On si bude žít tak jako kdysi žili jiní mývalové, než přišli psi s těmi svými nápady o bratrství všech zvířat. Jak si zvířata žila předtím, než se naučila dorozumívat pomocí slov, než se naučila číst knihy, které obstarávají psi, předtím, než měli roboty, kteří jim sloužili místo rukou, předtím, než bylo v norách teplo a světlo.

Ano, a než tu byla lotynka, která rozhodovala o tom, zda zůstaneš na Zemi, nebo odejdeš do jiného světa.

Psi, jak si Archie vzpomínal, uměli dobře přesvědčovat, velmi rozumně a obratně. Některá zvířata, říkali, musejí odejít do jiných světů, protože jinak by na Zemi bylo příliš mnoho zvířat. Země není dost velká, říkali, aby užívala všechny. A lotynka, říkali, je férový způsob, jak rozhodnout, kdo z nich odejde do jiných světů.

A koneckonců, říkali dále, ty jiné světy jsou téměř stejné jako Země. Však to také jsou pouze extenze Země. Jen jiné světy, které následují za Zemí. Snad ne docela stejné, ale velmi jí blízké. Tu a tam nějaké drobné rozdíly. Možná žádný strom tam, kde na Zemi roste ořešák. Možná pramen čerstvé, chladné vody, kde na Zemi takový pramen není.

Možná, řekl mu Homér velmi nadšeně, možná svět, na který bude přikázán, bude lepší, než je Země.

Archie se přikrčil ke stráni, cítil, jak teplo podzimního slunce proniká chladem podzimního větru. Přemýšlel o černém šípku. Jejich plody jsou měkké a mazlavé a některé budou ležet na zemi. Nejprve sežere ty, co jsou na zemi, potom vyšplhá na strom a sebere další a potom zas sleze dolů a dobere ty, které setřásl na zem, když šplhal nahoru.

Sežere je a vezme je do tlapek a rozmaže si je po obličejí. Možná že se v nich i vyválí.

Koutkem oka pozoroval ty čilé věcičky, běžající v trávě. Jako mravenci, pomyslel si, až na to, že to nejsou mravenci.

Aspoň ne takoví mravenci, jaké tu dřív vídával.

Možná že jsou to blechy. Nový druh.

Jeho tlapka vyrazila a jednu popadla. Cítil, jak mu pobíhá v dlani.

Otevřel tlapu a viděl, jak to tam pobíhá, a znovu tlapu sevřel.

Zvedl si tlapu k uchu a poslouchal.

Ta věc, kterou polapil, tikala...

Tábor divokých robotů nebyl vůbec takový, jak si ho Homér představoval.

Nebyly tu žádné budovy. Jen startovací rampy a tři vesmírné lodi a půl tuctu robotů, kteří pracovali na jedné lodi.

Ačkoli, když se nad tím zamyslím, říkal si Homér, mohl jsem vědět, že žádné budovy v táboře robotů nejsou. Vždyť roboti nepotřebují žádné přístřeší a taková budova vlastně nic jiného není.

Homér měl strach, ale usilovně se pokoušel nedat to znát. Zvedl ohon do výše, vztyčil hlavu a natočil uši dopředu a klusal k malé skupince robotů bez zaváhání. Když k nim doběhl, posadil se, svěsil jazyk a čekal, až ho některý z nich osloví.

Když to ale žádný neudělal, sebral odvahu a promluvil k nim sám.

"Jmenuji se Homér," pravil, "a reprezentuji psy. Máte-li hlavního robota, rád bych s ním mluvil."

Roboti pracovali dál asi minutu, ale nakonec se jeden z nich otočil a přistoupil k němu a dřepel si vedle Homéra, tak aby jeho hlava byla ve stejné úrovni jako hlava psa. Všichni ostatní roboti pracovali dál, jako by se nic nestalo.

"Já jsem robot jménem Andrew," pravil robot, který dřepěl vedle Homéra, "a nejsem vedoucí robot, protože něco takového tu nemáme zavedeno. Ale mohu si s tebou promluvit."

"Přicházím k vám kvůli Budově," řekl mu Homér.

"Předpokládám," řekl robot zvaný Andrew, "že mluvíš o té stavbě na severovýchod od nás. O té, kterou odtud uvidíš, když se jen trochu otočíš."

"Přesně tak," řekl Homér. "Přišel jsem se zeptat, proč ji stavíte."

"Ale my ji nestavíme," řekl Andrew.

"Viděli jsme roboty, kteří na ní pracují."

"Ano, pracují tam roboti. Ale my ji nestavíme."

"Vy pomáháte někomu jinému?"

Andrew zavrtěl hlavou. "Někteří z nás zaslechnou Volání... Volání, aby šli a pracovali tam. My ostatní se nepokoušíme jim v tom bránit, protože my všichni jsme svobodní."

"Kdo ji tedy buduje?" zeptal se Homér.

"Mravenci," řekl Andrew.

Homérovi poklesla čelist.

"Mravenci? Ty myslíš ten hmyz. Ty malé tvorečky, co žijí v mraveništích?"

"Přesně tak," řekl Andrew. Naznačil prsty jedné ruky pohyb spěchajícího mravence v písku.

"Ale ti by přece nedokázali vystavět něco takového," namítal Homér. "Jsou hloupí."

"Už ne," pravil Andrew.

Homér seděl naprosto tiše, strnule v písku a cítil, jak mu po páteři běhají ledové nožky hrůzy.

"Už dávno ne," řekl Andrew, spíše k sobě. "Už dávno nejsou hloupí. Víš, kdysi dávno existoval člověk jménem Joe..."

"Člověk? Co je to?" ptal se Homér.

Robot vydal kvokavý zvuk, jako kdyby chtěl jemně Homéra pokárat.

"Lidé byli živočichové," pravil. "Živočichové chodící po dvou nohách. Vypadali velmi podobně jako my, až na to, že byli z masa, a my jsme z kovu."

"To asi myslíš webstery," pravil Homér. "My o takových jedincích víme, ale říkáme jim websteři."

Robot zvolna přikývl. "Ano, websteři by mohli odpovídat lidem."

Byla tu jedna rodina, která se tak jmenovala. Bydleli hned tamhle za řekou."

"Je tam místo, kterému se říká Websterův dům," řekl Homér. "A stojí na Websterově kopci."

"To je to místo," řekl Andrew.

"My se o ně staráme," řekl Homér. "Je pro nás posvátné, ale nevíme dobře proč. Jde o příkaz, který se mezi námi dědí - udržovat dům Websterů."

"Websteři," řekl mu Andrew, "byli ti, kdo naučili vás psy mluvit."

Homér strnul. "Nikdo nás neučil mluvit. My jsme se to naučili sami. Vyvíjeli jsme se mnoho a mnoho let. A učili jsme jiná zvířata."

Andrew seděl na slunci a přikyvoval, jako kdyby hluboce přemýšlel.

"Deset tisíc let," pravil. "Ne, spíš dvanáct tisíc. Snad kolem jedenácti tisíc."

Homér čekal a jak čekal, cítil tu váhu let, která spočívala na pahorcích...

let řeky a slunce, písku a větru a oblohy.

A Andrewových let "Ty jsi starý," řekl. "Dokážeš se upamatovat tak daleko do minulosti?"

"Ano," řekl Andrew. "Ačkoli já jsem jeden z posledních robotů, které vyrobili lidé. Byl jsem vyroben právě několik let předtím, než odešli na Jupiter."

Homér seděl tiše, v mozku se mu vznášel zmatek.

Člověk - nové slovo.

Živočich, který chodí po dvou nohách.

Živočich, který vyrobil roboty, který naučil psy mluvit.

A jako kdyby četl Homérovi v mysli, Andrew mu řekl: "Neměli jste se od nás oddělit," řekl. "Měli jsme tenkrát začít pracovat společně. Kdysi jsme společně pracovali. My i vy bychom na tom získali, kdybychom spolu byli pracovali."

"My jsme z vás měli strach," řekl Homér. "Já se vás stále trochu bojím."

"Ano," řekl Andrew. "Ano, myslím, že se bojíš. Myslím, že to má na svědomí Jenkins, který vás udržoval ve strachu před námi. Jenkins byl chytrý. On věděl, že musíte začít úplně znova. Věděl, že nesmíte mít na krku vzpomínku na člověka jako těžký kámen."

Homér seděl tiše.

"A my," řekl robot, "nejme nic jiného než vzpomínka na člověka."

Děláme to, co dělával on, i když víc vědecky, protože jako stroje musíme být vědecktí. Jsme trpělivější než člověk, protože máme před sebou věčnost, a on měl jen pár krátkých let."

Andrew načrtl v písku dvě čáry a překřížil je dvěma jinými čarami.

Udělal X v otevřeném čtverci v horním levém rohu.

"Ty myslíš, že jsem blázen," řekl. "Myslíš si, že mluvím z cesty."

Homér se zavrtal zadkem hlouběji do písku. "Nevím, co si mám myslet," řekl. "Všechny ty roky..." Andrew načrtl prstem O do středního čtverce mřížky, kterou narýsoval v písku.

"Já vím," řekl. "Celá ta léta jste žili ve snu. S představou, že psi jsou tím prvním hybatelem. A fakta se těžko chápou, těžko smiřují s představami. Možná že by bylo lepší, kdybys na to, co jsem řekl, zapomněl. Fakta dovedou být občas nepříjemná. Robot s nimi musí pracovat, protože ona jsou to jediné, s čím může zacházet. My neumíme snít, víš? Fakta jsou to jediné, co máme."

"My jsme fakta překročili už dávno," řekl mu Homér. "Ne že bychom je nepoužívali, protože to někdy děláme. Ale my

pracujeme jinak. Pomocí intuice a skřítků a nasloucháním."

"Vy nemyslíte mechanicky," pravil Andrew. "Pro vás dvě a dvě nejsou vždycky čtyři, ale pro nás to musí být čtyři, a často mi napadá, jestli nás neoslepuje tradice. Často mi napadá, jestli dvě a dvě není třeba něco víc nebo méně než čtyři."

Dřepěli mlčky, hledíce na řeku, na ten proud roztaveného stříbra, který se hnál po barevné zemi.

Andrew udělal X v pravém horním rohu mřížky, O ve středním horním prostoru a X uprostřed dolního středního prostoru. A plochou své ruky uhladil písek.

"Nikdy nevyhraju," řekl. "Jsem na sebe moc chytrý."

"Pověděl jsi mi o těch mravencích," řekl Homér. "O tom, že už dávno nejsou hloupí."

"Ach ano," řekl Andrew. "Vyprávěl jsem ti o jednom člověku jménem Joe..."

Jenkins kráčet přes kopec a nedíval se ani napravo, ani nalevo, protože byly věci, které nechtěl vidět, věci, které zasahovaly příliš hluboko do vzpomínek. Tam stojí strom, kde stál jiný strom v jiném světě. Tam je utváření krajiny, které se mu vrylo do mozku miliardami kroků za deset tisíc let.

Slabé odpolední zimní slunce se třpytilo na obloze, třpytilo se jako svíčka prskající ve větru, a když se ustálilo a přestalo se třpytit, bylo to světlo luny a žádné slunce.

Jenkins zpomalil krok a otočil se a před ním stál dům..., nízký, přikrčený k zemi, posazený na kopci jako cosi ospalého a mladého, co se přimyká těsně k matce Zemi.

Jenkins váhavě vykročil, a jak se pohnul, jeho kovové tělo zazářilo a zalesklo se v měsíčním svitu, který byl před několika tepe slunečním světlem.

Z údolí řeky se ozval výkřik nočního ptáka a v kukuřičném poli za kopcem zakňučel mýval.

Jenkins udělal další krok a modlil se, aby ten dům zůstal ..., ačkoli věděl, že to není možné, protože tam žádný dům není. Neboť tohle je prázdný vrcholek kopce, kde nikdy žádný dům nestál. Tohle je jiný svět, ve kterém žádný dům neexistuje.

Dům zůstal, temný a tichý, bez kouře z komína, beze světla z oken, ale se známými obrysy, které se mu neomylně vryly do paměti.

Jenkins se pohyboval zvolna, opatrně, obávaje se, že ten dům odejde, obávaje se, že ho vyplaší, a on zmizí.

Ale dům stál, kde byl. A byly tu jiné věci. Strom u jeho rohu býval jilm a teď to byl dub, tak jako dřív. A na nebi byla podzimní luna namísto zimního slunce. Vítr váł od západu, a nikoli od severu.

Něco se muselo stát, napadlo Jenkinsovi. Něco ve mně muselo narůstat.

Něco, co jsem cítil, ale nechápal. Nějaká nová schopnost?

Nebo nějaký nový smysl, který se pojednou vynořil na povrchu? Nebo síla, o které se mi ani nesnilo?

Síla přecházet mezi světy podle libosti. Síla odebrat se kamkoli se mi zamane nejkratší cestou, kterou pro mě vyčarují záhyby siločar a náhody?

Kráčel méně opatrně a dům stále zůstal, nevystrašený, pevný a hmatatelný.

Překročil travou porostlé patio a zastavil se přede dveřmi.

Váhavě natáhl ruku a položil ji na kliku. A klika tam byla. Žádný fantom, ale pevný kov.

Zvolna na ni zatlačil a dveře se otevřely dovnitř a on překročil práh.

Po pěti tisících letech se Jenkins vrátil domů, domů do sídla Websterů.

Takže tu byl člověk jménem Joe. Ne webster, ale člověk. Neboť webster je člověk. A psi nebyli první.

Homér ležel u ohně, ochablá hromádka srsti a kostí a svalů, tlapy měl před sebou a hlava mu spočívala na tlapách.

Privřenýma očima viděl oheň a stíny, cítil teplo planoucích polen, jak po něm hmatá a čechrá mu srst.

Ale v mysli viděl písek a sedícího robota a pahorky, na kterých spočívají léta.

Andrew dřepěl v písku a hovořil, a podzimní slunce se mu lesklo na ramenou... hovořil o lidech a psech a mravencích.

O tom, co se stalo, když žil Nathaniel, a to bylo velice dávno, protože Nathaniel byl první pes.

Existoval muž jménem Joe..., člověk-mutant, či něco víc než člověk..., který si lámal hlavu nad mravenci před dvanácti tisíci lety.

Lámal si hlavu nad tím, proč pokročili tak daleko, a ne dále, proč se ocitli ve slepé uličce osudu.

Snad je to hladem, přemítal Joe..., neustálá nutková potřeba shánět potravu, aby bylo možno žít. Snad je to tím zimním spánkem, který přerušuje řetězec paměti, takže je třeba začínat neustále znovu, každý rok se pak pro mravence stává rokem stvoření...

A tak, říkal Andrew a jeho holá lebka se leskla v slunci, Joe si vybral jedno mraveniště a učinil ze sebe Boha stvořitele, aby změnil osud mravenců. Krmil je, aby se nemuseli potýkat s hladem. Uzavřel jejich mraveniště do průhledné kopule a vytápěl je, aby nemuseli klesat do zimního spánku.

A ono se to podařilo. Mravenci se začali rozvíjet. Začali vyrábět vozíčky a začali tavit kovy. Tohle bylo možné zjistit, protože vozíčky byly na povrchu a čpící kouř z tavíren vycházel z komínů, které trčely z mraveniště. Co jiného dělali, co jiného se naučili tam hluboko dole ve svých tunelech, se nedalo poznat.

Joe byl blázen, říkal Andrew. Blázen..., a možná ani ne tak velký blázen.

Protože jednoho dne rozbil průhlednou kopuli a rozkopř mraveniště nohou, pak se otočil a odkráčel pryč, aniž se už zajímal o to, co se s mravenci stalo.

Ale mravenci se zajímali.

Ta ruka, která rozbila kopuli, ta noha, která rozkopř mraveniště, ukázala mravencům cestu k velikosti. Donutila je k boji... k boji, aby si podrželi to, co měli, k boji, aby udrželi volnou soutěsku osudu, aby se znovu neuzavřela.

Kopanec do zadku, řekl Andrew. Kopanec do zadku pro mravence.

Kopanec správným směrem.

Před dvanácti tisíci lety rozbité, pokopané mraveniště. Dnes mohutná budova, která rostla každým rokem. Budova, která pokryla rozsahem jednu vesnici za jedno krátké století a která bude pokrývat sto vesnic ve století příštím.

Budova, která se bude rozrůstat a zabírat Zemi. Zemi, která nepatří mravencům, ale zvířatům.

Budova..., ale to není tak docela správné, ačkoli ji nazývali Budova od samotného začátku. Neboť budova je přístřeší, místo a kryt před bouří a chladem. Ale to mravenci nepotřebují, protože oni mají své tunely a svá mraveniště.

Proč by potřeboval mravenec budovat sídlo, které za sto let zabralo rozlohu celé vesnice a stále roste? K čemu je takové sídlo mravenci dobré?

Homér zavrtal bradu mezi tlapy a hluboce zamručel.

A nedá se tomu přijít na kloub. Protože nejdřív byste museli vědět, jak to mravencům myslí. Museli byste vědět, jaké mají ambice a cíle. Museli byste prozkoumat jejich vědomosti.

Ale je třeba to vědět. Musí být způsob, jak se to dozvědět. Protože jinak ta Budova poroste dál, rok po roce. Nejprve jednu míli, pak šest a potom sto. Sto mil a pak dalších sto mil a potom celý svět. Ústup, pomyslel si Homér. Ano, mohli bychom ustoupit. Mohli bychom se přestěhovat do oněch jiných světů, do světů, které za námi následují v řetězci času, do světů, které si šlapou na paty. Mohli bychom přenechat Zemi mravencům, a přece bychom měli kam jít. Jenže tohle je náš domov. Tady povstali psi. Tady jsme naučili jiná zvířata myslet a spolupracovat. Tohle je místo, kde jsme vytvořili bratrství zvířat.

Protože nakonec nesejde na tom, kdo přišel první webster, nebo pes. Tohle místo je domov. Náš stejně jako websterů. Náš domov stejně jako mravenčí.

A musíme mravence zastavit.

Musí být nějaký způsob, jak je zastavit. Způsob, jak se s nimi porozumět, zjistit, co chtějí. Způsob, jak se s nimi dohodnout. Některá základna pro vyjednávání. Některá dohoda.

Homér ležel nehybně před krbem a naslouchal šepotu, který se šířil po domě, tiché, tlumené našlapování robotů při jejich pochůzkách, tlumené rozhovory psů v pokoji nahoře, praskání plamenů stravujících poleno.

Dobrý život, pomyslel si Homér, pobrukuje si sám pro sebe. Dobrý život a my jsme si mysleli, že jsme jeho původci. Ačkoli Andrew tvrdí, že jsme to nebyli my. Andrew říká, že k technickým schopnostem a technickému myšlení, které se stalo naším dědictvím, jsme nepřidali ani čárku... a že jsme z toho dost ztratili. Mluvil o chemii a pokoušel se vysvětlovat, ale já jsem mu nerozuměl. Studium prvků, říkal, a něčeho jako atomy a molekuly. A elektronika..., ačkoli řekl, že některé věci jsme dokázali bez pomoci elektroniky ještě obdivuhodněji, než by to byl dokázal člověk se všemi svými vědomostmi.

Byli by mohli studovat elektroniku milión let, říkal, a nedosáhli by těch cizích světů, ba ani by se nedozvěděli, že existují... a my jsme to dokázali, dokázali jsme něco, co by webster nedokázal.

Protože my myslíme jinak než webster. Ne, člověk a ne webster.

A naši roboti. Naši roboti nejsou lepší než ti, které nám zanechal člověk. Tu a tam menší modifikace... očividná modifikace, ale žádné opravdové vylepšení.

Koho by kdy napadlo, že může být lepší robot?

Lepší kukuřičný klas, to ano. Nebo lepší ořešák. Nebo divoká rýže, na které vyroste plnější klas. Lepší způsob jak vyrobit kvasnice, které nám nahrazují maso.

Ale lepší robot...? Proč, vždyť takový robot dělá všechno, co si přejeme, aby dělal. Proč by měl být lepší?

A přece... Roboti zaslechnou Volání, a jdou pracovat na Budově, budovat věc, která nás vytlačí ze Země.

Tomu nerozumíme. Tomu ovšem nemůžeme rozumět. Kdybychom své roboty znali lépe, pak bychom možná rozuměli. A kdybychom jim rozuměli, dovedli bychom to zařídít tak, aby roboti neslyšeli Volání, anebo, kdyby je zaslechl, aby na ně nedbali.

A to by přirozeně byla správná reakce. Kdyby roboti nepracovali, nebylo by Budovy. Protože mravenci by bez pomoci robotů nemohli pokračovat se stavbou Budovy.

Blecha přeběhla Homérovi po hlavě a on škulb uchem.

Ovšem, třeba se Andrew mylí, napadlo mu. My máme svoji legendu o vzniku bratrství zvířat a divocí roboti mají svou o pádu člověka.

Kdo dnes může říct, která z nich je správná?

Jenže Andrewův příběh do všeho zapadá. Existovali psi a existovali roboti, a když člověk padl, šli každý svou cestou.

Ačkoli jsme si některé roboty nechali, aby nám sloužili místo rukou. Někteří roboti s námi zůstali, ale žádní psi nezůstali u robotů.

V rohu zabzučela pozdně podzimní moucha, zmatená přítomností ohně. Bzučela Homérovi kolem hlavy a posadila se mu na čumák.

Homér na ni zíral a ona zvedla nožičky a drze si je otírala o křídla.

Homér se po ní ohnal tlapou a ona odletěla.

Někdo zaklepal na dveře.

Homér zvedl hlavu a zamžoural na ten zvuk.

"Dále," řekl nakonec.

Byl to robot Hezekiah.

"Chytili Archieho," řekl Hezekiah.

"Archieho?"

"Archieho, toho mývala."

"Ach ano," řekl Homér. "Toho, co utekl."

"Jsou tu s ním venku," řekl Hezekiah. "Chtěl bys ho vidět?"

"Pošli je sem," řekl Homér.

Hezekiah pokynul prstem a Archie vklusal dovnitř. Kožich měl znečištěn lepkavými slupkami a táhl za sebou ohon. Za ním kráčeli dva roboti dohlížitelé.

"Pokoušel se krást kukuřici," řekl jeden dohlížitel, "a my jsme ho hned zmerčili, ale pěkně nás prohnal."

Homér se důležitě posadil a zíral na Archieho. Archie neuhnul zrakem.

"Nikdy by mě nebyli chytli," řekl Archie, "kdybych měl u sebe Rufuse. Rufus byl můj robot a byl by mě varoval."

"A kdepak je teď Rufus?"

"Zaslechl dnes Volání," řekl Archie, "a odešel ode mě kvůli Budově."

"Pověz mi," řekl Homér. "Přihodilo se něco Rufusovi, než odešel?"

Něco neobvyklého? Něco mimořádného?"

"Nic," řekl Archie, "až na to, že spadl do mraveniště. Byl to neohrabaný robot. Obyčejné zakopnutí, bum... pořád o něco zakopával, pořád se do něčeho zamotával. Nebyl správně koordinován, jak měl být. Asi se mu někde uvolnil šroubek."

Něco malého a černého seskočilo ze srsti na Archieho čumáku a rozběhlo se po podlaze. Archieho pracka se po tom bleskově ohnala a sebrala to.

"Radši trochu ustup," varoval Hezekiah Homéra. "Padají z něj blechy."

"To není blecha," řekl Archie a hněvivě zafuněl. "Je to něco jiného."

Polapil jsem to dnes odpoledne. Tiká to a vypadá to jako mravenec, ale není to mravenec."

Věcička, která tikala, proklouzla Archiemu mezi drápy a spadla na podlahu. Dopadla na pravý bok a byla v tu ránu pryč.

Archie po ní hrábl, ale ona mu uhnula z dosahu. Jako blesk dospěla k Hezekiovi a hnala se mu po noze vzhůru.

Homér vyskočil na nohy v náhlém osvětlení.

"Rychle!" vykřikl. "Chyť to! Nenech to..."

Ale věcička byla pryč.

Zvolna se Homér opět posadil. Jeho hlas byl nyní klidný, a téměř smrtelně vážný.

"Dohlížitelé," řekl. "Vezměte Hezekiu do vazby. Neopouštějte ho, nenechte ho utéct. Podáte mi hlášení o všem, co udělá."

Hezekiah ustupoval.

"Ale já jsem nic neprovedl."

"Ne," řekl Homér tiše. "Ještě ne. Ale provedeš. Zaslechneš Volání a budeš nás chtít opustit kvůli Budově. A předtím, než ti to dovolíme, zjistíme, co tě k tomu přimělo. Co to je a jak to funguje."

Homér se otočil a psi úsměv mu zkřivil tvář.

„A teď, Archie..."

Ale Archie tu nebyl.

Bylo tu jen otevřené okno. Ale žádný Archie.

Homér se pohnul na svém loži ze sena a zavrčel hluboko v hrdle, protože se mu nechtělo vstávat.

Stárnu, pomyslel si. Tíží mě mnoho let, tak jako ty pahorky. Bývaly doby, kdy jsem vyskočil z postele a byl na nohou při prvním zvuku u dveří a mohl jsem si uštkat hlavu, aby mě roboti slyšeli.

Znovu někdo zaklepal a Homér potácivě vstal.

"Dále," zaječel. "Přestaň s tím kraválem a vejdi!"

Dveře se otevřely a stál v nich robot, jenže větší robot, než jakého kdy Homér spatřil. Lesklý robot, obrovský a masivní, s vyleštěným tělem, které zářilo jako oheň i v šeru. A na robotově rameni seděl Archie, ten mýval.

"Jsem Jenkins," pravil robot. "Dnes v noci jsem se vrátil."

Homér naprázdno polkl a velmi zvolna se posadil.

"Jenkins," řekl. "Existují pohádky... legendy... z dávných dob."

"Zůstala po mně už jen legenda?" zeptal se Jenkins.

"Jen legenda," řekl Homér. "Legenda o robotovi, který se o nás staral. Ačkoli Andrew dnes odpoledne hovořil o Jenkinsovi, jako kdyby ho znával. A existuje příběh o tom, jak ti psi darovali tělo k tvým sedmitisícím narozeninám a že to bylo báječné tělo a..."

Došla mu slova..., protože tělo robota, který tu před ním stál s mývalem na rameni..., to tělo nemohlo být ničím jiným než tím dárkem k narozeninám.

"A Dům Websterů?" zeptal se Jenkins. "Udržujete stále Websterův dům?"

"Stále udržujeme Websterův dům," pravil Homér. "Udržujeme ho ve stále stejném stavu. Je to pro nás závazek."

"A Websteri?"

"Nejsou tu žádní websteři."

Jenkins k tomu přikývl. Jeho nesmírně ostré smysly mu pověděly, že tu žádní Websteri nejsou. Nebyly tu žádné vibrace Websterů. A ani žádné websterské myšlenky na věcech, kterých se svou myslí dotkl.

A tak to bylo správné.

Přešel zvolna přes pokoj, našlapuje měkce jako kočka přes svou mohutnou váhu, a Homér cítil jeho pohyb, cítil přátelství a vlídnost toho kovového tvora, bezpečí, které vyzařovalo z jeho velké síly.

Jenkins si vedle něj dřepl.

"Jste v bryndě," řekl Jenkins.

Homér na něj zíral.

"Mravenci," řekl Jenkins. "Pověděl mi to Archie. Řekl, že vám dělají starosti mravenci."

"Šel jsem se schovat do domu Websterů," řekl Archie. "Měl jsem strach, že mě zas budete honit, a myslel jsem si, že

dům Websterů..."

"Buď zticha, Archie," řekl mu Jenkins. "Vůbec nic o tom nevíš."

Sám jsi mi to řekl. Pověděl jsi mi jen, že psi mají starosti s mravenci."

Podíval se na Homéra.

"Předpokládám, že to jsou Joeovi mravenci," řekl.

"Takže ty víš o Joeovi," řekl Homér. "Takže tu existoval člověk jménem Joe."

Jenkins se uchechtl. "Ano, dělal neplechu. Ale občas byl milý."

Byl to čertovský chlapík."

Homér řekl. "Oni stavějí. Nutí roboty, aby pro ně pracovali, a stavějí Budovu."

"Jistě," řekl Jenkins, "i mravenci mají právo stavět."

"Ale oni stavějí moc rychle. Vytlačují nás ze Země. Za nějakých tisíc let ta Budova pokryje celou Zemi, jestli budou stavět takovým tempem jako dosud."

"A vy nemáte kam jít? To vás trápí?"

"Ale ano, máme kam jít. Na mnoho míst. Všechny jiné světy. Světy skřítků."

Jenkins vážně přikývl. "Já jsem byl ve světě skřítků. V prvním světě, který následuje za tímhle. Vzal jsem tam s sebou Webstery před pěti tisíci lety. Dnes večer jsem se vrátil. A vím, jak vám je."

Žádný jiný svět není domov. Sám jsem toužil po Zemi téměř v každém roce z těch pěti tisíc let. Vrátil jsem se do domu Websterů a našel jsem tam Archieho. Ten mi pověděl o mravencích, a tak jsem sem přišel. Doufám, že ti to není proti mysli."

"Jsme rádi, že jsi přišel," řekl tiše Homér.

"Tihle mravenci," řekl Jenkins. "Předpokládám, že bys je rád zastavil."

Homér přikývl.

"Existuje takový způsob," řekl Jenkins. "Vím, že takový způsob existuje. Websteri takový způsob znali, jen kdybych si dokázal vzpomenout. Ale je to hodně dávno. A je to velmi prosté, to vím."

Velmi jednoduchá metoda."

Zvedl ruce a škrábal se po bradě.

"Proč to děláš?" zeptal se ho Archie.

"Ano?"

"Že si tak třeš tvář. Proč to děláš?"

Jenkins spustil ruce. "Je to jen takový návyk, Archie. Websterův návyk. Hm, copak by asi udělal Webster v takovémto případě? Websteri by nám pomohli. Vím, že by mohli..."

"Websteri ve světě skřítků?" řekl Homér.

Jenkins zavrtěl hlavou. "Tam nejsou žádní Websteri."

"Ale říkals, že jsi některé vzal zpátky."

"Já vím. Ale ti tam teď nejsou. Byl jsem ve světě skřítků sám téměř čtyři tisíce let."

"Potom tedy nejsou websteri nikde. Ostatní odešli na Jupiter. Andrew mi to řekl. Jenkinsi, kde je Jupiter?"

"Ano, jsou," řekl Jenkins. "Někteří Websteri tu jsou, chtěl jsem říct. Nebo tu bývali. Několik jich zbylo v Ženevě."

"To nebude snadné," řekl Homér. "Ani pro webstera. Ti mravenci jsou chytří. Řekl ti Archie o té bleše, kterou našel?"

"To nebyla žádná blecha," řekl Archie.

"Ano, řekl mi o tom," pravil Jenkins. "Řekl mi, že se to dostalo na Hezekiu."

"Ne na něj," řekl jim Homér. "Spíš do něj. Nebyla to blecha..., byl to robot, docela malý robot. Vyvrtal si díru do Hezekiova mozku a dostal se mu tam. A zavřel za sebou tu díru."

"A co teď dělá Hezekiah?"

"Nic," řekl Homér. "Ale jsme si jisti tím, co udělá, až se v něm ten mravenčí robot usadí. Zaslechne Volání. Zaslechne volání, aby šel pracovat na Budově."

Jenkins přikývl. "Převezmu kontrolu," řekl. "Sami takovou věc nedokáží, a tak převezmou kontrolu nad těmi, kteří to dokáží."

Znovu zvedl ruku a podrblal se na bradě.

"Jen mi tak napadá, jestli tohle Joe věděl," mumlal si pro sebe.

"Když si zahrál na Pánaboha těch mravenců, jestlipak to věděl."

Ale to je směšné. Tohle přece Joe vůbec nemohl vědět. Ani mutant, jakým byl Joe, by nebyl schopen podívat se dvanáct tisíc let do budoucnosti.

Je tomu tak dávno, uvažoval Jenkins. Tolik se toho stalo. Bruce Webster právě začínal experimentovat se psy, sotva začal snít o mluvících myslících psech, kteří se dají na osudovou pouť s člověkem, tlapu v ruce s člověkem..., a bez potuchy o tom, že člověk se v těch několika krátkých staletích rozptýlí do všech stran všech stran všehomíra a přenechá Zemi robotům a psům. A bez potuchy, že v prachu let bude zapomenuto i jméno člověka a že celé plemeno bude známo pod jménem jedné rodiny.

A přece, uvažoval Jenkins, když už to musela být jedna rodina, pak Websteri jsou ti praví. Vzpomínám si na to, jako kdyby to bylo včera. Byly to dny, kdy jsem se sám cítil být Websterem.

Bůhví, že jsem se o to pokoušel. Udělal jsem, co jsem mohl. Stál jsem při Websterových psech, když plemeno lidí odešlo, a nakonec jsem s sebou vzal poslední obtížné potomky té bláznivé rasy s sebou do jiného světa, abych uvolnil cestu psům..., aby psi mohli utvářet Zemi podle svého přání.

A teď i ti poslední obtížní přežívající členové odešli... někam, kamsi... rád bych věděl kam. Patrně unikli někam do fantazie lidské mysli. A lidé na Jupiteru už dávno nejsou ani lidé, ale cosi jiného. A Ženeva je odříznuta od světa...

Ačkoli nemohou být dál a vlastně ani odříznuti víc, než je svět, odkud jsem přišel. Kdybych si jenom mohl vzpomenout, jak jsem přešel z toho exilového skřítčího světa zpátky do domu Websterů..., potom bych se možná, tak či onak, mohl dostat do Ženevy.

Nová moc, řekl si. Nová schopnost. Věc, která ve mně narůstala, aniž jsem o ní věděl. Věc, kterou má každý člověk a každý robot - a možná i každý pes... mohl by mít, kdyby věděl jak.

Ačkoli třeba mi to umožnilo tohle mé tělo..., tohle tělo, které mi psi darovali k mým sedmatisícím narozeninám. Tělo, které toho má víc, než se podařilo dosáhnout kterémukoli tělu z masa a krve. Tělo, které uhazuje, co si myslí medvěd či liška, které může vycítit šťastné myšlenky malých myšek, které pobíhají v trávě?

Splnění přání. To by mohlo být ono. Odpověď na podivné, nelogické tužby po věcech, které jen zřídka jsou a často nemohou být.

Ale z nichž všechny jsou možné, jestliže dokážete, aby ve vás vyrostla nebo se vyvinula nová schopnost, která tělu i duši ukazuje splnění všech přání.

Každý den jsem stoupal na ten vršek, vzpomínal si. Stoupal jsem tam, protože jsem nedokázal nestoupat, protože touha byla tak silná a já se vždycky snažil, abych se nedíval příliš zblízka, protože jsou rozdíly, které jsem nechtěl vidět.

Kráčel jsem tak miliónkrát a trvalo to právě tak dlouho, než ta moc ve mně zesílila natolik, aby mě poslala zpět.

Neboť jsem tam byl v pasti. To slovo, ta myšlenka, ten pojem, které mě poslaly do světa skřítků, to byla jen jízdenka jedním směrem, a ta mě vzala s sebou tam, ale nemohla mě vrátit. Ale existovala jiná cesta, o které jsem nevěděl.

"Říkal jsi, že existuje způsob," naléhal Homér.

"Způsob..."

"Ano, jak zastavit mravence."

Jenkins přikývl. "Já to zjistím. Já se dostanu do Ženevy."

Jon Webster se probudil.

A to je zvláštní, napadlo ho, protože jsem přece řekl "navždy".

Měl jsem spát navěky a věčnost nemá konce.

Všechno byla mlha a šed' spánku a zapomenutí, ale toto mu vyvstávalo před očima v ostrých konturách. Věčnost, a tohle není věčnost.

Nějaké slovo mu t'ukalo v mysli jako lehounké zat'ukání na velmi vzdálené dveře.

Ležel a naslouchal tomu t'ukání a slovo se stávalo dvěma slovy...

slovy, která vyslovovala jeho jméno.

"Jones Webster. Jones Webster." Dál a dál a dál a dál. Dvě slova, která klepala na jeho mysl.

"Jones Webster."

"Jones Webster."

"Ano," pravil Websterův mozek a ona slova přestala a už se nevrátila.

Nastalo ticho a mlha zapomenutí řídla. Zpátky a po kapkách se vracela paměť. Jedna vzpomínka po druhé.

Existuje město a jméno toho města je Ženeva.

Lidé žili v tom městě, ale žili bezcílně.

Psi žijí mimo město... v celém světě mimo město. Psi mají cíl a žijí svým snem.

Sára vystoupila na kopec vstříc jednomu stoletému snu.

A já... já, pomyslel si Jon Webster, já jsem vystoupil na kopec vstříc věčnosti. Tohle není věčnost.

"Tady Jenkins, Jones Webster."

"Ano, Jenkinsi," řekl Jon Webster, vlastně to neřekl, nikoli svým jazykem a hrdlem, protože cítil tekutinu, která tlačila na jeho tělo v tomhle válci, tekutinu, která ho živila a chránila před vyschnutím.

Tekutinu, která mu zapečetila rty a oči a uši.

"Ano, Jenkinsi," řekl Webster svou myslí. "Vzpomínám si na tebe."

Teď si na tebe vzpomínám. Tys nám pomáhal učit psy. Ty jsi s nimi zůstal, když už rodina přestala existovat."

"Stále s nimi zůstávám," řekl Jenkins.

"Hledal jsem věčnost," pravil Webster. "Uzavřel jsem město a hledal věčnost."

"Často jsme se divili," řekl mu Jenkins. "Proč jsi uzavřel město?"

"To kvůli psům," řekla Websterova mysl. "Psi museli dostat svou šanci. Člověk by jim jejich šanci zkazil."

"Psi si vedou dobře," pravil Jenkins.

"Ale město je teď otevřené?"

"Ne, město je stále uzavřeno."

"Ale ty jsi tady."

"Ano, ale já jsem jediný, kdo zná cestu. A jiní tu nebudou. Alespoň po dlouhou dobu ne."

"Čas," pravil Webster. "Zapomněl jsem na čas. Jak je to dlouho, Jenkinsi?"

"Od té doby, co jste uzavřel město? Deset tisíc let nebo tak nějak."

"A jiní tu nejsou?"

"Ano, ale ti spí."

"A roboti? Roboti jsou pořád na stráž?"

"Roboti jsou pořád na stráž."

Webster ležel a mír zaplavil jeho mysl. Psi si vedou dobře a roboti jsou na stráž.

"Neměl jsi mě probouzet," řekl. "Měl jsi mě nechat spát."

"Je tu něco, co jsem potřeboval vědět. Kdysi jsem to věděl, ale zapomněl jsem to a je to velmi jednoduché. Jednoduché a strašně důležité."

Webster se v mysli uchechtl. "Copak je to, Jenkinsi?"

"Týká se to mravenců," řekl Jenkins. "Mravenci kdysi obtěžovali lidi. Co jste proti nim dělali?"

"No co, ničili jsme je jedy," řekl Webster.

Jenkinse to ohromilo. "Jedy?"

"Ano," řekl Webster. "Je to velice jednoduchá metoda. Vzali jsme sirup, hodně sladký, abychom mravence nalákali. A do něj jsme vložili jed, který je pro mravence smrtící. Ale nedali jsme jim ho tolik, aby je to ihned usmrtilo. Pozvolný jed, víš, aby měli čas odnést si ho do hnízda. A tak jsme jich pobili hodně místo dvou nebo tří..."

Ticho hučelo Websterovi v hlavě..., ticho bez myšlenek, beze slov.

"Jenkinsi," řekl. "Jenkinsi, jsi tam...?"

"Ano, Jone Webstere, jsem tu."

"To je všechno, cos chtěl?"

"To je všechno, co jsem chtěl."

"Takže můžu dál spát."

"Ano, Jone Webstere. Jen spi dál."

Jenkins stál na vrcholu kopce a cítil, jak první drsný předchůdce zimního větru sténá nad zemí. Svah pod ním, který sbíhal k řece, byl ponořen do šedi a černi mezi neživými kostrami stromů.

Na severovýchodě se tyčil stínový tvar, zlověstné mračno, které se nazývá Budova. Rozrůstající se věc, která vznikla v mysli mravenců a jejíž účel nebo cíl nemohl pochopit nikdo než mravenec.

Jenže je způsob, jak se vypořádat s mravenci.

Lidský způsob.

Způsob, o kterém mu pověděl Jon Webster po desetitisíciletém spánku. Jednoduchá metoda a základní metoda, brutální, ale účinná metoda. Vezmete trochu sirupu, sladkého, tak abyste nalákali mravence, a do něj dáte trochu jedu..., pozvolně působícího jedu, aby to nebylo tak rychlé.

Jednoduchá travičská metoda, řekl si Jenkins. Velice jednoduchá metoda.

Až na to, že to chtělo znalost chemie, a psi neznali chemii.

Až na to, že to chtělo zabíjet, a tady neexistovalo zabíjení.

Dokonce ani blech ne, a psi byli pořádně sužováni blechami. Ani mravenců... a mravenci ohrožovali zvířata a hrozili jim vzít svět, který zvířata považovala za svůj domov.

Neexistovalo zabíjení po víc než pět tisíc let nebo snad víc. Myšlenka na zabíjení byla vymazána z mysli všech.

A je to tak lepší, pomyslel si Jenkins. Líp ztratit jeden svět, než se vrátit k zabíjení.

Zvolna se otočil a začal sestupovat z kopce.

Homér bude zklamán, pomyslel si.

Bude strašně zklamán, až se dozví, že Websteri nemají nic, čím by se vypořádali s mravenci...

POZNÁMKA AUTORA

Epilog je příběh, který jsem nikdy nezamýšlel napsat. Pokud se mě týkalo, příběhy skončily kapitolou Jednoduchá metoda.

Když v roce 1971 zemřel John W. Campbell, rozhodla se skupina spisovatelů, kteří s ním spolupracovali od čtyřicátých let, že vydají na jeho počest jubilejní svazek. Tato kniha měla být sestavena z nových příběhů od autorů, kteří kdysi psali pro časopis Astounding, i když jeho jméno bylo před několika lety pozměněno na Analog. V povídkách pro jubilejní výtisk se autoři pokusili obnovit ducha a styl starého časopisu Astounding.

Protože všechny příběhy ze seriálu Město kromě jediného vyšly v časopise Astounding za Campbellova vedení, požádal mě Harry Harrison jako redaktor jubilejního svazku, abych napsal další povídku ze seriálu. Zjistil jsem, že se mi do toho nechce. Ta sága, říkal jsem si, je dokonale zaokrouhlený celek tak jak je, kromě toho jsem měl pochybnosti o tom, jak dalece bych byl schopen odvést dobrou práci na devátém příběhu Města po více než dvaceti letech, která uplynula od jejich sepsání. Koneckonců jsem věděl, jak dalece jsem se změnil jako spisovatel od toho mladšího muže, který psal ty povídky. Ale chtěl jsem Johnovi věnovat tuhle poslední povídku a věděl jsem, že jestli nějakou napíšu, bude to další povídka z Města. A tak jsem napsal Epilog. Měla to být povídka věnovaná Jenkinsovi, protože z postav, které jsem vytvořil, zbýval pouze Jenkins. Websteri dávno vymizeli.

Epilog se mi, myslím, docela povedl. Nemohu však posoudit, je-li nebo není-li dobré přiřadit ho k ostatním. Ne-li z jiného důvodu než kvůli úplnosti, dovedu pochopit redaktorovo přání přiřadit ho k tomuto novému vydání. Pro mě samého je tu však cosi konečného a smutného v této povídce, o čem bych se nerad šířil.

EPILOG

Jenkins kráčet přes louku, aby navázal kontakt s malými lučními myškami, aby se obrazně stal jednou z nich a nějakou dobu s nimi probíhal tunely, které si vytvořily v trávě. Ačkoli z toho moc velké uspokojení neměl. Myšky byly pitomé, nic neznaly a o nic se nestaraly, ale byla v nich jistá vřelost, jistý pocit bezpečnosti a zdraví, protože žily docela samy v tomto lučním světě, kde nebylo hrozeb ani nebezpečí. Nebylo tu ničeho, co by je ohrožovalo. Byly tu jen ony, kromě jistých druhů hmyzu a červů, které sloužily myškám jako potrava.

Dříve, vzpomínal si Jenkins, dříve ho často překvapovalo, proč tu ty myšky zůstaly, když všechna ostatní zvířata

odešla spolu se psy do některého skřítčího světa. Měly ovšem možnost odejít. Psi by je bývali mohli vzít s sebou, ale ony si to nepřály. Možná že byly spokojeny s místem, na němž žijí, možná že jejich pocit domova je příliš silný, než aby jim dovolil odejít.

Myšky a já, pomyslel si Jenkins. Protože také on mohl odejít. Byl by mohl odejít i teď, kdyby si to byl přál. Vlastně mohl odejít kdykoli.

Ale jako ty myšky neodešel, zůstal. Nedovedl odejít z domu Websterů.

Bez něj si připadal poloviční.

A tak zůstal a Websterův dům tu stále stojí. Ačkoli, řekl si, nebýt jeho, nebyl by stál. On ho udržoval v pořádku a čistotě. Když se začalo rozpadat kamenné zdivo, on sám začal lámat a opracovávat jiný kámen a pečlivě zdivo nahrazoval, a i když ta místa po nějakou dobu vypadala nová a nesourodá s domem, čas to dal do pořádku - vítr a slunce a počasí a plíživé mechy a lišejníky.

Osekával trávník a přistřihoval keře a záhony. Zastřihoval živé ploty. Pečlivě oprašoval dřevěné části a nábytek a dobře otíral ostění a podlahy - a tak dům stále stojí. Docela klidně, říkal si s jistým uspokojením, aby se v něm mohl ubytovat nějaký Webster, kdyby se někdo takový vůbec objevil. Ačkoli to je beznadějně. Websteri, kteří odešli na Jupiter, dávno nejsou Websteri, a ti v Ženevě stále vyspávají, jestli totiž vůbec Ženeva a Websteri ještě existují. Protože nyní vládnu světu mravenci. Udělali z celého světa jednu budovu, nebo to tak alespoň vypadalo, i když to přesně nevěděl. Ale pokud něco věděl, kam až dosahovaly jeho roboti smysly, (a ony zasahovaly daleko), nebylo tu nic jiného než velká, nesmyslná budova, kterou mravenci vybudovali. Ačkoli nazývat ji nesmyslnou, připomněl si pro sebe, není tak docela správné. Neexistuje jen způsob dozvědět se, k jakému účelu slouží. Neexistuje způsob, jak uhádnout, co tím vlastně mravenci zamýšleli.

Jenkins krácel přes louku v podzimním slunci a dával si velmi dobrý pozor, kam šlape, protože nechtěl ublížit myškám. Kromě těch myšek, napadlo mu, je tu docela sám a je to vlastně takové, jako by tu byl opravdu sám, protože myšky na tom moc neměnily. Odešli Websteri a psi a ostatní zvířata. Rovněž roboti, protože někteří z nich už před dlouhou dobou zmizeli v mravenčí budově, aby mravencům pomáhali ji stavět, ostatní odstartovali ke hvězdám. Touhle dobou, uvažoval Jenkins, by mohli být na místě, kam směřovali. Ti všichni dávno odešli a teď se mu honilo hlavou, poprvé po tolika letech, jak je to všechno dávno. Zjistil, že to neví a že teď už se to nikdy nedozví, protože kdysi dávno nastala chvíle, teď už vzdálená, kdy naprosto vymazal z mysli pojem času. Záměrně se tehdy rozhodl, že si přestane všimát, jak běží čas, protože v tomto světě, jak tu stojí a běží, čas pozbyl významu. Až později pochopil, že to, co doopravdy chtěl, bylo zapomnění. Ale v tom se zmýlil. Nepřineslo mu to zapomnění, protože si stále věci pamatoval, třeba v náhodných a zpřeházených souvislostech.

On a ty myšky, přemítal. A mravenci, pochopitelně. Ale na mravencích nesejde, protože s nimi nemá kontakt. Přes svoje zostřené smysly a nově zabudovaná čidla v jeho svátečním (teď už dávno ne novém) těle, které mu kdysi darovali psi, nikdy nedokázal proniknout zdi mravenčí velké budovy, aby se dozvěděl, co se tam děje. A že se o to pokoušel...

Jak tak krácel loukou, upamatoval se na den, kdy odešli poslední psi. Zůstali tu mnohem déle, než to vyžadovala loajalita a obvyklá slušnost, a ačkoli je za to mírně káral, stále ho to uvnitř mile hřálo, kdykoli si na to vzpomněl. Seděl tehdy na výsluní v patii domu, když sem, na vrchol kopce, dospěl jejich průvod a oni se před ním seřadili jako banda nezvedených kluků. "Odcházíme, Jenkinsi," řekl ten vpředu. "Náš svět se zmenšuje. Není tu pomalu kde se proběhnout."

Přikývl jim, protože to už dlouho očekával. Divil se, že se tak nestalo dříve.

"A co ty, Jenkinsi?" zeptal se ho pes vpředu.

Jenkins zavrtěl hlavou. "Já musím zůstat," pravil. "Tohle je můj dům. Musím tu zůstat s Websteri."

"Ale teď už tu nejsou žádní websteři."

"Ale ano, jsou," řekl Jenkins. "Vy je možná nevidíte. Ale já ano."

Pro mě tu pořád žijí v tomhle kamenném Websterově domě. Žijí tu v těch stromech a na tomhle kopci. Tohle je střecha, která jim kdysi skýtala útulek; tohle je země, po níž kdysi kráčeli. Nikdy odsud nemohou odejít."

Věděl, jak bláhové to zní, ale psům to patrně nepřipadalo bláhové.

Zdálo se, že mu rozumějí. Bylo to před tolika lety, ale zdálo se, že rozumějí.

Řekl jim, že Websteri tu stále jsou, a v té době tu opravdu byli.

Ale jak tak krácel loukou, začal o tom mít své pochybnosti. Jak dlouho je tomu, co naposled slyšel kroky sestupující ze schodů? Jak dlouho je tomu, co se ozývaly hlasy v tom velkém obývacím pokoji s krbem, a když se tam podíval, nikdo tam nebyl?

A nyní, když Jenkins krácel v podzimním slunci, objevila se náhle velká puklina na vnější zdi mravenčí budovy, vzdálené odtud pár mil. Puklina rostla, hadovitě se šířila odshora dolů v klikaté linii, šířila se přitom a rozbíhaly se od ní menší pukliny. Kusy materiálu, z něhož byla zeď vybudována, se odlamovaly a řítily se k zemi, kutálející se a poskakující po louce. Potom, docela najednou, jako by zeď na obou koncích pukliny přestala držet pohromadě a zřítla se. Oblak prachu se vznesl do výše a Jenkins tu stál a zíral na velký otvor ve zdi.

Za otvorem ve zdi masivní budova stoupala do výše jako oblý horský hřbet, s vrcholy, které čněly tu a tam nad plošinu stavby.

Ve zdi zela díra a nic jiného se nestalo. Žádní mravenci se odtamtud nevyřinuli, žádní roboti se nevyřítli za nimi. Bylo to, napadlo Jenkinse, jako by o tom mravenci nevěděli, nebo věděli, ale neměli zájem, jako kdyby skutečnost, že jejich budova se nakonec hroutí, neměla význam.

Něco se muselo stát, říkal si Jenkins v úžasu. Nakonec na tomhle Websterově světě přece jen došlo k nějaké události.

Vydal se směrem k otvoru ve zdi, nepříliš rychle, protože nebyl důvod ke spěchu. Prach se zvolna sesedal a tu a tam se

ojedinělé kusy zdíva odlamovaly a padaly dolů. Došel k průlomu a vstoupil do budovy, šplhaje přes zdívo. Uvnitř nebylo tolik světla jako venku, ale dostatek světla stále prosakoval tím, co vypadalo jako strop budovy. Protože budova, nebo alespoň tato její část, nebyla rozdělena na podlaží, ale byla otevřená v celé výši, velická zátoka prázdného prostoru, stoupající až do nejvyšších věží stavby.

Když byl uvnitř, zastavil se Jenkins v úžasu, protože na první pohled to vypadalo, že celá budova je prázdná. Potom viděl, že to není pravda, protože i když větší část budovy zeje prázdnotou, její podlaha je nanejvýš nerovná a ta nerovnost sestává z obrovských mravenišť a na vrcholu každého mraveniště je podivná ozdoba z kovu, který se temně leskl v přísytu pronikajícím stropem. Přes mraveniště vedly tu a tam jakési miniaturní cesty, ale všechny byly neopravené a poničené, částečně zavalené minilavinami, které jizvily hromady mravenišť. Tu a tam tu stály těžké komíny, ale nevycházel z nich žádný dým, některé spadly a jiné byly nahnuté a sesedlé.

Po mravencích nebylo ani stopy.

Mezi kopečky mravenišť byly úzké chodby a Jenkins po nich opatrně procházel hlouběji do budovy. Všechna mraveniště byla jako to první - všechna tu ležela mrtvá se sesedajícími se komíny a zničenými cestami a bez známek života.

Nyní nakonec rozeznával ozdoby, které stály na vrcholu každého mraveniště, a snad poprvé v celém svém životě Jenkins cítil, jak jím otřásá smích. Nedovedl si vzpomenout, jestli se někdy předtím zasmál, protože býval vždy vážným a oddaným robotem. Ale teď tu stál mezi mrtvými mraveništi a držel se za boky, jako se drží za břicho chechtající se člověk, a smích jím dunivě otřásal.

Protože těmi ozdobami byly lidské nohy a lýtky až do poloviny stehů, přičemž kolena byla ohnutá a nohy natažené, jako kdyby ty nohy do něčeho chtěly silně kopnout.

Joeova noha! Kopající noha bláznivého mutanta Joea.

Bylo to už tak dávno, že na to zapomněl, a trochu ho potěšilo, že je schopen na něco zapomenout, protože si už myslel, že to nedovede.

Ale teď se rozpomněl na téměř legendární příběh ze vzdáleného počátku věcí, ačkoli věděl, že na něm není nic legendárního, že to je holá skutečnost, protože opravdu existoval mutovaný lidský jedinec jménem Joe. Co se asi s těmi mutanty stalo? Zřejmě nic moc. Jednu dobu jich tu pár bylo, možná příliš málo, a pak tu nebyli žádní, a svět šel dál, jako kdyby tu žádní nebyli.

Tedy ne tak úplně, protože tu byl mravenčí svět a byl tu Joe. Joe prý, aspoň podle Legendy, prováděl pokusy s mraveništi. Přikryl je kopulí a zahříval je a možná s ním dělal ještě jiné věci - jisté věci, o kterých věděl pouze Joe. Změnil mravencům prostředí a jakýmsi podivným způsobem z nich vykřesal jakousi zasutou jiskřku velikosti, takže časem rozvinuli jistou intelektuální kulturu, dá-li se říci, že mravenci jsou inteligentní. Potom Joe přišel a rozkopř mraveniště, roztrávil jeho kopuli a zničil mraveniště a odkráčel pryč s tím svých charakteristickým téměř šíleným smíchem. Zničil mraveniště a otočil se k němu zády, protože ho už nezajímalo. Ale nakopl mravence na cestu k velikosti. Tváří v tvář neštěstí nevrátili se ke svým starým hloupým mravenčím způsobům, ale bojovali o to, čemu se naučili. Tak jako ledové doby z pleistocénu nakoply lidstvo k velikosti, stejně tak to učinila kopající noha lidského mutanta Joea - nakopla mravence na jejich cestu.

Když to domýšlel, napadla Jenkinse střízlivá myšlenka. Jak to jen ti mravenci mohli vědět? Který mravenec či mravenci mohli vycítit či vidět před těmi dávnými léty ten kopanec, který se vynořil z nicoty?

Že by to byl všechno zahlédl nějaký mravenčí astronom, hledě do svého dalekohledu? A to bylo ovšem směšné, protože žádní mravenčí astronomové tehdy neexistovali. Ale jak by jinak dokázali uhádnout souvislost neurčité podoby, která se nad nimi na okamžik vztyčila tak vysoko, s opravdovými počátky kultury, kterou vybudovali? Jenkins zavrtěl hlavou. Na to snad nikdy nikdo nepřijde. Ale ti mravenci to nějak poznali a vybudovali na vrcholu každého mraveniště symbol té mystické podoby. Památník, uvažoval, nebo náboženský symbol? Nebo snad něco docela jiného, s nějakým skrytým účelem či významem, který mohl napadnout jen a jen mravence.

Položil si v duchu poněkud neurčitou otázku, zdali má pro mravence jejich rozpoznání opravdového počátku jejich velikosti nějakou spojitost s důvodem, proč nezaplavili i Websterův dům, ale nerozvíjel ji dál, neboť si uvědomoval, že je příliš mlhavá, aby se to vyplatilo.

Kráčel hlouběji do budovy, procházející po úzkých stezkách mezi mravenčími kopečky, a propátrával myslí okolí po sebemenší známce života, ale nebylo tu nic - vůbec tu nebylo života, ani nejslabší, nejmenší pohyb, který by svědčil o existenci oněch drobných organismů, které by se měly hemžit v hlině.

Bylo tu ticho a prázdnota, která splývala do hrůzy, ale on se přinutil k další cestě, domnívaje se, že jistě najde, o trochu dál, nějaký důkaz života. Ptal se sám sebe, neměl-li by zavolat, aby se tak pokusil přilákat pozornost, avšak rozum mu řekl, že i kdyby tu mravenci byli, nemohli by ten výkřik slyšet, a krom toho pocíťoval zvláštní odpor k jakémukoli hluku. Jako kdyby se ocítl na místě, které vnukalo pocit malosti a bázně.

Všechno bylo mrtvé.

Dokonce i robot, na kterého přišel.

Ležel na jedné cestě, opíraje se o pahorek, a on na něj narazil, když obešel mraveniště. Cinkalo to v něm a byl zcela bezvládný, dále se to o robotovi říct, a Jenkins při pohledu na něj zůstal stát jako poražen bleskem. Nebylo pochyb, že ten robot je mrtvý. Necítil ani zákmit života z jeho hlavy, a v okamžiku, kdy si to uvědomil, se pro něj zastavil svět. Protože roboti přece neumírají. Obnosí se, to snad ano, nebo se poškodí tak, že oprava není možná, ale v tom případě mu stále tiká život v mozku. Za celý svůj život nikdy neslyšel o mrtvém robotovi, a kdyby se takový někdy našel, jistě by to musel on, Jenkins, vědět.

Roboti neumírají, ale tady jeden ležel mrtvý, a nebyl to jenom tento jediný, jako by mu cosi říkalo, ale všichni roboti, kteří se dali do služeb mravenců. Všichni roboti a všichni mravenci, a přesto tu budova stála jako prázdný symbol

jakési nesprávně zacílené ambice, jakéhosi chybného kulturního propočtu. Mravenci někde museli sejít z cesty, a když ano, uvažoval, není to proto, že Joe vybudoval tu kopuli?

Nestala se jim ta kopule vším, co existuje, a konečným cílem?

Nedošli mravenci k přesvědčení, že jejich velikost spočívá ve stavbě kopule, že taková kopule je pro ně nezbytná, aby mohli pokračovat v budování své velikosti?

Jenkins se dal na útek. A jak prchal, objevila se daleko nad ním ve stropě puklina a ozval se praskavý, drtivý zvuk, jak ta puklina běžela dál a dál.

Vyběhl z díry ve zdi a vyřítit se na louku. Za sebou slyšel dunění, jak kolabovala část střechy. Otočil se zpátky a viděl, jak se malá část budovy rozpadá na kusy, jak velké střežiny padají dolů na všechny ty mrtvé mravenčí hromádky, převrácené ty odznaky kopající lidské nohy na jejich vrcholcích.

Jenkins se odvrátil a kráčel zvolna přes louku a do kopce k Websterovu domu. Z patia viděl, že alespoň pro tuto chvíli se hroucení budovy zastavilo. Spadla další část zdi a ve zdi zel veliký otvor.

Tento jedinečný podzimní den je počátkem konce, napadlo mu.

Byl tu tehdy, když to všechno začínalo, a je tu dosud, aby viděl, jak to skončí. Opětně zapřemýšlel, jak dlouho je tomu, a zalitoval - ale jen docela malounko - že přestal brát na vědomí běh času.

Lidé byli ti tam a psi byli ti tam a kromě něj také všichni roboti. A teď jsou pryč i mravenci a Země je docela prázdná až na jednoho obrovského robota a několik malých polních myšek. Možná že jsou ještě někde ryby, uvažoval, a jiní mořští živočichové, a zamyslel se nad těmi mořskými živočichy. Intelligence, napadlo mu. Jenže intelligence je obtížně dosažitelná a dlouho nevydrží. Možná že přijde den, uvažoval, kdy se vynoří odlišná inteligentní zvířata z moře, ačkoli hluboko uvnitř cítil, že je to nanejvýš nepravděpodobné.

Mravenci se sami uzavřeli. Jejich svět byl do sebe uzavřený svět.

Ztroskotali snad právě proto, že neměli kam jít? Nebo proto, že jejich svět byl do sebe uzavřen už na prvopočátku? Je známo, že mravenci existovali už v juře, před sto osmdesáti milióny let, a pravděpodobně ještě dříve. Milióny let před prvními předchůdci člověka mravenci zavedli společenskou organizaci. Pokročili, ale jen do určité míry.

Zavedli tu svou společenskou organizaci a spokojili se s tím - spokojili se s tím, protože to bylo jejich přání, nebo proto, že nemohli dále? Dosáhli bezpečí a v období jury a po mnoho dalších miliónů let to stačilo. Joeova kopule posloužila k tomu, aby tento pocit jistoty posílala, a aby bylo tedy pro ně bezpečné vyvíjet se dál, jestliže tu byla schopnost vývoje. Bylo ovšem zcela zřejmé, že tu schopnost mají, avšak, uvažoval Jenkins, stará představa bezpečnosti nakonec převládla. Nebyli s to se jí zbavit. Možná že se nikdy ani nepokusili se jí zbavit, že je nikdy ani nenapadlo, že je to cosi, co je zatěžuje. Že by, uvažoval Jenkins, že by je zničila právě ta touha po staré, pohodlné bezpečnosti?

S dunivou ranou, která se rozlehla po celém obzoru, spadla další část střechy.

O co se takový mravenec snaží, přemýšlel Jenkins. O zachování bezpečnosti a o co jiného? O shromažďování zásob patrně. O to, jak popadnout na Zemi všechno, co za něco stojí, a uskladnit si to pro horší časy. To samo o sobě není nic jiného než jiná stránka fetiše bezpečnosti. Jakýsi druh náboženství, možná - symboly kopající nohy, které stály na vrcholcích mravenišť, mohou být náboženského původu. A tedy opět pro bezpečí. Bezpečí pro mravenčí duše. Dobyti vesmíru? A možná že mravenci dobyli vesmír, řekl si Jenkins. Pro stvoření velikosti mravence se svět musel jevit jako plně dostačující galaxie. Dobyli tedy galaxii, aniž tušili, že daleko větší galaxie leží za ní. Ale i dobytí jedné galaxie by mohlo být výrazem touhy po bezpečí.

Je to všechno nesmysl, uvědomil si Jenkins. Přisuzuje mravencům duševní pochody lidí a třeba je v tom něco docela jiného. V myslích mravenců může být jistý kvas, zvláštní směr, jakási neznámá etická rovnice, která nikdy nebyla a nemohla být součástí lidské mysli.

Při tom pomyšlení si s hrůzou uvědomil, že při konstrukci obrazu mravence konstruuje vlastně obraz člověka.

Našel židli a klidně se posadil, hledě přes louku k místu, kde budova mravenců se ještě stále hroutila do sebe.

Jenže člověk, vzpomněl si Jenkins, za sebou něco zanechal. Zanechal psy a roboty. Co po sobě zanechali mravenci?

Zajisté nic zjevného, ale jak si tím může být jist?

Ani člověk by nepřišel na tu záhadu, řekl si Jenkins, a robot rovněž ne, protože robot byl člověk, ne sice z masa a krve jako lidé, ale ve všech ostatních ohledech. Mravenci vybudovali svou společnost v období jury nebo dříve a existovali v této podobě po milióny let, a to bylo možná důvodem, proč neuspěli, společnost v mraveništi v nich byla tak zabudována, že se od ní nedovedli odloučit.

A já? zeptal se sám sebe. Jak je to se mnou? Já jsem tak hluboce zapuštěn do lidské sociální struktury jako kterýkoli mravenec do té své. Po méně než milión let, ale po velmi dlouhou dobu žiju nikoli ve struktuře lidské společnosti, ale ve vzpomínkách na tuto strukturu.

Žiju v ní proto, uvědomil si, že mi vždy nabízela jistotu dávných vzpomínek.

Seděl tiše, ale ochromen tou myšlenkou - nebo aspoň skutečností, že si ji vůbec připustil.

"Nikdy nevíme," řekl nahlas. "Nikdy sebe samy nepoznáme."

Naklonil se daleko dozadu v židli a napadlo mu, jak je pro robota nevhodné vysedávat v židli. Nikdy předtím tak nevysedával. To je ten člověk ve mně, pomyslel si. Dovolil hlavě, aby spočinula na opěradle křesla a spustil optické filtry proti světlu. Spát, napadlo ho, co je to spát? Jako ten robot, kterého našel vedle mraveniště - ale ne, ten robot byl mrtvý a nespál. Všechno je jinak, řekl si. Roboti nespi ani neumírají.

Zaslechl zvuky. Budova se stále rozpadala a venku na louce šustil v trávě podzimní vánek. Napjal sluch, aby slyšel myšky v těch jejich tunelech, ale tentokrát byly myšky zticha. Krčily se někde a čekaly.

Vycíťoval jejich očekávání. Napadlo mu, že něco vědí a že něco není v pořádku.

Ozval se další zvuk, šepot, zvuk, který nikdy předtím neslyšel, docela cizorodý zvuk.

Otevřel své filtry, prudce se posadil a spatřil, jak přímo před ním na louce přistává vesmírná loď. Myšky teď pobíhaly sem a tam, zděšeně, jako by jim šlo o život, a loď spočinula jako pápěří přímo v trávě. Jenkins vyskočil na nohy a zapojil všechny své senzory na nejvyšší výkon, ale jeho pátrání končilo na povrchu lodi. Nebyl s to proniknout svými čidly dovnitř o nic více, než to dokázal s budovou mravenců, předtím než se začala hroutit.

Stál v patii, zcela zmaten touto nevysvětlitelnou událostí. A zcela po právu, protože až do dnešního dne neexistovaly nepředvídané události. Dny se všechny slily v jeden, dny, roky, staletí, takže se nedalo jedno odlišit od druhého. Čas plynul jako proud mohutné řeky, bez zvláštních výkyvů. A teď, dnes, se zřítíla budova a přistála vesmírná loď.

V lodi se otevřel vchod a vyjel z ní žebřík. Po něm sestoupil robot a kráčel přes louku k domu Websterů. Zastavil se na okraji patia.

"Ahoj, Jenkinsi," řekl, "myslel jsem si, že tě tu najdeme."

"Ty jsi Andrew, že?"

Andrew se uchechtl. "Takže si mě pamatuješ."

"Pamatuju se na všechno," řekl Jenkins. "Tys odešel poslední. Ty a ještě dva druzí jste dodělali tu poslední loď a potom jste opustili Zemi. Stál jsem tu a díval se za vámi. Copak jste tam našli?" "Kdysi jsi nám říkával divocí roboti," pravil Andrew. "Myslím, že sis to o nás myslel. Domníval ses, že jsme se zbláznili."

"Že jste nekonvenční," pravil Jenkins.

"A co je to konvenční?" zeptal se Andrew. "Když se žije ve snu?"

Pro vzpomínky? Vždyť to pro tebe musí být otrava."

"Otrava ne," pravil Jenkins a zmlkl. Po chvíli pokračoval: "Andrewe, těm mravencům se to nepovedlo. Je po nich. A jejich budova se rozpadá."

"Tak vida, kam to Joe dopravoval," řekl Andrew. "Kam to došlo se Zemí. Vždyť tu nic nezbylo."

"Jsou tu myšky," řekl Jenkins. "A je tu dům Websterů."

Opět si vzpomněl na den, kdy mu psi věnovali k narozeninám zbrusu nové tělo. To tělo bylo perfektní. Ani železná palice v něm neudělala vroubek, nikdy nerezivělo a bylo plné senzorů, o jakých se mu předtím ani nesnilo. Ještě teď je měl a je prakticky jako nové, a když si trochu naleštil hrud', vyvstal na ní zřetelně a jasně nápis: JENKINSOVI OD PSŮ. Viděl, jak lidé odcházejí na Jupiter, aby se stali něčím víc než lidmi, a viděl, jak Websteri odcházejí do Ženevy do věčného snění, viděl, jak psi a ostatní zvířata odcházejí do některých skřítčích světů - a teď, nakonec, došlo i na mravence.

Otřásl s ním poznání, jak hluboce se ho dotkl zánik mravenců.

Jako kdyby se tu kdosi objevil a udělal konečnou tečku za psanými dějinami Země.

Myšky, pomyslel si. Myšky a dům Websterů. A ta loď, co tu stojí na louce, to by mělo být všechno? Pokoušel se přemýšlet. Výpověděla mu paměť? Splatil už docela svůj dluh? Zbavil se už poslední unce oddanosti?

"Je tam mnoho světů," říkal Andrew, "a na některých je život."

Dokonce i inteligentní. Čeká tam práce."

Nemohl se kdysi odhodlat odejít do skřítčího světa, který osídlili psi. Dávno na počátku věcí Websteri odešli proto, aby psi měli volnost a mohli svobodně rozvíjet svou kulturu bez zásahu lidí. Nemohl tedy učinit o nic méně než Websteri, protože byl, koneckonců, taky Websterem. Nemohl jim zasahovat do jejich záležitostí, nemohl jim překážet. Pokoušel se zapomenout a nedbat na čas, ale nebylo to k ničemu, protože žádný robot nemůže zapomenout.

Dřív si myslel, že na mravencích nezáleží. Neměl je rád, občas je přímo nenáviděl, protože nebýt jich, bývali by tu psi zůstali. Ale teď věděl, že záleží na každém druhu života.

Stále tu jsou myšky, ale je lépe si jich nevšímat. Jsou to poslední savci na Zemi a nebylo by správné zasahovat jim do života. Nic si nepřály a nic nepotřebovaly a docela dobře si vystačí samy. Samy si vytvářejí svůj osud a jejich osudem nebude nic jiného, než aby zůstaly myškami, a proti tomu nelze nic namítat.

"Letěli jsme kolem," pravil Andrew. "Možná že už kolem nikdy nepoletíme."

Dva ostatní roboti vystoupili z lodi a kráčeli přes louku. Další část zdi spadla a něco střechy se svezlo s sebou. Z místa, kde stál Jenkins, byl zvuk toho pádu tlumený a připadal mu vzdálenější než ve skutečnosti.

Takže Websterův dům byl to jediné, co zůstalo, a Websterův dům byl jediným symbolem života, kterému kdysi byl přístřeším. Byl to jen kámen a dřevo a kov. Jeho jediný význam, říkal si Jenkins, byl v jeho mysli, byl to psychologický pojem, který si sám vytvořil.

Takto zaháněn do kouta připustil tu poslední holou skutečnost. Tady ho nebylo třeba. Tady zůstával jen pro sebe a kvůli sobě.

"Máme pro tebe místo," pravil Andrew, "a potřebujeme tě."

Pokud existovali mravenci, nebyl tu žádný problém. Ale teď, když mravenci byli ti tam, co na tom záleželo? Stejně neměl mravence rád.

Jenkins se slepě otočil a klopýtal přes patio ke dveřím, které vedly do domu. Volaly k němu stěny. A volaly na něj stejně silně i hlasy z minulosti. Zastavil se a naslouchal jim, a tu ho náhle napadla podivná věc. Ty hlasy tu jsou, ale on neslyší, co povídají. Kdysi slyšel slova, ale teď se slova ztratila - a tak se časem ztratí i hlasy? Co se stane, ptal se sám sebe, až dům ztichne a osiří, až hlasy zmizí a vzpomínky vyblednou? Už teď jsou vyhaslé, to věděl. Už nejsou tak jasné a ostré; za ta léta vybledly.

Kdysi tu bývala radost, ale teď zůstává jen smutek, nad vším, smutek nad Zemí, smutek nad zklamáními a prázdnými triumfy.

Po čase dřevo shnije a kov se oddrolí; po čase se kámen rozpadne v prach. Po čase tu nebude dům, nýbrž jen hliněný kopec, kde kdysi stál dům.

To všechno zavinil ten příliš dlouhý život, pomyslel si Jenkins - ten příliš dlouhý život a neschopnost zapomenout. To bude to nejtěžší ze všeho; nikdy nebude moci zapomenout.

Otočil se a vyšel dveřmi do patia. Andrew na něj čekal u žebříku, který vedl do nitra lodi.

Jenkins se pokoušel říct sbohem všemu, ale nemohl. Kdyby aspoň mohl plakat, napadlo ho, jenže robot neumí plakat.